V. ANDREEV

RĂZBOIUL POPORULUI

EDITURA DIRECȚIEI GENERALE POLITICE M.A.I.

RĂZBOIUL POPORULUI

V. ANDREEV

RĂZBOIUL POPORULUI

Traducere din limba rusă

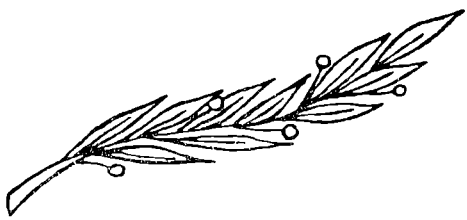

Editura Direcţiei Generale Politice M. A. I.

TRADUCERE DUPĂ ORIGINALUL APĂRUT LA MOSCOVA IN ANUL 1949, IN EDITURA MINISTERULUI FORȚELOR ARMATE A U. R. S. S.

DIN PARTEA AUTORULUI

Cartea mea este o povestire a vieții de partizan. Am redat în ea atât experiența personală din acest război al poporului, cât și considerațiuni despre cele trăite și săvârșite. Ca profesiune și din vocație, sunt ofițer activ al Armatei Sovietice. Am trecut prin școala militară dela simplu soldat și elev, până la ofițer superior; am dus deasemeni muncă politică în armată. Războiul m'a găsit în funcțiunea de comisar de regiment, ducând activitate pedagogică în școlile militare. Experiența militară și politică mi-au fost de mare folos în războiul de partizani la care am luat parte activă timp de 3 ani.

Mi-am început activitatea în mișcarea de partizani ca simplu soldat, apoi am fost comandant de unitate și însfârșit am îndeplinit funcțiunile de șef al statului major al mișcării partizane din Ucraina și al frontului al 4-lea ucrainean. Am acționat în pădurile dela Briansk, în Bielorusia, în Ucraina, în Moldova și în Cehoslovacia. Cartea de față cuprinde primul an al participării mele la război — dela jumătatea lunii August 1941, până în August 1942.

Dece scriu tocmai despre această perioadă de început? Deoarece, fiind perioada cea mai grea, ea mi-a desvăluit cu o forță și o claritate deosebită, întreaga măreție a însușirilor sufletești ale omului sovietic. Deasemeni, deoarece acest an, care a urmat după apelul

adresat poporului la 3 Iulie 1941, de către tovarășul STALIN, a fost anul de constituire a mișcării de partizani. Oamenii sovietici, aflați în spatele frontului dușman, au căutat neîncetat și fără preget, forme și mijloace eficiente de luptă împotriva cotropitorilor. Mișcarea a trecut printr'un șir de etape, grupurile risipite de partizani se uneau în detașamente, iar detașamentele unite se transformau în mari formații de luptă. In jurul partizanilor se uneau cele mai largi cercuri ale populației. Mișcarea partizanilor a devenit cauza întregului popor. Insă ea nu ar fi putut să aibă asemenea proporții și o asemenea eficacitate, nemaivăzute în istorie, dacă nu ar fi fost condusă de Partidul Bolșevic. Datorită acestei conduceri, mișcarea de partizani a căpătat o organizare disciplinată și centralizată, intrând în istorie ca o mișcare a poporului, profund înțelegător al țelurilor Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Introducere

Au trecut mai bine de trei ani de când s'au stins ultimele împuşcături. Prin munca sa măreaţă, poporul nostru şterge cu dragoste de pe faţa pământului sovietic urmele războiului, vindecă rănile cauzate de hitlerişti şi reface economia ţării. Au rămas departe în urmă, evenimentele trecutului război, iar pe potecile de partizani a crescut iarba. Insă noi, participanţii şi martorii evenimentelor istorice, suntem datori să folosim experienţa uriaşă acumulată în timpul luptei grele şi îndelungate împotriva unui duşman puternic, suntem datori să analizăm calea pe care am parcurs-o.

Am în faţă un maldăr de documente — note de jurnal scrise în caiete, notiţe făcute pe diferite bucăţele de hârtie rupte şi de culori diferite, scrise cu creionul sau cu cerneală, sau bătute la maşină; hârtia s'a decoloral, rândurile scrise cu creionul s'au şters în multe locuri, iar cerneala s'a întins. La fel ca şi partizanii, documentele au suferit de pe urma ploii, au trecut prin ape şi s'au târît prin noroi şi sub zăpadă.

Regret acum că notele de jurnal şi notiţele au fost făcute neregulat, dela caz la caz, în funcţie de

împrejurări și, în primul rând, în funcție de situația de luptă. Multe dintre ele s'au pierdut fără urme, dar și ceeace s'a păstrat îmi permite să redau destul de complect tabloul și desfășurarea evenimentelor.

Am notat nu numai faptele și gândurile mele, dar și faptele și gândurile prietenilor, ale cunoscuților și ale tovarășilor de arme. Oricât de uimitor pare, indiferent de nivelul pregătirii teoretice și de grelele împrejurări în care se aflau, oamenii nu au încetat nici atunci să învețe; ei își perfecționau metodele de luptă pe baza propriei experiențe. In cursul convorbirilor sau la rezolvarea problemelor impuse de situație, ei dădeau definiții extrem de interesante și precise, care sintetizau experiența noastră.

Iată prima notiță peste care dau, datând din 30 Iulie 1942. Am notat conversația dintre doi tovarăși — locotenent-colonelul Alexei Dmitrievici Bondarenco, comisar al detașamentelor unite de partizani din pădurile Briansk și locotenent-colonelul Ilarion Gudzenco, comandantul celui de al doilea detașament „Voroșilov". Imi amintesc că pe Gudzenco îl mira propriul său succes și că era indignat că în războiul de partizani se răstoarnă orice noțiune despre conducerea „justă" a unei lupte.

— Când am fost presat de inamic spre râul Neruss — spunea el lui Alexei Dmitrievici Bondarenco — credeam că totul s'a terminat și că nu voi mai putea scăpa de o baie în râu. Capăt însă atunci prin adjunctul dvs., ordinul statului major de a părăsi proviziile și armamentul greu și de a mă reîntoarce imediat în grupe mici în poziția inițială; trebuia dată dușmanului o lovitură pe la spate. Am rămas uluit, nu altceva. Să te întorci în poziția inițială trecând unul câte unul prin liniile de luptă ale inamicului! Să te împrăștii ca ceața și apoi să te aduni din nou într'un singur nor! Dar, acest lucru

este și mai îngrozitor decât să te arunci în Neruss sau în Desna!... Când colo, uite ce s'a întâmplat: tot grupul inamic a fost nimicit!... Dracu știe ce poate să însemne asta; un veac să lupți, un veac să tot înveți!

Succesul operațiunii a fost într'adevăr neașteptat. Detașamentul lui Gudzenco a sdrobit două batalioane din regimentul 38 unguresc, a nimicit peste 200 soldați și ofițeri, a luat 40 prizonieri și a cucerit trofee — 12 mitraliere, 2 tunuri, câteva automobile și 300.000 cartușe.

Gudzenco era ofițer activ, pe când Bondarenco fusese în trecut activist de Partid și niciodată militar. Ședeam într'o poiană de lângă punctul de comandă, în fundul pădurii dela Briansk și în jurul nostru se întindeau pe mai mulți kilometri trupele germane; iar activistul de Partid Alexei Dmitrievici Bondarenco îl lămurea astfel pe ofițerul activ:

— Ei, acum ai înțeles? Retrăgându-te spre Neruss, ai avut probabil de gând, să desfășori o mare bătălie. Așa nu se poate. Tu ai devenit demult un militar de tip special: ești partizan și acțiunile tale depind foarte adesea de împrejurări pe care nu ai nici puterea nici posibilitatea să le schimbi. Noi partizanii, avem planuri generale, avem un scop, tindem spre acest scop, dar rezolvarea concretă a luptelor sau a bătăliilor de felul celor la care ai participat în aceste zile, apare adesea în cursul desfășurării evenimentelor.

Am luat cu toții parte la discuție, ne-am contrazis, ne-am completat unul pe celălalt și folosind „discuția", Bondarenco a precizat formulările:

— Ce sunt partizanii? Surprindere, surprindere și încă odată surprindere! — spunea el. Dealtfel aceasta nu este deloc o definiție nouă. Principalul nostru sprijin sunt picioarele puternice și repezi; asta, atât

în înțelesul propriu, cât și în cel figurat. Noi trebue să învingem din mers. Tu te-ai retras, dela o poziție la alta — acest lucru este just, dar nu totdeauna util. In tactica partizanilor, este uneori mult mai bine să nu te retragi, ci să dispari și în aceasta constă superioritatea noastră. Nu degeaba spun băieții: „Cauza noastră este dreaptă: i-ai spart dușmanului capul, bagă-te în tufiș, scutură-te și repede-te din nou la el". Așa încât reiese că întrega noastră strategie de partizani se reduce la o singură regulă generală: la pricepereа de a te grupa, regrupa, risipi ca o ceață și apoi de a te aduna din nou într'un nor amenințător și de a te prăvăli ca grindina asupra dușmanului.

La început, Gudzenco râdea, însă Bondarenco a continuat să insiste.

— Dacă te vei gândi bine la ce se petrece în realitate, vei vedea că este chiar așa. In curând se împlinește un an de când ne aflăm aici, în pădurile Brianskului, în spatele frontului dușmanului și dușmanul a aruncat împotriva noastră vreo zece divizii. Și ce a reușit? Sfâșiate și împrăștiate, ca de un vânt pe vreme rea, așa-i sunt diviziile. Iar noi sunteм din ce în ce mai mulți, din ce în ce mai puternici.

Nu voi aprecia dinainte aceste idei ale lui Alexei Dmitrievici. El nu era singurul care gândea astfel: aproape toți partizanii pe care i-am întâlnit aveau păreri asemănătoare.

Interesante sunt și spusele lui Alexandru Vasilievici Suslin, secretar al comitetului raional al Partidului din Navlinsk și comisar al detașamentului din acest raion. Probabil că nu lui i-au venit pentru prima dată în minte, dar el le chibzuise bine și vorbea cu convingere:

— Principalul nostru avantaj este ținutul acesta cu tot ce se găsește în el. In primul rând, firește

poporul nostru, poporul sovietic, cu mintea deschisă, curajos, răbdător și devotat Puterii Sovietice. Apoi este natura, în diversitatea ei. Când poporul ia armele, atunci și natura, mai ales pădurea, începe să joace un rol aducător de moarte pentru vrăjmaș. Într'un cuvânt, întreg pământul luptă...

Această notiță mi-a adus aminte cum am văzut pentru prima dată harta ținutului nostru de partizani. În acel timp eram șeful statului major al unei unități de detașamente de partizani din raionul Vâgonici și pregăteam un raport cu privire la desfășurarea activității de diversiune și de luptă pe căile ferate. În această chestiune am fost chemat la statul major al detașamentelor unite de partizani.

Comandantul unității, Emliutin și comisarul Bondarenco m'au primit la marginea pădurii. Era o zi călduroasă și țânțarii nu ne dădeau pace; nouri-nouri, atârnau deasupra noastră, se vârau în față, în nas și în urechi. Bondarenco întinse pe iarbă o hartă militară și descifrând-o ușor, îmi arătă teritoriile ce se aflau în stăpânirea noastră, a partizanilor.

Imi atrase în primul rând atenția asupra unei mari pete verzi, înconjurată cu o linie frântă roșie. În interiorul petei verzi erau risipite o mulțime de puncte roșii de diferite forme și mărimi. Pe alocuri, punctele erau foarte apropiate unele de altele, iar în alte locuri erau așezate la distanțe mai mari.

— Iată plăcinta noastră — spuse Bondarenco, plimbând capul neascuțit al creionului pe linia roșie.

Comparația era justă. Într'adevăr, prin conturul său, pata verde amintea forma unei plăcinte, al cărei capăt ascuțit se sprijinea în orașul Briansk.

— Plăcinta e grasă și atrăgătoare; de câte ori

nu s'au aruncat nemții asupra ei, dar umplutura nu e pentru dinții lor — spuse Bondarenco.

De peste șase luni mă aflam în spatele frontului duşman, în pădurile Brianskului. Insă abea în această zi călduroasă am putut să văd limpede pe hartă ce reuşisem noi, partizanii, să recucerim dela duşmani. Schemele întocmite de mine după relatările tovarăşilor nu dădeau o imagine completă a teritoriului pe care-l stăpâneam. Abea acum am putut cu adevărat aprecia succesele noastre. „Un teritoriu imens" — gândii eu.

Bondarenco parcă ghicise gândurile mele.

— 150 km. lungime şi până la 80 km. în lățime, în total 12.000 km. patrați, atât are această plăcintă! — spuse el, apăsând creionul pe hartă. — 12.000 kilometri patrați! Un stat întreg! Nu vi se pare oare că ducem un război interesant? Frontul nemțesc este undeva acolo, spre răsărit, iar noi ne-am întins aici deacurmezişul drumurilor şi nu vrem să ştim de nimic. La început hitleriştii spuneau că partizanii sunt un fleac, niște disperați, agenți bolşevici fanatici şi că zilele le sunt numărate. Acum sunt indignați şi țipă: tâlhărie, ruşii nu respectă legile războiului, duc războiul cu metode barbare. Hitler turbează şi fixează mereu termene noi pentru lichidarea partizanilor. Dar nici în aceste noi termene nu izbutesc ei să nimicească pe partizani.

Pe marginea hărții se afla carnetul de însemnări al lui Bondarenco. L-am deschis fără să vreau şi am citit notițele. Probabil că erau luate în vederea raportului în fața partizanilor, iar uneori i se întâmpla lui Bondarenco să țină de cel puțin cinci ori pe zi asemenea rapoarte:

„In această regiune, relativ puțin populată, am eliberat şi stăpânim 410 sate cu o populație de circa 1 milion oameni. Noi nu numai că am salvat acești

oameni din sclavie, dar nici nu i-am lăsat pe nemți să construiască cu mâinile acestor oameni fortificații și drumuri, am luat dela nemți grânele, vitele și cheresteaua noastră...".

Bondarenco observă că citesc notițele din carnet.

— Nu te uita la notițe, că nu asta e important. Privește această pânză de păianjen — și, plimbând creionul pe liniile de cale ferată, el începu să descrie în mod amănunțit situația. După cum știm, Briansk este un important nod de cale ferată. Pe aici trece în primul rând calea ferată Kiev—Briansk—Moscova. Peste 100 kilometri din această cale ferată trec prin ținutul nostru de partizani. Noi am smuls din mâinile nemților circa 60 kilometri din această cale, dela Seredina — Buda până la Sviatoe, am aruncat-o în aer și am făcut-o impracticabilă. In al doilea rând, calea ferată Harcov — Sumi — Hutor Mihailovskii — Unecea — începând dela Znobi — Novgorod până la râul Sudosti, se află deasemeni în mâinile noastre. Retrăgându-se, Armata Roșie a aruncat în aer podul de peste Desna și nemții au încercat să-l refacă. Când lucrările de refacere erau aproape de sfârșit, Coșelev a atacat podul și l-a aruncat din nou în aer, iar calea a distrus-o în așa fel, că de peste trei luni de zile nu mai există acolo nicio circulație. In al treilea rând, calea ferată Harcov — Lgov — Briansk; circulația trenurilor pe această cale ferată este zilnic întreruptă. Nu trece zi ca ea să nu fie atacată de detașamentele lui Suslin și Ponurovski, ale lui Duca și Romașin, ale lui Baliasov, Tcacenko și Panicev, ale lui Pocrovski și Gudzenco. Aproape șapte mii de partizani se află dealungul acestei căi ferate, pe o distanță de aproape 100 kilometri dela Comarici până la Briansk. Dușmanul nu are nici o posibilitate de a face măcar un pas fără a da, fie peste o mină pusă de partizani, fie peste o capcană.

Am studiat cu atenție harta, am văzut pozițiile detașamentelor și am rămas uimit cu câtă pricepere și măestrie a orânduit o mână experimentată grupurile de partizani. Nicio porțiune a drumurilor care trec prin pădurile Brianskului nu era lăsată în pace de partizani.

— Insfârșit, și acesta e lucrul principal, calea ferată Briansk — Gomel, — continuă Bondarenco. Ea se întinde spre apus, trecând prin regiunea noastră de partizani și se îndreaptă spre Germania. Aceasta este o arteră extrem de importantă. Ea alimentează aproape întreaga armată germană de pe frontul Brianskului. Dar și la ea am ajuns acum și acest lucru tu îl știi mai bine decât mine... — Bondarenco avea în vedere operațiunea efectuată de detașamentul nostru la 21 Mai. Acum nemții vor avea și în acest sector de lucru, timp de cel puțin două săptămâni. Ca să spunem pe scurt, artera sângerează puternic. Iar frontul nu dă răgaz, nu așteaptă, mai ales acum, când lângă Harcov este pentru nemți un adevărat infern. Cu ultimele forțe, hitleriștii caută să străbată la Volga, iar aici niște partizani împiedecă transportul și le distrug planurile. Au ei de ce să-și piardă liniștea!

In jurnalul meu se află și alte notițe. Ele oglindesc părerile militarilor activi asupra luptei partizanilor. Militarii, mai ales ofițerii mijlocii și superiori se obișnuiau greu cu condițiile specifice ale vieții de partizani, cu proporțiile și formele activității partizanilor. Unii considerau timpul petrecut în detașament ca ceva provizoriu; le era dor de unitățile lor, de armată, de războiul „adevărat".

— „Ce suntem noi? — se întrebau ei. — Oare noi luptăm, oare noi și micile noastre operațiuni decidem soarta războiului? Armata — iată unde este adevărata acțiune, acolo și apărarea și ofensiva sunt o artă! Ce operațiuni, ce tehnică, ce oameni!... Par-

tizanii sunt importanți numai ca factor moral și politic...“

Insă evenimentele se desvoltau și îi înghițeau cu totul pe purtătorii acestei stări de spirit. Mișcarea de partizani din pădurile Brianskului intra în a doua fază de desvoltare, antrenând în lupta împotriva dușmanului zeci de mii de patrioți. Proporțiile luptei creșteau cu o viteză uimitoare.

La 30 August 1942, comandanții detașamentelor și ai brigăzilor de partizani din diferite raioane, regiuni și republici, au fost convocați de tovarășul Stalin la Moscova. Impreună cu cei proveniți din activitatea civilă, plecară și partizani ofițeri activi, printre care: locotenent-colonelul Ilarion Gudzenco, maiorul Gheorghi Pocrovskii, locotenentul superior Cozlov și alții. Din partea partizanilor Brianskului au plecat la Moscova 11 comandanți..

La începutul lunii Septembrie, ei s'au înapoiat la detașamentele lor și discuțiile despre caracterul neînsemnat al războiului de partizani au încetat. Oamenii veniți din Moscova au relatat ce le spusese tovarășul Stalin.

Am însemnată povestirea Eroului Uniunii Sovietice Mihail Romașin, fost secretar al comitetului raional sătesc de Partid din Briansk, în timpul războiului comandant al unei unități de partizani.

„Nu a existat nimic care să se refere la viața noastră din pădure și care să nu intereseze pe tovarășul Stalin — povestea Mihail Romașin. El ne-a întrebat chiar despre nevoile noastre. Noi i-am spus, firește, dar mai cu modestie, cu rușine. Să ceri, când țara este într'o situație atât de grea, era neplăcut. Stalin însă observă acest lucru și spuse: Nu vă feriți tovarăși, putem să vă dăm și vă vom da tot ce este necesar pentru lupta voastră. Comunicați partizanilor că ei reprezintă o forță măreață și de temut.

Istoria războaielor ne învață că victoria asupra cotropitorilor se obține adesea nu numai prin eforturile armatei regulate, dar și prin mișcarea populară a partizanilor. Așa s'a întâmplat în timpul războiului pentru Apărarea Patriei din 1812, când armata lui Napoleon, cea mai puternică din lume în acel timp, a fost nimicită în Rusia. Așa s'a întâmplat și în anii războiului civil. Așa va fi și acum. Noi avem aliați puternici — armatele puterilor din Apus. Insă deocamdată voi sunteți cei care îndepliniți rolul celui de al doilea front...“

Povestirea întâlnirii cu Stalin a însuflețit pe partizani și a ajutat să se înlăture starea de spirit dăunătoare a celor care considerau că rămânerea lor în detașamente este provizorie. Nemții formau detașamente noi pentru lupta împotriva partizanilor, luau de pe front unități întregi pentru a nimici detașamentele noastre, dar mișcarea de partizani devenea tot mai puternică. „Teoreticienii“ din statul major general al lui Hitler au început să studieze istoria mișcării de partizani din Rusia și experiența actualului război de partizani. Iată ce scriau ei într'una din instrucțiunile lor:

„In Rusia mișcarea de partizani nu este deloc un fenomen nou. Intr'o țară atât de imensă, războiul de mici ciocniri era totdeauna avantajos și Rusia a înțeles de mult acest lucru. Carol XII și Napoleon au fost înfrânți nu numai de armată, de spațiile uriașe și de condițiile climaterice, dar și de mișcarea de partizani care a ridicat întreg poporul la apărarea țării... Războiul civil din anii 1917—1921 a dat mișcării de partizani o formă cu totul nouă și a sporit și mai mult importanța ei...“

Și acoliții lui Hitler cereau trupelor lor: „Principiul după care trebue să ne conducem în lupta împotriva partizanilor, este nimicirea lor...“

Analiza istoriei mișcării de partizani din Rusia, expusă în acest document, arată că autorii lui nu au înțeles profund vechile și noile învățăminte. Acest document și multe altele asemănătoare, peste care am dat din întâmplare, cer categoric un singur lucru: nimicirea partizanilor. Dar cum, prin ce mijloace, la aceasta „teoreticienii" hitleriști nu au putut să dea un răspuns precis.

Și, după câtva timp, secția pregătirii de luptă din statul major general al armatei germane a trimis o nouă instrucțiune: „Mișcarea de partizani constitue un mijloc de luptă al dușmanului nostru în aproape toate regiunile ocupate... Una din sarcinile mișcării de partizani este desorganizarea aprovizionării frontului cu oameni și materiale, prin întreruperea regulată a circulației feroviare... De aici reiese că activității organizate a partizanilor trebue să-i opunem o apărare tot atât de strict organizată..."

Apărare! — așa scriau nemții, siliți să-și schimbe tactica, pe măsura desvoltării și a avântului mișcării de partizani.

Printre materialele mele există documente care se referă direct la partizanii din pădurile Brianskului. La 20 Septembrie 1942, generalul Abt, comandant al celei de a 108-a divizii ungare de infanterie, care a luptat mult timp împotriva detașamentelor noastre în pădurile Brianskului, a trimis instrucțiuni unităților sale. Aici el căuta să explice insuccesele în lupta împotriva partizanilor:

„Prima caracteristică a „războiului mic" constă în faptul că el este dus în păduri, în întuneric, împotriva unui inamic cu o mare capacitate de manevrare, capabil să ne atace din flancuri și din spate. Așa numitul front, nu ne salvează de pătrunderea unei mari forțe de partizani în pozițiile noastre de luptă. Grupe mici străbat prin pozițiile unităților

noastre și ies în spatele frontului... Noi nu obținem succese în „războiul mic", deoarece inamicul folosește cu o mare măestrie superioritatea sa de manevră. Din această cauză noi am pierdut numai în ultimul timp 800 oameni, care au căzut ca niște eroi".

Un an mai târziu, am găsit un document tot atât de interesant, scris de un alt general german. La 17 Mai 1943, comandantul diviziei speciale 442, care făcea parte din armata a 2-a de tancuri, generalul-locotenent Bornemann, scria următoarele comandamentului suprem:

„In decursul ultimului an și jumătate, trupele noastre au încercat de câteva ori să lichideze detașamentele de partizani din așa numitele păduri ale Brianskului. Trupele au reușit să ajungă până în centrul regiunii în care acționau partizanii, dar apoi în 24—48 ore, rușii îi aruncau înapoi pe pozițiile inițiale. Incercările de a nimici pe partizani nu au fost niciodată încununate de succes și n'au făcut decât să ne producă pierderi mari. Partizanii continuă să ocupe o suprafață imensă în spatele armatei a 2-a de tancuri.

In legătură cu aceasta, liniile de circulație și aprovizionare sunt blocate de inamic. Această situație nu mai poate fi tolerată. Ea reprezintă un mare pericol pentru armată".

Și generalul locotenent Bornemann a luat asupra sa sarcina de a asigura spatele frontului armatei a 2-a de tancuri.

Incepând din primăvara anului 1942, în pădurile Brianskului și numai împotriva detașamentelor noastre, au luptat totdeauna cel puțin 3—4 divizii cu tancuri și aviație; în afara lor, acționa în permanență regimentul „Desna".

In ajunul luptei dela Orel, pregătindu-se intens pentru a lua revanșa pentru Stalingrad, comanda-

mentul german a hotărît ca, în primul rând, să-şi asigure spatele frontului. Toate forţele, concentrate în jurul masivului păduros Briansk, au fost unite într'o grupare. Afară de aceasta, nemţii au adus de pe front unităţi din diviziile de infanterie 7, 137 şi 292, regimentul 419 de grenadieri, divizia 442 din a 2-a armată de tancuri şi alte unităţi. Grupul special, sub comanda iniţiatorului operaţiunii, generalul-locotenent Bornemann, a fost aruncat de comandamentul hitlerist împotriva partizanilor din pădurile Briansk. Acest grup trebuia să cureţe de partizani toate drumurile — căile ferate, şoselele, iar apoi să preseze detaşamentele noastre spre râuri şi mlaştini şi să le nimicească.

La 20 Mai 1943, o lună şi jumătate înainte de ofensiva din arcul dela Cursk, nemţii au început o mare ofensivă împotriva partizanilor din pădurile Brianskului. S'au pornit lupte înverşunate, care au durat fără întrerupere până la începutul lunii Iulie.

La 5 Iulie, nemţii au pornit ofensiva din regiunile Orel şi Belgorod, iar la 5 August au fost nevoiţi să părăsească acest oraş. Acum, căile de retragere au căpătat pentru nemţi o importanţă şi mai mare şi grupul special a lui Bornemann a fost însărcinat să ocupe în întregime masivul Altuhovo — Trubcevsk şi să cureţe de partizani porţiunea din masivul păduros la Sud şi Sud-Vest de râul Neruss.

Se apropia luna Septembrie. Lui Bornemann i se părea că şi-a îndeplinit o parte din sarcini. Prin pădurea Brianskului au început să treacă trupe germane. Bornemann se pregătea să îndeplinească a doua parte a sarcinii, operaţiunea de nimicire. La 1 Septembrie 1943, el plecă din Ostrâie Luchi să facă recunoaşterea regiunii masivului Altuhovo. In faţă mergea un tanc, în spatele tancului, la o mică distanţă, o maşină deschisă. Alături de şofer şedea colonelul

aghiotant al generalului, iar în spate, Bornemann însuși. Era înconjurat de flori de pădure culese de suită și arăta ca un cadavru în coșciug. Însă cadavru a devenit el ceva mai târziu, deocamdată se simțea admirabil. In urma mașinii generalului, defila în trei autoturisme suita sa, iar apoi veneau două autocamioane cu oamenii de pază; acest cortegiu era protejat de un tren blindat, în spatele căruia urma o coloană de trupe mecanizate.

Ar fi fost interesant să știm la ce se gândea Bornemann în acele momente. Poate că el visa la întâlnirea următoare cu führerul, la gradul de general colonel, poate că avea chiar în portofel copia avansării. El se gândea probabil că meritele sale sunt mari: numai el, generalul Bornemann, a reușit să curețe pădurile Brianskului de partizani, să îndeplinească ordinul führerului și acum, în deplină siguranță, el merge...

Probabil că aci s'au întrerupt gândurile generalului.

Din ambele părți ale drumului s'au auzit împușcături și generalul locotenent Bornemann a fost omorît pe loc. Pe drumul din fund de pădure, pe care trecea simțindu-se învingător, s'a terminat cariera sa lipsită de glorie.

Capcana pentru Bornemann și suita sa a fost organizată de brigada de partizani „Pentru Patrie". Operațiunea a fost condusă de comandantul adjunct al brigăzii, Covalev — fost procuror, având studii juridice.

Partizanii au lăsat tancul să treacă; cu propriul său sgomot el acoperi sgomotul împușcăturilor. Din cauza gloanțelor incendiare, autoturismele ofițerilor germani s'au aprins și partizanii n'au reușit să scoată din foc decât cadavrul generalului și mapele cu documente, printre care partizanii au găsit raportul

citat mai sus, ordinul privind operațiunea și hărți. Aghiotantul lui Bornemann a fost luat prizonier.

Astfel s'a terminat încercarea nemților de a nimici pe partizanii din Briansk.

In această perioadă, mă aflam departe spre Sud-Vest și comandam o unitate de partizani moldoveni.

...In vara anului 1947, mi-am vizitat prietenii la Briansk. Eroul Uniunii Sovietice, Alexei Dmitrievici Bondarenco, secretar al comitetului regional al Partidului, responsabil cu cadrele și adjunctul său, Nicolai Corotcov, fost redactor al ziarului nostru, „Partizanskaia Pravda", mi-au propus să cutreerăm vechile poteci ale partizanilor.

Pădurea Brianskului. Nemții au ars-o, au tăiat copacii pe porțiuni întregi, i-au fărâmițat cu bombele și obuzele, dar codrul continuă să existe, puternic, poate chiar mai frumos decât înainte. S'au înălțat și mai sus brazii veșnic verzi, stejarii uriași cu ramuri mari și-au întins coroanele, pregătindu-se parcă să acopere întreaga lume cu umbra lor; strălucea frunzișul verde al teilor. Pe alocuri se mai puteau găsi urmele bordeelor: frunzele căzute, mușchiul și ramurile uscate, ascundeau fostele locuințe ale partizanilor. Unele din ele au fost aruncate în aer de dușman, altele s'au prăbușit cu timpul și copacii tineri apucaseră să înalțe deasupra lor acoperământul de frunziș verde. In apropiere de bordei se înălțau mici movile acoperite cu iarbă moale ca mătasea și cu flori de pădure. Deasupra lor, se ridică obeliscuri ascuțite din lemn, de înălțimea unui om și încununate cu stele în cinci colțuri. Mormintele celor căzuți. Vopseaua de pe obliscuri a fost spălată de ploi, lemnul s'a decolorat, iar inscripțiile s'au șters. „Am comandat monumente noi, le vom așeza în curând" — spuse Bondarenco. Ne-am scos șepcile și am trecut încet dela un mormânt la altul. Iată mormântul loco-

tenent-colonelului Ilarion Antonovici Gudzenco, comandant al detașamentului de partizani „Voroșilov". „Căzut eroic în luptele împotriva cotropitorilor germani, la 10 iunie 1943".

Lângă un copac tânăr, se înalță singuratică, o mică ridicătură. Pe trunchiul copacului este săpată cu cuțitul următoarea inscripție: „Aici este înmormântat iubitul comandant al detașamentului de partizani „Pentru Patrie", Grigori Haritonovici Tcacenco, căzut eroic la 1. VI. 1943, în lupta împotriva fascismului". Pe un mormânt comun, este pusă o tablă pe care scrie: „Comisarul detașamentului, Pașa Lohotchina, secretarul comitetului raional Siderenco, partizanul Alexeev, comandantul detașamentului Boris Ilin, partizanul Bezgodov, comsomolistul Serghei Râbacov". Cu litere mari sunt scrise cuvintele lui Stalin: „Glorie eternă eroilor, căzuți în lupta pentru libertatea Patriei noastre".

Corotcov își plecă fruntea. Bondarenco privea vârfurile copacilor. In ochii săi mari și negri luceau lacrimi. Ne-am amintit de prietenii și tovarășii care au murit aici pentru ca oamenii sovietici să trăiască liberi, pe un pământ liber, pentru ca ideea măreață a comunismului să crească și să se desvolte pe pământul nostru.

PARTEA INTAIA

1

Gândindu-mă la posibilitatea războiului, nu mi-am închipuit nicicând că voi lua parte la mişcarea de partizani, că voi conduce mari unităţi ale poporului înarmat şi că voi petrece aproape tot războiul departe, în spatele frontului duşman. Credeam totdeauna că, în caz de război, voi fi numit comandant al unei unităţi, sau comisar politic, sau într'un stat major.

Războiul m'a surprins la Moscova: predam istoria în şcolile militare. Contrar aşteptărilor, am rămas mult timp la vechea muncă. Cu toate încercările făcute de mine, nu reuşeam să fiu numit în armata operativă, din cauza unui ulcer stomacal, boală învechită, despre care tovarăşii mei ştiau foarte bine. Înaintam un raport după altul, dar persoanele de care depindea hotărîrea, le respingeau.

Insfârşit, visul meu s'a îndeplinit. Am fost numit şef al unei secţii de stat major.

Spre amiaza zilei de 12 August eram la Gomel, la statul major al frontului, iar spre miezul nopţii, la statul major al armatei mele, în pădurea Cecersk.

Nu am observat dacă Gomelul se schimbase din 1939, când am fost acolo prima oară şi dealtfel trebue să recunosc că nici nu m'a interesat acest lucru. Toată atenţia mea era absorbită de diferitele trupe, de maşinile care stăteau în umbra copacilor şi a clădirilor, maşinile blindate care patrulau în oraş şi tranşeele în formă de zig-zag din parcuri şi grădini. Păreau curioase în mijlocul gazonului paşnic. In acele zile, se simţea la Gomel apropierea imediată a frontului şi se auzea vuetul artileriei.

Am găsit fără greutate statul major al frontului şi secţiile unde aveam treabă, ele aflându-se în clădirile aşezate în apropierea vechiului castel al prinţului Paschevici, în prezent muzeu, înconjurat de verdeaţa parcului şi care se înalţa măreţ deasupra oraşului şi a râului Soj.

La secţia operativă mi s'a comunicat că statul major se găseşte undeva în pădure, la Nord de Cecersk; mi s'a dat o hartă şi mi s'a spus să mă grăbesc, deoarece ar fi posibil să nu mai găsesc statul major la locul său.

In aceeaşi zi, spre seară, am plecat la statul major al armatei cu un autocamion care transporta muniţiuni.

Drumul nu se vedea aproape deloc, din cauza prafului. Inaintea noastră se întindea o lungă fâşie cenuşie, care atârna ca o ceaţă deasă şi se răspândea încet, spre stepe. Faţa nebărbierită a şoferului era complect acoperită de praf. Am scos batista şi mi-am şters obrazul: batista se transformă imediat într'o cârpă murdară.

— De pomană murdăriţi batista — spuse şoferul — praful se va aşeza din nou.

Şi într'adevăr, abia mi-am şters faţa, când în dreptul nostru ajunse încă o coloană de maşini. Câ-

teva autocamioane trăgeau după ele copaci, stârnind un praf formidabil.

Dintr'odată se produse panică pe drum. Mașinile stopară și din ele au început să sară soldații. Unii dintre aceștia s'au băgat sub mașini, iar alții au fugit în stepă. Ne-am oprit și noi.

— Ce s'a întâmplat? — întrebai pe șofer.

— Probabil avioane.

Motoarele fuseseră oprite și în liniștea care se făcu, se auzi clar vuetul întrerupt al avioanelor. Zburau la mare înălțime deasupra drumului.

— Să ne camuflăm? — întrebă șoferul.

Privii drumul și stepa. In jur nu era niciun tufiș și nicio ridicătură. In zare, la 3—4 kilometri, se vedea pădurea.

— Să mergem în pădure — răspunsei șoferului și am pornit în mare viteză.

Intre timp avioanele s'au desfășurat și au început să bombardeze drumul. In spate se auzeau explozii. Noi sburam înainte și se părea că pădurea aleargă spre noi. Avioanele se roteau în urmă deasupra primei coloane.

Șoferul băgă mașina în umbra pădurii. Soarele apunea și ultimele raze îmbrăcau în aur vârfurile copacilor. Pe drumul din pădure era liniște și răcoare. Am respirat ușurați și aveam chiar de gând să ne aprindem țigările, când șoferul care urmărea cu atenție drumul, spuse:

— Vin încoace, bestiile.

Cu un vuet asurzitor veneau spre noi trei avione vrăjmașe. Praful continua să mai atârne deasupra drumului, dar era mai rar și nemții au început să bombardeze mașinile. Am sărit afară din cabină și m'am culcat în spatele unei pietre mari. In aceiași clipă au explodat foarte aproape câteva bombe. Au șuerat schijele și pe mine au căzut bucăți de pământ

şi ramuri de copaci. In pădure a răsunat un ecou, de parcă ar fi năvălit un vânt puternic, făcând să răsune frunzişul. După câteva minute avioanele s'au întors şi au bombardat încă odată drumul, începând chiar cu pădurea. Apoi totul se linişti. Şoferul se apropie de mine şi mă întrebă calm.

— Trăiţi? — Probabil că aveam o astfel de înfăţişare, încât hotărîse să se informeze dacă trăiesc. Mişcând cu piciorul piatra în spatele căreia eram culcat, el continuă — Aţi avut noroc că bombele n'au căzut mai aproape. Această piatră, care vi s'a părut o apărătoare sigură, ar fi dansat tocmai pe capul dvs.

Felul judecat al şoferului mi-a plăcut.

— Tu ai urmat probabil cursuri speciale, căci ştii şi valoarea prafului de pe drum şi a pietrelor — răspunsei eu, ridicându-mă şi scuturându-mă de pământ.

— E a doua lună de când urmez aceste cursuri... Piatra e o bună protecţie împotriva gloanţelor, dar la bombardamente sau tir de artilerie, ea devine un mormânt.

Când am plecat mai departe, şoferul mă întrebă :

— Sunteţi pentru prima dată pe front?

— In acest război, pentru prima dată.

Soarele apusese demult, în pădure se întunecă repede, drumul se pierdea în întuneric şi şoferul începu să conducă maşina mai încet.

— Dece nu aprinzi farurile? — întrebai eu.

— Ce v'a venit? Nu e voie. Mergi aşa cu ochii parcă legaţi. Camuflaj... Astea sunt deasemeni cursuri. — Şi, după câteva clipe, şoferul adăugă: — Iată că începeţi şi dvs. cursurile...

In acel moment nici nu-mi trecea prin minte ce „cursuri" voi avea de urmat. Nici nu mă gândeam că aceste „cursuri" se vor transforma într'o academie

superioară de război şi că durata studiilor în diferitele ei facultăţi va fi de patru ani.

Către orele 12 noaptea am ajuns la destinaţie. Statul major se afla în pădurea Cecersk, pădure deasă şi cu copaci de diferite soiuri. In întunericul beznă am isbutit să găsesc cortul comandantului. Aici am avut noroc. Ofiţerul care îndeplinea provizoriu obligaţiile de şef al statului major, era un vechi cunoscut al meu. Primul membru al consiliului militar, Colonin şi şeful secţiei politice a armatei, Grinco, fuseseră colegi de muncă cu mine. Nu-l cunoşteam doar pe al doilea membru al consiliului militar, Calinin, secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolşevic) al Bielorusiei.

M'am prezentat în cortul comandantului. Toţi cei care m'au primit şedeau la o masă mică, acoperită de o hartă pe care o examinau la lumina a patru lumânări de stearină. Abia se terminase şedinţa consiliului militar.

— Aţi venit la timp, tovarăşe Andreev... In curând se va deslănţui petrecerea. Ei, să sărbătorim întâlnirea — îmi spuse Colonin.

Mi s'a arătat în grabă situaţia, care nu era în favoarea noastră: inamicul presa şi ameninţa chiar şi statul major al armatei. Artileria nemţească bombarda pădurea şi obuzele căzeau foarte aproape.

Apoi, Grinco m'a condus în adăpostul său, care semăna cu o mare groapă pătrată, cu o mică deschizătură în loc de fereastră. Pereţii şi tavanul adăpostului erau acoperiţi cu placaj. Lângă un perete se afla patul de campanie, iar lângă celălalt ceva asemănător unei mese şi acoperit cu un ziar. Lanterna electrică de pe masă arunca raze de lumină şterse.

— Odihneşte-te deocamdată — spuse Grinco, arătându-mi patul şi apoi ieşi.

In ultimele 24 ore obosisem mult. In jur con-

tinuau să explodeze obuzele; întreaga pădure trosnea, tavanul adăpostului săpat în pământ tremura, cădea nisipul şi se părea că în spatele placajului rod şobolanii.

N'am dormit mai mult de o oră. M'a trezit Grinco. El se aşează alături de mine pe pat şi-mi puse mâna pe umăr. Am simţit că mâna-i tremura.

— Eşti neliniştit de ceva? — îl întrebai.

— Ştii că aici trebue să ai nervi de oţel. Ai tăi sunt nervi siberieni. Se vor potrivi aici.

Grinco glumea, dar în vocea sa am deslusit neliniştea. Il cunoşteam pe Grinco de câţiva ani; el era totdeauna aprins şi irascibil, dar în acelaş timp era un om hotărît care nu-şi pierdea niciodată cumpătul. Oare acum să fi cedat?... Poate pur şi simplu s'a certat cu cineva? Acest lucru i se întâmpla şi înainte — se enerva, ţipa şi ţigara începea să-i tremure în mână. Am întors lanterna pentru a-i vedea mai bine faţa. Aceeaşi ochi inteligenţi, cu privirea aprinsă, aceeaş faţă smeadă curat bărbierită. Dar ce aspect obosit! Şi deasemeni nu observasem înainte acele cute adânci din jurul gurii sale.

— Ei, cum e acolo la Moscova? — mă întrebă el.

— Mai bine povesteşte-mi ce se aude aici, la voi — răspunsei eu.

— In orice caz, lucrurile nu se petrec aşa cum s'a întâmplat la Minsk, în primăvara anului 1939 — răspunse zâmbind Grinco. Iţi aminteşti ce indignat a fost maiorul mustăcios că i s'a dat o sarcină de neîndeplinit şi i s'a creat o situaţie absurdă?

Da, mi-am adus aminte cum într'o zi senină de Iunie, la exerciţiile în apropiere de Minsk i s'a dat unui maior mustăcios sarcina de a apăra cu batalionul său o înălţime importantă; „duşmanul" se pregătea s'o cucerească. Maiorul a avut toată încrederea în flancuri, nu a observat cum „inamicul" l-a învăluit

şi ca urmare, maiorul împreună cu statul său major au căzut „prizonieri", iar batalionul a rămas pe înălţime fără să tragă nicio împuşcătură. Maiorul mustăcios era indignat: „Ce situaţie absurdă!". Iar Grinco, enervat, explica că în viitorul război se poate creea cea mai imposibilă situaţie, dar comandantul este obligat s'o prevadă...

— Iar după aceea am prins peşte şi am mâncat o ciorbă proaspătă — continuă Grinco.

— Sper că nu vom nimeri în situaţia maiorului mustăcios? — îl întrebai.

— Te temi? Fireşte că avem motive să fim neliniştiţi, dar nu chiar atât de mult — răspunse Grinco. Dealtfel ai să vezi singur. Insă îţi spun că ai nimerit într'o perioadă agitată.

Am părăsit bordeiul. Era ora 3 dimineaţa, 13 August. Se apropiau zorile, artileria trăgea rar, dar nu înceta. In spatele pădurii se vedea un mare incendiu. Ardea Cecersk. Duşmanul presa spre poziţia statului major.

— Statul major va trebui să se apere cu forţele proprii... Pregăteşte-te — spuse Grinco, arătându-mi un cort lângă care se afla un autocamion. Băieţii noştri sunt acolo.

Grinco se duse la comandant, iar eu mă apropiai de autocamion. Aici trebuia să mă pregătesc... Era clar că nimerisem direct la „bal"; situaţia era îngrijorătoare şi probabil că în curând trebuia să intrăm în luptă. Incercam sentimente care îmi erau cunoscute. Mi-am adus aminte de Istmul Careliei. Insă atunci aveam o sarcină concretă, pe când acum... Am încercat să-mi închipui şi să apreciez situaţia. Inamicul este undeva foarte aproape şi nu trebue să ne gândim la atac, ci la apărarea statului major al armatei, cu forţele sale proprii. Mi-am amintit cele spuse de şofer despre cursuri, am aruncat valiza

mea în camion, am scos revolverul din teacă, l-am controlat, l-am şters şi mi-am zis că sunt gata.

Pentru orice eventualitate m'am adresat comisarului de regiment, Şefer, şeful secţiei de organizare şi instrucţie din serviciul politic al armatei, întrebându-l ce să fac mai departe. El şedea sub un copac bătrân şi umbros şi aşeza într'o lădiţă de lemn dosarele cu hârtii.

— Revolver ai? — mă întrebă Şefer, cu un bas impunător.

— Da.

— Inseamnă că totul e în ordine. In ceeace priveşte restul, vom aştepta dispoziţii.

L-am rugat pe Şefer să-mi povestească mai amănunţit ce s'a întâmplat cu armata. Din povestirea sa am aflat că până în prezent, armata noastră a fost cea mai bună de pe frontul central. Ea fusese formată din cadre instruite şi puternice din regiunea Volgii, ofiţerii şi soldaţii erau luptători în adevăratul sens al acestui cuvânt şi nu odată a simţit duşmanul forţa acestei armate. Prin loviturile ei sdrobitoare, duşmanul a fost isgonit din Jlobin şi Rogacev... In ultimele lupte, armata pierduse mulţi oameni, rezervele veneau încet şi, în plus, artileria a fost luată şi transferată într'un alt sector.

— Stăm demult aici în Cecersk şi credeam tot timpul că vom merge înainte, dar acum să nu se întâmple să trebuiască să ne retragem...

Abia rostise Şefer ultimele cuvinte şi se auzi comanda „Adunarea". Oamenii parcă ieşeau din pământ, apăruseră peste 50 şi veneau mereu alţi oameni. Ne-am aliniat pe două rânduri. Fiecare al şaselea din primul rând a fost numit comandant de secţie. Eu am fost printre aceştia.

Un colonel, al cărui nume nu mi-l amintesc, a anunţat că este comandantul companiei şi ne-a che-

mat pe noi, comandanții de secție, deoparte. După ce și-a notat numele nostru, colonelul ne dădu ordin să notăm numele și gradele militare ale soldaților noștri. Apoi am căpătat puști, grenade, mitraliere și sticle cu lichid inflamabil „K.S." pentru aprinderea tancurilor. Colonelul ne explică situația. Din cuvintele sale reeșea că inamicul a străpuns linia de apărare a unităților din linia întâi și, cu un efectiv de cca. 2 batalioane infanterie mecanizată, sprijinit de artilerie și tancuri, se pregătește să atace statul major al armatei. Grupurile de cercetași ale inamicului, se află la intrarea pădurii. Sarcina noastră era de a împiedica realizarea intențiilor dușmanului... Ocupăm linia de apărare la marginea pădurii.

Colonelul comandă:

— Pe secții, după mine!

Cam la 500 metri de marginea pădurii, ne-am desfășurat și am ocupat poziția de luptă. Linia de apărare fusese pregătită dinainte. La dreapta, în fața liniei noastre de apărare, se găsea un mare șanț antitanc. La un capăt el se sprijinea într'o vâlcea ce se afla în fața noastră. Tranșeele erau admirabil săpate, bine acoperite, cu ambrazuri și cuiburi de mitralieră bine utilate, partea din față era acoperită cu saci de nisip, iar pe flancuri fuseseră făcute în mod prevăzător șanțuri de acoperire. Tranșeele secției mele erau bine camuflate și legate prin șanțuri de comunicație. Curând, cercetașii noștri au luat contact cu inamicul și au început să se audă, undeva în față, împușcături. Oricât încercam, nu puteam să-mi închipui clar pozițiile dușmanului. Priveam neliniștit râpa deasupra căreia mai atârna pânza cenușie a ceții de dimineață. Pe dealul de dincolo de vâlcea, începea un câmp mare cu secară coaptă.

La 5 dimineața, prevestind parcă răsăritul soarelui, a șuerat la o mare înălțime deasupra ca-

pelelor noastre, prima mină. Ea a explodat în spatele nostru, departe în pădure. Incă nu pierise ecoul primei explozii, când sbură a doua mină şi apoi altele şi altele. Exploziile se apropiau. Pe tranşeele noastre începu să cadă o grindină de mine. Nu mă aflasem încă niciodată sub un astfel de tir şi aveam impresia că fiecare mină sboară drept spre mine. Cele mai groaznice erau exploziile din aer, când minele loveau un trunchi de copac şi schijele sburau în toate părţile. De fiecare dată când se producea o astfel de explozie, tresăream şi simţeam dorinţa să intru cu cap cu tot în pământ. Abea acum am apreciat cum trebue calitatea tranşeelor noastre şi am mulţumit din tot sufletul tovarăşilor necunoscuţi care au muncit la construirea lor. Tranşeele bine săpate, nu numai că ne-au salvat viaţa, dar ne-au şi asigurat succesul în acea zi...

După câtva timp, am auzit un geamăt şi cineva strigă:

— Să vină un sanitar! Colonelul e grav rănit!

M'am alarmat: oare am pierdut pe comandantul companiei? Imediat am trimis un căpitan cu o geantă de sanitar. Rănitul nu era colonelul comandant al companiei, ci un colonel care lupta ca simplu soldat.

Apoi aruncătoarele de mine ale nemţilor au încetat tirul. S'a făcut o linişte absolută. Numai în urechi ne mai dăinuia vuetul. Am auzit comanda:

— Atenţie!...

De peste deal au apărut două tancuri. In acecaş clipă ele au fost întâmpinate de artileria noastră. Tancurile s'au retras. In sectorul companiei învecinate, dinspre dreapta, am auzit dintr'odată o salvă scurtă de mitralieră, timidă parcă. M'am uitat pe câmp şi am văzut că din şecara înaltă au ieşit în vale, pe un loc complect deschis, lanţurile de nemţi. Erau în număr de 150—200 oameni. Mergeau fără

să se aplece, cu armele automate la brâu şi cu puştile în mână, de parcă erau la paradă. Tresărind, am smuls revolverul din teacă şi ochind, am privit pe nemţi. Vedeam pentru prima dată duşmanul şi încă la o distanţă atât de mică.

— Ia te uită cum merg, lua-i-ar dracul! — spuse un maior, mitraliorul meu, apreciind duşmanul cu un interes pur profesional.

— Probabil că sunt beţi — îi răspunsei.

— Dar dece nu trag aî noştri? — întrebă maiorul şi începu să umble la mitralieră. Daţi-mi voie să-i...

Nu am permis începerea focului, înţelegând că din moment ce eu îi văd pe nemţi, îi vede şi colonelul. Totuşi, am trimis un raport comandantului şi am continuat să aştept. Nemţii erau deja la 100 metri. Inaintau spre sectorul meu.

De cât sânge rece am avut nevoie, ca să nu dau comanda „foc"!

— Dar ce-i cu ei, acolo? Au adormit? — exclamă mitraliorul meu.

Nemţii coborîseră în vâlcea, a cărei ieşitură era în imediata apropiere a tranşeelor companiei învecinate...

Şi atunci pădurea, parcă răsuflă din plin. Compania învecinată deschise un foc intens. Lanţul nemţesc tremură, se destrămă şi în unele locuri au apărut goluri, verigile lanţului cădeau una după alta. In picioare au rămas numai grupuri izolate de inamici. Nehotăriţi, ei se aruncau ba înainte, ba înapoi, ţipând şi aruncând grenade, însă în cele din urmă se camuflară în spatele ridicăturilor terenului.

— S'au potolit — rosti o voce de bas impunătoare, pe care o recunoscui.

Mă întorsei. In spate se afla Şefer. Nu am ob-

servat când a venit şi m'am alarmat foarte mult pentru securitatea lui.

— Ce faceţi aici? — îl întrebai.

— Privesc cum luptă recruţii noştri.

Tonul hazliu a lui Şefer ne înveseli şi pe mine şi pe mitraliorul meu.

— Vă place? — îl întrebai. Dar aţi văzut cum mergeau nemţii?

— Am văzut. Este interesant ce anume îi însufleţeşte? Se spune că nemţii merg numai beţi la atac.

— Beţi sau îmbătaţi de succesul învingătorilor — spuse maiorul mitralior.

Nu am putut continua discuţia. Pe marginea râpei apăruseră noi lanţuri de nemţi. Frontul de atac era acum mai larg. Ei înaintau nu numai spre sectorul companiei învecinate, dar şi direct asupra noastră şi ceva mai la stânga. Nu am încercat să stabilesc care era numărul lor.

Mi-am aţintit privirea asupra unui ofiţer care se afla în faţă. Din timp în timp el îşi încetinea fuga, se întorcea spre soldaţii săi care mergeau după dânsul în lanţ dublu, dădea din mâini de parcă ar fi fost un soldat de lemn şi fugea din nou spre noi. Nemţii se apropiau. Acum vedeam clar insigna de pe capela ofiţerului, care strălucea în soare. Vedeam clar şi faţa sa, revolverul său.

— Secţie — comandai eu — foc!

O salvă! Incă o salvă! Mitralierele au început să lucreze. Chiar după prima salvă, ofiţerul se opri dintr'odată, ridică mâinile ca şi cum ar fi avut de gând să sboare şi se prăbuşi. Maiorul trăgea metodic, salve scurte. Lanţurile nemţilor începură să se rărească şi, după o clipă, soldaţii inamicului se culcară.

In flancul drept, se auziră strigăte prelungite de „ura". Compania pornise la contraatac. Nemţii

au încercat să fugă. Tocmai acest lucru îl aşteptam noi.

Comandantul companiei comandă: „Inainte"! El era cam la vreo 10 metri înaintea mea şi, arătându-mi direcţia, a sărit afară din tranşee. Compania învecinată îi ajunsese pe nemţi. Se auzea fără încetare, „ura"... Strigau şi oamenii din secţia mea. Fugeam cât puteam de repede. Picioarele se agăţau de iarbă şi mă împiedicam mereu. Nemţii trăgeau, dar nimic nu ne putea opri... Loveam în nemţi cu cea mai mare înverşunare, îi împuşcam din imediata apropiere şi trăgeam în spatele celor care fugeau...

Deodată, parcă mă trezii. In faţa mea stătea în genunchi un neamţ, fără cască şi cu părul vâlvoi. Faţa îi era crispată, el mârâia ceva şi căuta să tragă puşca din mâinile unui căpitan rănit din secţia mea.

— Câine! — strigai eu, trăgând un foc în tâmpla neamţului.

Totodată cineva îl lovi în cap cu patul armei...

După un minut, eram în faţa câmpului de secară. In întâmpinarea noastră sburară 3—4 grenade.

— Culcat! — strigai.

Grenadele explodară în spatele meu. Din secară ne întâmpină un foc îngrozitor de mitraliere şi aruncătoare de mine. Ne-am culcat, dar poziţia era imposibilă: nu vedeam nimic nici în faţă, nici în părţi, câmpul de secară nu-l puteai cuprinde cu ochii şi se părea că eşti singur pe lume. Legătura cu oamenii era pierdută. Cam peste 10 minute, tirul se potoli, dar nu se ştia ce va urma după această linişte. Se putea ca nemţii să se apropie şi să rămâi aici pe veci. Blestemată secară! Era clar că trebuia fără întârziere să revenim pe poziţiile noastre. M'am ridicat, dar senzaţia de gol nu dispărea.

— Tovarăşe colonel! — strigai şi, imediat am fost nevoit să mă culc, deoarece nemţii trăgeau asupra mea.

— Sunt aici — răspunse colonelul. — Andreev?

— Da.

— Oamenii sunt teferi?

— Nu ştiu.

— Strânge oamenii şi retrageţi-vă repede pe poziţii.

Uşor de spus: strânge. Deocamdată nu văd pe nimeni. Am scos carnetul şi am început să strig tare numele oamenilor mei.

Ne-am retras cu bine. Pretutindeni în câmpul de secară şi în vale, dădeam peste urmele luptei recente. Deasupra cadavrelor nemţilor ucişi, sburau nori de muşte lacome.

In tranşee au apărut trofee — arme automate, revolvere şi carnete ale soldaţilor. Maiorul mitralior, care nu luase parte la contraatac, examina trofeele.

— Cum se spune pe nemţeşte ordine? — întrebă el.

— Ordnung — îi spusei.

— Ordnung, deplină ordnung! — se entuziasmă maiorul.

Se apropie Şefer. El luase parte la contraatacul nostru şi, pe faţa sa arsă de soare, se mai vedea emoţia luptei. Ofiţerii de stat major, care în această zi se trasformaseră în soldaţi obişnuiţi, povesteau episoadele luptei corp la corp.

— Niciodată nu credeam că te poţi apăra cu un neamţ — povestea un căpitan examinând o armă germană. In secară au sărit asupra mea doi deodată. Pe unul am reuşit să-l împuşc, iar celălalt înarmat cu o armă automată căuta să mă răpună. Spre norocul meu, neamţul rănit, se apucă de şale, strânse rana şi se clătina între noi fără să cadă. L-am

apucat de spate, l-am sprijinit şi am mers cu el spre cel cu arma automată. Acela căuta să găsească o poziţie mai bună, sărea dintr'o parte în alta, însă secara i se agăţa de picioare şi nu-l lăsa liber în mişcări. Am reuşit să apropii pe cel rănit de celălalt, să-l împing spre automat şi să descarc restul încărcătorului meu. Automatul l-am adus cu mine.

— Oare nici acum nemţii n'or să se trezească? — întrebai, adresându-mă lui Şefer.

— Puţin probabil. Beţia lor e de aşa natură, încât se vor trezi numai când vor fi în fundul prăpastiei. Doar nu e aceasta prima lecţie şi au fost şi lecţii mai serioase. Dar ei spun — „Victorie".

— Dar i-am bătut totuşi bine! — spusei eu.

Nu au trecut nici două ore şi lupta s'a deslănţuit cu o nouă forţă. Mai întâi, marginea pădurii a fost bombardată de aviaţia germană, apoi de artilerie şi de aruncătoare de mine şi, însfârşit, porniră din nou spre poziţiile noastre lanţurile de soldaţi înarmaţi cu arme automate. Am respins şi acest atac, dar nu am mers mai departe dincolo de râpă.

Cu mici pauze, lupta a durat până la şapte seara. De trei ori au încercat să ne atace tancurile şi maşinile blindate, dar dealul pe care nu au putut să-l treacă cu niciun chip, a devenit pentru ei un mormânt. Sarcina fusese îndeplinită şi statul major al armatei a căpătat posibilitatea să se replieze. La ora 9 seara am fost înlocuiţi de un batalion care venise între timp.

In urma luptei, din secţia mea lipseau patru ofiţeri, printre care un instructor — translator.

Abea în maşină, când coloana statului major se îndrepta spre un loc nou, mi-am adus aminte că vreau să beau şi să mănânc. Şefer, care mergea cu mine în maşină, pregătise totul.

— Te obişnueşti? întrebă Şefer.

— M'am şi obişnuit... Parcă nici nu am trăit o altă viaţă. Şi Moscova, parcă a inventat-o cineva... — îi răspunsei.

Spuneam adevărul. Cu cât trecea timpul, cu atât mai mult mă cuprindeau evenimentele şi mă atrăgeau într'o viaţă cu totul nouă, care se deosebea radical de vechea viaţă pe care o dusesem.

La ora 2 noaptea, am ajuns la noua poziţie a statului major. Ca şi înainte, statul major se găsea în pădure, în apropiere de gara Vedka. Pădurea dela Vedka nu se deosebea aproape deloc de cea dela Cecersk; aceeaşi fagi groşi şi stufoşi, se părea numai că aici sunt mai multe tufişuri. Se ridica ceaţa de dimineaţă şi iarba deasă şi înaltă de pe poiana din pădure era acoperită cu rouă. Era răcoare şi se putea respira uşor. Vuetul maşinilor şi vocile oamenilor alarmaseră păsările. Ele începură să facă sgomot în frunziş şi să cânte. Acoperindu-mă cu mantaua, am decis să mă odihnesc.

Pe jumătate adormit, recapitulam în memorie evenimentele din trecutul apropiat. In urmă cu 3—4 zile, eram încă la Moscova şi ţineam prelegeri studenţilor. Ei şedeau în faţa mea, vedeam feţele lor aplecate pe mese şi auzeam scârţâitul tocurilor şi al creioanelor lor. Mi se părea că abea ieri mi-am luat rămas bun dela soţie şi fiica mea. Iar astăzi am fost în luptă.

2

Mă trezi o voce ascuţită care ţipa chiar deasupra urechii:

— Alarmă!

Deasupra pădurii treceau într'adevăr avioanele duşmane. Era lumină complectă. Iarba se uscase şi umbra copacilor tremura atunci când vântul mişca pădurea. Soarele apăruse deasupra pădurii, prevestind o zi călduroasă. Mă hotărîsem să mă ocup de treburile secţiei mele, dar nu reuşisem să despachetez măcar dosarele cu hârtii, când am fost chemat la comandant.

L-am găsit pe comandant la o masă mică, aşezată la umbra fagilor deşi. Examina o hartă pe care erau făcute tot felul de notări. Am dat raportul. Comandantul a chemat pe membrii consiliului militar. Se apropiară Colonin, Calinin şi Grinco. Grinco era vesel şi parcă întinerise în timpul nopţii. El îmi întinse mâna şi-mi comunică:

— Consiliul militar te-a propus pentru decorare. Te felicit.

Mă felicitară şi ceilalţi tovarăşi. Mulţumii şi comandantul trecu la chestiunile curente.

Chestiunea pentru care mă chemase comandantul consta în următoarele: cu forţe de 20 tancuri şi 2 batalioane de infanterie motorizate, inamicul străpunsese linia de apărare şi, înaintând pe şoseaua Moghilevului, ameninţa Gomelul. Sarcina era de a opri inamicul în regiunea satului Osobin şi de a-i fărâmiţa forţele.

— Te însărcinăm pe tine să îndeplineşti treaba aceasta. O vei îndeplini? — spuse comandantul. Îţi dăm rezerva noastră, un batalion de oameni din Donbas, 300 baionete, soldaţi buni. La ora 14 să fii la faţa locului. Totul este clar?

— Ordonaţi. Mulţumesc pentru încredere, răspunsei, gândindu-mă că, după cât se pare nu-mi era dat să mă ocup curând de treburile secţiei.

Dela serviciul operativ a fost chemat maiorul Smolkin, un om de vârstă mijlocie, blond şi înalt.

Culoarea închisă a feţii şi a gâtului, arse de soare, sublinia şi mai mult blondul părului său.

— Acesta este adjunctul tău şi şef al statului major — mi se spuse.

Comandantul şi Colonin ne explicară încă odată sarcina, ne strânseră puternic mâinile şi ne urară succes.

M'am dus cu Smolkin să iau în primire trupa, hărţile şi tot ce era necesar pentru luptă. Colonin merse cu noi. Pe drum el îmi spuse:

— Repede avansezi: ieri erai comandant de secţie, iar astăzi de batalion. Ai să ajungi departe. Dealtfel, nu-i venea să glumească. După o scurtă tăcere, el continuă: — Timpurile sunt aspre, iar noi suntem activişti politici... Sarcina noastră este să fim acolo unde este cel mai greu şi mai periculos şi unde, tocmai deaceea, suntem mai necesari.

Intr'adevăr, activiştii secţiei politice se aflau totdeauna acolo unde era mai greu şi nu stăteau nicio zi la statul major. Comandantul îi numea în glumă „pompierii".

Niciodată nu-şi pierdeau cumpătul. In cele mai grele zile, de îndată ce aveam timp liber — iar acest lucru se întâmpla cel mai adesea seara sau noaptea — ne adunam undeva, în grădină sub un măr, sau în pădure sub un fag şi cântam cântece, ne împărtăşeam bucuriile şi tristeţile. In acele zile bucuriile erau puţine la număr, iar nenorocirea era comună tuturor: retragerea armatei.

Rămăsese puţin timp pentru preluarea noului meu batalion şi pregătirile au fost făcute în grabă. Armamentul antitanc era cam uşor, dar deocamdată nici nu ne puteam gândi le ceva mai bun. Mi-am adunat oamenii. Conducătorii secţiilor politice luară în primire documentele personale ale soldaţilor. Colonin ne rosti un scurt cuvânt de îndemn. Oamenii

care formau batalionul erau parcă aleşi pe sprânceană: secretari de comitete raionale ale Partidului şi ale Comsomolului, preşedinţi de soviete şi comitete sindicale, tovarăşi membri de Partid şi fără de partid, oameni mai în vârstă, de vârstă mijlocie şi tineri; activul Donbasului, floarea lui. După ce au ascultat cuvintele înflăcărate ale membrului consiliului militar, soldaţii au jurat că, de va fi nevoie, vor muri, dar sarcina şi-o vor îndeplini.

Şi iată că la mai puţin de 10 kilometri de statul major, cu batalionul format din oameni din Donbas, am intrat din nou în luptă.

Aceasta s'a întâmplat la 14 August 1941, ora 13. La Zamostie, am dat peste două maşini blindate nemţeşti şi am reuşit să punem mâna pe una din ele. Primul succes ne-a însufleţit. Lângă Pâhani am nimicit în mers un grup de motociclişti germani şi apoi am trimis înainte cercetaşi.

Impreună cu Smolkin, m'am oprit la Pâhani. De aci se vedea bine Semeonovka şi se auzea vuetul luptei care avea loc acolo. Pe şoseaua dintre Osobin şi Semeonovka se vedeau multe maşini. „Inseamnă — am presupus eu — că inamicul a şi ocupat Osobin şi abea vom reuşi să ajungem la Semeonovka".

Cercetaşii s'au întors şi au raportat că la marginea satului Semeonovka au pătruns 10 tancuri şi o companie de infanterie mecanizată inamică; ei sunt reţinuţi de artileria antitanc comandată de maiorul Voropaev.

Am pornit să facem joncţiunea cu artileriştii. Maiorul Voropaev ne întâmpină cu bucurie. De aproape două zile regimentul său de artilerie lupta împotriva presiunii tancurilor şi a infanteriei mecanizate a duşmanului. Bateria de tunuri antitanc şi bateria artileriei regimentului, au fost unite într'o

singură grupare, iar tractoriştii de pe tractoarele „Comsomoleţ" — îndeplineau obligaţiile pazei.

După ce mi-a descris situaţia, Voropaev termină spunând că noi trebue să oprim cu orice preţ infanteria duşmană, iar tancurile le ia el asupra sa. Am dat comanda şi două companii au pornit să ia contact cu inamicul: prima companie frontal, iar a doua ocolind pe o stradă care ducea spre o mică înălţime ce se afla în flancul inamicului. Inamicul probabil că nu se grăbea să profite de această înălţime, ştiind că aici nu avem trupe. După cum s'a întâmplat adesea cu nemţii, ei s'au înşelat şi în acest caz. Trupele sovietice au apărut pe neaşteptate şi, după o jumătate de oră, s'a încins o luptă înverşunată.

Cu tirul lor, nemţii aprinseseră câteva case. Acestea ardeau, aruncând nori groşi de fum. Un vânţuleţ uşor sufla în direcţia noastră. S'a format o perdea de fum, care ne-a ajutat foarte mult. Grupurile noastre au ocolit pe neobservate inamicul dinspre flancuri şi infanteria sa, s'a trezit într'o poziţie vădit nefavorabilă. Profitând de perdeaua de fum, Voropaev înaintă cu tunurile sale.

După o luptă îndârjită, am respins pe nemţi din Semeonovka. Ei s'au retras, lăsând pe câmpul de luptă 4 tancuri, câteva zeci de soldaţi şi ofiţeri morţi. Fără să ne oprim, am început să urmărim duşmanul şi am ocupat înălţimi favorabile la Nord-Vest de Semeonovka. Nemţii au încercat să reia atacul cu tancurile, dar oamenii lui Voropaev au respins relativ uşor atacul.

La ora 16,30 lupta se potoli. Au început să sosească răniţi. Se apropie un tânăr căruia nu i se putea da mai mult de 22—23 ani. Ochii săi albaştri, frumoşi, cu gene lungi, străluceau; el era emoţionat

de ceva şi se vedea că vrea să-şi împărtăşească cuiva impresiile.

— Şezi, minerule — îi spusei.

Tânărul se aşează lângă mine pe iarba arsă şi oftă. Abia acum am observat că avea mâna dreaptă înfăşurată în cârpe pline de sânge.

— Eşti rănit?

— Puţin — răspunse el.

Un glonte sdrobise patul armei sale şi se înfipsese în mână. După toate probabilităţile, glontele se afla şi acum în mână.

— Se trăgea de undeva de sus. Mă ascund după colţ şi văd că într'un loc acoperişul parcă respiră. — Stuful ba se ridică, ba coboară. Unul dintre ai noştri a vrut să treacă strada, dar de sub stuf: ta — ta — ta!... El se culcă jos — povestea cu emoţie tânărul miner, botezul său de luptă.

— L-a omorît? — întrebă cineva.

— Nu, l-a speriat foarte mult. Noi am început să tragem în mitralior. Neamţul scoase mitraliera, iar apoi sări şi începu să fugă. Eu, după el. Neamţul sări gardul, se împiedică şi căzu. Atunci am tras în el trei focuri. In acest timp apăru deodată, din senin, un tanc. Trecui prin grădina de zarzavat, iar apoi în spatele altei case, dar acolo era un alt tanc... Nu ţin minte cum am ajuns în şanţ. Comandantul companiei îmi dădu o scatoalcă şi strigă: „Ce te ascunzi, păcătosule"?...

— Inseamnă că nu şi-a pierdut cumpătul — spuse un soldat cu mustăţi roşcate, pe care-l chema Podubnâi şi vocea sa era atât de liniştită, parcă discuta despre lucruri demult trecute şi la care nu participase.

— Cine, comandantul? — întrebă minerul. — Nu numai că nu şi-a pierdut cumpătul, dar parcă a luat cu mâna şi spaima mea.

Soldaţii începură să râdă.

— Da, se pricepe el la asta! -- spuse cu convingere cel cu mustăţile roşcate.

— Ei, şi mai departe ce s'a întâmplat? — îl întrebai eu.

— Mai departe? Mai departe el mi-a dat o sticlă şi mi-a spus: „Incendiază tancul care-i în spatele casei".

— Şi l-ai incendiat?

— Nu l-am nimerit, mi-a scăpat mâna... Am nimerit casa.

Soldaţii începură sá râdă, dar pe tânăr acest lucru nu-l deranjă şi el continua să arate, cum, furios de insucces, a luat dela un tovarăş două grenade şi s'a târît spre casa învecinată, distrugând un cuib de mitralieră aşezat în podul casei. După aceasta minerul a fost rănit şi comandantul l-a trimis în linia a doua. Tancul a fost distrus de tunurile oamenilor lui Voropaev — casa incendiată de tânărul miner ardea atât de tare încât flacăra ameninţa să cuprindă tancul; el fu silit să părăsească ascunzătoarea şi să iasă pe drum, iar aici i-a fost sfârşitul.

— Ei, ce spui? — Sunt chiar atât de îngrozitoare tancurile? — întrebai din nou pe minerul rănit.

Nu pusesem întrebarea pentru a-mi râde de tânăr -- simţeam şi eu furnicături pe spate când întâlneam tancuri, apucam instinctiv revolverul şi... căutam să mă ascund cât mai repede într'un adăpost sigur — îl întrebasem numai pentruca şi alţi soldaţi să simtă ceeacè simţise acest tânăr şi anume că se poate lupta împotriva tancului. Eram convins că tocmai acest lucru a fost simţit de tânărul miner şi aşteptările nu m'au înşelat.

— Sunt îngroziloare dacă nu eşti obişnuit -- răspunse el şi gândindu-se puţin, continuă: — Intr'un sat, de pildă, tancul nu poate să facă nimic.

Tancul doar nu poate trece prin casă, nu-i aşa că nu poate trece? Poate să dărâme o casă, hai două din cauza forţei. Lasă-l să uruie şi să facă sgomot şi deocamdată seceră infanteria. — Minerul tăcu. — Imi permiteţi, tovarăşe comandant, să mă înapoiez la companie?

Am interzis tânărului miner să se înapoieze la companie şi l-am trimis la unitatea de sanitari. De multe ori mi s'a întâmplat apoi să repet novicilor care fugeau de tancuri, cuvintele minerului: „Intr'un sat nu poate să facă nimic".

Ne-am împrietenit cu artileriştii lui Voropaev.

Impreună cu Voropaev, am inspectat poziţiile unităţilor noastre, care se întinseseră mult, contrar principiilor regulamentului. Forţele noastre deabea erau suficiente pentru a acoperi o ridicătură, două: Semeonovka şi gara Uzâ.

— Suntem cam răriţi — spuse Voropaev.

Ii amintii formula lui Suvorov: „Să-l baţi pe duşman nu prin număr, ci prin pricepere", dar în fundul inimii eram de acord cu el şi priveam cu nelinişte şi nerăbdare în direcţia Gomelului, de unde trebuiau să sosească întăririle promise. Trecuse demult timpul stabilit, dar miliţiile din Gomel nu veneau.

N'am apucat să ne întoarcem la punctul de comandă al batalionului, care se afla la 50 metri de prima companie, când s'a auzit o salvă îndepărtată de aruncătoare grele de mine şi deasupra capetelor noastre au şuerat minele. Ele au explodat cu un sgomot infernal la 100 metri în spatele nostru, apoi exploziile au început să se apropie şi chiar atunci când se părea că salva următoare va lovi locul în care ne aflam, Voropaev ridică receptorul şi dădu prin telefon ordinul de deschidere a focului.

Odată cu venirea întunericului, ne-am ocupat de

refacerea apărării noastre şi soldaţii săpau cu sârguinţă tranşee; prima zi de luptă îi învăţase să iubească pământul. Starea de spirit a soldaţilor era admirabilă şi mulţi povesteau cum i-au bătut pe nemţi.

— Atacul este o chestiune teribilă, atât timp cât neamţul este ascuns şi trage... El trebue scos din adăpost şi imediat ce neamţul iese din pământ, s'a terminat cu el. Dacă nu ar fi fost tancurile, l-am fi gonit ca pe un iepure — spunea un miner.

Această stare de spirit a minerilor mă bucură şi mi-am adus aminte de o lege a războiului, după care primul succes, fie el neînsemnat, însufleţeşte pe soldaţi, provoacă în sufletul lor un avânt şi dă naştere sentimentului de superioritate asupra inamicului şi, dimpotrivă, o înfrângere în prima luptă, fie ea neînsemnată, demoralizează pe oameni, îi face să-şi piardă cumpătul.

In cursul nopţii, mulţi au cerut voie să plece în recunoaştere — „să vadă ce rânduială este la nemţi noaptea". Am permis unui ploton să-şi satisfacă curiozitatea. Soldaţii au pătruns pe nesimţite în poziţia inamicului, au ucis sentinelele, au pus mâna pe o mitralieră, pe puşti şi pe două pistoale de rachete şi au adus un soldat inamic rănit. Mult timp după aceea, minerii „se distrau" cu rachetele, creând confuzii observatorilor germani prin semnale luminoase.

Oamenii petrecuseră ziua întreagă fără apă şi fără hrană. Ni se promisese o bucătărie, dar ea nu era nicăieri.

— Ce s'o fi întâmplat? — mă întrebam eu, discutând cu şeful statului major Smolkin situaţia creată.

Locuitorii din Semeonovka, care se întorseseră după luptă în satul incendiat, pentru a-şi salva avutul, ne-au ajutat să punem la punct alimentarea

ei ne-au arătat o magazie mare, cam la un kilometru şi jumătate de sat, unde se aflau vreo 200 porci ai colhozului. Nu ştiu din ce cauză nu apucaseră să fie evacuaţi.

In cursul nopţii, noi şi artileriştii am avut şi mai mult noroc. Cercetaşii noştri au adus un tun de 76 mm. cu servanţii respectivi şi cu muniţiuni şi 50 soldaţi înarmaţi, cu o bucătărie de campanie. Grupul era condus de un căpitan, cam gras dar destul de mobil. După relatările sale, grupul era format din soldaţi din câteva unităţi, care s'au găsit în încercuire undeva în regiunea dela Sud-Est de Ilobin. Căpitanul s'a dovedit a fi om gospodar; el declară că nu se pricepe să comande şi că specialitatea lui este să hrănească pe soldaţi. Intr'adevăr, într'o jumătate de zi, el nu numai că a organizat admirabil aprovizionarea cu alimente, dar a şi asigurat unităţile noastre cu muniţiuni. In aceeaşi zi, el a făcut legătura cu un comandament evacuat şi a căpătat în dar „pentru batalionul de mineri-eroi" — un autocamion şi un autoturism, câteva lăzi cu cartuşe şi alimente.

In zori, când împreună cu maiorul Smolkin m'am îndreptat spre punctul nostru de comandă, Voropaev spuse:

— Nemţii nu ne vor lăsa în pace, trebue să-i aşteptăm din nou fix la ora 5.

Voropaev a greşit cu o oră. Fix la ora 6 a început un tir puternic de artilerie şi mine pe tot frontul nostru, iar după aceea un atac cu tancuri şi infanterie.

Imi amintesc bine lupta corp la corp cu duşmanul din acea zi. Era ea oare necesară? Voi spune fără iş că nu. Am dus oamenii la contraatac cu baioneta, nu „mânat de tendinţa de a face fapte eroice", ci fiindcă aşa s'a întâmplat, dela sine. Res-

pinsesem al treilea sau al patrulea atac al dușmanului și, așa cum se întâmplă uneori în luptă, acest succes, deși anevoios, stârnise în noi un avânt nerațional. Dușmanul se sbătea sub focul nostru, retrăgându-se spre pozițiile de plecare. Simțindu-i neputința, oamenii se asvârliră înainte, iar eu nu am găsit în mine tăria de a-i opri. Dimpotrivă, scoțând revolverul din teacă, strigai: „Inainte"! — și sării afară din tranșee. Am fost întrecut de un soldat cu pușca în mână, care chiar în acel moment căzu și se răsturnă într'un mod curios. Mă oprii și, pentru o clipă se trezi în conștiința mea un sentiment de regret și poate chiar de teamă. Însă, furia turbată și dorința de răzbunare au fost mai tari decât totul și, în clipa următoare, eram în mijlocul câmpului de luptă. Pretutindeni cadavre, iar unii soldați nemți fug încă. Il ajung pe unul, trag în spatele lui, el cade și mai trag încă odată. La 10 metri de mine, un soldat de al nostru se lupta într'o încleștare de moarte. Neamțul reușise să fie deasupra și soldatul nostru îl ținea de revolver strigând: „Ajutor"! Un alt soldat de al nostru se apropie și-l împușcă mortal pe neamț.

De pe marginea pădurii au început să tragă mitralierele și armele automate; cădeau și nemți și de ai noștri. Am simțit că cineva mă trage de pulpana tunicii spre pământ. Dând laoparte mâna în care țineam revolverul, am văzut întins pe același soldat cu mustățile roșcate, care luase parte la discuția cu tânărul miner.

— Culcați-vă, tovarășe comandant! — îmi strigă el.

Ne-am lungit la pământ.

Cu mare greutate i-am trimis vorbă lui Voropaev: „Bombardează marginea pădurii. Noi suntem la o distanță de 100 metri de ea".

Sub protecția artileriei, ne-am întors pe pozițiile

noastre. In această zi, am respins şase atacuri extrem de puternice. In toiul luptei, sosi comisarul diviziei, Colonin, membru al consiliului militar al armatei. El veni la punctul nostru de comandă însoţit de maiorul Voropaev. Din cauza acestui eveniment, care ni se părea neobişnuit, Smolkin şi cu mine ne-am simţit în al şaptelea cer. „Bine înţeles că la consiliul militar nu au uitat de noi"; dar după aceea bucuria noastră a făcut loc neliniştii: neputând garanta securitatea membrului consiliului militar, i-am recomandat să se adăpostească în spatele caselor, dar el a respins toate propunerile noastre, a coborît în mica noastră tranşee şi a început să privească cu atenţie desfăşurarea luptei. Când lupta se potoli, Colonin îşi scoase capela şi, ştergându-şi cu palma fruntea udă, înjură cu sete. La început, noi n'am înţeles dece înjură. Am aflat apoi că consiliul militar fusese indus în eroare sau, mai simplu zis, minţit. Consiliului militar i se raportase că batalionul format din minerii din Donbas a fost nimicit şi comandantul a murit. El fusese trimis să vadă cine luptă în acest sector şi astfel nimerise la noi în tranşee, la soldaţii care-l cunoşteau bine.

In numele consiliului militar, Colonin a mulţumit batalionului şi când l-am condus îmi spuse:

— Buni băieţi, de aur; trebuesc ajutaţi. Numai să nu contaţi pe prea multe. Am să fac tot ce am să pot, dar poate e mai bine să nu vă faceţi iluzii.

După aceste cuvinte atât de sincere, m'am gândit că este mai bine să nu aştept întăriri şi să-mi organizez apărarea pe baza forţelor existente. Noi, comuniştii, trebue să luăm asupra noastră sarcini şi mai mari. Acum fiecare dintre noi trebue să lupte pentru cinci. Cu toate că în această zi suferisem pierderi însemnate, duşmanul nu trebuia să observe că suntem mai puţini.

Totuşi, în curând artileriştii au căpătat obuze, iar noi cartuşe şi un camion cu sticle cu lichid inflamabil, „KS".

Spre seară, a venit întărirea: un batalion de miliţie din Gomel. Nu erau decât 50 soldaţi, dar la acea oră nici nu visam la un număr mai mare. Din punct de vedere combativ, novicii nu puteau fi în niciun fel comparaţi cu minerii din Donbas. Chiar în dimineaţa următoare, când inamicul reluă atacul, ei şi-au părăsit poziţiile şi au năvălit în sat, împiedecând pe artileriştii să lucreze. Am căutat să restabilesc ordinea şi am oprit pe primul soldat întâlnit care, cu chipul de o paloare mortală, îmi fugea în întâmpinare. El târa după sine puşca, ca pe un băţ.

— Unde fugi, ticălosule? Cum te chiamă? Spune-mi numele!... strigai, apucându-l de mână şi punându-i revolverul în piept.

— V-verba — spuse el bâlbâindu-se.

— Iţi trădezi tovarăşii? — urlai eu furios, gata să-l împuşc pe laş.

Nici până astăzi nu pot să-mi explic ce anume m'a reţinut: poate faptul că Verba mă privea în ochi şi simţind starea mea şi moartea sa apropiată, nu a cerut îndurare, poate faptul că în privirea sa se citea supunerea faţă de pedeapsă... Am îndreptat revolverul alături şi am tras în sus, chiar la urechea lui Verba.

— După mine! — ţipai.

Verba se supuse.

Grupul care se afla lângă tun a fost readus la realitate de un artilerist. Acesta strigă mânios:

— Marş la loc!

Soldaţii se opriră şi se întoarseră. Verba mergea primul, înaintea tuturor celorlalţi.

In acest moment, veni în fugă dela Voropaev un soldat gâfâind.

— Vă chiamă comandantul, au venit tancurile — raportă el. — S'a dat ordin ca imediat...

— Comandantul ? Care comandant ? îl întrebai pe Smolkin.

Șeful statului major nu știa mai mult decât mine. N'am mai avut timp să-l întreb pe cel trimis. Am plecat repede spre statul major al lui Voropaev.

In spatele uneia dintre case, am zărit un autoturism și un tanc „34". Lângă tanc, stătea un general-locotenent, de statură mijlocie, îmbrăcat în manta, iar alături de el, cu un cap mai înalt și cu o constituție tot atât de robustă, comisarul diviziei. Aceștia erau comandantul frontului central, Efremov, și Ponomarenko, membrul consiliului militar, secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Bielorusiei. Smolkin și cu mine ne-am prezentat.

— Am auzit, bravo băieți. Consiliul militar vă mulțumește vouă și tuturor soldaților. Câți infanteriști aveți? — întrebă generalul.

— O sută și cincizeci în al doilea eșalon. Inamicul pătrunde în marginea satului.

— Care sunt forțele inamicului?

— S'a semnalat o companie de infanterie și cinci tancuri.

— Iată, aveți aici douăsprezece tancuri. Iar acesta este comandantul lor, arătă dânsul pe un locotenent major, care stătea lângă un T-34, îmbrăcat într'un combinezon unsuros și cu cască de tanchist.

Locotenentul major luă poziția și salută. Mă privea drept în față, cu ochii săi rotunzi și negri de cărbune și zâmbea cu căldură. Mi-a rămas în amintire această privire sigură și acest zâmbet cald.

„Ştim ce avem de făcut şi nu ne vom face de ruşine" — se părea că-mi spune această privire.

Nu mi se întâmplase încă niciodată să colaborez în luptă cu tancurile. Imi amintesc doar odată, la manevrele dela Minsk, din toamna anului 1938, la care am asistat ca inspector şef din Direcţia Politică a Armatei Roşii; un batalion de tancuri frumos aliniat mergea cu sgomot şi vuet peste un câmp întins de cereale, nimicind pe inamicul imaginar. Ca într'un film de cinema, în spatele tancurilor fugeau infanteriştii, cu puştile în mână şi pe câmp se auzea de departe „ura". Aşa mi se părea şi acum atacul pe care urma să-l întreprind.

— Sarcina voastră este de a ţine aci inamicul trei zile... Trei zile! Este clar? — încheie comandantul frontului şi făcu tanchiştilor semn — „la atac".

Când tocmai voiam să ne îndreptăm spre unităţile noastre, membrul consiliului militar, Ponomarenko, ne opri şi spuse:

— Comunică minerilor tăi că Gomelul şi locuitorii săi, simt şi văd lupta lor plină de abnegaţie şi nu vor uita niciodată aceasta. Sarcina pe care o îndepliniţi este importantă şi plină de răspundere. Voi acoperiţi retragerea armatei. Spuneţi-le că spre seară vor veni întăriri bune — miliţia din oraşul Gomel.

El ne strânse puternic mâinile, ne mulţumi încă odată şi apoi plecai împreună cu Smolkin. Am stabilit locurile în contraatacul pe care urma să-l întreprindem. Smolkin urma să meargă după tancuri la dreapta, iar eu la stânga.

Tancurile! Ce ajutor admirabil, ce forţă! Ele s'au smuls din loc şi au pornit, iar după tancuri a pornit viguros infanteria. Dealtfel cum să nu porneşti. Doar le-am aşteptat atât. Toată speranţa ne era în tancuri! Dar dece merg tancurile atât de curios,

nu aşa cum le-am văzut la manevre? Ele mêrg pe două coloane şi numai pe drum. „Regiune nepracticabilă pentru tancuri. Şi nemţii au mers fără să se desfăşoare“ — îmi amintii.

Tancurile au colit de pe drum, iar noi după ele. De sub şenilele tancurilor săreau soldaţii nemţi şi cei care scăpaseră de maşini cădeau sub loviturile infanteriştilor noştri. Trecuserăm de tranşeele noastre, ocupate de nemţi şi am intrat în primele tranşee ale nemţilor. In faţă se vedea marginea pădurii, unde va fi probabil mai răcoare şi se va putea respira mai uşor. Inamicul fuge, spărtura făcută de noi creşte. Tancurile din faţă au şi intrat în pădure.

Şi, dintr'odată, totul se opri. Pădurea erupse un şuvoi de foc. Aproape de nedesluşit, în vuetul îngrozitor, trăgeau mitralierele, armele automate, aruncătoarele de mine şi tunurile inamice. Tancurile noastre s'au aprins unul după altul, ca nişte făclii. Infanteriştii s'au culcat la pământ. Trei dintre tancurile noastre s'au întors şi au pornit înapoi. Unul dintre ele s'a oprit imediat şi din el a izbucnit un nor de fum. Pe blindaj au apărut flăcări. Spre noi — eu stăteam culcat lângă ordonanţă — se târî comandantul grupului de tancuri, locotenentul major. Combinezonul său, plin de ulei, arsese probabil, deoarece el era acum doar în cămaşă şi fără cască. Trăgea un picior din care curgea tot timpul sânge. Când ordonanţa începu să-i bandajeze piciorul, ofiţerul începu să geamă.

Profitând de un moment de linişte, ordonanţa mea îl duse pe locotenent peste un deluşor şi îl predă sanitarului.

Contraatacul nostru se termină cu aceea că, menţinându-ne un timp la marginea pădurii, ne-am retras într'un moment de linişte şi ne-am întărit în tranşeele nemţilor.

Spre seară veniră întăriri, 400 oameni din miliția Gomelului. Am refăcut formația minerilor din Donbas, am completat batalionul cu oamenii din Gomel și i-am dat un sector mai îngust. Oamenii din Gomel și cei din Donbas au mai apărat timp de două zile orașul. Bolșevicii, membrii de Partid și fără de partid, au luptat cu curaj, cot la cot..

A doua zi după sosirea oamenilor din Gomel, am efectuat o operațiune admirabilă. Am atras o companie de nemți într'o astfel de capcană, încât niciun soldat nu reuși să scape. Această operațiune mi-a servit ca exemplu în activitatea mea ulterioară printre partizani. Comandantul oamenilor din Gomel a ghicit intenția inamicului de a găsi un punct slab în apărarea noastră și a așezat forțele sale în așa fel, încât, începând atacul, nemții s'au pomenit într'un coridor îngust, strâns între două bălți. Deasupra bălților se ridica ceața. Trecând prima noastră linie, nemții s'au strâns sub acoperirea ceții într'o râpă îngustă. In momentul când ei erau gata să treacă la desvoltarea așa zisului „succes", oamenii din Gomel i-au contraatacat pe neașteptate și i-au nimicit în întregime. După acest succes, i-am propus lui Smolkin să se odihnească puțin. Din cauza muncii de mai multe zile fără o clipă de somn, șeful statului meu major cădea pur și simplu din picioare, iar soldații noștri terminaseră cu câteva minute înainte amenajarea unui nou adăpost și puseseră în el fân proaspăt care răspândea un parfum tare, plăcut pentru un om obosit.

Insă Smolkin n'a avut noroc cu odihna. Adăpostul terminat abia cu câteva minute înainte, era ocupat și Smolkin sărise afară ca ars.

— Cine-i acolo? — strigă Smolkin atât de tare, încât s'ar fi putut crede că a văzut în adăpost un mitralior neamț.

După Smolkin ieşi din adăpost un soldat voinic îmbrăcat într'o manta.

— Ce vă băgaţi, tovarăşe, fără aprobare? — ţipa el. Aci este P.E.B. Acum o să înceapă să vină răniţii!

— Stai, stai, cine eşti tu? — îl întrebă Smolkin.

— Aci s'a instalat P.E.B.

— Dar ce este aceea, P.E.B.?

— Punctul de evacuare al batalionului.

S'a constatat că soldatul nu ţine minte nici numărul batalionului său, nici numele comandantului. El primise ordinul să plece la punctul de evacuare, în urmă cu două zile. I s'a arătat să meargă într'un sat. Se duse, dar nu găsi acolo punctul de evacuare. Două zile a căutat fără rezultat punctul său de evacuare, până când în sfârşit a văzut aici un adăpost nou, a auzit sgomotul luptei şi a decis să instaleze un punct de evacuare independent, fără să se mai depărteze de prima linie şi fără să plece în spatele frontului. Numele său era deasemeni potrivit — Zadornâi (Indrăzneţul — N.T.). Mi-am adus aminte de povestea despre un soldat şiret care, nimerind „pe lumea cealaltă", a păcălit şi pe dumnezeu şi pe diavol. El a hotărît să nu se instaleze nici în rai, nici în iad şi călătorea de colo până colo, organizându-şi destul de bine viaţa.

— Mult timp ai de gând să te ascunzi în felul ăsta? — îl întrebai pe Zadornâi, stăpânindu-mă cu greu.

— Cum adică să mă ascund? Nu mă ascund deloc. Merg în luptă chiar acum. Ce, mă tem parcă? Dela Covel vin tot în lupte. Ce-i vina mea dacă mi-am pierdut locul? Soldatului trebue să i se spună precis, să ştie unde-i locul său. Altfel poţi să ajungi până la dracu'n praznic.

Se părea că sanitarul este gata să ne atace pentru

lipsa de dispoziţii precise. Din toate documentele, el nu poseda decât un singur semn distinctiv soldăţesc, o pipă neagră.

— Puşcă ai?

— Am — şi el spuse seria puştii. Am şi geantă de sanitar.

Ce era să facem cu el? L-am numit pe Zadornâi sanitar al companiei 1-a şi trebue să mărturisesc că el a întărit prin fapte părerea sa, că soldatul trebue să-şi cunoască locul. El bandaja pe răniţi pe câmpul de luptă şi-i scotea de sub foc, până când a fost grav rănit de două schije de mină în abdomen. A fost scos din foc de un soldat uşor rănit, pe care a vrut să-l bandajeze pe câmpul de luptă. Smolkin a fost foarte impresionat aflând ce s'a întâmplat cu Zadornâi şi s'a dus să-l vadă.

— Nu fii supărat pe mine, tovarăşe comandant — şopti Zadornâi abia respirând, cu buzele arse. Vin dela Covel în lupte şi nu mi-e frică. Soldatul trebue să ştie precis unde îi e locul şi ce trebue să facă...

In sectorul nostru, apărarea continua să rămână de neclintit. Privind eforturile eroice ale minerilor din Donbas şi ale oamenilor din Gomel, mă gândeam: duşmanul nu va reuşi să ne urnească din loc. Insă noi ocupam un sector scurt al frontului şi nu vedeam nici nu ştiam ce se întâmplă în alte sectoare. Intre timp s'a produs un lucru care se întâmpla des în perioada grea a primelor luni ale războiului. In timp ce luptam lângă Semeonovka, apărând Gomelul, duşmanul pătrunse în oraş dinspre Nord.

In seara zilei de 19 August am primit ordinul de a mă prezenta de urgenţă la statul major al armatei şi de a preda comanda lui Smolkin.

3

La statul major al armatei am aflat că am fost chemat la consiliul militar şi că trebuia să-mi iau materialul privitor la partizani şi să mă prezint în faţa membrilor consiliului. „Oare pentru o acţiune nouă?“ — mă gândii eu.

După ce am căpătat o mapă subţire cu scoarţe albastre, m'am îndreptat pe cărarea îngustă din pădure spre cortul consiliului militar.

Soarele frigea. Pe piept săreau greeraşi, iar deasupra capului bâzâiau musculiţe. M'am apărat de insecte cu mapa pe care o aveam... Ce o să mi se spună la consiliul militar? Poate că obligaţia mea nu era decât să aduc mapa care purta menţiunea: „Strict confidenţial“?

In cortul consiliului militar l-am găsit pe Colonin şi pe Calinin. Nu-i mai văzusem dela Gomel. Voiam să le povestesc despre eroismul batalionului de mineri, doream să le spun ce am pe suflet, dar cu un singur cuvânt Colonin epuiză întreg subiectul:

— Te-ai săturat de războiu? — întrebă el.

Il privii întrebător.

— Şezi.

Mă aşezai.

— Te pricepi în problema partizanilor, tovarăşe Andreev? — întrebă Calinin.

Nu mă aşteptam la o astfel de întrebare. Privirea fixă şi grea a lui Calinin cerea însă un răspuns imediat şi mi s'a părut că unul pozitiv.

— Nu, răspunsei eu, nu mă pricep deloc.

Intr'adevăr, nu ştiam nimic în chestiunile privind partizanii, deşi îl ajutasem în copilărie pe tatăl meu când era partizan. Credeam că o să supăr pe

membrii consiliului militar cu acest răspuns sincer. Dar, schimbând o privire, ei zâmbiră şi Colonin îmi spuse:

— Inainte de venirea ta şi noi am recunoscut unul faţă de altul că nu ne pricepem deloc în chestiunile privind partizanii. Dar cine se pricepe? Un singur lucru este clar şi anume, că partizanii reprezintă un fenomen serios şi nu mai putem amâna: este timpul să ne ocupăm de ei. Hai să stăm de vorbă...

Dealtfel n'am discutat prea mult timp. Şi fără discuţie era clar că mişcarea de partizani trebue să se bucure de atenţia şi ajutorul armatei, că trebue să sprijinim pe partizani cu arme, cu sfaturi şi cu cadre.

— Ce-mi cereţi mie? — întrebai.

— Vei lucra cu partizanii — spuse Calinin.

— Vă rog să-mi explicaţi care sunt îndatoririle mele şi cu ce să încep?

— Această întrebare putem s'o punem şi noi. In primul rând, uite-te în mapa ta albastră — mă sfătui Colonin.

Calinin ceru dela secretar încă o mapă. In ea se găseau notate detaşamentele şi grupele lăsate în spatele frontului inamic de organele sovietice şi de Partidul din Bielorusia.

— Intocmiţi un plan de lucru. Intraţi în legătură cu comitetele raionale ale Partidului şi vedeţi ca oamenii din divizii să lucreze cu partizanii — mă instrui Calinin.

Am notat cele spuse şi mă gândeam: „Iată o muncă nouă. Judecând după situaţie, ea este foarte importantă".

— Da, da — continuă Calinin. Obligă-i pe oamenii din divizii să lucreze şi să ştii că unora o să trebuiască să le scoţi prostiile din cap. Sunt unii care,

în loc să ajute detaşamentele organizate în raioane, îşi complectează unităţile cu partizani. Pe astfel de deştepţi, să-i trimiteţi la noi!

Doream să cunosc măcar un grup de partizani. Spre norocul meu, veni la statul major al armatei pentru instrucţiuni şi arme, secretarul comitetului raional al Partidului din Terehovsk. El îmi fu prezentat şi ne-am înţeles ca în aceeaş seară să plec în satul Lenino, punctul în care se afla cel mai apropiat grup de partizani.

In acest sat trebuia să caut o femee care urma să facă legătura cu altă femee şi, după cum mă preveni secretarul comitetului raional, aceea îmi va arăta unde sunt partizanii. Am învăţat cu grijă toate acestea, temându-mă să nu încalc conspiraţia partizanilor.

„G.A.Z"-ul nostru intră în sat în momentul când apunea soarele. Grădinile verzi de zarzavat pe lângă case, câmpul de cartofi călcat în picioare de trupele care trecuseră pe aici şi mai încolo stepa — totul era luminat de razele soarelui care apunea. Am simţit o adiere răcoroasă, într'un cuvânt: „coboară spre noi seara liniştită, pe ogoarele paşnice". Cine nu cunoaşte această oră când se apropie liniştea serii de vară, în sat?

Dar din apropiere se auzeau exploziile obuzelor şi salve de mitraliere, sus de tot bâzâia ca un ţânţar un avion şi apoi încă două trecură cu un vuet turbat chiar deasupra capului.

Dasupra drumului mai plutea încă praful, ca şi cum un cioban ar fi trecut cu turma sa. Mirosea a căldură de grajd şi a abur de lapte, dar ferestrele multor case erau astupate, iar la unele erau scoase geamurile. O fetiţă care ducea acasă un viţel rătăcit încremeni pe loc cu o întrebare în ochii speriaţi: „Cine este acest nene şi ce veşti ne aduce în sat?"

O femee tânără, însărcinată, purtând în mână o legătură enormă cu lucruri de-ale casei se opri.

Lângă o casă erau mai mulţi băieţi. Observând maşina, ei se opriră în aşteptare.

Am oprit maşina, l-am chemat pe unul dintre ei şi l-am întrebat cât puteam de încet:

— Unde locueşte cutare?

— Sunteţi militar? — mă întrebă vioi băiatul.

— Da.

— Atunci nu de dânsa aveţi nevoie. Aveţi nevoie de mătuşa Ana!

— Cine mai e şi Ana?

— La ea vin militarii din N.K.V.D. (Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne — N. T.) şi toţi membrii de Partid şi comsomolişti. Cum vin se duc neapărat la Ana. Apropiindu-se de mine, el şopti: — Mătuşa Ana este conspiratoare. Dvs. doar pe conspiratoare o căutaţi.

Probabil că aveam o expresie de nelinişte şi băieţaşul strânse supărat buzele.

— Ce, nu mă credeţi? Atunci întrebaţi pe băieţi. Sanika! — strigă el.

Îi astupai gura cu palma.

— Ştii tu ce-i aceea conspiratoare? Ce tot vorbeşti?

— Sigur că ştiu. Dacă nemţii vor veni aici, ea va trăi ascunsă — îmi explică el în şoapte.

— Dece? — îl întrebai tot atât de încet.

— Altfel, nemţii o s'o omoare. Ea trebue să stea numai ascunsă.

— Cine ţi-a spus?

— Toţi spun.

— In şoapte?

— Sigur, căci altfel vor afla nemţii şi o vor omorî.

— Bine, arată-mi unde locueşte mătuşa Ana.

Băieţaşul se urcă repede pe aripa maşinii.

Acest sistem de conspiraţie în şoapte, mi-a provocat gânduri triste. Nu cumva conspiratoarea fusese aleasă în adunare generală?

Când ne-am apropiat, pe prispă apăru o femeie în vârstă cam de 27 ani.

Probabil că ea ştia despre ce e vorba. Dacă a venit în sat o maşină, înseamnă că este o chestiune care o priveşte pe ea. Căutând să-şi păstreze calmul şi cu o indiferenţă prefăcută, ea întrebă:

— La mine?

Insă, mâinile ei tremurau uşor şi degetele trăgeau mereu de fustă. Ea mă duse într'o altă casă, la secretarul organizaţiei de bază. Tot el era şi preşedinte al colhozului. Corpolent, plin de bunăvoie şi cu mustăţi mari negre, el mă primi ca şi cum m'ar fi aşteptat.

— Vai de mine, dar la noi nu e strâns — începu să se agite soţia sa.

Din cauza surprizei, ea se înroşi, începu să semene cu o fată tânără, iar trei copii mici o trăgeau de fustă şi doi ceva mai mari îi şopteau pe rând la ureche. Indepărtându-i cu mişcări uşoare, ea mă conduse în cealaltă încăpere, strânse repede lucrurile risipite prin camera curată, acoperi cu un şervet de dantelă maşina de cusut şi puse pe masă o faţă de masă.

In curând veniră secretarul comitetului raional pe care-l cunoşteam deja, comisarul militar al raionului, preşedintele comitetului sătesc, însărcinatul N.K.V.D.-ului şi apoi încă şi alţii. Am aflat că oamenii s'au strâns special să se întâlnească cu colonelul, adică cu mine. Toţi mă priveau şi aşteptau să vorbesc. Eu examinam pe cei din jur, tuşind de câteva ori, dar nu puteam deloc să încep.

Servind masa, gospodina ne privea pe toți alarmată și ofta.

— Dar dece ai lăsat nasul în jos? — o întrebă secretarul comitetului raional.

— Voi aveți organizația — spuse ea încet, cu un zâmbet vinovat — dar eu am copiii...

Toți se așezară la masă. Am început, povestind întâlnirea cu băiatul, vrând să arăt rezervele mele în legătură cu sistemul lor de conspirație.

Stăpânul casei începu să râdă.

— Ce drăcușori! Dar, tovarășe colonel, nu de băieții ne ascundem, ci de nemți.

Secretarul zâmbi deasemeni. El îmi spuse încet:

— Ana nu va lucra aici, iar judecând după spusele drăcușorilor noștri, pentru început ea și-a jucat rolul destul de bine. Astăzi, Ana va dispare din Lenino.

Puțin câte puțin, limbile s'au deslegat. Partizanii au început să mă întrebe cum stau lucrurile în armată.

Au mai venit câțiva oameni, aproape toți cu genți de campanie și unii cu revolvere. Fețele celor mai în vârstă erau întunecate și îngândurate, iar cei tineri aveau o expresie exagerat de hotărîtă. După ei au năvălit cu sgomot cinci comsomoliști în uniforme noi. Pe spate le atârnau gențile, iar la unul subțire, înalt, foarte tânăr și frumos, apărea de sub capelă moțul căzăcesc. Aveau priviri îndrăznețe, iar în buzunare le sunau ca niște nuci, cartușele. Privindu-i, zâmbii.

— Parcă ați fi scoși deadreptul de pe o poză din carte. Vreți să fiți ca luptătorii lui Ceapaev? — le spusei eu.

— Și dece nu?! — răspunse vesel flăcăul cu moțul căzăcesc. Poate că nu ne vom face de rușine. Îi bate el, Bumajcov, pe dușmani. Chiar și tancurile

le înfrânge! Intreaga țară cunoaște pe bielorusul Bumajcov, primul partizan Erou al Uniunii Sovietice. Invățați-ne numai cu ce să începem.

Toți izbucniră în râs. Comsomolistul roși.

— Aici toți pun această întrebare — îl liniștii eu. Dar ia spuneți-mi, prieteni, ați văzut careva dintre voi pe nemți? Nu pe o fotografie de ziar sau la cinematograf, ci drept în fața voastră? Nu vreau să vă înspăimânt. Numai să țineți minte că ei sosesc, ia ascultați!

Toată lumea tăcu, dar momentul pe care l-am ales nu era reușit. Tirul încetase tocmai. Se auzea numai cum plâng copiii în camera cealaltă și o voce de bătrână mormâie, poate că se roagă. Insă și în această tăcere era ceva încordat, nefiresc. Fețele tuturor au devenit aspre.

Am început să vorbim despre trecutul ilegal al Partidului nostru. 24 ani ne separau pe noi, copiii mai tineri ai Partidului, de diferitele forme de activitate partinică ilegală. Unii știau câte ceva din cărți, din relatări și din filme.

— Noi știm — spuse secretarul comitetului raional lovind ritmic cu pumnul în masă — că în lunga lor istorie, rușii au luptat nu odată ca partizani, fără să aibă experiență personală și totuși au învins. La noi, lucrurile vor merge nu mai rău, ci mai bine decât la strămoșii noștri. Conspirația deasemeni. Ideea mișcării conspirative — continuă el după o pauză — trebue să fie după părerea mea, legată nu atât de detașament, cât de munca în rândurile populației și în instituțiile dușmanului... Intr'un cuvânt, recunoaștere și descompunerea inamicului.

— Despre idee a vorbit deja Stalin — întrerupse omul care avea un Mauser la brâu. Spuneți mai bine ce-i cu armele?

— Ştiţi că noi am şi făcut baza de armament — spuse secretarul. Şi alimente avem destule pentru vreo trei luni.

— Câţi oameni ştiu unde se află baza? — întrebai eu.

— Toţi cei numiţi în detaşament ştiu.

— Nimeni nu va trăda?

Oamenii se priviră între ei. Se vedea că nu le venise în minte o astfel de idee. Şi chiar dacă le venise la careva, aceştia se temeau s'o spună, ca să nu supere pe alţii.

— Cum se poate întâmpla aşa ceva? — spuseră toţi deodată. Nu, la noi nu se vor găsi astfel de ticăloşi...

— Văd, tovarăşe colonel — începu gazda — că sunteţi un om drept şi prevăzător. Ce ar fi să rămâneţi la noi?...

— Adevărat — se auzi din toate părţile. Noi avem nevoie de un adevărat comandant!

Toţi mă priviră cu speranţă. Discuţia se învioră. Un om mai în vârstă, cu faţa întunecată, se ridică şi mă salută respectuos cu o plecăciune.

— Înţeleg, tovarăşe colonel, că aţi venit să vedeţi dacă trăiesc aci deştepţi sau netoţi. Închipue-ţi că suntem proşti şi tu să ne fii cap. Fără cap nu există minte, iar dacă nu va fi minte, nu va rămâne din noi nimic. O să ne scuture neamţul toate mărunţaiele.

— Ia ascultă, unchiule, nu face panică aici! — strigă cineva.

— Nu fac niciun fel de panică.

— Nu faci? Din cauza acestei neîncrederi în forţele lor, unii oameni au început să nu mai doarmă! E unul la noi, aici, care şi-a procurat picături calmante şi le dă de băut întregii familii înainte de a face patul.

— El are opt guri de hrănit şi acum nu-şi va mai reveni până la sfârşitul războiului. Ţie ţi-e bine, eşti singur şi n'ai niciun fel de griji.

— Am un tată.

— Dar el are 80 de ani.

— Eh, bine-i să fii singur! — spuse un om mai în vârstă cu un zâmbet şiret. Te-ai culcat, te-ai sculat, nimeni nu fuge după tine. Un singur suflet.

— „Da — mă gândii, privind pe oamenii din jur. Şi ce va fi dacă va trebui să lupt cu astfel de tovarăşi, nu în armată ci aşa, „în adunare generală, în care fiecare poate să spună ce vrea"? Totul mi se părea aici neserios şi naiv. Vedeam dorinţa oamenilor de a lupta, de a privi pericolul în faţă, dar toate acestea fără să ştie cum trebue să lupte şi cum trebue să întâmpine pericolul. Şi, ca reprezentant al Armatei Roşii, m'am hotărît să privesc pe aceşti oameni din punct de vedere profesional: este mai uşor decât să dai sfaturi într'o problemă nouă şi complicată. Dacă reuşim să ţinem legătura cu ei... Astfel de detaşamente mici de 10—15 oameni, risipite în tot spatele frontului german... ar fi un ajutor uriaş pentru armată. Neapărat trebue să-i folosim!

— Ia să ne gândim, tovarăşi — spusei — cum să punem la punct şi cum să menţinem legătura cu armata?

— Care legătură? Ce fel de legătură? — se mirară toţi şi începură să vorbească deodată.

— Dar ce, vom rămâne o veşnicie la nemţi?

— Se va învârti el, neamţul pe aici 2—3 luni, nu mai mult! Doar n'o să stea un an!

— Acum e toamnă... şi când îi va strânge iarna, ai noştri vor lovi!..

— O să-i asvârle de aici şi o să se rostogolească la mama dracului!

Argumentul era convingător. Nu numai ei, dar

mulţi alţii erau convinşi atunci că ocupaţia va dura puţin timp.

Am aflat că afară de puşti şi o mică rezervă de cartuşe, grupa din satul Lenino nu avea nimic, nici mine, nici material explosibil şi nici pe nimeni care să ştie să le manipuleze. Trei colhoznici din sat urmează cursurile de partizani din regiune, dar nu s'au întors încă. Cu cât vorbeam mai mult cu partizanii, cu atât mă cuprindea un sentiment de ciudă că nu am cunoştinţe în ceeace priveşte acţiunea partizanilor. Cum îmi închipuiam eu războiul de partiazni? In niciun fel! Aş fi putut să scriu un articol de revistă despre teoria şi istoria mişcării de partizani, dar cum să aplic teoria în practică...

Şi totuşi, însuşi faptul primei întâlniri cu partizanii a avut o importanţă enormă pentru mine şi probabil că şi pentru ei. Confuzia începu să se împrăştie puţin câte puţin.

Datorită probabil, deprinderilor mele de propagandist, am propus partizanilor să scoată în spatele frontului duşman un ziar. Le-am promis să le aduc chiar mâine o mică maşină de tipar „Boston", precum şi mine şi material explosibil. Am stabilit câteva baze suplimentare, am numit oamenii care trebuiau să facă recunoaşterile, am stabilit obiectele activităţii lor în interesul statului major al armatei, am numit oamenii de legătură şi aici au apărut din nou dificultăţi: cum să se facă legătura?

— Cum să vă căutăm, când statul major va pleca din pădurea Terehovsk? Cum să trecem linia frontului?

— Aici pe jos, colo târâş — spuse secretarul.

— Acest lucru era bun odinioară — se înfurie din nou omul care avea un Mauser la brâu. Când dumnezeu se scria cu literă mare. Nu, fraţilor. Noi avem nevoie de mijloace de comunicaţie moderne.

Am promis să le procur un aparat de radioemisiune şi de recepţie.... Am promis. Dar ce nu le-am promis? Şi acum mi-e ruşine să-mi aduc aminte. Insă, într'adevăr eram convins atunci că voi face totul.

Consfătuirea luă sfârşit. Am rămas să dorm acolo. O noapte întunecată şi ceţoasă a cuprins satul. Era zăduf. Se pregătea ploaia.

Dimineaţa am plecat la statul major. Era de vreme, roua strălucea încă în soare. Tot drumul m'am gândit cum să povestesc mai bine şi mai exact despre aceşti oameni?

Va pleca armata, vor pleca cunoscuţii şi rudele lor. Vor rămâne numai acei care nu vor putea pleca şi care nu trebue să plece, adică ei, partizanii şi conspiratorii. Sunt în număr de 10—15 comunişti şi 5 comsomolişti. Vor trebui să lucreze. Ei ştiu de pe acum că va fi greu, că vor trebui să ducă o luptă inegală pe viaţă şi pe moarte împotriva duşmanului. Şi iată, tovarăşi, mă adresai în gând lui Calinin şi Colonin şi-mi închipuiam că ei mă întrerup şi că le zic din nou: „Nu pot, tovarăşi, să deschid acolo cursuri — mă înfierbânt eu. N'am când să le ţin prelegeri, nemţii sunt aici. Trebue eu însumi să intru în această acţiune. La faţa locului, înţelegeţi? Toate acestea trebuesc înţelese şi gândite în practică. Un lucru am înţeles precis: oamenii vor cu orice preţ să ajute armata şi trebuesc folosiţi în mod inteligent..." Apoi vorbesc despre ziare şi aud vocea ironică a lui Colonin: „Dar un club al pionierilor nu le-ai propus să facă?"

Maşina se apropia de statul major, iar în gând plecam înapoi la Lenino, ducând partizanilor material explosiv, maşina de tipar, tutun şi multe altele. Şoferul făcu o întoarcere elegantă şi frână. Am fost primit de ambii: Calinin şi Colonin. Ei mi-au

anunţat vestea primită chiar atunci: Lenino a fost ocupat de nemţi.

Iar după câteva zile, căutând să ies din încercuire, flămând şi sfâşiat, visam să întâlnesc un grup de partizani ca cel din Lenino; dar eram departe de Lenino şi nu mi-a mai fost dat să fiu acolo...

4

Au trecut repede ultimele zile ale lui August, a început luna Septembrie, toamna. Ploua, drumurile se muiaseră şi se umflase pământul pe ogoare. Armata Roşie a evacuat oraşul Sciors.

Mulţi dintre soldaţii armatei care se retrăgea, îşi puneau mari speranţe în Desna, ca fluviu important pe care nemţii nu-l vor putea trece uşor. Insă duşmanul a forţat fluviul, ocolind undeva departe, spre dreapta, poziţiile noastre şi lupta de pe Desna n'a durat decât câteva zile. Borzna, Mena Icinia, Ivan-Gorod — aceasta era axa pe care se mişca armata din care făceam parte.

Mena a lăsat o urmă deosebită în memoria mea. Aici am fost numit în comisia de Partid a Armatei. Inainte de luptă, chiar pe prima linie, primeam în Partid soldaţi şi ofiţeri. Pe cort cădeau răsunând picături de ploaie şi gloanţele şuierau deasupra capului. De inamic ne fereau nişte copaci tineri şi nişte mici deluşoare de lut scos dintr'o tranşee abia pregătită. Şedeam pe iarba udă şi călcată în picioare. In aceasta nu era nimic uimitor: în timpul războiului, totul se petrece ca la război şi nu aveam birouri confortabile pentru şedinţe.

Am rămas uimit când în faţa mea, în faţa mem-

brilor comisiei de Partid şi în faţa preşedintelui ei adjunct, a apărut acelaş Verba, soldatul meu din batalionul de mineri din Donbas, care cu o lună în urmă nu-şi putea găsi locul în luptă şi fugise ruşinos din faţa duşmanului. In această perioadă de timp Verba se maturizase şi faţa sa aspră şi bătută de vânt părea turnată din bronz. Ridicându-se pe un genunchi, Verba lăsă în jos în faţa sa puşca şi, ţinând-o puternic în ambele mâini, vorbi în numele celor primiţi în Partid. El termină astfel:

— Lupta începe acum din nou. Vom merge să ne batem pentru onoarea Patriei, fiind conştienţi că luptăm pentru ceeace avem mai sfânt. Şi eu mă consider astăzi un om fericit, deoarece plec în această luptă în calitate de comunist.

După ce termină, Verba se apropie de mine şi privindu-mă în ochi, spuse încet:

— Tovarăşe comandant, acum nu am să mai fug. Pământul a devenit mai tare sub picioare. Voi justifica încrederea ce mi s'a arătat.

Curând după această şedinţă memorabilă a comisiei de Partid, Colonin m'a anunţat că am fost numit comisar la o divizie de vânători. Inaintarea în grad era cu adevărat fulgerătoare.

Spre sfârşitul lunii Septembrie, resturile diviziei la care am fost numit, au fost încercuite şi au străbătut luptând spre trecerea peste râul mocirlos Udoi, pe drumul spre Piriatin. Cu trei tunuri de câte şase obuze fiecare, cu un grup cam de 30 soldaţi şi împreună cu comandantul grupului de artilerie, locotenentul major Tomaş, am rămas să acopăr retragerea diviziei spre locul de trecere, care fusese deja cucerit de inamic.

Din evenimentele numeroase din acelè zile grele mi-a rămas în memorie ultima luptă, după care a fost ruptă ultima legătură dintre micul nostru grup

şi divizia din care făceam parte şi noi am rămas singuri, departe spre Vest de linia frontului.

Până la punctul de trecere erau 5—6 kilometri. Inamicul deschisese un tir susţinut cu aruncătoare de mine. Infanteria sa se pregătea de atac. Cu inima strânsă priveam pe cei care plecau spre trecere. Vor reuşi oare să străbată? Vom reuşi noi să ne retragem după ei? Încă în urmă cu două zile, am aflat că inamicul depăşise cu 50 kilometri unităţile noastre risipite.

Automobilele, carele, călăreţii şi pedeştrii, au pornit pe drum, într'un singur şuvoi. Priveam pe cei care plecau, cu speranţă şi tristeţe.

Artileria germană intră în acţiune. Sus, deasupra capului şuieră cu sgomot un obuz şi, în coada coloanei care pleca, se ridică un vârtej de pământ şi fum. Încă un obuz, încă unul, apoi dintr'odată patru şi altele fără număr, totul se cufundă în vuetul bombardamentului de artilerie. De peste râu, din flanc începură să tragă deasemeni tunurile şi aruncătoarele de mine nemţeşti şi noi nu mai văzurăm drumul pe care mergea coloana, din cauza perdelei de explozii. După aceea, spre punctul de trecere se îndreptară avioanele germane — 9 bombardiere uşoare.

— Atac! — strigă observatorul şi, împreună cu Tomaş, ne-am grăbit spre locurile noastre: eu spre mitraliere, iar Tomaş spre baterie.

Împotriva noastră înaintau nemţi înarmaţi cu arme automate. Ei mergeau drept, într'un lanţ inegal şi trăgeau continuu, strângând armele automate la burtă.

Tomaş trase două salve din tunurile sale şi mă simţii uşurat. Nemţii se adăpostiră.

Cei din faţă nu erau la mai mult de o sută metri de noi. Am încercat să-i lovesc cu salve scurte, dar mitraliorul mă prevenî.

— Nu are niciun rost să tragi în cei culcați: dracu știe dacă sunt vii sau morți și nu mai avem decât o bandă de cartușe.

După vreo 30 de minute, unii dintre nemți au început să se târască înapoi. Puștile noastre începură să tragă. Mitrele dușmanului începură să curgă din nou; nemții acopereau retragerea lor.

Am trimis spre punctul de trecere trei căruțe cu răniți. Acum era după amiază. Am respins încă câteva atacuri și inamicul se potoli. Numai dela punctul de trecere se auzea vuetul luptei. In fața noastră, dușmanul parcă intrase în pământ. Totuși, cercetașii noștri nu reușiră să înainteze mai mult de 300 metri, fiind primiți cu focul a trei mitraliere instalate pe dealuri. Trebuia să ne grăbim spre punctul de trecere, până nu era prea târziu.

Am luat dela artileriști un cal sur. Micul nostru grup se rărise după atacurile germane și acum toți soldații și ofițerii aveau loc suficient pe tunurile și afeturile artileriei. Pornirăm repede pe drumul pe care plecaseră dimineața resturile diviziei. După lupta îndelungată, se făcuse liniște. Nicio împușcătură, nici vuetul îndepărtat al artilerici; se auzeau pe noroiul uscat, doar copitele cailor noștri și sgomotul roților de fier ale tunurilor.

La mijlocul drumului ne întâmpină un locotenent cu doi soldați.

— Comandantul diviziei cere tunurile mai repede. Statele majoare și artileria au reușit să treacă, pe malul acesta au rămas puțini, iar inamicul se apropie cu tancurile! — strigă locotenentul.

La un kilometru de punctul de trecere, inamicul ne întâmpină cu foc de mitralieră și de aruncătoare de mine și cu un tir susținut de artilerie. De după sat au apărut nemți înarmați cu arme automate. Mi-am acoperit flancul cu un grup de soldați înarmați

cu mitraliere. Tomaş dădu ordin ca tunurile să tragă direct în soldaţii inamici. In acest timp, au apărut din cealaltă direcţie tancurile inamice. Slaba noastră linie de apărare se desfăcu şi soldaţii se îndreptară spre râu. Aplecându-mă pe gâtul calului, am galopat în întâmpinarea lor pentru a restabili ordinea şi a reîncepe rezistenţa. Insă nu făcui nici zece metri şi se auzi o explozie asurzitoare, se ridică un vârtej de pământ şi fum, calul căzu la pământ, iar eu sburai peste el, cufundându-mă în ceva insuportabil de fierbinte.

M'am trezit în baltă. Aproape clipocea apa şi aerul era îmbibat cu miresmele mocirlei. Alături de mine stătea pe vine Tomaş, iar cam la 5 metri distanţă, un soldat uzbec ţinea de căpăstru o pereche de cai cufundaţi până la genunchi în mocirlă. In apropiere a explodat o mină, caii se smulseră şi începură în faţa ochilor noştri să se cufunde încet în mocirlă. Uzbecul nu avu timp decât să smulgă şeile, tăind curelele cu cuţitul. Abea acum am înţeles că am suferit o contuzie şi că m'am lovit tare la căderea de pe cal.

Incepu ploaia. Movilita pe care eram culcat începu să se scufunde în apă. Eram ud până la piele, aveam frisoane, în urechi îmi vâjia un sgomot insuportabil, capul mă durea şi-mi era greaţă... Ridicând capul şi adunându-mi ultimele forţe, am cerut lui Tomaş să mă lase aici şi să se grăbească spre punctul de trecere, deoarece altfel va fi prea târziu. El nici nu-mi răspunse şi se întoarse, punându-mi sub cap o şea. Soldatul mi-a pus deasemeni sub cap o a doua şea. S'au ridicat rachete, deasupra capetelor vedeam salvele de gloanţe trasoare, iar eu stăteam culcat în apă, fără să am puterea să mă mişc.

Contuzia nu a fost prea serioasă, sgomotul din urechi şi durerea de cap se potoliră treptat, dar ca

şi înainte, mă neliniştea foarte mult piciorul, genunchiul se umflase atât de mult încât am fost nevoit să rup pantalonul. Trecuseră trei zile şi noi nu fuseserăm încă în stare să ieşim din mocirlă. Din cauza apei, pielea de pe mâini şi de pe corp se umflase şi se părea că gata-gata, va începe să crape. Tirul nu înceta nici ziua nici noaptea, se trăgea asupra noastră de pe ambele maluri ale râului.

Uneori, în timpul nopţii, când încetau să roiască deasupra noastră gloanţele trasoare, se zăreau în apropiere umbre omeneşti; păşind cu grijă, vânătoreşte, la strigătul nostru, ele dispăreau. Aceştia erau oameni rămaşi în urma unităţilor lor; începuseră să se teamă unii de ceilalţi.

Tusea nu-mi dădea pace; ea se pornise încă în prima noapte, însă nimic nu mă chinuia atât de mult ca însuşi statul în această mocirlă blestemată. „Dece, cu ce drept stăm noi aici şi ne udăm ca nişte bârne putrede? Unde este armata? Noi suntem trei. Cine suntem noi acum? Probabil că în listele unităţii figurăm ca ucişi sau dispăruţi fără urme. Insă noi trăim. Atunci ce suntem acum? Dezertori? Prostie! Poate că suntem doar umbre, la fel cu cele pe care le vedem noaptea?... Oare nu s'a schimbat sufletul tău şi conştiinţa ta? — mă întrebai. — Nu, nu şi iar nu". M'am gândit mult timp la soarta mea şi nu odată am fost cuprins de o disperare amară. Imi răsăreau în minte figurile oamenilor dragi, ale celor pe care i-am iubit. Duceam cu ei o discuţie ba aspră, ba duioasă, le ceream sfatul, „cum aţi fi procedat voi în locul meu"? Mi-am amintit admirabila noastră lozincă: „Bolşevicii nu se predau" şi m'am gândit că acum s'ar putea adăuga la această lozincă: „şi nici nu pier prosteşte". Cu cât mă gândeam mai mult la situaţia creată şi goneam gândurile amare, cu atât mai profund îmi apărea sensul acestei lozinci.

Nu eram prizonier. Pentru un patriot, pentru un comunist, acesta nu era desigur un merit mare; am fost ajutat de Tomaş şi de soldatul uzbec Husain, care din întâmplare s'au aflat lângă mine când mi-am pierdut cunoştinţa. Ei m'au smuls din ghiarele nemţilor. Acum însă trebue să-mi îndeplinesc datoria.

— Ei, Tomaş, ce planuri ai? — îl întrebai pe bunul meu prieten.

In trei zile ne împrietenisem atât de mult, de parcă ne-am fi petrecut împreună toată viaţa. Tomaş vorbea puţin, se gândea tot timpul la ceva, uneori oftа greu, îşi răsucea vârfurile mustăţilor scurte şi-şi trecea mâna peste obrajii acoperiţi de o barbă argintie.

— Deocamdată nu m'am gândit la planuri — răspunse el.

— Atunci, la ce te-ai gândit?

— Despre situaţia asta tâmpită din mocirlă şi cum să ieşim de aici.

— Numai să ieşim din mocirlă, iar pe urmă nu-ţi pasă ce facem?

— Nu chiar aşa!

— Inseamnă că există planuri de a ieşi afară de aici şi de a nu cădea în mâinile nemţilor? Aşa e?

— Aşa e.

— Dar tu, Husain?

— Sunt de aceeaş părere — răspunse Husain.

Husain s'a purtat tot timpul admirabil, dar la sfârşitul zilei a doua el se simţi prost, îl cuprinseră frigurile şi începu să slăbească; se sbătea şi gemea în somn.

La toate neplăcerile pe care ni le cauza statul în mocirlă, se adăugă foamea. Cele două cutii de conserve care se aflaseră întâmplător în buzunarele mantalei mele, au fost consumate în aceste zile, iar cutiile transformate în căni pentru apă. Ne hrăneam

cu fructe sălbatice. Ele erau procurate de Husain care făcea vânătoreşte calea până în tufiş şi înapoi. In a cincea zi se făcu linişte. Nimeni nu mai trăgea în noi. Umflătura piciorului nu trecuse încă, simţeam încă o durere surdă, dar am început să-l forţez să lucreze. Trebuia să ne gândim la viitor. Am examinat averea noastră: două revolvere, o carabină, câte un încărcător. Nu prea mult. Am ieşit pe o insuliţă plină de echipament militar. Un depozit întreg. In maldărul de haine căuta ceva un om îmbrăcat civil.

— Prieten, prieten — spuse el repede.

Era un băieţaş cam de 14 ani. Probabil că noi nu eram primii pe care-i întâlnea şi se obişnuise cu astfel de cunoştinţe.

— Nu vă temeţi de mine, am să vă ajut pe voi, prizonierii...

— De unde ai scos-o sugaciule, că suntem prizonieri? — se înfurie Tomaş.

Cuvântul „prizonier" mă lovi şi pe mine. Insă făcui semn lui Tomaş să tacă din gură. Impreună cu Tomaş alesei din maldărul de echipament nişte cămăşi călduroase; în mantale ne era frig. Băieţaşul s'a arătat a fi vorbăreţ. El ne-a spus că satul se cheamă Cocleachi, iar alături se află Crotâi şi că nemţii plecaseră astăzi dimineaţă devreme. Băieţaşul avea la el mâncare şi o împărţi cu noi. Am mâncat cu lăcomie gogoşile neobişnuit de gustoase şi slănină, iar băiatul ne-a povestit despre lupta dela punctul de trecere şi despre nemţi.

— Toată ziua: ba iau ai noştri podul, ba nemţii, ba ai noştri, ba iar nemţii. Apoi au venit multe tancuri şi ai noştri n'au mai putut lua podul... Mulţi de ai noştri au căzut acolo, dar nemţi şi mai mulţi...

Pe băieţaş îl chema Grigore. El observase prostia nemţilor — soldaţii noştri reuşeau să plece chiar de sub nasul lor, dându-se drept localnici. Firește

că, pentru aceasta trebuiau schimbate hainele. Tomaş zâmbi cu amărăciune:

— Şi-şi schimbă hainele?

— Ehei, schimbă — răspunse băiatul.

Era curios să auzi cuvintele acestea.

Ca unor oameni ce i se păreau a fi cumsecade, Grigori ne spuse, „în taină", că la marginea satului se aflau nişte comandanţi care îngrijesc un colonel rănit.

— Colonel? repetai eu.

— Da.

— Grav rănit?

— Se pare că nu prea grav. In picior, dar s'a făcut o infecţie, umflătura se apropie de gât... Nu scapă el cu viaţă. Aici e foarte rău pentru un om rănit. Unul sănătos se mai strecoară, dar un rănit ce să facă? Nenorocire...

— Şi unde sunt comandanţii care sunt cu el?

— Iată colo în porumb — şi Grişca arătă un câmp mare de porumb, care se întindea până la marginea satului.

Cădea o ploaie măruntă şi plicticoasă. Privii pe Grişca, apoi norii cenuşii şi întunecaţi care pluteau deasupra vârfurilor copacilor, privii câmpul de porumb unde comandanţi necunoscuţi îngrijesc un colonel şi repetai în gând cuvintele lui Grişca: „Rău e aici pentru omul rănit".

— Câţi comandanţi sunt? — întrebai eu apoi.

— Trei — răspunse Grişca. — Dar fiţi atenţi, am voie să spun numai unor oameni foarte siguri...

— Nu te teme — îl liniştii pe Grişca — noi suntem oameni siguri...

Intrarăm din nou în apa rece şi murdară a bălţii, dar acum acest lucru nu ne mai speria. Ne aştepta o întâlnire cu tovarăşi de arme.

Trecurăm pe uscat şi Grişca fugi în porumb pen-

tru a preveni sentinela, iar noi ne-am așezat să ne scoatem încălțămintea. Cismele mele noi se umflaseră și le-am scos cu mare greutate cu ajutorul lui Tomaș și cu și mai multă greutate le-am îmbrăcat din nou. Grișca se întoarse și împreună cu el veni un tânăr înalt.

— A murit colonelul — comunică Grișca — a și fost înmormântat.

— Unde?

— Acolo — arătă el cu mâna spre câmpul de porumb.

Tânărul care venise cu Grișca spuse că este sergent și că-l păzea pe colonel. Actele colonelului se află la căpitan.

Cam după zece minute, ne-am întâlnit în casa unui colhoznic cu un om pe care sergentul îl numea căpitan. El ședea pe o laviță în dreptul cuptorului, gol până la brâu și cosea la o haină vătuită ruptă, bețișoare în loc de nasturi. Cu el se mai afla încă un om care ardea în grabă hârtii în sobă. Alături stătea o femeie mai în vârstă, care ofta.

Tabloul deghizării mă indignă până în adâncul inimii și nu m'am putut stăpâni.

— Căpitane! — strigai eu. Cu aceeaș față impasibilă, omul își continuă lucrul. — Tovarășe căpitan!

— Cui vă adresați și ce vă interesează? — răspunse cu un calm batjocoritor căpitanul.

— Dumitale! Ce faci aici? Unde este uniforma dumitale?

— După cum vedeți, lucrez... Și după cum vedeți deasemeni — căpitanul se privi, el avea un corp de boxeur — sunt în formă (joc de cuvinte în rusește forma și uniforma sunt indicate prin același cuvânt — N. T.).

Starea mea de nervi mă slăbea și dădea superioritate căpitanului. Am căutat să mă liniștesc și să

schimb tonul, dar căpitanul nu mă mai asculta. Vrând probabil să spună tot ce credea în chestiunea uniformei, el continuă:

— Vă rog să nu ţipaţi la mine. Noi nu suntem în cazarmă, ci într'o cinstită casă colhoznică şi în faţa dvs. nu se află un căpitan, ci pur şi simplu un om. Ca să zicem aşa, un om gol, pe un pământ gol. N'am pe corp semne distinctive. E drept că am o cicatrice din campania finlandeză, dar din păcate ea se află într'un astfel de loc încât nu pot să v'o arăt în faţa mătuşii...

— Asta şi este. Probabil că faci parte dintre oamenii la care nu există cicatrici în alte locuri — îi spusei eu.

— Ei, asta e o chestiune pe care n'o puteţi şti — răspunse căpitanul fără să se lase impresionat. Dar, ori cum ar fi, vă recomand să vă schimbaţi purtarea faţă de oamenii pe care îi întâlniţi pentru prima oară şi să nu ţipaţi... Poate că vreţi să trageţi în mine? Ei, să începem: dumneata în mine, iar tovarăşul meu în dumneata. Numai asta ne mai lipseşte, să ne batem unii cu alţii...

Tăcui. In ultimele cuvinte ale căpitanului se simţea amărăciune. Deşi, după părerea mea, purtarea sa era îngrozitoare, am înţeles că acest om nu-şi pierduse demnitatea de ofiţer. Infrânându-mi indignarea, mă aşezai alături de el. Insoţitorul căpitanului îşi terminase lucrul şi vorbea despre ceva încet, cu Tomaş.

— Totuşi de ce aţi desbrăcat uniforma? — întrebai pe căpitan.

— Am căpătat ordin — răspunse căpitanul.

De data aceasta, nu se desluşea un ton provocator în spusele sale.

— Dela cine?

— Dela colonelul pe care l-am înmormântat chiar acum.

Căpitanul refuză să spună numele colonelului şi îşi ceru scuze. Priveam ba la căpitan, ba la însoţitorii săi şi căutam să înţeleg ce se petrece. Oamenii îşi schimbă aspectul exterior, dar rămân ei oare cu toate acestea soldaţi, sau se transformă în laşi care caută să-şi salveze pielea? Firește că atunci nu admiteam nici în gând că în curând eu însumi voi trebui să-mi părăsesc uniforma. Atunci eram convins că fără uniformă, nu există soldaţi.

Căpitanul cusu de haina vătuită ultimul bastonaş, îmbrăcă o cămaşă albă închisă la gât, iar deasupra ei o haină vătuită cârpită. El purta pantaloni murdăriţi de unsoare, pantofi uzaţi cu vârfurile rupte — într'un cuvânt, părea să fie un colhoznic îmbrăcat pentru a face o muncă murdară. După ce s'a schimbat, căpitanul vârî la brâu sub haină, un revolver. Eu îl observam. Privirile noastre se întâlniră. Căpitanul zâmbi cu amărăciune.

— Bine am ajuns! — spuse el şi clătină din cap. Şi, ghicind parcă ce gândesc, continuă: Dar nu fiţi neliniştit, sufletul nu l-am lăsat aici... Pasărea care odată pe an îşi pierde penele, nu încetează să rămână o pasăre.

— Chiar mi se pare că eşti o pasăre — îl întrerupsei pe căpitan, fiindcă atunci când pasărea îşi pierde penele, ea este prinsă cu mâna goală.

— Vreţi din nou să mă jigniţi. N'am controlat documentele dumitale şi nu ştiu ce fel de pasăre eşti d-ta. Eu mi-am scos uniforma, iar d-ta poate că abea ai îmbrăcat-o. De unde pot eu să ştiu că nu este aşa?

— Şi dacă totuşi am să-ţi dau ordin să îmbraci uniforma şi să mergi cu mine?

— N'am să pot executa ordinul — răspunse

căpitanul ferm. Faceţi ce vreţi. Chiar.... — nu-şi termină fraza.

— Chiar împuşcaţi-mă?

— Da, colonelul a murit şi sunt dator să execut ultima sa dorinţă. Am fost sub ordinele sale. Pe dvs. nu vă cunosc.

— Tomaş, Husain, hai să mergem — mă adresai prietenilor mei.

In curte ne întâlni Grişca şi strigă din fugă:

— Nemţii!

Ieşirăm în drum. La capătul străzii se vedeau maşini. Am fugit în partea opusă, am ocolit curtea şi ne-am ascuns în câmpul de porumb.

Două minute mai târziu, în dreptul casei pe care am părăsit-o, se auzi trăgându-se din arme automate.

Noaptea ne găsi pe marginea câmpului de porumb. Ploua din nou, pe drum continua să urue motoarele şi pe lângă noi treceau spre satul vecin o mulţime de maşini. Firește că nu aveam nicio dorinţă să ne întoarcem în baltă şi nu ne decideam să trecem drumul peste care începea spaţiul „operativ". Nu putusem folosi timpul cât stătusem în sat. Tot ce reuşisem să căpătăm era tutun şi o cutie de chibrituri pe care Tomaş o obţinuse dela însoţitorul căpitanului.

Ne era din nou foame şi în buzunare nu aveam nimic. Mâncam coceni de porumb umezi şi fumam cu grijă. Eram obosiţi şi epuizaţi până la capăt. Hainele ne erau ude şi începu să ne fie tare frig. Husain stătea ghemuit şi avea friguri puternice. La început el tăcu, iar apoi începu să geamă ca un căţel care şi-a pierdut mama. In cele din urmă începu să ţipe.

— Husain, ce-i cu tine?

— Trageţi în mine, vă rog trageţi în mine — imploră Husain. Omorâţi-mă, oricum sunt pierdut...

Ii atinsei fruntea: ardea.

— Din oră în oră e mai greu — spuse Tomaş. Ce vom face?

Nu am răspuns. Nu aveam ce să răspund.

După câtva timp, Husain se linişti şi aţipi, deşi continua să tremure şi să aiureze.

— Hai, Tomaş, să examinăm cu atenţie situaţia noastră — propusei eu.

— Vasili Andreevici, hotărăşte singur. Cum ai să hotărăşti aşa va fi — răspunse Tomaş.

— Trebue să ieşim din încercuire — spusei eu. Trebue să ne mişcăm cu hotărîre şi repede, căci se poate întâmpla ca frontul să se stabilizeze şi atunci ne va fi mai greu.

Tomaş fu de acord cu mine. Dar ce era să facem cu Husain?

— Probabil că astăzi şi mâine, Husain nu va putea să meargă — spuse Tomaş.

— Are friguri: o să treacă criza şi el se va ridica.

— Bine ar fi să fie friguri.

Husain se trezi şi ceru de băut. Ii pipăii din nou fruntea. Febra era tot atât de puternică. Tomaş se ridică în tăcere şi dispăru printre porumbi.

— N'o să vă fie bine cu mine. Impuşcă-mă, Vasili Andreevici — murmură Husain.

— Stai liniştit, Husain, stai liniştit — spusei eu gândindu-mă că orice s'ar întâmpla, nu ne vom părăsi tovarăşul.

Tomaş aduse apă. Cu mâinile tremurânde, Husain luă cutia de conserve şi începu să bea cu lăcomie.

— Ajunge! Nu bea tot — spusei, smulgându-i cana.

Husain scuipă, iar apoi trase cu degetul din gură un fir lung de iarbă.

— De unde ai luat apa? — îl întrebai pe Tomaş.

— Dintr'o băltoacă, de unde puteam s'o iau?

Husain se culcă din nou pe o parte.

Era periculos să rămânem în porumb până dimineaţa. In cazul când căpitanul şi tovarăşii săi au scăpat cu bine de gloanţele nemţeşti, mâine nemţii vor căuta neapărat prin porumb, mai ales dacă vor afla că aici se ascunsese un colonel rănit. Husain auzi ce vorbeam cu Tomaş.

— Trebue să plecăm? — spuse el ridicând capul.

— Da, Husain — răspunsei. Aici nu mai putem rămâne.

— Nu vrei să mă împuşti?

— Nu ţi-e ruşine? Pe nemţi trebue să-i împuşcăm, noi însă vom trăi.

— Lasă-mă aici — repetă Husain.

— Să nu mai îndrăzneşti să spui acest lucru!

— Bine, am să merg — spuse Husain şi se ridică în picioare. Of, mi se învârteşte capul.

Tomaş luă carabina în spate, îl luarăm pe Husain sub braţ şi începurăm să ieşim din porumb.

Ploaia încetase când ieşirăm din câmpul de porumb. Noaptea era atât de întunecoasă, încât se părea că în faţa noastră nu avem o stepă întinsă, ci un abis.

In cursul nopţii n'am mers mai mult de 3 kilometri. Zorile ne-au găsit într'o râpă lângă o claie de fân. Husain îşi pierduse complect puterile, trăsăturile sale deveniseră ascuţite, faţa părea de ceară, iar buzele erau acoperite de băşici purulente. El se plângea de dureri de cap şi cerea apă, apă, apă.

Tomaş şi cu mine doream nespus de mult să dormim, însă nu ne decideam să ne culcăm. Din sat se auzea tot timpul uruitul maşinilor. Toată ziua n'am

închis ochii şi n'am mâncat nimic. Spre seară uruitul maşinilor încetă şi am decis să mergem în sat, ca să facem rost cu orice preţ de lapte pentru bolnav. Tomaş se strecură în sat şi procură lapte şi pâine. Tomaş şi cu mine mâncarăm puţin, dar Husain aproape că nu atinse mâncarea. Noaptea el fu din nou agitat, ţipa, „mergea la atac" în somn şi se linişti abia spre dimineaţa. Tomaş şi cu mine luptarăm toată noaptea cu somnul. Ochii se închideau singuri şi discuţia pe care căutam s'o ducem, semăna a aiurare...

Mă trezi Tomaş. Se făcuse complect lumină.

— Ce-i cu Husain? — întrebai imediat ce am deschis ochii. Tomaş era întunecat la faţă şi tăcea. A murit?

Tomaş clătină din cap.

— A plecat.

— Cum a plecat? Unde a plecat?

— Sunt două ore de când m'am trezit şi Husain nu mai era.

Pe pământ era întinsă carabina. De sub patul ei ieşea o bucăţică de hârtie, un plic vechi şi mototolit, care purta adresa: „Poşta militară 38.540. Lui Husain Abâzov". Plicul era gol, iar pe dosul său era sgâriat cu un scris neregulat: „Vasili Andreevici, nu ai vrut să mă împuşti. Nu mai am deloc putere şi nemţii vă vor prinde şi pe voi, odată cu mine. Nu pot să fac aceasta, nu sunt trădător. Am plecat şi voi duceţi-vă repede la ai noştri. Rămâi cu bine. Husain".

Căutai împreună cu Tomaş prin toată râpa şi prin tufişuri, dar fără niciun rezultat. Bietul Husain nici nu bănuia ce efect va avea asupra noastră fapta sa. Fiecăruia dintre noi, îi apăru perspectiva sumbră: „Dar dacă mâine mă voi îmbolnăvi?..."

5

In prima zi după dispariţia lui Husain, nu am reuşit să mergem prea departe. Dispoziţia noastră era proastă. In tăcere, priveam stepa cu speranţa de a găsi pe tovarăşul dispărut. Regiunea n'o cunoşteam, hărţi nu aveam şi mergeam tot timpul după busolă. In stepă — nimeni. Iar pe drumuri, chiar şi pe cele vicinale, mergeau într'un şuvoi neîntrerupt trupele inamice.

Spre seară ne apropiarăm de o râpă adâncă. Am coborît în ea şi ne-am simţit ca într'o fântână. Nu vedeam nimic, în afară de frânturi de nori şi rareori o bucăţică de cer albastru. Când să ieşim din râpă, am observat în ea un om. Ni s'a părut cunoscut, dar purtarea sa era suspectă: ba parcă se ascundea de noi, ba parcă ne urmărea. Convingându-se că omul este singur, Tomaş se îndreptă repede spre el. Imi pregătii revolverul şi ocupai o poziţie favorabilă pentru a-l acoperi pe Tomaş. Un minut mai târziu, Tomaş strigă: „La mine!“ Apropiindu-mă, am văzut în faţa mea un sergent, vechiul nostru cunoscut. Mi-am adus aminte de căpitanul gol, omul pe al cărui corp era o cicatrice din campania finlandeză — şi de întreg tabloul deghizării. Sergentul slăbise şi-i crescuse o barbă mare, roşie.

— Ce faci tu aici? — îl întrebai.

— V'am urmărit toată ziua, dar m'am temut să mă apropii. Ba mi se părea că sunteţi voi, ba mi-era că am greşit...

— Te-a trimis căpitanul?

— Nu.

Sergentul ne povesti că după plecarea noastră, căpitanul rămăsese parcă paralizat. Nu a auzit nici

alarma dată de Grişca şi nici împuşcăturile, iar când şi-a revenit în fire şi a sărit în curte, tovarăşul său era rănit. Sergentul spuse că trebue să fugă, dar căpitanul n'a vrut să-l părăsească pe tovarăş, l-a luat în spinare şi tot trăgând, a încercat să se ascundă. După ei porni o tanchetă. Sergentul se îndepărtă şi se ascunse în porumbişte. Intorcând capul el a văzut cum tancheta l-a ajuns şi l-a strivit pe căpitan împreună cu tovarăşul lui rănit.

— Spui adevărul sau ai inventat toate acestea pentruca... — începui eu ameninţător.

— Adevărul. Toată noaptea am stat în porumb, iar dimineaţa am cercetat din nou acel loc, — Sergentul respiră adânc şi privi în altă direcţie. — Aveam un ordin dela colonel, dar nu ştiu ce ordin. El dădea dispoziţii căpitanului — spuse sergentul, căutând parcă să se justifice în faţa comandantului mort. — Şi când v'am observat, m'am bucurat şi m'am gândit să merg cu voi, dar apoi mi se păru că m'am înşelat...

Imi amintii cuvintele căpitanului: „Să nu credeţi că mi-am lăsat aici sufletul, nu ne vor prinde în capcană". Da, el nu a fost prins în capcană ca o pasăre care şi-a pierdut penele. Căpitanul căzuse în luptă...

Sergentul porni cu noi. După câteva minute îi ştiam biografia. Se numea Ivan Aculov. Era originar din regiunea Briansk, dar încă din copilărie plecase cu părinţii în Siberia, crescuse acolo şi lucrase ca brigadier într'un colhoz. Am constatat că suntem din aceeaşi regiune şi, după cum se ştie, acest lucru îi apropie repede pe oameni. Cunoşteam bine regiunea unde locuise Ivan înainte de război, iar el cunoştea satele mele natale Ciumaşchi şi Cupino, unde venea în copilărie la târg, cu tatăl său. Ivan avea şi aspect de siberian: înalt şi cu umerii largi. Sprân-

cenele dese care coborau spre ochi îi dădeau feţei un aspect de severitate. Însă, în realitate, Ivan s'a arătat a fi un om extrem de bun, grijuliu, desgheţat şi curagios.

Şi iată că suntem din nou trei în grupul nostru. Urmăream un singur scop. Să rămânem în rândurile Armatei Roşii, iar pentru aceasta nu cunoşteam atunci o altă cale decât cea aleasă şi anume să trecem cu orice preţ linia frontului. Am jurat unul altuia să nu pângărim în niciun caz demnitatea de comunist, să nu ne despărţim de documentele de Partid şi cu atât mai mult să nu admitem ca ele să nimerească în mâinile duşmanului.

Toamna înainta şi, odată cu ea, frigul. In grădini frunza cădea, dar nu devenea conform zicalei, o şubă pe umeri, nu încălzea. Râurile nu se mai puteau trece înnot şi nu se mai putea trăi fără ajutorul ţăranilor. Sănătatea nu ne era încă restabilită, iar încercările prin care treceam erau peste puteri.

Prima noapte după întâlnirea cu Aculov am petrecut-o rătăcind fără rost. Trebuia să trecem drumul dela Lubneansk. In cursul zilei mergeau pe el fără întrerupere trupe, aşa că-l puteam trece numai noaptea. Când se întunecă am pornit. Am trecut drumul odată, iar apoi — spre nedumerirea noastră — l-am mai trecut odată. Ce s'a întâmplat? Am crezut că am trecut un drum vicinal, care merge paralel cu şoseaua. Mergem mai departe, dar nu mai întâlnim drumul. In stepă domneşte o linişte de moarte, numai din timp în timp ne sboară de sub picioare păsări speriate şi foiesc iepurii. Când au venit zorile am văzut în faţă stepa goală, fără capăt, fără margini. Undeva foarte aproape în stânga, am auzit lătrat de câine. Incepurăm să cercetăm cu atenţie stepa. In faţă, am văzut ca nişte bucăţi de pâclă, vârfuri de case, deci un sat. Spre dreapta,

clăi de fân. Am pornit spre ele. In dreptul clăilor n'am văzut urme proaspete şi probabil că nu venise aici de câteva zile niciun om. Piciorul mi se umflase din nou şi nu mai aveam putere să umblu. Ne-am băgat într'o claie şi ne-am înţeles să dormim pe rând, dar oboseala era prea mare şi adormirăm toţi trei.

M'a trezit un uruit groaznic de maşini şi am auzit clar scârţâitul şenilelor — treceau tancuri. Am început să rup cu grijă bucăţi din paiele lungi de secară, făcându-mi astfel un „tunel" şi cu groază descoperii că la 15—20 metri de locul unde ne aflam, era o şosea pe care treceau cu sgomot şi vuet coloane de tancuri nemţeşti, maşini cu soldaţi şi artilerie. Asta a durat prima jumătate a zilei. Tomaş şi Ivan se treziră şi nu mai putură adormi. După coloanele mecanizate apăru o mare coloană de infanterie. Teama că vom fi descoperiţi a crescut: infanteria nu face un sgomot atât de mare ca tancurile sau automobilele şi tusea, care ne chinuia, putea să ne trădeze prezenţa. L-am chemat pe Tomaş care se strecură în „tunelul" meu şi se aşeză alături. Coloana se apropia din ce în ce mai mult. Acum puteam stabili precis caracterul ei. Era vorba de o coloană de prizonieri. Ei treceau pe lângă câmpul de sfeclă, de partea cealaltă a drumului, aproape în faţa noastră.

Deprimaţi şi epuizaţi, ei se aruncară pe câmp ca niste oi înfometate şi începură să smulgă sfecla şi abia curăţind-o cu poalele mantalei, o mâncau cu lăcomie împreună cu pământul.

Cât de mare era escorta? 18 oameni înarmaţi cu arme automate într'o parte şi probabil că tot atâţia în cealaltă parte. Nu ştiu câţi prizonieri erau, dar în orice caz numărul lor era cu mult mai mare. Mă gândii din nou la căpitan. Căpitanul îşi scosese

uniforma, dar nu încetase de a fi soldat. Şi acum, uite, oameni în uniformă militară, cu raniţele în spate — dece merg ei atât de supuşi pe drum?

In acel moment nu mă gândeam la fermitatea lor morală, la părţile bune sau rele, proprii acestor oameni. Mă interesa mai mult întrebarea: în condiţii favorabile, vor putea oare aceşti oameni să-şi recapete aspectul uman şi să devină din nou o forţă militară? Căutam în imaginaţia mea aceste împrejurări favorabile şi mă transformai pentru o clipă în... Manilov. Să presupunem că în claie nu suntem trei inşi, ci un mic detaşament. Să presupunem că atacăm paza şi eliberăm pe prizonieri. Şi iată că oamenii chinuiţi, istoviţi şi doborîţi, recapătă libertatea. „Da — gândii — ei mai pot deveni soldaţi, dar noi... Din păcate acum nu putem să-i ajutăm cu nimic".

In acest timp, trecând pe lângă noi, prizonierii au dispărut la orizont. Până atunci nu puteam să-mi imaginez un soldat sovietic prizonier.

— Mai bine un glonte în cap, decât să ajungi într'o astfel de stare, spuse Tomaş şi se răsuci în aşa fel, încât claia începu să se mişte.

— Mai încet, prietene, că ai să răstorni claia şi imediat o să te încadrez în această coloană — îi spusei eu.

— Niciodată! — răspunse indignat Tomaş.

— Poţi să vrei sau să nu vrei: acolo unde există război, există şi prizonierat... — continuai să-l ironizez pe Tomaş.

— Tocmai asta e, poţi să vrei sau să nu vrei. Şi cine poate să vrea? Numai un degenerat, un ticălos...

— Ştii ce am să-ţi spun? — Poţi să-i numeşti cum vrei, e puţin probabil ca asta să uşureze situaţia. Dar în general, câţi prizonieri sunt? Fleacuri.

Pe acest sector al frontului au luptat multe unităţi. Din fiecare unitate câte un laş şi iată că ai o coloană de prizonieri...

Insă Tomaş continua să fie furios şi mă învinui că nu vreau să privesc adevărul în faţă. Am căutat să demonstrez că acest lucru nu mă impresionează deloc, deşi, ca şi la Tomaş, inima îmi fremăta de indignare. Nu ştiu de ce m'am purtat aşa. Poate că vrând să aflu cauzele ruşinii acestor oameni. Ce dracu? Dacă aceşti oameni au pierdut posibilitatea de a se împotrivi în mod organizat, de ce nu s'au purtat măcar ca noi?... In caz extrem, se poate găsi un grup de partizani, sau să-ţi organizezi unul propriu? Ori cum ar fi, oare lucrul principal nu este să nu te predai?

In felul acesta, gândul găsea fără să vreau, soluţia din situaţia în care eram. Dar continuai să râd de Tomaş, deoarece acest lucru îmi ajuta să analizez ideea care îmi venise.

— De ce nu vreau să privesc adevărul în faţă? Dimpotrivă, desigur că prizonieratul este o ruşine şi oamenii sunt conştienţi de acest lucru. I-ai privit? Le e ruşine să ridice capul, iar o altă soluţie nu găsesc...

— Tocmai şi de ce? — mă întrerupse Tomaş.

— Fiindcă oamenii nu sunt toţi la fel. O încercare grea e primită de fiecare în felul său. Unul disperă şi comite greşeli ireparabile, altul îşi apreciază forţele şi găseşte calea care nu contrazice îndemnul conştiinţei. Noi, de pildă, nu ne-am pierdut cumpătul. Aculov deasemeni. El a pierdut pe prietenii săi, dar şi-a găsit alţii. Asupra altora însă, aceasta ar fi avut efectul unei lovituri de par în cap.

— Adică, dacă este vorba de prizonieri, să aşteptăm până când îşi revin? Asta ai vrut să spui? — rosti Tomaş.

Discutam astfel, scoţând din spicele lungi şi prost treerate, grăunţe de secară pe care le rodeam pentru a ne reface forţele. Mişcarea pe şosea încetă. Se scurseră cam două ore, poate chiar mai mult, din momentul în care trecuseră prizonierii şi pe drum apăru din nou o coloană de prizonieri, numai că acum, ea mergea în direcţia inversă. Aceasta era o coloană la fel cu cea care pornise spre Vest. Când primele rânduri ajunseră în dreptul clăii în care şedeam, Tomaş strigă deodată:

— Ei drace!

Îi astupai gura cu palma mâinii.

— Ai înebunit?

— Vasili Andreevici, este aceeaş coloană care mergea spre Vest — spuse el. Ce se întâmplă aici?

Începurăm să facem tot felul de presupuneri. Poate că undeva, nu departe de Luben, trupele noastre trecuseră la contraofensivă.

Acolo, în claie, n'am reuşit să ghicim dece se întorcea coloana. Mai târziu am aflat cauza; ea era mult mai simplă decât crezuserăm noi.

Odată cu apusul soarelui am părăsit adăpostul nostru.

După un drum lung, ajunserăm în sat. Fără să încercăm să cercetăm locurile, chinuiţi de foame, ne îndreptarăm spre prima casă, pentru a cere pâine. In grădină ne întâmpină un bătrân.

— Incotro băieţi? — întrebă el neliniştit.

— Vrem să găsim de mâncare.

— Dar aici sunt nemţi. Aproape toate casele sunt pline de cavalerişti.

Bătrânul ne conduse cu grijă la nişte stoguri de fân care se aflau într'o vâlcea, dincolo de grădina de zarzavat şi plecă după mâncare. El nu se întoarse mult timp şi noi ne gândirăm chiar că moşul ne-a înşelat. Dar, după câtva timp el reveni, îm-

preună cu o bătrână. Ne aduse o bucată mare de carne fiartă, cu cartofi şi pâine, iar bătrâna cărase în poală plăcintă cu fasole, o cană cu lapte şi mere.

— Au mers oare departe nemţii? — întrebă moşul.

Nu trebuia să arătăm că ştim tot atât cât şi el. Îl întrebai pe ucrainean ce crede el însuşi în această privinţă.

— Proştii spun că neamţul ar fi ajuns la Volga. Dar eu cred că acest lucru nu e posibil. Ehe, băieţi, vor mai fi lupte, va fugi încă neamţul, ehei şi încă cum va fugi!...

Începurăm să mâncăm. Bătrâna ne privea în tăcere, ţinând mâinile încrucişate pe piept. Din timp în timp ea clătina din cap şi-şi ştergea lacrimile cu capătul batistei. Bătrânul continua să povestească despre nemţi.

— Ei caută în fel şi chip să prostească poporul. De trei zile duc încolo şi încoace pe prizonieri şi-i arată în sat: iată câţi prizonieri am luat! Dar prizonierii sunt tot aceiaşi.

Tomaş mă privi semnificativ.

— Ia te uită ce şiretlic! — spuse el râzând. La asta noi nici nu ne-am gândit.

— Dar poporul îi crede pe nemţi? — îl întrebai pe moş.

— Cum, poporul? Iată poporul. Moşul desfăcu mâinile, lăsând să se înţeleagă că poporul este ca şi el, că gândeşte ca şi el. Îi e greu poporului. Parcă e o glumă ce se petrece?...

Luându-şi rămas bun dela noi, moşul dădu cu severitate ordin să lăsăm strachina şi cana lângă stogul de fân şi să le acoperim, iar bătrâna plângea şi ne binecuvânta.

In fiecare zi, greutăţile erau tot mai mari.

Pe drumuri patrulau detaşamente de S.S., iar în sate apăruseră staroşti şi poliţai. Propaganda fasciştilor, atât cea verbală cât şi cea tipărită, căuta să demonstreze că Armata Roşie era complect sdrobită. Tomaş spuse:

— Inseamnă că oameni care să se supună sunt puţini şi nu din cauza succesului s'au apucat nemţii de toate aceste trucuri.

Intr'adevăr, nemţii recurgeau la provocări şi minciuni nu din conştiinţa superiorităţii, ci mai curând a neputinţii lor. In apropiere de oraşul Romna mi s'a întâmplat următorul caz: pe câmp lucra un colhoznic care transporta snopii la arie. Observându-ne, el scoase un strigăt speriat, sări pe capră şi începu să gonească caii. Noi îl strigarăm, dar el continua să gonească caii şi să strige tare:

— Ajutor!

Insă caii se încurcară în harnaşament, se opriră şi noi îl ajunserăm pe colhoznic. El sări jos de pe capră, căzu în genunchi şi plângând începu să ceară îndurare:

— Nu sunt trădător, tovarăşi! Aşa s'a întâmplat că am rămas aici, nu mă ucideţi!

— De unde ai scos-o, prostule, că vrem să te ucidem? — îl întrebai.

Colhoznicul povesti că în urmă cu cinci zile ar fi fost lansat aici cu paraşuta un detaşament al Securităţii din Moscova. Se spunea că sarcina acestui detaşament era de a ucide pe toţi bărbaţii rămaşi în teritoriul ocupat şi că ei ar fi aruncat manifeste, dintre care unul mi-a fost arătat chiar de colhoznic.

In manifestul scris în mod grosolan, cu greşeli de ortografie, se spunea:

„Nu ai vrut să-i baţi pe nemţi,
Nici n'ai să mai trăieşti pe lume.
N'ai vrut să lupţi

Nici n'ai să petreci iarna în casă."

— Ia uite, ce fac bestiile! — spuse Ivan Aculov.

Colhoznicul continuă să povestească că, „detaşamentul" face acte de cruzime în satele de pe aici, incendiază casele şi omoară oamenii. Numai ieri oamenii din „detaşament" au împuşcat în satul lor 15 persoane, printre care 7 soldaţi din Armata Roşie care vruseră să se unească cu ei. Ei nu cruţă nici pe membrii de Partid şi nici pe comsomolişti, ci dimpotrivă îi urmăresc în primul rând.

— Iar în râpa de acolo — el arătă spre câmp unde se vedea o mică fâşie de tufişuri mărunte — ei au împuşcat 250 comunişti şi comsomolişti din satele învecinate. Printre aceştia erau şi soldaţi din Armata Roşie. Nemţii au dat ordin ţăranilor să prindă pe toţi cei străini care vin în sate şi să-i predea autorităţilor.

— Şi cum ai putut tu să crezi că asta este un detaşament al nostru? — îl întrebai pe colhoznic.

— Dar cine să fie?

— Nemţii. Cine are interes să vă sperie, să vă îndepărteze de Puterea Sovietică? Nemţii n'au decât o singură speranţă: să provoace desbinare în poporul nostru, pentruca să ne omorîm unii pe alţii. Du-te acasă şi explică tuturor că aceştia sunt nemţii care acţionează camuflaţi în sovietici.

— Lucrează cu multă dibăcie — spuse Tomaş după ce colhoznicul plecă.

In regiunea Sumi şi în câteva alte locuri, grupuri de agenţi ai nemţilor acţionau la fel, camuflaţi în partizani. La încrucişările drumurilor din pădure sau în cătune, ei strângeau pe oamenii ieşiţi din încercuire şi pe cei obligaţi să presteze serviciul militar din satele învecinate, îi desbrăcau „pentru trădare", iar apoi arătau populaţiei pe cei ucişi. Ei declarau că acestea sunt victimele „bestialităţii agen-

ţilor bolşevici", care „au sarcina de a omorî pe toţi cei rămaşi la nemţi".

Pretutindeni erau lipite mari afişe:

„Comandanţi şi soldaţi ai Armatei Roşii, nu umblaţi pe drumuri şi prin sate, căci riscaţi să vă pierdeţi viaţa. Agenţii bolşevici omoară pe toţi. Rămâneţi în sat. Prezentaţi-vă la autorităţile locale şi lucraţi. Autorităţile germane nu vă vor face niciun rău. Munciţi şi păziţi-vă singuri de agenţii N.K.V.D.-ului".

Am întâlnit deasemeni şi următorul afiş:

„Stăpânul casei trebue să adăpostească pe oricine vine să ceară hrană sau culcuş şi să înştiinţeze imediat autorităţile. Fără ştirea autorităţilor nu e voie să primeşti pe cineva. Cei care vor încălca această dispoziţie, vor fi pedepsiţi după legile de război, cu moartea".

— Ei, Feodor Emilianovici, ce zici de chestia asta? — îl întrebai pe Tomaş.

— Calea noastră este drept spre Nord-Est — răspunse el şi arătă înainte cu o mişcare bruscă a mâinii.

6

In curând am întâlnit trei tovarăşi ale căror interese corespundeau cu ale noastre. Comandantul lor era locotenentul major Caterinenco, fost comandant de companie din batalionul de pază al statului major al Armatei. In felul acesta ne apropiară şi legăturile anterioare din armată. Caterinenco s'a dovedit a fi un om întreprinzător şi pornea la acţiune fără să se gândească mult. Fie că era vorba să ne strecurăm într'un sat sau să aprindem un foc pe vânt, el

făcea totul repede. Dar atunci când dădea greş, se înfuria până la turbare şi înjura necontenit. Era slab şi părea foarte înalt. In nicio căpiţă de fân nu era suficient loc pentru picioarele lui lungi, care ieşeau totdeauna în afară, demascând grupul nostru. Al doilea membru al grupei, Vaniuşa Voscresenschi, era sergent din acelaş batalion de pază şi bun mitralior, lucru de care se mândrea. Acum însă, Voscresenschi nu avea decât un revolver cu 7 cartuşe, fapt care îl necăjea foarte mult.

— Ce, asta-i armă? O sperietoare — spunea el.

Voscresenschi era mic de statură, dar îndesat. Inălţimea mică şi aspectul tineresc ne făceau să-l numim cu un diminutiv — Vaniuşa, deşi el avea peste 30 ani. In grupul nostru Vaniuşa era meşter în toate, procura uşor alimente, adaptase o cască germană pentru fiert cartofii şi era un cercetaş de neînlocuit. Cu totul altfel era al treilea tovarăş, tânărul ostaş Ostap, în vârstă de 24 ani. Satul său natal se afla la 12 kilometri de Romna. Ostap trecu împreună cu noi pe lângă sat, dar refuză categoric să-şi viziteze bătrâna mamă şi pe fraţii săi.

— Atâta timp cât nemţii sunt în Ucraina, n'am ce căuta acasă.

In unitatea sa, Ostap fusese un bun ostaş, dar în condiţiile noastre s'a dovedit a fi un om neputincios, incapabil să procure măcar o bucată de pâine. In momentele de mare pericol, Ostap încremenea pur şi simplu şi trebuia salvat, lucru care nu era deloc uşor în situaţia noastră.

Am hotărît să mergem împreună şi, chiar în prima săptămână am trecut prin 33 de momente grele. Trebuia să trecem râul Sula. Acesta era un celebru râu ucrainean. In urmă cu 300 de ani, pe malurile lui erau copaci înalţi şi umbroşi, mlaştini de netrecut şi păduri de nestrăbătut. In aceste păduri

şi mlaştini, trăiau pe ambele maluri ale râului, cazacii liberi. In perioadele grele, malurile împădurite ascundeau pe cazaci, aici ei strângeau forţe noi şi porneau din nou la luptă împotriva duşmanului. Acum însă, Sula, cu malurile ei goale, râu urît şi perfid, ne-a pricinuit nouă „cazacilor liberi" — cum ne ziceam uneori — o mulţime de neplăceri. Odată am încercat să trecem Sula, am legat din tot felul de resturi capabile să se ţină pe apă două plute mici, dar nemţii ne-au observat şi ne-au împiedicat. Ne-am îndreptat să trecem râul la Sencea, dar acolo cavaleria germană organizase o capcană şi era cât pe ce să pierim din cauza lui Ostap. El se împiedică şi-şi fractură piciorul şi trebuirăm să-l ducem în braţe. Când am fost într'o relativă siguranţă, Ivan a îndeplinit rolul de chirurg ortoped, iar Caterinenco blestema neîncetat lipsa de agilitate a lui Ostap. Am încercat să-l conving pe Ostap să se ducă acasă.

— Du-te Ostap, acum nici să mai mergi nu poţi. Ce să facem cu tine? Te-am numi bucătar, dar nu avem ce găti...

— Nu plec nicăieri, mai bine omorîţi-mă — răspunse Ostap şi mi se făcu ruşine de el.

Insfârşit, am găsit un punct de trecere peste Sula, în faţa satului Lomachi. In acest loc, râul făcea un cot şi era foarte lat. Dar, era singurul loc pe care nemţii nu-l pândeau, deşi în satele din jur se aflau garnizoane. Trecerea a fost favorizată şi de timp: spre seară începu viscolul şi zăpada ascunse locul trecerii de observatorii nedoriţi. Am constatat că nu am fost primii care am descoperit acest lucru. Afară de noi s'au adunat la punctul de trecere câteva grupuri de mitraliori — cam 50 de oameni. De mal acostaseră 3 bărci şi într'una din ele şedea un moş cam de 70 ani. Pe celelalte două bărci erau băieţi tineri. Ei îl strigau pe moş cu numele de

Andrii. Fiecare barcă putea lua numai o singură persoană, dar moş Andrii reuşea să ia două. Probabil că acest moş transportase mulţi oameni. Oamenii care aşteptau să treacă spuneau că el începe lucrul în fiecare zi înainte de zori şi-l termină odată cu venirea întunericului. Moş Andrii ducea pe celălalt mal oameni şi aducea înapoi alimente — pâine, roşii, castraveţi, cartofi şi chiar carne. Probabil că populaţia îl ajuta. Oamenii care aşteptau să fie trecuţi, încercau să-l răsplătească pe moş. Unul i-a propus ceasul, altul o manta făcută din pânză de cort, un altul bani. Insă moşul refuza şi-i certa pe cei care-i ofereau, ameninţându-i să-i lase pe acest mal.

— Nu vi-e ruşine, tovarăşi? — spunea el. — Fiii mei luptă pentru Patrie. Dacă vă ajut pe voi, este ca şi cum aş avea grijă de ei.

Ordinea era exemplară. Fără discuţii şi certuri, se apropia de apă grupul care venea la rând şi începea trecerea. Insfârşit, a venit şi rândul nostru. Moş Andrii obosise probabil şi, vrând să se odihnească, trimise cu barca sa, un băieţaş. Băiatul nu se putea hotărî să ia mai mult de un pasager. Trebuiau făcute şase curse pentru ca grupul nostru să treacă. Eu am hotărît să trec ultimul şi i-am dat ordin lui Tomaş să caute pe malul celălalt nişte oameni cumsecade, la care se putea mânca ceva şi să ne încălzim.

Tovarăşii trecură cu bine şi barca veni să mă ia. In acest timp se formase pe fundul bărcii o coajă groasă de ghiaţă. Nu apucaserăm să ne depărtăm la 10 metri de mal, când băiatul, care stătea în picioare, alunecă, ne răsturnarăm şi barca porni spre fund. Apa îngheţată mă strânse ca în nişte curele. Cămaşa vătuită m'a menţinut la suprafaţă, deoarece în spate s'a format un gol cu aer. Cel mai raţional

lucru era să ne întoarcem, deoarece până la celălalt ţărm era departe. Însă, nu voiam să încep totul din nou şi m'am hotărît să înot mai departe. Băiatul ţipa asurzitor şi acest lucru era mai groaznic decât orice, fiindcă ne puteau auzi nemţii. Fără nicio milă l-am băgat pe băiat cu capul în apă, apoi i-am dat un ghiont şi i-am ordonat să se prindă de piciorul meu şi înotai spre ţărmul opus. Eram atât de obosit şi atât de îngheţat, că am simţit că nu o să ajung până la mal. O clipă mă cuprinse spaima. Valurile mă izbeau în faţă, înghiţeam apă şi, privind în părţi, vedeam cu groază că prea puţin mă apropiasem de ţintă. Dar, în clipa când mă cuprinse disperarea, am căpătat deodată forţe noi. Câteva lovituri puternice din mâini şi am ajuns la stufărişul rar de lângă malul opus. Băiatul a înotat tot timpul, ţinându-se de piciorul meu. Apucând tulpinile subţiri de stuf, am căutat să ating fundul cu picioarele, însă am intrat cu capul sub apă. Complect fără puteri, am început să mă prind de stuf, stuful se rupea şi frunzele sale ascuţite îmi tăiau palmele până la sânge. Băiatul se ţinea acum de umerii mei şi mă trăgea în jos ca o piatră. De teamă, el începu să ţipe din nou. De data aceasta, ţipătul său ne aduse salvarea. Moş Andrii care ne căuta cu o altă barcă, îl auzi pe băiat şi ne veni în ajutor. M'am apucat de marginea bărcii şi, susţinându-l pe băiat, am ajuns la mal.

Dar, aşa cum se spune, o nenorocire nu vine niciodată singură. Abia ieşisem din apă şi mă pregăteam să fug spre Lomachi, când se auzi de pe ţărm un strigăt: „Nemţii!“ — şi în acelaş moment gloanţele au început să şuere prin apă. Spre mal venise un detaşament de cavalerişti şi începu să tragă în noi cu arme automate. Aproape în acelaş timp au început să tragă din sat două mitraliere.

Împreună cu băiatul şi cu bătrânul, ne-am adăpostit.

Bătrânul era culcat aproape de mine şi aveam impresia că el căuta să mă apere împotriva gloanţelor. Ordonai bătrânului şi băiatului să fugă pe mal spre tufişuri, iar eu îi urmai.

Băiatul tremura şi plângea, deasupra capului şuerau gloanţele, iar noi fugeam spre tufiş, pentrucă nu mai puteam rămâne pe loc, de frică să nu îngheţăm. Ne-am ascuns în tufişul care creştea într'o râpă mică. Nemţii ne pierduseră probabil urma, pe mal nu se mai auziră împuşcături, dar ele continuau să se audă în sat.

— Încotro merge râpa? — îl întrebai pe moş.

— Spre deluşorul de colo, iar în apropiere de deluşor e o râpă mai adâncă — răspunse el şi mă mirai că moşul nu-şi pierduse calmul; în orice caz eu n'am observat ca vocea sa să se fi schimbat.

Prin râpă ieşirăm pe câmp şi ne-am aşezat pe o grămadă de mazăre necurăţată. Satul se vedea bine, până la el să tot fi fost vreo doi kilometri.

In timpul fugii mă încălzisem şi nu simţisem friguri, dar acum începui să tremur din nou. Băiatul, probabil că nu se simţea nici el mai bine — se învineţise şi avea ochii închişi. Moşul îşi scoase scurta ruptă, înveli în ea pe băieţaş şi îl scutura tot timpul ca să nu-l lase să adoarmă. Aşa am stat până s'a întunecat complect. Stând pe grămadă, scoteam din păstăi cu degetele însângerate şi murdare boabele de mazăre şi le mâncam. Ele erau foarte gustoase.

Impuşcăturile din sat se potoliră. Din timp în timp, moşul căuta să mă convingă să mergem mai repede în sat, promiţându-mi adăpost, hrană şi haine de schimb. Dar nu voiam să risc. Am hotărît să-l las să plece în sat pentru ca să anunţe pe tovarăşii mei, dacă sunt vii, unde mă aflu.

După ce moş Andrii plecă, simţii o totală isto-

vire. Picioarele şi mâinile îmi erau parcă de lemn şi tremuram ca de friguri, clănţănind din dinţi. Fără şapcă, fără manta, în haina vătuită îngheţată şi sburlit, semănam probabil cu un înecat. Mă simţeam stingher şi neputincios. Gândul că nu mă chinuisem atâta timp pentru a avea un sfârşit atât de prostesc, mi-a dat forţa necesară să mă ridic. Am început să sar pe loc. Apoi, abia respirând, mă trântii pe grămada de mazăre şi închisei ochii.

Nu ştiu cât timp trecuse dela plecarea moşului. Un fluerat cunoscut mă făcu să mă trezesc. Am vrut să răspund, dar buzele nu mă ascultau. Apoi auzii vocea lui Tomaş şi-l strigai.

In casa caldă a lui moş Andrii, am fost culcat pe o sobă ucraineană acoperită cu floarea soarelui. Imbrăcasem o haină uscată, seminţele de floarea soarelui mi se lipeau de mâini şi de obraji, dar în loc să mă deranjeze, mi se părea că mă încălzesc şi mai mult. Cineva trebăluia pe lângă sobă. Mă ridicai. Moş Andrii îmi întindea o cană cu spirt curat — nici nu ştiu de unde a putut s'o procure. Pe o bancă şedeau Tomaş şi ceilalţi tovarăşi.

Probabil că spirtul m'a salvat şi nu m'am îmbolnăvit.

A doua zi am plecat dela moş Andrii, neştiind cum să-i mulţumim.

— Nu-i nimic, băieţi — răspundea moşul. — Să ajungeţi cât mai repede la ai noştri şi să vă apucaţi din nou de luptă.

Mii de oameni care căutau să străbată linia frontului au fost trecuţi de acest moş cu barca sa; el a văzut retragerea armatei noastre, a văzut hoardele nemţeşti, înzestrate în acea perioadă cu mijloace tehnice admirabile, dar nu a pierdut credinţa în forţa Armatei Roşii. Şi bătrânul avea cel puţin 70 de ani. „Ce forţă morală posedă poporul

nostru, dacă nu-şi pierde credinţa în dreptatea cauzei sovietice!" — mă gândeam eu. Acest moş dăduse multora ajutor şi cei pe care i-a ajutat în momentele cele mai grele, nu vor uita niciodată acest lucru.

Ieri ninsese, iar astăzi era o zi însorită şi călduroasă. Evenimentele de ieri mă puseseră din nou pe gânduri: cât timp ne vom învârti fără niciun rost în spatele frontului duşman şi ne vom irosi forţele? De mult nu mai arătam cum trebue. După trecerea râului Sula, pierdusem complect aspectul de militar. Pe cap aveam o şapcă ruptă pe care mi-o dăruise moş Andrii, în picioare cisme ofiţereşti rupte, iar pe umeri o haină murdară şi niciun fel de semne distinctive. Faţa îmi era acoperită de o barbă căruntă şi ţepoasă, care promitea să devină în curând monumentală. Condiţiile în care ne aflam mă obligaseră să-mi schimb uniforma, aşa cum a vrut s'o facă în mod intenţionat căpitanul, fostul tovarăş al lui Ivan.

— Destul — spusei prietenilor mei, oprindu-ne lângă nişte grămezi de mazăre — destul cu plimbatul fără rost prin stepele ucrainiene, trebue să acţionăm.

Vaniuşa protestă:

— Am hotărît să ieşim din încercuire. Inseamnă că trebue să ieşim. Ce altă acţiune putem întreprinde?

— La dracu'ncercuirea — — întrerupse Caterinenco. — Inţeleg încercuirea atunci când o unitate militară este înconjurată de duşmani din toate părţile şi se luptă până la capăt pentru a rupe inelul. Dealtfel şi în statut se arată...

— Ce se arată în statut? — interveni Tomaş. — Bun comandant aş fi eu, dacă aş ieşi în faţa inamicului şi aş striga: „Ei, domnilor fascişti, staţi niţel

până mă descurc. Mi se pare că ceeace fac nu se potriveşte cu statutul!"

— Oricum ar fi, situaţia noastră seamănă mai curând a dezertare, decât a încercuire.

Tomaş se înfurie. Mi se părea că ei se ceartă, din cauză că nu se înţeleg unul pe celălalt.

Vaniuşa insista asupra primei hotărîri şi anume de a se ieşi din încercuire. Caterinenco protestează? Nu, el consideră numai că situaţia în care ne aflăm este intolerabilă. Ea nu corespunde titlului, datoriei şi obligaţiilor unui ofiţer sovietic. Dar aceste lucruri nu sunt în contradicţie. „Şi ce vrea Tomaş?" — mă întrebam eu, aşteptând fără a interveni în discuţie.

— Dacă aşa stau lucrurile, voi vorbi pe faţă: faptul dacă vom ieşi sau nu din încercuire, nu are o importanţă esenţială — spuse Tomaş şi înţelesei că îi venise aceeaşi idee ca şi mie.

— Cum aşa? — obiectă Caterinenco. — Dar jurămîntul, dar disciplina?

— Jurămîntul nu l-ai trădat deocamdată — spusei eu, intervenind în discuţie. — Ţii minte ce a spus Stalin la 3 Iulie?

— Ce?

— Să se creeze pretutindeni detaşamente de partizani călări şi pedeştri.... Să se creeze condiţii insuportabile pentru duşman şi pentru toţi complicii lui.

— Nu este exact, tovarăşe. Nu l-aţi înţeles bine pe Stalin. Căutaţi un paravan în spatele căruia să vă ascundeţi, vreţi să vă justificaţi greşeala voastră. Stalin s'a adresat populaţiei din regiunile ocupate, iar nu tovarăşilor ofiţeri şi ostaşi care hoinăresc aici. Eu sunt militar...

— Tocmai deaceea eşti avantajat. Vei putea fi un partizan mai bun. Nu-i nevoie să te înveţe cineva să tragi cu arma şi ştii să şi comanzi.

— Vă repet că tovarăşul Stalin se adresa popu-

laţiei, iar eu am nevoie de ordinul unui comandant — insistă Caterinenco.

— Dar ai primit tu vreun ordin să nu faci nimic? — îi spuse Tomaş.

Caterinenco se înfurie şi revărsă asupra lui Tomaş un torent de reproşuri. Era foarte greu pentru un militar, ofiţer şi patriot, să se împace cu situaţia creată. Un militar de felul lui Caterinenco nu putea să-şi închipuie o existenţă în afara unităţii, în afara organizării militare.. Bun ofiţer, de carieră, el nu putea trăi fără statut, fără ordinul comandantului.

A trecut de atunci mult timp şi poate că acum cititorului i se vor părea caraghioase discuţiile noastre. Ulterior am întâlnit nu odată, în Ucraina, în Moldova şi în Cehoslovacia, nu numai grupuri izolate de militari, dar şi unităţi întregi care din ordinul comandamentului pătrundeau adânc în spatele frontului duşman, pentru a lupta în condiţiunile unei „încercuiri" identice. Ţin minte perfect admirabila unitate a locotenent-colonelului Şucaev. El a fost lansat cu paraşuta împreună cu oamenii săi în spatele frontului duşman şi, prin lupte înverşunate, a străbătut teritoriul dela masivul sudic al pădurilor Brianskului, până în munţii Tatra în Cehoslovacia. Cei 3.000 soldaţi şi ofiţeri ai săi au sprijinit cunoscuta răscoală care a avut loc în Slovacia în vara anului 1944 şi au ajutat poporul cehoslovac să-şi desvolte mişcarea de partizani.

Insă, în perioada despre care scriu aici — în 1944 — problema dacă un ofiţer activ poate, trebue şi are dreptul să rămână în spatele frontului duşman şi să acţioneze prin metode de partizani, ne frământa pe mulţi dintre noi, ca cea mai arzătoare şi vitală problemă.

Ca vârstă, Tomaş şi Caterinenco aveau câte 34 ani ca şi mine, dar eu le eram superior în grad şi

aveam ultimul cuvânt. Am hotărît că în situaţia creată, noi trebue: în primul rând să ne considerăm o organizaţie militară, în al doilea rând, să continuăm în conformitate cu forţele noastre lupta împotriva duşmanului, în al treilea rând, chestiunea trecerii liniei frontului rămâne deocamdată deschisă: viaţa ne va arăta dacă vom fi în stare să facem acest lucru.

Noi nu ne ziceam deocamdată partizani, dar am hotărît să numim grupul nostru detaşament şi am împărţit cu precizie sarcinile. Eu am început să fiu considerat comandant, Tomaş adjunctul meu şi şef al statului major, Caterinenco comandant în acţiunile de recunoaştere (aceste acţiuni erau esenţiale pentru noi, iar Caterinenco le cunoştea bine), iar Ivan, Ostap şi Vaniuşa — ostaşi. Caterinenco continua să rămână „în opoziţie", dar ca militar şi om disciplinat, executa fără discuţie ordinele mele.

In urma faptului că am început să ne zicem detaşament, nu s'a schimbat nimic. Nu aveam nici experienţă şi nici nu cunoaşteam regiunea. Ce să întreprindem, ce acţiuni să începem? De unde să le începem? In jur era stepa goală şi privirea nici nu avea de ce să se agaţe.

Am decis să căutăm o pădure. Ea oferea totuşi mai multă protecţie decât stepa. Dar unde s'o căutăm? Localnicii spuneau că spre Sud-Vest există pădurile Popov, iar spre răsărit Lipovaia Dolina.

După multe discuţii am acceptat propunerea lui Ivan Aculov, de a merge în pădurea Brianskului. El spunea că cunoaşte bine locurile din apropierea satului Custici, în raionul Starodubsk. El locuise acolo în copilărie, înainte de a se muta în Siberia. La Custici locuiau rude de ale lui. Eu ţineam deasemeni minte pădurea Briansk, deoarece fusesem pe acolo înainte de război. Ne-am înţeles asupra punctului de

adunare, în cazul când împrejurările ne vor despărți pe drum. Am ales ca punct de adunare satul în care locuiau rudele lui Ivan și am pornit.

Începuse o iarnă nemaipomenit de timpurie. De dimineață începea să sufle un vânt pătrunzător și să ningă. Acum nu mai era ușor să te încălzești într'o căpiță de paie sau într'un stog de fân. Trebuia să căutăm adăpost doar în sat.

Se înserase, când ne apropiam de satul Volkovțâ, la a cărui margine socoteam să găsim o casă, unde să dormim. Nu am reușit să ne realizăm intențiile, deoarece în sat intra o coloană de mașini nemțești. Numărarăm peste o sută. Cam la 3 kilometri spre stânga, se vedea un cătun.

Când ne apropiarăm de el, întunericul se lăsase de tot. Într'una din curți — aci era o brigadă colhoznică — erau adunați bărbați și femei. Probabil că terminaseră lucrul, dar nu avuseseră încă timp să plece. Ei se strânseră în jurul nostru, ne dădură tutun și începură să întrebe de unde suntem de fel și dacă avem de gând să mergem departe. Nemții veneau rar aici, căci cătunul era departe de drum. Dar în timpul cât vorbeam cu colhoznicii, au venit parcă dinadins în această seară un grup de nemți. N'am avut timp nici să întoarcem capul, când în curtea colhozului intrară cam 100 călăreți, după care veneau care cu provizii.

Mulțimea de colhoznici se desfăcu în două și oamenii se îndreptară spre clădiri. Eram chiar în mijlocul mulțimii. Un neamț strigă: „Halt!“ Din mulțime ieși un colhoznic mai în vârstă și spuse cu voce tare: „Ne-am adunat aici, am terminat lucrul și mergem acasă“. Pe mine mă strângea la un stâlp un om înalt. Apucându-mă de umeri, el murmură repede: „Să nu cumva să trageți, o să nenorociți toată

lumea. Şi el îmi bagă în mâini o coasă. In spatele curţii este un hambar, hai acolo".

Toate aceste lucruri s'au petrecut fulgerător de repede. Parte din mulţimea în care mă aflam, m'a scos dincolo de clădiri şi m'am cufundat în întuneric. Ivan mă strigă în şoaptă. El avea în mâini o sapă, pe care o aruncă furios într'o parte.

— Armă.... Ptiu! — spuse el.

Am rătăcit cu grijă în jurul fermei, căutându-i pe ceilalţi tovarăşi, dar nu i-am găsit nicăieri.

Stepă. Intuneric. Se aud doar vocile nemţilor din cătun. Ajung împreună cu Ivan la o claie de paie.

Toată noaptea nu am dormit, ascultând dacă nu vin cumva tovarăşii. N'a venit însă nimeni nici în cursul nopţii şi nici în ziua următoare. Nu-i mai puteam aştepta pe ceilalţi, îngheţasem din cauza zăpezii, a noroiului şi a vântului aspru. Odată cu sosirea întunericului, abia trăgându-ne picioarele din noroi, am pornit spre locul de întâlnire stabilit.

Pe drum ni se alătură un nou tovarăş, un ostaş fugit din prizonierat; noi îl numirăm Crasnoiarеţ, după locul de unde era originar.

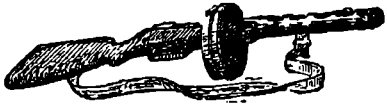

PARTEA DOUA

1

Pe înserat, ne apropiarăm de satul Novopolie. Custici, unde era stabilită întâlnirea cu Tomaş, se afla la o distanţă de 7 kilometri. Incă pe drum mă apucase un acces de ulcer, vechea boală şi-mi pierdusem complect forţele. Am hotărît să ne oprim la Novopolie.

In faţa drumului, chiar lângă sat, în noroiul amestecat cu zăpadă, se împotmolise un autocamion. In jurul lui se agitau cam 15 nemţi care, ca deobicei, făceau atâta sgomot de parcă erau de cinci ori mai mulţi. Am stat ascunşi în căpiţele de grâu netreerat, până când nemţii au scos maşina din noroi. După ce sgomotul maşinii nu se mai auzi, ne-am îndreptat spre prima casă. Pe stradă nu se vedea niciun om şi nu se auzea lătrat de câini.

Bătui la fereastră. Apăru un ţăran mustăcios şi demult nebărbierit.

— Ce vă trebue? — întrebă el, cu o figură speriată şi nemulţumită.

Cerui voie să rămânem peste noapte. Cei doi tovarăşi ai mei tăceau. Ţăranul ne privi latent şi întrebă încet:

— Sunteţi prizonieri?

I-am răspuns imediat că nu am fost prizonieri.

Omul nu ne mai întrebă nimic şi ne lăsă în pace. El îşi trezi soţia care dormea pe sobă şi ea începu imediat să astupe ferestrele, agăţând pe una un şal rupt, iar pe alta o fustă veche. Stăpânul casei aprinse un muc de lumânare. La lumina ei, am observat lângă sobă nişte laviţe late din scânduri. Pe aceste laviţe se vedeau capetele copiilor.

Tot fără să întrebe nimic, femeia puse pe masă o jumătate de pâine, castraveţi muraţi, o oală cu varză murată şi alta cu lapte — probabil tot ce aveau în casă.

La lumina mucului de lumânare, ţăranul părea să fi trecut de 50 ani. Barba îi era neagră şi cu fire cărunte, iar mustăţile roşcate şi deschise la capăt. Privirea îi era senină şi inspira încredere. El vorbea atent cu noi, dar în voie, lăsând să se simtă că nu are gânduri ascunse.

Numele său era Achim Moiseevici Misgunov. In timp ce mâncam, el ne privea cu atenţie.

Nu am vrut să-i ascund nimic şi i-am spus că suntem militari care am nimerit în încercuire.

Pe Misgunov acest lucru nu l-a deranjat.

— Cu mine e la fel — răspunse el.

Chiar înainte de retragerea Armatei Roşii, comandamentul militar din acest raion a adunat pe toţi cei mobilizaţi, le-a dat echipament şi a format din ei unităţi. Dar nu a mai fost timp pentru înarmarea lor şi pentru încadrarea lor în vreo unitate şi recruţii nici nu au observat când au fost tăiaţi de trupele regulate ale Armatei Roşii. Timp de două zile ei au rătăcit prin raion în satele din jur, căutând o scăpare, dar pretutindeni dădeau peste grupuri de nemţi. Pe atunci hitleriştii înaintau rapid în această regiune. Recruţii au nimerit de câteva ori sub focul

nemților și în cele din urmă au plecat pe la casele lor.

— Acum stau și aștept în fiecare zi ca să vină nemții să mă ia în lagăr. Deocamdată m'a ferit dumnezeu, dar mulți au și pățit-o.

In timp de pace, Misgunov era brigadier colhoznic și lucra foarte bine. Achim Moiseevici a acceptat să țină pe unul din noi la el acasă, iar pe ceilalți doi i-a condus la fratele său, deasemeni fost brigadier colhoznic.

Eu am rămas la Misgunov.

In felul acesta, în regiunea în care ne-am înțeles să ne întâlnim cu Tomaș, situația pentru șederea noastră temporară părea favorabilă. Aveam sentimentul că toate neplăcerile au rămas în urmă.

In timpul rătăcirilor de o lună și jumătate, aflasem obiceiurile dușmanului și ne deprinserăm să trăim ascunși. Insă principalul lucru era că ne cufundaserăm în însăși adâncimile poporului nostru. Credința lui de neclintit față de Puterea Sovietică, curajul și demnitatea cu care întâmpina greutățile, ne sporiseră forțele.

Au trecut două sau trei zile. Mă odihnisem și durerile din stomac se potoliseră. Nu mai puteam să stau fără să fac nimic.

Ivan Aculov deasemeni începea de câte cinci ori pe zi discuții despre acțiune.

Dar cu ce să începem? Cum să găsim oameni siguri, nu pur și simplu cetățeni cinstiți, devotați Puterii Sovietice dar care din anumite cauze nu sunt capabili să ducă o luptă fățișă, ci oameni gata să acționeze? Cum să intrăm în legătură cu ei? Ne dădeam perfect de bine seama că localnicii se pot purta cu neîncredere față de noi. Suntem străini și oricât de ospitalieri ne primesc, aceasta nu înseamnă că au încredere deplină în noi. In timpul ocupației,

plăteai cu propria viaţă şi cu viaţa celor apropiaţi, pentru încrederea nechibzuită.

Aceasta era prima dificultate şi ea îmi părea de nerezolvat. A doua dificultate era că nu cunoşteam regiunea în care intenţionam să luptăm.

Şi însfârşit, era nevoie de vreo bază materială sau cel puţin de o pădure în care să ne putem ascunde în primul timp şi să ne adunăm forţele.

Nevrând să acţionăm cu ochii închişi, am hotărît să înfrângem aceste dificultăţi, lucrând în trei direcţii.

După câteva zile, Ivan Aculov plecă la Custici, la rudele sale necunoscute, pentru a vedea dacă a venit Tomaş sau altcineva din grupul nostru şi pentru a intra în legătură cu unul din foştii activişti ai satului, dacă a mai rămas careva. Crasnoiareţ plecă în recunoaştere, pentru a afla dacă nu există partizani în pădurea Briansk. Eu am rămas să văd care este situaţia la Novopolie. Buna mea gazdă, Achim Moiseevici Misgunov, m'a ajutat.

Trebue să spun că atunci când eu şi tovarăşii mei i-am cunoscut mai bine pe Achim şi pe vecinii săi, când am văzut cât de amărît este poporul de însuşi faptul retragerii Armatei Roşii, am înţeles că oricât de abătut ar părea poporul, viaţa continuă să fremăte în inima sa. Poporul tânjea după viaţa sovietică liberă şi noi vedeam acest lucru. Era pentru noi cu desăvârşire clar că poporul doreşte enorm de mult să ştie cum se desfăşoară războiul în răsărit şi dacă se poate spera într'o schimbare a situaţiei în favoarea noastră. Examinându-i pe cei din jur, ne-am convins că cea mai importantă obligaţie a noastră, este de a menţine această speranţă în inimile oamenilor.

Şi, deşi eram demult rupţi de ceeace se petrecea pe front, trei zile după sosirea noastră la Novopolie,

am hotărît să scriu un manifest. Fiica lui Achim Misgunov, Jenia, elevă în clasa VIII-a, mi-a adus un caiet, o călimară şi un toc. Cu litere mari de tipar am scris că oamenii nu trebue să dea crezare minciunilor fasciste, că Armata noastră este puternică şi nu este departe ceasul în care nemţii vor fi isgoniţi de pe teritoriul nostru. „Cei care au fost la Uneci şi Clinţ. — scriam eu în acest manifest — au putut să vadă trenurile nesfârşite cu soldaţi germani răniţi care vin de pe front. Acest lucru dovedeşte că se duc lupte importante. Cine luptă, dacă e să credem că Armata Roşie este sdrobită?“ Am explicat în manifest că nu este o întâmplare faptul că nemţii se grăbesc să ia populaţiei vitele şi grânele. Ei se grăbesc fiindcă prevăd că vor fi nevoiţi să părăsească pământul nostru. Am enumerat pe oamenii dela care hitleriştii luaseră rezervele de alimente.

Jenia a multiplicat manifestul, iar un băiat din vecini le-a dus la Uneci şi la Starodub şi le-a lipit pe garduri în apropierea pieţii.

Ulterior, au început să participe la întocmirea manifestelor prietenii şi prietenele lui Jenia. Ei le răspândeau în satele din jur.

După câteva zile se întoarse Ivan. Despre Tomaş nu se ştia nimic. Ivan aduse cu sine pe fostul preşedinte al colhozului din Custici, Venedict Şavura. Toţi cunoscuţii îi ziceau Vinadei. Şavura fusese lăsat în regiunea sa în fruntea detaşamentului de partizani creat de organizaţiile raionale. Insă detaşamentul lui Şavura nu începuse să acţioneze.

Ivan îi vorbise lui Vinadei de mine şi acesta a vrut să mă cunoască.

Trebue să spun că imediat ce Ivan mi l-a prezentat pe Şavura şi mi-a explicat rolul pe care acesta trebuia să-l joace aici, m'am gândit că omul nu

fusese bine ales. Aveam în faţa mea un bătrân complect epuizat de o boală îndelungată.

Drumul pe care a trebuit să-l facă Vinadei până la Novopolie nu era lung. Totuşi, bătrânul (dealtfel el nu avea mai mult de 55 ani), îngheţase complect în scurta sa ruptă şi în pâslarii uzaţi, de călcâiele cărora atârnau bucăţi de paie.

Abia începuse Şavura să vorbească, când îl apucă o tuse grea. La întrebarea dacă a răcit, Vinadei dădu desnădăjduit din mâini. El avea oftică în ultimul grad, cum spune poporul.

In detaşamentul de partizani, erau înscrişi oameni din satele dimprejur, cam 15 comunişti şi comsomolişti. Baza stabilită era într'o pădurice bună numai pentru viţeii care voiau să se adăpostească de căldură. Şi asta când în apropiere se află uriaşa pădure a Brianskului! In urma acestui fapt, chiar a doua zi după ocupare, oamenii nu apucaseră încă să se strângă la bază, când ea a fost atacată şi distrusă de nemţi.

Spre sfârşitul discuţiei, Vinadei scoase dela brâu o coală de hârtie groasă şi mototolită. Acesta era „apelul către comunişti" întocmit de nemţi.

„Rămâneţi toţi la locurile voastre — scria în fituica murdară. — Munciţi, păstraţi ordinea şi nimeni nu vă va atinge. Noi nu ne atingem de comuniştii care acceptă fără să se opună, eliberarea germană".

Nu ştiam nimic despre acest „apel către comunişti" şi chestiunea mă interesa.

— Iată pe ce se bizuie nemţii! — spuse Vinadei.

Două-trei săptămâni mai târziu, am văzut şi propuneri personale făcute de nemţi foştilor activişti din conducere. Mulţi activişti sovietici şi de Partid au primit invitaţii speciale, în care nu numai că

erau chemați la lucru, dar li s'a arătat dinainte și funcțiunea.

De pildă, nemții au scris următoarele, fostului președinte al Comitetului Executiv raional din Vâgonici Ivan Sergheevici Majuchin: „Stimate Ivan Sergheevici, rămâneți pe loc și continuați să țineți conducerea în mâinile dvs. Vă rugăm să rămâneți primar la Vâgonici. Începeți refacerea economiei distruse și vă vom fi recunoscători. Nu credeți în svonurile false despre cruzimea nemților față de comuniști. Noi vă acordăm încrederea și titlul. Viața și viitorul dvs. sunt în mâinile dvs. Noi persecutăm și vom persecuta doar pe cei care refuză să lucreze și care prin acțiunile lor duc o activitate dăunătoare pentru armata noastră".

— Cunoaștem, domnilor nemți, intențiile voastre! — spuse Majuchin, după ce citi hârtia. — Vreți ca singuri să ne băgăm în ghiarele voastre? Nu veți reuși!

Vinadei găsi pentru noi doar doi tovarăși, precauți dar curagioși — Mihail Cociura și Dmitri Moroz. Ambii erau colhoznici și fuseseră pe front. Și pentru atâta lucru trebue să-i mulțumim acestui om bolnav.

Cociura și Moroz căzuseră prizonieri, fiind răniți. Revenindu-și puțin de pe urma rănilor, ei au fugit din prizonierat, au procurat pe drum revolvere și le-au adus acasă. Au intrat fără teamă în legătură cu noi și tot fără teamă, în măsura forțelor și a capacităților lor, începură să acționeze.

Nenorocirea era însă că ei aveau părerile lor preconcepute și convingeri greșite. Ei au redus totul la o singură sarcină: pregătirea pentru primăvară. „Iarna nu se poate lupta, primăvara e altceva. Primăvara fiecare tufiș te ascunde"! — spuneau ei.

Nimic nu a fost în stare să-i convingă că greșesc.

E drept că, în vederea războiului din primăvară, ei se pregăteau cu tot atâta grijă cum se pregăteau înainte pentru însămânțările de primăvară; ei au găsit într'o râpă o mitralieră fără închizător și Mihail o unse și o îngropă în pivniță, sperând să procure mai târziu un închizător. Au găsit deasemeni trei carabine cu cartușe. Mihail le unse deasemeni și, provizoriu, până la un prilej mai bun — nemții erau în sat și nu-l lăsau să lucreze — le ascunse în fân la o mătușă a sa, văduvă singură. Și aici s'a produs o neplăcere.

Mătușa Lisa, o gospodină bună, își începea devreme ziua de muncă. Odată, sculându-se când abia mijeau zorile, ea făcu focul în sobă și se duse să ia fân pentru vacă. Acolo dădu peste carabine. Dar cum au nimerit armele în fân, asta nu i-a venit în minte mătușii Lisa. Ea știa un singur lucru: nemții anunțaseră că oamenii care vor ascunde arme, vor fi pedepsiți în mod îngrozitor. Fără să se gândească mult, bătrâna apucă puștile și le duse la sobă.

— Și gândește-te, Mișenca — povestea pe urmă bătrâna nepotului său — puteau nemții să intre în orice clipă. Ei doar caută în fiecare dimineață prin casă. Iar eu, cu puștile în mână. De unde dracu' au apărut? Le-am băgat în sobă, dar porni dela ele așa o flacără, să nu mai dea dumnezeu. Numai ce mi-am întors capul și puștile — bum, bum, bum! Toată casa începu să se cutremure. Ei, m'am gândit, o să simtă nemții! Ce era de făcut? Am apucat aceste puști blestemate, am fugit în curte și, drept în fântână! Așa le-am înecat.

Mișa nu putea să spună nimic mătușii despre proveniența puștilor. El o asculta în tăcere și cu toată ciuda, abia se abținea să nu râdă.

Dmitri Moroz, care nu avea într'o astfel de mă-

sură simțul humorului, se înfurie teribil pe energica bătrână.

— Din cauza babei dracului, am rămas fără arme! — spunea el enervat.

— Ei, vezi! Și tu vrei să amâni războiul până la primăvară! Dacă te pregătești așa, n'ai să te pregătești niciodată — spusei eu.

Nu mă supăram pe ei. Erau oameni hotărîți, devotați ideilor sovietice și dacă i-aș fi putut scoate din satul natal, ar fi făcut multe. Țin bine minte un caz care îi caracterizează cum nu se poate mai bine.

Odată veni din Uneci la Custici un agitator fascist. Ca localnici, noi trei ne-am dus deasemeni la adunare. Un tip gângav, cu o voce de bețiv, nu prea tânăr și neîngrijit, îmbrăcat într'un palton de blană de modă veche, scos probabil de pe un bătrân împușcat, citea comunicatele comandamentului german și arăta cu un deget lung pe harta de pe perete.

— Ai noștri — spunea el, având în vedere pe nemți — au încercuit Moscova și Leningradul și se apropie de Ural...

Oamenii reacționau în mod diferit. Unul ofta, iar alții tăceau, pur și simplu. Deodată ieși în față un colhoznic cu o mică bărbuță neagră. Purta o scurtă decolorată, o șapcă cu urechelnițe și mănuși cârpite. Cu o voce răsunătoare el întrebă pe vorbitor:

— Dar unde este aici, dacă-mi permiteți, Moscova?

— Moscova? — repetă „agitatorul" întrebarea.— Iată Moscova.

— Dar noi, dacă-mi permiteți, unde suntem? Unde este Uneci?

— Uneci e aici.

— Dar Uralul unde e?

— Uite şi Uralul.

Colhoznicul se apropie de hartă şi întrebă din nou, arătând cu mâna:

— Prin urmare noi suntem aici, Moscova e aici, iar Uralul, acolo?

— Da.

— Şi spuneţi că nemţii sunt lângă Ural?

— Lângă Ural. — răspunse „agitatorul", privind cu nedumerire pe colhoznic.

Colhoznicul se întoarse încet spre auditoriu, îşi mângâie barba cu mănuşa şi spuse scurt şi clar:

— O să-şi tocească ciubotele.

— Ce? — spuse „agitatorul" neînţelegând.

— O să-şi tocească ciubotele, spun. Nu le vor ajunge cismele — repetă colhoznicul şi porni spre ieşire.

— Adică ce vrei să spui? Ia stai, cum te chiamă? începu să se agite vorbitorul, înţelegând că a ajuns într'o situaţie ridicolă.

— Ivan mă chiamă — răspunse colhoznicul şi trânti uşa.

Ieşii după el împreună cu tovarăşii mei. L-am oprit pe colhoznic şi i-am strâns mâna. Tot atunci am dat ordin lui Mihail Cociura şi Dmitri Moroz să lichideze pe „agitator", dar în mod inteligent.

In seara aceleiaşi zile, ei l-au ucis pe „agitator" pe drumul spre gară. Zăpada a şters orice urmă.

Insă, Cociura şi Moroz nu acceptau să înceapă o acţiune vastă şi planificată.

— Trebue să aşteptăm primăvara. Unde să mă duc acum? Nu vezi câţi copii am? Unul mai mic ca altul. Doar nu poţi să-i iei cu tine! Şi aici cum să se ascundă? O să-i omoare nemţii — spunea Mihail, când insistam că trebue să plecăm din acest raion.

El avea cinci copii; cel mai mare, o fetiţă, îm-

plinise de curând 10 ani, băiatul cel mai mic nu avea nici 3, iar soția lui Cociura era însărcinată cu al șaselea copil.

In jurnalul meu de zi din 1941, la data de 10 Noembrie, este o notiță care povestește despre minunea întâmplată în acea dimineață friguroasă de iarnă. Este vorba de următorul eveniment, cu adevărat minunat:

„In acea zi rece de Noembrie, dimineața, când se luminase de-abinelea, am plecat cu Ivan Aculov la Mejenichi, la un om al nostru care trebuia în ajun să aducă la Starodub manifeste noi și să intre în legătură cu doctorul Lembord, cunoscut în tot districtul. Noi aveam extrem de mare nevoie de medicamente și medici: în luptă era necesar ajutorul medical.

Ziua era complect senină și geroasă, dar deodată începu să bată un vânt puternic, care ridică de pe pământ zăpada împreună cu nisipul. In fața caselor se formară troiene mari. Un adevărat viscol siberian. Pe un astfel de timp, este exclusă orice circulație pe drum și am putut, fără nicio piedică, să mergem la Mejenichi.

Insă, nu apucaserăm să ne depărtăm de Novopolie, nici cu o jumătate de kilometru, când auzirăm o voce puternică:

— Ei, care-i acolo?

In curând, văzurăm prin perdeaua de zăpadă o figură omenească. Era Achim Moiseevici Misgunov.

— Ce s'a întâmplat Achim?

— Ia uitați-vă ce-i la mine aici. Un ziar, Stalin... — spuse emoționat Misgunov, apropiindu-se.

Abia trăgându-și sufletul, el îmi întinse cu mâna care tremura de emoție, un ziar.

Mă întorsei cu spatele în direcția vântului și desfăcui cu precauțiune ziarul. Era „Pravda"

din 7 Noembrie, cuprinzând raportul prezentat de tovarăşul Stalin la şedinţa solemnă a Sovietului din Moscova. De pe prima pagină, mă privea portretul conducătorului. Priveam ziarul fără să-mi vină să cred ochilor. Un număr proaspăt din ziarul scos în zi de sărbătoare! Raportul lui Stalin! Parcă primisem o veste neaşteptată dela omul cel mai iubit. Înfăşurând repede ziarul, l-am băgat în sân şi l-am strâns puternic la piept. Eram parcă ameţit.

— De unde ai luat ziarul? — îl întrebai pe Achim.

— L-am prins — răspunse el, ştergându-şi cu mănuşa ochii de zăpadă. — M'am dus pe câmp să controlez dacă nu îngheaţă cartofii. Şi când privesc, văd un iepure sărind pe câmp. Am luat lopata şi am început să fug după el. El fugea şi eu după el. Deodată se opri şi ridică lăbuţele în sus. Ei, zic, acum îl pocnesc cu lopata! Mă apropii, ridic lopata, dar când mă uit mai bine, văd că e o hârtie care mişcă. Ce minune o mai fi şi asta? Am luat hârtia, am desfăcut-o şi mi s'au tăiat picioarele. Mă apucă căldura şi frigul! La Moscova în Piaţa Roşie a vorbit Stalin!

Ce material teribil pentru agitaţie a căzut în mâinile noastre! Nefiind în stare să rabd până vom ajunge acasă, am scos ziarul din sân. Ne-am lipit unul de celălalt şi aici, în vânt, am început a citi raportul lui Stalin. Probabil că aşa am stat cam o oră şi jumătate.

Acesta e evenimentul pe care-l numesc în jurnalul meu de zi: minune. Nimeni n'a auzit sgomotul avionului şi apoi, ce fel de avioane pot sbura într'un timp atât de prost? Îl ridicarăm în slavă pe pilotul necunoscut care ne-a dat bucurie şi speranţă prin acest unic exemplar de ziar cuprinzând raportul conducătorului.

Nu a trecut nici jumătate de oră şi vestea „minunii“

a ocolit tot satul. Oamenii au umplut până la refuz casa lui Achim, cerând să li se citească ziarul. Achim nu lăsa pe nimeni să pună mâna pe ziar: el l-a găsit, el trebue să-l citească. Dar, lucrurile nu prea mergeau, fie din cauză că Misgunov nu era prea tare în cilit, fie că era prea emoţionat. Vocea îi tremura şi el se oprea mereu.

— Joacă literile — explică Achim.

El ceru soţiei să-i dea ochelarii, îi puse, dar nici aşa nu putu să citească. Cu o expresie de suferinţă, îmi trecu mie ziarul.

— Dar voi nu vă temeţi, tovarăşi? — întrebai pe cei adunaţi.

— Da' de ce să ne temem? — spuse unchiul lui Achim, Pantelei Misgunov, mângâindu-şi barba albă.

— Dacă o să afle nemţii, ne vor împuşca pe toţi până la ultimul. Nu vor cruţa nici pe cei mici, nici pe cei mari.

Acelaş Pantelei răspunse aspru:

— Dar dacă nu vom citi, ne vor cruţa oare? Citeşte, las' să ne împuşte. Asta-i părerea mea... Citeşte!

Incepui să citesc. Poporul asculta, cu răsuflarea tăiată, raportul marelui Stalin, căutând să nu piardă niciun cuvânt.

— Uite şi „kaput Moscova" şi „kaput Leningrad" — spuneau colhoznicii după ce terminai lectura.

Inainte de a pleca oamenii, Achim luă de pe masă un alt ziar şi, agitându-l în aer, întrebă:

— Dar ziarul ăsta l-aţi citit, ziarul din Starodub?

— L-am fumat, l-am fumat — răspunse cineva.

Tocmai în acest număr al fituicii murdare din Starodub nemţii anunţau din surse „demne de încredere", că trupele sovietice au fost complect înfrânte şi „guvernul este în descompunere".

— Aşa — continuă Achim — în caz că se întâm-

plă ceva, să spuneţi că am citit ziarul ăsta... Iar cine va flecări, o s'o păţească.

In câteva zile, cuvintele adevărate rostite de Stalin făcură ocolul satelor Novopolie, Pocoelovo, Vol-Custici, Riuçovo, Novoe-Selo, Mejenichi şi ajunseră la Starodub. Şi acolo, în garnizoana din Starodub şi la poliţie, ziarul nostru a provocat o agitaţie nemaipomenită.

Trecuse o săptămână şi jumătate, dar Tomaş nu apărea. Nu ştiam ce se întâmplase cu el. Nu mai avea niciun rost să rămânem mai departe aici. Nu eram pregătiţi pentru a organiza o activitate ilegală, iar acţiuni hotărîte nu-mi păreau posibile în condiţiile de acolo.

Intorcându-se din recunoaştere, Krasnoiareţ a povestit că există detaşamente de Gestapo care au început razii în satele din apropierea pădurii Briansk. Se zvonea că în aceste păduri încep să acţioneze partizani. Krasnoiareţ povestea că localnicii spun că undeva lucrează un comitet ilegal al Partidului. „Iată, gândii eu — aceasta este tocmai ceeace ne trebue". Dar, cum să intri în legătură cu comitetul ilegal? Totuşi, am pornit la drum, fiind siguri de succes. Ne aşteptau încercări şi greutăţi, dar eram gata să le înfruntăm.

Au trecut încă multe zile grele, până când am putut respira uşuraţi şi am putut spune că strângerea forţelor a luat sfârşit, că avem experienţă şi reprezentăm o forţă.

2

Veştile despre partizani s'au răspândit treptat prin satele din raioanele Starodub şi Unece. Oamenii spu-

neau că pădurea Briansk este plină de partizani. Se spunea că în pădurea Briansk a rămas o armată întreagă, cu tunuri, tancuri şi puşti. Despre ea se vorbea în şoapte şi oamenii căpătau o expresie misterioasă.

In drumul nostru am strâns cu grijă ştiri despre partizani, căutând să ne imaginăm situaţia reală şi întrebam pe bătrâni tot felul de lucruri despre pădurea Briansk.

In satul Sosnovca, un bătrân vorbăreţ, Carpâci, ne-a povestit următoarele despre pădurea Briansk:

— Pădurea asta este nimerită pentru partizani, deoarece este de nestrăbătut, cu stejari groşi cât casa aia şi cu pini pe care abia îi pot cuprinde patru oameni. Există locuri unde nu poţi trece nici călare şi nici pe jos. Iar brazii, frate, sunt atât de mari, încât în cea mai aspră iarnă se menţine sub ramurile lor căldura verii... Şi totdeauna această pădure a fost de partea noastră, pentru libertatea ţăranului rus... Serioasă pădure, vestită.

Cunoşteam diferite legende despre pădurea Briansk şi foştii ei locuitori. In anii de suferinţe, în care invazia duşmană călca în picioare simţul de libertate şi jignea demnitatea şi onoarea poporului, gândurile oamenilor se îndreaptă spre trecut, găsind în trecutele fapte de vitejie ale eroilor poporului, chezăşia victoriei care va urma.

Bătrânul Carpâci din satul Sosnovca, la care am stat în timpul bolii, a fost primul care mi-a povestit legende despre Brianâci, uriaş de o forţă şi longevitate nemaivăzută. In timpul zilei, bătrânul Carpâci ne ascundea în fân, iar noaptea o petreceam împreună, în căsuţa sa şubredă şi friguroasă, acoperită aproape până sus de zăpadă.

Ulterior, am auzit în repetate rânduri legenda despre viteazul din Briansk. In fiecare sat, era po-

vestită într'altfel, dar sensul era acelaş. „In mare teamă ţinea Brianâci pe domni, iar pe ţărani îi ocrotea". Insă atunci când Patria noastră a fost atacată de duşmani — armata lui Napoleon, Brianâci chemă sub steagurile sale pe toţi cei capabili să lovească pe duşmanul urît.

A trecut mult timp dela războiul cu francezii şi Brianâci a dispărut. Nimeni nu ştie unde este mormântul său. Se spune numai, că el este îngropat în pădurea natală. Legenda se termină cu afirmaţia că Brianâci n'a părăsit pentru totdeauna această viaţă. El a lăsat porunca: „Să apăraţi libertatea şi pământul Patriei" — şi a promis să se întoarcă în anii de restrişte.

— Şi acum se spune că numele său nu mai e Brianâci — spuse bătrânul Carpâci.

— Dar cum îl chiamă?

— Streleţ... Filip Streleţ.

Astfel am auzit pentru prima dată numele conducătorului de partizani, care mai târziu a devenit cunoscut oricărui partizan de pe meleagurile cuprinse între pădurile Bielorusiei şi Carpaţi.

— Dar unde se află el?

— In pădure, dincolo de râul Desna.

— L-ai văzut vreodată?

— Nu, nimeni nu l-a văzut încă. Până când nu-şi va aduna toţi vulturii, nu va putea fi văzut. Dar poporul cântă cântece despre el. Au trecut pe aici orbi cu lăute şi au cântat despre Streleţ.

Il priveam pe Carpâci, părul său lung şi cărunt, cu şuviţe îngălbenite, sub care se ascundea fruntea crestată de sbârcituri şi ascultam cu emoţie cuvintele sale.

— Am reţinut numai în parte cântecul şi dacă vrei tare mult, am să ţi-l redau.

Carpâci luă în mână câteva crengi, le aruncă

în sobă şi începu. El nu cânta, ci vorbea cântat. Recunosc că am fost sguduit până în adâncul sufletului. In cântecul despre Streleţ poporul îşi exprima voinţa. In acest cântec, poporul proslăvea pe pionierii luptei de partizani. După cum am aflat în curând, Filip Streleţ, „succesorul" lui Brianâci, nu era o personalitate legendară, ci un om viu, de numele căruia îşi lega poporul speranţele. Şi oamenii nu s'au înşelat. Streleţ a justificat încrederea poporului şi a devenit unul din eroii lui cei mai iubiţi.

Ascultându-l pe bătrân, m'am gândit că el ştie ceva mai mult despre partizani, despre comitetul ilegal de Partid şi l-am rugat să mă pună în legătură cu partizanii.

— Nu, ştiu tot atât despre partizani cât şi tine — răspunse Carpâci. De unde pot să ştiu? Poate că şi tu eşti partizan?

N'am putut să reţin în întregime legenda povestită de Carpâci şi nici pe el nu l-am mai putut revedea: nemţii l-au spânzurat în curând pentru acest cântec. Am reuşit totuşi să refac unele părţi din cântec. Iată-le:

Peste râu, peste Desna şi peste Navlusca
In codrul des, în dumbravă,
Stau un stejar şi un pin şi se sfătuesc
Şi privesc în jur indignaţi.
Spune stejarul pinului: — Auzi, frăţioare?
Dece nu se aude vorbă în crâng?
Nu se aude toporul, nu sună fierăstrăul,
Parcă au murit oamenii şi a venit întunericul?
Fumul stă în jur ca un nor negru ameninţător
Malul râului tună şi fulgeră
Căprioarele fug spre răsărit şi se ascund,
Iar păsările pleacă în adâncul pădurii.
Pe cărările din pădure se văd urme de sânge
Şi animalele nu mai sburdă în scorburile tale.

Satele ard ca niște făclii
Iar poporul geme, parcă este prins în fiare.
In sate, un om necunoscut nouă
A apărut cu spada și cu tunul de aramă.
— Oare tu, stejar puternic — răspunse pinul —
Nu recunoști norii care au apărut ieri?
Oare vezi pentru prima dată dușmanul?
Dece te plângi lăsând capul în jos?
E amar să nu fii liber, frățioare,
Și e și mai amar să asculți gemetele oamenilor
Dar nu tu oare ai spus în anii aceia,
Că în nenorocire nu poți ajuta cu gemete?
Stejarul privi pinul îndreptându-și pieptul
Și se pregăti să plece la drum lung.
— Frățioare dragă, frățioare pin,
Ai fost toată viața primăvara mea
Impreună cu tine mi-am îngroșat scoarța,
Am respirat libertatea, în timpurile bune.
Tu m'ai învățat cum să trăiesc pe lume,
Invață-mă acum cum să bat pe dușman!
In acest timp trecu prin pădure un vântuleț,
Parcă ar fi fost un cârd de păsări sburând,
Dar nu era vânt și nici cârdul de păsări
Era un avion de al nostru care venea dela Stalin.
El aruncă stejarului un ordin precis,
Spunându-i să-l trezească în pădure pe Brianâci.
— Dă-i, stejarule, forța ta
Și trimite-l să bată pe dușman
Iar tu, pinule, ca o mamă grijulie
Ridică-l, așează-l în picioare,
Ascunde-l și pregătește-l pentru luptă
Pregătește-l pentru luptă și numește-l Streleț.
Stejarul a făcut precum i s'a ordonat,
Pinul a făcut ceeace i s'a spus.
Se ridică Brianâci și-și spuse Streleț
Tânăr ca ani, bătrân ca minte.

— Hei, vulturii mei, şoimii mei,
Fiii mei, sunteţi departe?
A venit dela soare-apune duşmanul — neamţul blestemat,
Rupe din pământul scump, ca un lup înfometat.
Veniţi în pădure cu armele
Să mergem să-l batem pe duşmanul urît.
Ne vom aşeza în rânduri să executăm ordinul
Ordinul Patriei, ordinul lui Stalin.
Peste râu, peste Desna şi peste Navlusca
In codrul des şi în dumbravă,
Lângă stejar, aproape de lac
Se adună vulturii la chemarea lui Streleţ.

In ziua următoare, ne-am continuat drumul.

3

In satul Urucie, aşezat pe malul Desnei, am ajuns către dimineaţă. De o săptămână ningea fără încetare. Vântul aduna zăpada în râpe şi în locurile ferite. Toate drumurile erau înzăpezite. Satele se pierdeau în nămeţii uriaşi. Infundaţi până la genunchi în zăpadă, înaintam în întunericul alb, fără capăt, fără margini.

In faţă a apărut o fâşie lungă, de culoare albastru închis. Ea se înălţa ca un nor din spatele orizontului alb. Cu cât ne apropiam mai mult, cu atât devenea norul mai mare.

Aceasta era pădurea Brianskului, care începea chiar în spatele satului, pe celălalt mal al Desnei.

Mie mi-a venit rândul să fac recunoaşterea. Aspectul meu era mai potrivit decât al tovarăşilor, căci

eram îmbrăcat mai decent. Afară de aceasta, barba mea deasă inspira încredere.

In dimineaţa aceea mă simţeam foarte rău. Ştiam acum precis că vechea mea boală reîncepe să-şi facă de cap. Condiţiile de trai erau de aşa natură, că atâta timp cât era posibil, căutam să nu dau atenţie durerilor de stomac şi greţurilor.

Mergeam dealungul străzii şi priveam în jur. O femeie tânără şi înaltă care a trecut pe lângă mine, mă întrebă cu severitate:

— Ce doriţi?

— Aici e Urucie? — o întrebai eu.

— Da, dar despre ce este vorba?

— Desna e departe?

— Dincolo, peste deal, cam la un kilometru.

— Şi pădurea e acolo?

— Acolo e şi pădurea — spuse ea şi mă privi cu atenţie. — Dar ce aţi uitat în pădure?

In jurul nostru au început a se aduna oamenii. O bătrână îmbrăcată cu o basma de lână, întrebă femeia cu care vorbeam:

— Nu cumva ai dat de un cunoscut, Şura? Ce flecăreşti atâta cu el?

— Se duce omul în pădure, după lemne, dar nu ştie drumul — răspunse ironic Şura şi porni mai departe.

Se simţea că locuitorii satului ascund ceva şi, nu ştiu de ce, am pornit pe urmele femeii. Ea parcă a simţit acest lucru, s'a uitat înapoi şi a grăbit pasul. Eu am continuat însă urmărirea şi am năvălit odată cu ea în casa în care intrase. Femeia nu apucase să spună nimănui nimic şi se vedea că e speriată. In casă se mai afla încă o femeie tânără, tot atât de înaltă şi svelţă ca Şura, care trebăluia lângă cuptor. O întrebai:

— N'aveţi ceva de mâncare?

Sprijinindu-se de o oală și fără să ia ochii de pe mine, femeia strigă tare:

— Nicolae, un trecător, un bătrânel, cere de mâncare. Ce zici, să-i dau?

Ușa se deschise și apăru capul blond al unui bărbat.

— Dă-i — spuse bărbatul — dar vino încoace unchiule, să mâncăm împreună.

Am pus bastonul într'un colț, am așezat șapca în cui și — fără să mă desbrac — trecui în cealaltă cameră. Aici, lângă masă, ședea încă un om.

Amândoi erau cam de aceeași înălțime și poate că și de aceeași vârstă, ceva peste 30 ani.. Unul avea părul deschis, parcă uns cu smântână și era slab și tras la față, iar al doilea, era un brunet cu fața plină.. Cel care mă invitase, se așeză la masă, iar brunetul, fără să mă privească, continuă să se ocupe de treaba lui. El trecea printr'o sită un lichid. După mirosul lichidului și după foile de mesteacăn, care semănau cu gândaci fierți, nu era greu să ghicești că lichidul era un fel de drojdie pentru prepararea rachiului. Începui să mă neliniștesc. „Oare nu s'au strâns aici — mă gândii eu — oameni care se îndeletnicesc cu jaful?"

In timpul mesei, pe când mâncam cu linguri de lemn dintr'o oală mare de lut, supă de fasole, brunetul mi se adresă:

— De unde ești de fel?

— Din Eleț — am răspuns și m'am mirat singur, de ce mi-a venit deodată în gând acest oraș în care nu am fost niciodată.

— Incotro te duci?

— La Eleț.

— Și de unde vii, în acest caz?

— Din Ucraina, de lângă Poltava. Am lucrat acolo la tranșee.

Nu minţeam prea inteligent. Interlocutorii mei se priviră unul pe celălalt şi zâmbiră ironic.

— Ei şi cum trăieşte poporul în Ucraina? Cu ce se ocupă?

In acest moment, Şura intră în cameră să-şi ia rămas bun, iar în curând din direcţia în care plecase ea, au apărut (am văzut acest lucru prin fereastră) doi oameni înarmaţi.

Ei au năvălit imediat în cameră. Recunosc că m'am speriat puţin, deoarece nu ştiam ce mă aşteaptă, dar am căutat să nu-mi trădez emoţia şi continuai să vorbesc. Noii veniţi aveau cam 18 ani fiecare. Unul dintre ei era foarte înalt, adus puţin din spate, iar al doilea era de înălţime mijlocie. Am auzit cum pocniseră cu patul armelor de podea în prima cameră, dar la noi au intrat fără arme şi fără să se desbrace, nesocotându-şi măcar şepcile şi s'au aşezat la masă. Arătau ca nişte oameni lipsiţi de griji, iar privirea le era şireată, chiar vicleană. Cu toate încercările lui Nicolai de a-i preveni, (el s'a străduit atât de mult, încât m'a împins pe mine de două ori sub masă cu piciorul), discuţia tinerilor nu lăsa nicio îndoială: ei erau partizani.

Tinerii terminaseră masa şi porniră spre ieşire. Fără să spun niciun cuvânt, pornii după ei. Privindu-mă nedumeriţi şi apoi privindu-se unul pe celălalt, băieţii au sărit afară ca arşi, au pus mâna pe arme şi au fugit pe stradă.

Eu îi urmai.

— Băieţi! — strigai din prag.

Ei se opriră.

— Veniţi încoace!

— Dar despre ce este vorba?

— Veniţi încoace, ce vă temeţi? De ce aveţi puşti? Sunteţi oare poliţişti?

Cuvântul „polițiști" parcă i-a fript, căci ei se întoarseră brusc și veniră spre mine.

— Nu polițiști, ci partizani — răspunseră aproape într'un glas flăcăii și mă priviră în mod provocator.

— Partizani? In acest caz, conduceți-mă la comandantul vostru.

Faptul că mărturisirea lor curagioasă nu mă speriase, ci mai curând mă bucurase, i-a mirat pe tineri.

— La comandant? Dar cine ești tu? — spuse cel mai mic de statură.

— Ai să afli acolo.

— Așa nu merge. N'avem voie. Ai acte?

— De ce acte ai nevoie?

— Vreo adeverință de identitate sau ceva în genul ăsta.

— Dar tu ai acte? — l-am întrebat pe tânăr. — Cum poți să-mi dovedești că sunteți partizani și nu polițiști?

Intrebarea mea îi puse în încurcătură. Insă celălalt găsi răspunsul.

— Iată actele noastre — și el arătă pușca.

— Duceți-mă la comandant, acolo o să ne descurcăm — continuai eu.

Abia atunci observai că tocmai cel care voia să-și dovedească identitatea cu arma, ținea de curea o simplă pușcoace veche, aranjată cu măestrie ca să pară a carabină.

— Oho, frate, actul tău e fals — spusei eu.

Flăcăul se turbură.

— Bine, hai să mergem, spuse hotărît cel mai mic de statură — numai că totul e pe răspunderea ta.

Pe drum ei mi-au mai pus câteva întrebări. Răspunzându-le, spuneam tot ce-mi trecea prin minte

şi aţâţam curiozitatea lor. Eram mulţumit că în sfârşit, totul se aranjează. Încetasem chiar să simt durerea care mă chinuise toată dimineaţa.

Pe drum, tinerii au început să se certe. Mai întâi cel înalt l-a înjurat pe prietenul său, că acesta încurcă veşnic puştile, că şi acum a luat puşca sa. După ce schimbară puştile, el începu din nou să-l certe că s'a apucat să-l ducă pe bătrân (adică pe mine) într'un loc unde nu are voie să intre nimeni şi că acum „o să capete ei dela Vasilii Andreevici".

Cuvintele „Vasilii Andreevici" îmi atraseră atenţia. Coincidenţa de nume — pe mine mă chiamă deasemeni Vasilii Andreevici — mă interesă şi întrebai pe însoţitor:

— Dar cine este Vasilii Andreevici?

— Ai să ajungi şi ai să afli — răspunse scurt cel înalt.

Discuţia se termină aici.

Flăcăul înalt mergea în faţă, cu vreo trei paşi înainte, călcând greu cu pâslarii mari. Pe zăpadă rămâneau urme de cauciuc, care dovedeau că anvelopele de automobil îşi găsiseră aici o nouă întrebuinţare. Ele serveau la tălpuitul încălţămintei. Manţaua murdară din pânză de cort, cu mâneci largi şi cu capuşon, se mişca încurcându-se între picioarele lui.

Al doilea însoţitor, mergea în dreapta mea. Pe ceafă era pusă strengăreşte o căciulă de oaie, semănând cu căciulile cazacilor din Cuban. De sub ea ieşea un moţ acoperit de nea, având culoarea inului îngălbenit. Faţa mobilă a flăcăului avea o rumeneală feciorelnică, din cauza gerului. El era îmbrăcat într'o scurtă vătuită şi în cisme noi, de fabricaţie rudimentară casnică. Cismele lui alunecau foarte mult, el se ţinea tot timpul de mine pentru a-şi păstra echilibrul.

— Dar nesigur mai eşti, frăţioare! O să-mi rupi mâneca — spusei eu.

— Nu-i nimic, unchiule. Nu te îngriji de siguranţa mea. Iar în ceeace priveşte mâneca... cred că în curând n'ai să mai ai nevoie de mâneacă — răspunse el.

Această „glumă drăguţă" i se păru probabil foarte nostimă şi el mă privi şiret.

— Nu-l asculta, unchiule. — interveni celălalt — o să ajungem la destinaţie şi o să-ţi dăm un cojoc nou... Şi, flăcăul înalt, întorcând capul, îmi clipi din ochi semnificativ.

Ajunseserăm la o casă îngrijită, la celălalt capăt al satului. Lângă ea erau construcţii bine făcute, iar pe acoperişul uneia se afla fân acoperit de zăpadă. Casa era împrejmuită cu un gard bun. Jos, sub malul abrupt, se afla Desna înzăpezită, iar pe partea cealaltă a râului, se înălţa ca un perete pădurea Brianskului.

In întâmpinarea noastră se repezi lătrând furios un dulău uriaş. El se aruncă spre flăcăul înalt, dar, recunoscându-l, lăsă capul în jos şi începu să dea din coadă.

— Aţi petrecut bine noaptea? — spuse cu voce tare flăcăul cel înalt, intrând în casă.

— Hai, treceţi, treceţi — spuse vesel gazda, un bătrân cam de 60 de ani, care şedea în genunchi lângă o sobiţă de fier.

— Primiţi oaspeţi — continuă flăcăul înalt. — Iată, v'am adus un unchieş. E colţos, unchieşul. O să te ajute să rozi lemnele, poate că pila ta nu-i ascuţită.

Din spatele sobei, ieşi o femeie cu un copil în braţe şi dispăru imediat după sobă. Totuşi avusesem timp s'o recunosc. — era vechea mea „cunoştinţă", aceeaşi Şura, pe care o urmărisem în sat.

Unul dintre însoţitorii mei se duse după dânsa şi ei începură să-şi şoptească ceva.

Venind înapoi, însoţitorul îmi spuse să-l aştept aici pe Vasilii Andreevici.

Ambii însoţitori plecară. Gazda îmi propuse să mă aşez pe laviţă, luă o puşcă de pe sobă şi, privindu-mă semnificativ, suflă de câteva ori în închizător, vrând parcă să cureţe orificiul închis. Apoi, mângâie cu drag patul puştii cu mâneca cămăşii şi puse puşca într'un colţ, între uşă şi sobă. Toate mişcările lui spuneau parcă: „Ia încearcă frate, s'o ştergi".

Nevrând să-mi pierd de pomană timpul, întrebai gazda:

— Prin urmare, sunteţi partizani?

— Da, ne considerăm partizani — răspunse el.

— Şi sunteţi mulţi? — continuai eu, aşteptând dinainte un răspuns afirmativ.

In imaginaţia mea, vedeam o armată întreagă de partizani, în frunte cu Brianâci, Streleţ. Aici credeam eu, este un post al lor de avantgardă, sub comanda misteriosului Vasilii Andreevici. Gazda mă privi mirat şi spuse:

— De unde mulţi? Doar şapte oameni...

— Şapte oameni? — întrebai din nou, pentru a mă convinge dacă nu cumva am auzit greşit.

Şi legenda despre Brianâci, svonurile despre cei 7 mii de partizani din Urucie, care circulau prin popor, toate s'au dovedit a fi născociri.

— Şapte, deocamdată numai şapte — continuă liniştit gazda — şi strângem deocamdată armele şi astea — cum le zice, muniţiuni.

— Dar pe Streleţ îl cunoşti, unchiule? — îl întrebai eu, uitând că acum el îmi zice mie unchiule.

— Streleţ? Cine e acela? N'am auzit pe aici... Ba, stai, parcă este aşa unul în pădurile din Navlinsk.

Şurca — se adresă el femeii — n'ai auzit, parcă în pădurile din Navlinsk este un ofiţer cu soldaţi. Nu-l cheamă oare Streleţ?

— Nu ştiu cum îl chiamă, dar ce te-ai apucat să flecăreşti cu un om necunoscut. Ce, ţi-e prieten? Vasilii Andreevici ce a ordonat?

Moşul se supără.

— Taci, eşti încă prea tânără ca să mă înveţi! Văd eu cu cine stau de vorbă. E de-al nostru. Du-te şi dă de mâncare copilului. Iar Vasilii Andreevici o să vadă despre ce este vorba.

Comandantul se lăsă aşteptat mult timp. Şura se duse după sobă, iar eu continuai să vorbesc cu bătrânul. Insă, după reproşul care i-l făcuse Şura, el deveni mai puţin vorbăreţ. Mai târziu, am aflat că numele său e Demin. Inainte de război, el a umblat timp de 15 ani ca pădurar şi cunoştea perfect pădurea în raioanele Vâgonici şi Navlinsk. Acum, împreună cu întreaga familie, el ajută pe cei care duc o luptă activă împotriva duşmanului. Soţia sa, femeie în vârstă de 50 ani, cele două fiice, Şura şi Lena şi cei doi fii adolescenţi, Slavca şi Veletca — întreaga familie ajuta pe partizani în măsura în care putea.

De aici, din casa Deminilor, care se afla pe malul drept al Desnei, în apropiere de pădurea Briansk, a pornit mişcarea partizanilor din Vâgonici. In casa Deminilor am găsit ceeace căutam.

Când se întunecă şi în cameră fu aprinsă o lampă de petrol, uşa se deschise şi, împreună cu patru partizani, apăru comandantul. In casă parcă pătrunsese furtuna. Podelele scârţâiră şi găleţile începură să sară pe prispă. Nici nu am avut timp să mă ridic dela masă când veni spre mine un om cu faţa trasă, cu ochi mari, neliniştiţi, cu o şapcă împodobită cu o panglică roşie şi cu

stea, într'o scurtă nouă, îmblănită cu guler negru de oaie, strânsă cu o curea militară şi având un revolver la brâu. Pâslarii săi negri şi înghețaţi sunau pe podea de parcă ar fi fost cisme.

— Bună ziua. Cine eşti dumneata? Cum ai nimerit aici? — plouau întrebările fără să aştepte răspuns. El mi se adresa ba cu dumneata, ba cu tu şi nu pronunţa litera „r". — Cine te-a adus aici?

— Sanica Carzâchin şi Serghei Râbacov — răspunse pentru mine Şura Demina.

Vasilii Andreevici se supără. El aruncă cu furie şapca într'un colţ al laviţei şi începu să se desbrace, smulgând nasturii scurtei. Am fost atât de surprins de mânia comandantului, încât nu am apucat să răspund la nicio întrebare şi priveam nedumerit ba la tovarăşii săi, ba la el. Doi dintre tovarăşii săi erau înarmaţi. Ei se aşezară pe laviţă şi strânseră puşlile între picioare. Alţi doi rămaseră în uşă.

— Să-i împuşti e încă prea puţin, mucoşii! — ţipa comandantul.

In acest moment veniră cei care provocaseră mânia sa. Cel înalt (pe el îl chema Serghei Râbacov) salută stângaci îndoind mâna dreaptă şi, luând poziţia, vru să raporteze, dar îngheţă, cu gura pe jumătate deschisă. Ochii săi mari, negri, priveau cu teamă. Comandantul, roşu de furie, se aruncă asupra flăcăilor, parcă era gata să-i bată. Nu mai putui să suport liniştit această scenă şi începui să vorbesc:

— Ce este rău în faptul că aceşti flăcăi au adus aici pe un partizan ca şi voi?

— Cunoaştem noi partizani dintr'aştia! Mai bine s'ar fi bătut pe front cum trebue...

— Vă înfuriaţi degeaba, eu nu sunt periculos pentru voi — continuai eu.

— Da, Vasilii Andreevici, te înfurii degeaba. Trebue să vezi despre ce e vorba. El e singur, ce poate

să facă? Vezi întâi cu cine ai deaface şi pe urmă ai să ţipi. Poate că-i de-al nostru, cine ştie — intervenì pentru mine Demin.

Comandantul se linişti puţin, dădu ordin tuturor să şadă şi mă întrebă dacă am acte. Am răspuns că am acte şi în faţa celor prezenţi am scos scurta, am desfăcut căptuşala sub umărul stâng şi am scos carnetul de Partid. Atât actul cât şi modul în care îl păstram, au provocat uimirea generală. Vasilii Andreevici luă carnetul, văzu vârsta şi, râzând, puse mâna pe barba mea.

— Cum se poate să ai numai 35 ani? — întrebă el. — De ce eşti cărunt?

— E zăpada de vină — răspunsei eu.

Nu ştiu cum, dar în timpul peregrinărilor, nu m'am privit niciodată în oglindă. Aici oglinda se afla pe perete deasupra vasului cu flori. Mă apropiai de ea. Într'adevăr, un bătrân cărunt! Imi pipăii barba şi spusei:

— In urmă cu trei luni nu eram cărunt.

Ne-am aşezat la masă şi am început să discutăm despre treburi. In primul rând am aflat că dintre cei 7 partizani, cinci sunt ca şi mine, ofiţeri activi, dintre care trei din cei rămaşi în încercuire, iar doi fugiseră din lagărul de prizonieri din Gomel. Ceilalţi, inclusiv comandantul, Vasilii Andreevici Râsacov, depăşiseră vârsta serviciului militar. Toţi erau originari din această regiune şi erau rude unii cu ceilalţi.

Saşa Carzâchin şi Serghei Râbacov, care mă aduseseră aici, nu mă slăbeau din ochi. Dar acum, în privirea lor nu mai era bănuială, ci curiozitate.

— Acum avem doi Vasilii Andreevici — spuse Serghei Râbacov — pe unul îl vom numi „cu barbă", iar pe celalt „fără barbă".

Chiar aşa mi s'a spus mult timp — Vasilii An-

dreevici „cu barbă", până ce în Aprilie 1942, mi-am ras barba.

Am devenit bun prieten cu Saşa Carzâchin şi Serioja Râbacov.

Toate mergeau cum nu se poate mai bine şi, deşi nu mă liniştisem încă dela primirea ostilă pe care mi-a făcut-o în primul moment Râsacov, mă simţeam printre aceşti oameni ca în familie. Şura servi un ceai tare, mai bine zis o fiertură deasă dintr'o iarbă parfumată şi o tavă cu cartofi copţi. Băui cu lăcomie şi plăcere o cană din această băutură şi acest lucru era să mă piardă. Abia apucai să dau laoparte cana goală şi simţii dureri înfiorătoare în stomac. Căutând să nu arăt starea în care mă aflam, mă stăpâneam, mă îndoiam, strângând genunchii la burtă dar nu m'am sculat dela masă. Apoi, parcă m'a lovit cineva cu cuţitul în burtă, căzui şi începui să gem. Inafară de bătrânul Demin şi Şura, nu se apropie nimeni de mine. Dimpotrivă, toţi au devenit atenţi la comportarea mea. Pierzând aproape complect, din cauza durerii, capacitatea de a raţiona, am observat totuşi că feţele noilor mei cunoscuţi au devenit aspre şi mânioase... „Starea mea li se pare curioasă şi suspectă. Da, ei pot să creadă că mă prefac cu un scop anumit — îmi veni în minte; poate că ei mă consideră spion?"

Demin cu fiica sa m'au ajutat să mă ridic şi m'au condus la sobă. Cu greutate mă urcai pe sobă şi mă culcai cu burta pe pietrele fierbinţi. Acest lucru nu numai că nu mi-a adus nicio uşurare ci, dimpotrivă, au provocat chinuri şi mai mari. Mă sbăteam ca un gândac pe foc, îmi muşcam buzele până la sânge şi nu îmi puteam reţine gemetele.

Atunci nu ştiam ce s'a întâmplat cu mine. Din cauza a toate prin câte trecusem: a nemâncatului, a hranei grosolane şi nesănătoase pentru un bolnav,

din cauza unei răceli sau, însfârşit, din cauza emoţiilor trăite, mă apucase un acces teribil de ulcer. După război, medicii au constatat cu raze Roentgen, o perforaţie cicatrizată.

Câtva timp nimeni nu m'a atins, dar în curând, fiind poate mai convins în bănuielile sale, Râsacov se apropie şi ridicându-se deasupra sobei, îmi strigă:

— Te prefaci, canalie, crezi că ai dat de proşti?

Dacă în acest moment aş fi fost în stare să întreprind vreo acţiune, socoteala ar fi fost rapidă. Dar mi-era atât de rău, încât n'am putut decât să horcăi:

— Eşti un dobitoc!

Râsacov mă trase jos de pe sobă de picioare. Căzui. Ultimul lucru pe care l-am auzit au fost ţipetele sălbatece ale Şurei şi vocea bătrânului Demin, care-l înjura pe Râsacov...

M'am trezit în camera din faţă, acoperit cu o blană caldă de oaie. Auzii un scârţâit surd de patine de sanie. Eram ameţit, iar în stomac dăinuia o durere insuportabilă. Am ridicat încet blana, am văzut vârfurile brazilor înzăpeziţi şi smulsei blana de pe mine.

— Mai încet, Vasilii Andreevici, mai încet.

Era Râsacov.

— Vrei să-ţi mai baţi joc de mine ? — întrebai, căutând să mă ridic.

Râsacov mă sprijini cu grijă.

— Nu te supăra Vasilii Andreevici. A fost o greşală. Dracu' mai poate să se descurce acum.

— Unde mă duceţi?

— In pădure, în căsuţa lui Demin. In sat au năvălit nemţii. Linişteşte-te. Totul e în regulă. O să vorbim pe urmă.

„Ce s'o fi întâmplat? Ce-i schimbarea asta la el?" — gândii eu, dar nu mai întrebai nimic.

— Dacă în Urucie nu există trădători, nemţii nu ne vor găsi. O să-i verificăm cu ocazia asta pe cei din Urucie — spuse Râsacov.

Auzii vocea lui Demin (am înţeles că el conducea caii).

— Pe cei din Urucie o să-i verificăm, dar să nu se întâmple să-i verificăm pentru ultima dată.

La Urucie s'a dovedit că nu există trădători şi nemţii n'au venit în căsuţa lui Demin. Au apărut numai prietenii mei — Ivan Aculov şi Krasnoiarec, care aşteptaseră cu răbdare la locul stabilit, rezultatele investigaţiilor mele. La cererea mea, Râsacov i-a găsit şi i-a adus în pădure.

In căsuţă era greu de locuit, fiindcă până atunci ea fusese goală şi nu avea nici ferestre şi nici uşi. Ceeace ne salva, era marele număr de sobe: în căsuţă era un cuptor rusesc şi două sobe de fier, care trebuiau încălzite necontenit, deoarece fierul se încălzea la roşu, însă nu dădea căldură decât acelei părţi a corpului care era îndreptată spre sobă. Căldura nu se menţinea în încăpere.

Mă refăceam încet. Serioja Râbacov şi Saşa Carzâchin nu mă părăseau aproape de loc. Ei mă îngrijeau şi îmi dădeau de mâncare. Simţindu-se totuşi prost pentru primirea pe care mi-a făcut-o Râsacov, ei căutau într'un fel oarecare să-şi scuze comandantul.

— E mânios şi irascibil, dar un om bun.

Accesul nu se mai repetă şi uitai de ulcerul meu pentru tot timpul războiului.

Trecură câteva zile. Odată, Râsacov se aşeză lângă mine şi mă întrebă zâmbind oarecum ruşinat:

— Ţi-e mai bine?

— Mai bine.

— Nu eşti supărat?

— Nu sunt supărat.

— Ai să poţi să te ridici?

— Am să mă ridic.

— Atunci, hai să mergem să vorbim.

Ieşirăm. Începea o zi liniştită şi geroasă. Deasupra zăpezii se vedea un fum cenuşiu, iar pe ramurile copacilor atârna neaua strălucitoare.

In jurul căsuţii lui Demin era o pădure deasă şi amestecată. Căsuţa era înconjurată din toate părţile de stejari bătrâni şi groşi şi de pini. Brazi uriaşi o ascundeau de privirile nepoftiţilor. Alături de căsuţă era o magazie şubredă acoperită aproape până sus de zăpadă — adăpostul singurului nostru cal. In curte era atâta linişte, încât se auzea cum lovesc ciocănitoarele scoarţa copacilor şi cum trosnesc crăcile uscate, rupându-se sub greutatea zăpezii.

Râsacov tăcea, aşteptând să vorbesc primul. Mi-am adus aminte de Carpâci şi de legenda pe care mi-o povestise:

— „Peste râu, peste Desna şi peste Navluşca, în pădurea deasă, în dumbravă, stă un stejar cu un pin..." — rostii cu jumătate voce.

— Ce este asta? — întrebă Râsacov.

— Este un cântec despre partizani. Cântă poporul. Despre comandanţii buni...

— Mi se pare că toată viaţa ai să-mi scoţi ochii — spuse Râsacov, luând cuvintele mele ca o aluzie la purtarea sa faţă de mine.

L-am întrebat pe Râsacov ce a auzit despre Strelţ din pădurile din Navlinsk. Râsacov se miră.

— De unde-l cunoşti? Dinainte?

— Tot poporul îl cunoaşte. Despre el e cântecul acesta.

Râsacov se miră, cum poate să ştie poporul de Strelţ, dacă el nu este de aici, ci a venit din armată cu un grup de oameni ca şi ai lui Râsacov şi se află în raionul Navlinsk.

— Probabil că face fapte mari şi deaceea îl cunoaşte poporul.

— Da, lucrează bine — confirmă Râsacov.

— Şi eu mergeam la el, dar iată că am nimerit la tine...

Ne oprirăm lângă un pin gros, prăbuşit. Râsacov dădu laoparte zăpada şi ne aşezarăm. Ceaţa din pădure se împrăştiase. Vârfurile copacilor întâlniseră razele soarelui şi străluceau. Râsacov rupse o cracă, o curăţă şi desenând pe zăpadă cerculeţe şi figuri, începu:

— Tu spui că te-am primit prost, grosolan. Dar cum ai fi procedat în locul meu? Dracu. ştie! Cum să te descurci cu cine umblă pe aici — de-i al tău sau străin, prieten sau trădător. Canalii am întâlnit multe şi apoi, era un caz cum n'am mai văzut. Cum să te porţi cu omul?

— Firește, trebue să-l împuşti, ca să nu se întâmple câte ceva — spusei eu.

— Dar nu te-am împuşcat, ci chiar dimpotrivă, te-am salvat.

Râsacov pronunţă ultimele cuvinte turburat. Vocea sa tremura. Flăcăii îmi povestiră cum a avut Vasilii Andreevici grijă de mine. Când au năvălit nemţii în sat, Râscov dădu ordin să fiu ascuns. Am fost scos din casă şi, în zăpăceală, uitat pe zăpadă. Râsacov a observat lipsa mea în drum, s'a întors şi m'a adus în pădure. Inseamnă că, în ciuda irascibilităţii sălbatice, existau însuşiri frumoase în sufletul acestui om. El a vrut să mă omoare numai fiindcă boala mea subită i s'a părut suspectă, dar apoi când s'a convins că nu sunt un simulant, mi-a salvat viaţa, cu riscul propriei sale vieţi.

Acest lucru a determinat atitudinea mea ulterioară faţă de Râsacov şi n'am mai revenit niciodată

la evenimentele de tristă amintire din ziua primei noastre întâlniri.

Râsacov începu să vorbească despre treburile grupului său. Aveam impresia că el nu spune toate lucrurile până la capăt.

— Trebue să spun că, după părerea mea, armata nu s'a bătut bine — spunea el. Dar, probabil că tu ştii lucrul ăsta tot atât de bine.

Prin aceasta, Râsacov sublinia că mă consideră şi pe mine vinovat de rezistenţa slabă. Bine înţeles că eram indignat de această părere nedreaptă şi absurdă, deoarece ştiam bine cum luptase armata noastră.

Calm, încercai să-i explic lui Râsacov situaţia, care era uşor de înţeles pentru orice militar. I-am spus că nemţii au profitat de elementul surpriză: au concentrat puternice unităţi de şoc în direcţiile strategice importante; noi care ne apăram, a trebuit să risipim forţele pe tot frontul, deoarece nu aveam posibilitatea să prevedem în ce direcţii vor fi date loviturile. I-am vorbit de superioritatea pe care o aveau nemţii în acel moment în tancuri şi aviaţie.

Râsacov însă, rămânea la ale lui, cu o încăpăţânare de maniac. Chiar şi atunci când i-am povestit cum, văzând că pericolul se apropie, activul local a început să se pregătească pentru rezistenţă şi să construiască baze, el nu s'a putut opri de a spune că de toate acestea este vinovată armata.

A-l convinge pe Râsacov că nu are dreptate, era tot atât de inutil ca şi de a încerca să încălzeşti cu căldura propriului corp pinul pe care şedeam. Am continuat să-l întreb despre oamenii din grup. Din relatările sale reieşea că singurul om drept şi singurul patriot sovietic devotat până la capăt era el, Râsacov.

— Unde aţi făcut baza?

— In raionul Poceisk.

— Dar ce, în raionul vostru nu este pădure?

— Câtă vrei! Aşa a vrut comandamentul.

— Şi dece nu sunteţi la bază?

— Fiindcă baza a făcut-o comandamentul... A trădat şi locul bazei şi pe oameni.

— Ce, comandamentul a trădat?

Râsacov rosti mai multe nume, dar am reţinut unul singur — Alexa, vicepreşedintele comitetului executiv raional. Dar aceste bănuieli nu aveau niciun temei. Alexa a fost prins de nemţi şi executat, după distrugerea bazei din Vâgonici.

— A trebuit să umblăm din loc în loc — continuă Râsacov. Bine că am avut de lucru: i-am scos pe ai voştri din încercuire şi le arătam drumul, dar pe urmă şi acest lucru s'a terminat. Umblam prin pădure ca lupii, dar cât putea să dureze acest lucru?

— Dar poporul oare nu e cu voi?

— Ai să trăieşti şi ai să vezi!

— Văd că poporul nu te-a trădat, chiar dimpotrivă.

— Urucie e altceva. Dar ce să mai vorbim? De câte ori n'a trebuit să scap fugind! Odată, dacă nu ar fi fost Lenca Demina, aş fi atârnat ca o sperietoare. Ea a trecut Desna pe o bârnă, a adus de pe celălalt mal o barcă şi numai aşa am putut să scap. Nemţii începură să tragă în mine când ieşeam din barcă. Am scăpat şi am hotărît atunci să nu mai apar în sat. La Lihoi-Elnic — este un loc în pădure, inaccesibil — mi-am săpat un bordei în pământ şi acolo am trăit. In cele din urmă a trebuit însă să-mi bag mintile în cap şi am început să adun câte puţin băieţii.

La întrebarea unde se află secretarul comitetului raional al Partidului şi dacă mai sunt cu el alţii din activul comunist, Râsacov îmi răspunse:

— Ştii ceva, tizule? Oamenii prea curioşi nu-mi

plac. Hai să ne înțelegem că nu vei mai întreba de comitetul raional. Când va fi nevoie, am să-ți spun singur.

— Conspirație? — întrebai eu.

Râșacov nu răspunse.

Când ne întorceam spre căsuță, ne veni în întâmpinare Serghei Râbacov cu o sticlă de rachiu în mână.

— Vasilii Andreevici, ia uită-te ce am procurat! — strigă el agitat. Prima!

Sticla strălucea pe ger și arăta foarte atrăgător. Râșacov luă în tăcere sticla și, fără s'o privească, o sparse de copac. Râbacov rămase înmărmurit.

— Da ce, nu ești băutor? — întrebai eu.

— Eram înainte. Dar acum mi-am dat cuvântul că, până nu voi termina războiul n'am să mai beau. In situația noastră rachiul este o otravă, spuse Râșacov și porni spre ușă.

Voința lui Râșacov mi-a plăcut.

„Ce să fac acum? — mă întrebai. Să plec să-l caut pe Streleț sau să rămân cu Râșacov?"

Am hotărît să rămân cu Râșacov.

Impreună cu mine, au intrat în detașament Ivan Aculov și Krasnoiareț.

Cu tot caracterul greu de suportat al comandantului, detașamentul din pădure creștea repede, completându-se cu localnici și cu militari scăpați din încercuire.

4

Regulile din detașament păreau într'adevăr haotice. Era greu să ne obișnuim cu ele, dar imposibil să le neglijăm.

In formă şi în fond, reprezentam un grup întâmplător ai cărui membri erau egali între ei în toate privinţele. In concordanţă cu aceasta era şi forma în care ne adresam unul altuia: Vania, Vasia, Grişa, etc., iar celor mai în vârstă le spuneam după nume şi numele tatălui. Numele de familie rămâneau mult timp necunoscute şi dacă un astfel de om cădea în luptă, în memoria tovarăşilor se păstra doar numele sau porecla sa. In detaşamentul nostru nu existau niciun fel de servicii, nici stat major şi nici secţii. Singurul şef era comandantul, care concentra întreaga putere. El decidea totul.

La început mi se părea că regulile se formaseră după anumite instrucţiuni, pe care le primise Râsacov înainte de sosirea mea şi m'am hotărît să cercetez înainte de a acţiona cu hotărîre. In orice caz, ceeace mă încuraja şi chiar mă însufleţea, era faptul că oamenii din detaşamentul nostru aveau încredere în forţele lor, erau gata la orice sacrificii pentru binele Patriei, erau gata să se jertfească pentru victorie.

Grupul nostru n'avea niciun fel de bază materială şi nici măcar rezerve de alimente. Membrii detaşamentului se hrăneau fiecare cum puteau; localnicii mâncau adesea acasă, sau îşi luau de acasă hrană rece şi o păstrau într'un mic săculeţ, iar uneori pur şi simplu în buzunar. Raţia era formată dintr'o bucată de pâine uscată, o bucată de slănină sau carne fiartă sau câţiva castraveţi muraţi.

Săculeţele erau păstrate în casă, agăţate lângă paturi. Proprietarii consumau cu economie produsele pe care le aveau. Din cauza contactului apropiat, mâncarea îşi schimba adesea gustul, dar tovarăşii susţineau că un castravete murat strivit, uns cu untură şi miere (unii fericiţi aduceau cu dânşii miere în faguri) devine doar mai gustos şi fără îndoială mai hrănitor.

Mai greu le venea celor care nu erau de prin partea locului. Ei se hrăneau pe la casele oamenilor în timpul recunoaşterilor, după formula „dă-ne de mâncare, tuşico".

Insă în perioada în care am intrat împreună cu tovarăşii mei în grupul lui Râsacov, situaţia alimentară a început să se îmbunătăţească treptat. Am organizat „alimentarea colectivă", adică un cazan comun. Dela ţărani am căpătat oale mari şi găleţi, am făcut rost de ceva veselă şi am instalat o bucătărie comună. In postul de bucătar, a fost ales cu majoritate de voturi, fostul tractorist colhoznic din satul Uta, Andrei Bazderov. Acesta era un tânăr de 25—27 ani, de statură mijlocie, cu un mers rapid şi având o fire nestăpânită şi morocănoasă. Bazderov nu era deloc mulţumit de funcţia de bucătar, mai ales că trebuia să audă prea des reproşuri din partea tovarăşilor: unul spunea că supa e prea sărată, altul că nu-i sărată, unul se plângea că porţia de carne e prea mică, altul că n'a căpătat cartofi.

— Nu muncă, ci muncă silnică — mormăia Andrei, strângând de pe masă oala de ciorbă. Am să dau totul dracului. N'are decât să-şi gătească fiecare singur. Ce sunt eu, invalid? Pot să lupt tot atât de bine ca şi altul.

Şi Bazderov arunca cu furie oala spre bucătărie.

Continuând să lucreze ca bucătar, Bazderov a studiat mânuirea mitralierei, a materialului explosiv şi a grenadelor şi în curând a predat îndatoririle sale bătrânului Abram Iacovlevici Cucereavenco, fost preşedinte de colhoz, pe care toţi partizanii îl respectau.

Firesţe, că problemele aprovizionării erau rezolvate de noi în treacăt. Nimeni nu se plângea că-i este foame şi nu cerea de mâncare. Nimeni nu cerea

nici măcar haine sau arme. Fiecare îmbrăca ce avea şi-şi procura singur armele.

Odată a venit la noi Ivan Marinschi din cătunul Gavani (portul — N. T.). Cătunul primise acest nume, din cauză că în locul unde se afla aşezat, Desna forma în timpul revărsărilor un lac mare unde se adunau plutele şi de unde se pornea în jos cheresteaua. Mai exact ar fi să spunem că Marinschi nu a venit, ci a sosit alergând şi gâfâind, să ne înştiinţeze că la Uta îşi fac de cap cinci nemţi din Gestapo; ei lucrează în aşa fel, încât pot fi prinşi de vii toţi cinci.

Râsacov şi majoritatea vechilor membri ai grupului cunoşteau bine pe Marinschi. Vaniuşa, cum îl numeau tovarăşii, locuia în cătunul Gavani din primăvara anului 1940. El venise atunci din spital, unde a stat după o rană gravă, căpătată lângă Vâborg şi fiind pensionar ca invalid de clasa II-a, lucra într'o gospodărie forestieră. El cunoştea bine instrucţia militară şi formase în gospodăria forestieră un cerc de exerciţii militare. Toată lumea a înţeles că el vrea să intre în grupul lui Râsacov, dar nu vrea să vină desarmat.

Marinschi avusese dreptate: nemţii îşi făceau de cap la Uta, dar nu am reuşit să-i prindem vii, fiindcă au opus rezistenţă şi au fost ucişi.

Marinschi a luat parte la operaţiune, desarmat şi şi-a procurat în timpul luptei o puşcă şi un revolver şi a venit cu ele în căsuţa lui Demin.

— Ei, acum vă rog să mă primiţi în detaşament — declară el.

In timpul aceleiaşi operaţiuni, încă trei tovarăşi s'au înarmat şi s'au îmbrăcat pe socoteala nemţilor.

In timpul celor mai aspre geruri din Decembrie, revenea câte o pereche de pâslari la 2—3 membri ai grupului. Ţin bine minte cum, din cauza acestei

lipse, a avut loc odată un episod care era cât pe aici să ia un caracter extrem de tragic.

Chestiunea era că pâslarii, care aparţineau diferiţilor membri ai grupului, erau daţi în timpul operaţiunilor, celor care trebuiau să ia parte la ele. Doar nu se putea să meargă la luptă totdeauna acelaş om fiindcă avea picioarele adăpostite de frig, iar altul să se afle tot timpul în „garnizoană", stând de pază, numai fiindcă era descălţat; cu atât mai mult că statul de pază deasemenea nu încălzea picioarele sentinelei! Afară de aceasta, cel rămas în lagăr, pierdea posibilitatea de a mânca bine în sat. Deaceea, oamenii mergeau pe rând la operaţiuni şi pâslarii erau luaţi dela cei care îşi petreceau ziua respectivă la baza noastră primitivă.

Şi iată că a venit un om de legătură din Pavlovca şi a anunţat că în sat au venit zece nemţi. Ei s'au instalat în două case din mijlocul satului, iau vitele şi interoghează pe locuitori cerându-le să arate pe comuniştii din sat. Ţăranii, care aveau încredere în forţele noastre, ne rugau să gonim pe nemţi şi să le salvăm avutul.

In aceste zile, noi nu eram dispuşi să intrăm în luptă deschisă, mai ales în timpul cât era lumină. Ne îndeletniceam atunci intens cu strângerea armelor. Colhoznicii din Urucie ne anunţaseră că, în urmă cu câteva luni, la retragerea unităţilor noastre, ei găsiseră două mitraliere, una manuală şi una fixă şi le ascunseseră în apă, la malul Desnei. Noi am scos mitralierele de sub ghiaţă. Ele nu aveau închizătoare; cea fixă nu avea benzi, iar cea manuală nu avea discuri cu cartuşe. Speram să găsim în cele din urmă închizătoare, benzi şi discuri. Aşa dar, în aceste zile ne ocupam, ca să zicem aşa, de echipare. Insă, din moment ce ţăranii ne-au cerut ajutor, nu-i

puteam refuza. Râsacov era primul care respecta cu sfinţenie această lege nescrisă.

Şi de data aceasta, Râsacov comandă: „La arme!“ şi ne-am aliniat în faţa căsuţei lui Demin.

Tovarăşii cărora le venea rândul să rămână de sentinelă, dădeau încălţămintea călduroasă celor care trebuiau să plece. Pregătirile se desfăşurau repede. Oamenii îşi schimbau încălţămintea în camera din faţă. Deodată se auzi din camera din fund, sgomot de veselă spartă şi fugă. Deschisei uşa şi văzui un tablou curios. Ivan Aculov şi Bazderov se învârteau prin cameră răsturnând băncile şi scaunele, dând jos vasele de pe masă şi fiecare trăgea de câte un capăt al unui pâslar. Celălalt pâslar era pe piciorul lui Bazderov. Trăgând pâslarul scos şi căutând să-l smulgă din mâna lui Aculov, Bazderov îl lovea pe tovarăş cu piciorul gol.

Am înţeles imediat despre ce este vorba: proprietarul pâslarilor e Bazderov. Iar la operaţiune, trebuia să plece Aculov. Bazderov nu voia să rămână acasă, iar Aculov nu voia să-şi cedeze rândul şi cerea pâslarii.

Partizanii care au văzut această scenă, au izbucnit în râs. Unii începură să-i aţâţe pe bătăuşi, iar alţii să-i certe. Râsacov care intrase în acel moment se înfurie groaznic. El sări în cameră, apucă pe bătăuşi de guler şi le dădu ordin să înceteze bătaia. Insă vocea sa ameninţătoare nu avu influenţă. Oamenii înfuriaţi, continuau să tragă unul dela celălalt pâslarul cu pricina.

Atunci Râsacov, cu faţa schimonosită de mânie, sări deoparte şi strigă:

— Nefedchin! Impuşcă-i pe ticăloşi!

La început, toată lumea consideră aceasta ca o glumă. Dar Râsacov nu avea de gând să glumească. Nefedchin, care era de sentinelă, mângâia nehotărît

patul armei sale şi privea speriat spre comandant. In mâna lui Râsacov apăru revolverul.

Cunoscându-l pe Râsacov la mânie, am făcut semn bătăuşilor să-şi vină în fire. Primul care-şi reveni fu Bazderov.

— Da' ce dracu ne-a apucat? Vezi că acuşi o să dea drumul la 9 grame! (glonte — N. T.) — şuieră Bazderov, dar nu dădu totuşi pâslarul, ci, trăgând cu forţa, îl smulse din mâinile lui Aculov.

— Ineacă-te cu ciubota ta! — spuse Ivan lăsând pâslarul din mână. Un om e mai scump.

Bazderov îl privi pe Aculov şi aruncă pâslarul spre prag. Apoi, scoase repede pe al doilea şi, fără să-l mai privească pe tovarăşul său, îl aruncă după cel dintâi.

Cu ochii sticloşi, Râsacov îi privi pe Bazderov şi Aculov, apoi mută privirea asupra lui Nefedchin şi cu mâna tremurândă băgă revolverul în teacă.

După această scenă, operaţiunea de isgonire a nemţilor din Pavlov nu a fost prea veselă.

Noi eram şase împotriva a zece, dar raportul de forţe nu avea prea mare importanţă. Principalul lucru era că în primul rând noi mergeam pe jos în zăpada adâncă şi moale şi din această cauză capacitatea de manevrare ne era foarte mult limitată; iar în al doilea rând, elementul surprizei era complect exclus.

Pavlovca se afla pe o înălţime pe malul drept al Desnei, domina valea pe o rază de 5—7 kilometri şi fireşte că nemţii ne-au observat imediat ce am ieşit din pădure şi am păşit pe deal. Ei au început să tragă, silindu-ne să ne culcăm în zăpadă.

In timp ce ne târam spre malul înalt, iar apoi ne urcam pe el, nemţii avuseseră timp să se pregătească de fugă şi toată operaţiunea nu ar fi făcut

două parale, dacă nu ar fi intervenit colhoznicii din Pavlovca.

Hitleriştii veniseră în sat pe două sănii. Când a început schimbul de focuri, ei dădură ordin primarului să mai înhame trei sănii pentru a putea pleca în voie. Săniile fuseseră pregătite când noi am năvălit în sat şi ascunzându-ne pe după case ne apropiam de centru.

Tot trăgând, nemţii s'au îndreptat spre câmp, în patru sănii. In a cincea sanie, colhoznicul Chirilişin, luat de nemţi ca vizitiu, s'a prefăcut că este foarte speriat de focurile de arme şi că nu poate stăpâni caii. Unul din nemţi îl lovi de câteva ori pe Chirilişin cu patul armei. Atunci, vizitul începu să gonească caii dar imediat scăpă hăţurile sub talpa săniei şi caii intrară în nămeţi.

Chirilişin se aruncă afară din sanie, se rostogoli spre o casă şi dispăru după colţul ei, iar cei doi nemţi rămaşi fără vizitiu fugiră pe câmp dar îşi pierdură repede forţele, din cauza zăpezii adânci şi fură omorâţi după câteva minute.

Operaţiunea nu era strălucită, dar totuşi reprezenta o victorie. Cel puţin, aşa au apreciat-o colhoznicii din Pavlovca.

— Şase oameni au gonit din sat zece hitlerişti înarmaţi până în dinţi! Bravo băieţi! Vă suntem recunoscători — spuneau colhoznicii.

Intr'una din curţi am găsit o cireadă întreagă — 100 de capete. Vitele au fost înapoiate proprietarilor lor. Ca mulţumire, colhoznicii ne-au dat două vaci tinere.

După această operaţiune, dispoziţia proastă a lui Aculov, care nu l-a părăsit după povestea prostească cu păslarii, s'a risipit. O văduvă căreia el îi înapoiase vaca, i-a dăruit păslarii soţului ei mort.

In felul acesta ne complectam lipsurile în în-

călțăminte, îmbrăcăminte, arme și hrană. Totuși, trebue să mai subliniez odată că, dacă Ivan Aculov n'ar fi căpătat pâslarii dela Pavlovca el nu i-ar fi cerut dela comandant, ci ar fi continuat serviciul cu încălțămintea pe care o avea.

Singurul lucru pe care îl cereau oamenii, era dreptul de a lupta împotriva dușmanului comun, drept care era acordat oricui voia într'adevăr să lupte împotriva fasciștilor.

După șederea prelungită în pădure, căutam cu nesaț oamenii. Victoria, deși nu prea însemnată, mă înaripa, provoca dorința de a împărtăși bucuria, de a simți împreună cu oamenii forța noastră din ce în ce mai mare. Probabil că aceleași sentimente animau pe locuitorii satului. Cea mai mare parte dintre casele rămase întregi, nu erau destul de încăpătoare pentru a primi pe toți cei veniți să asculte cuvintele partizanilor.

Trecuse mult timp de când citisem „Pravda" cu raportul tovarășului Stalin, colhoznicilor din Novopolie. Nu aveam ziarul cu mine, dar țineam minte raportul pe dinafară și îl repetai celor adunați.

După ce răspunsesem la toate întrebările, colhoznicii începură să vorbească:

— Am auzit noi de raportul tovarășului Stalin; tot pământul e plin de știri. Dealtfel se vede și după neamț că nu le merge prea bine. Înainte, neamțul era foarte țanțoș, dar acum a devenit neliniștit.

Lângă mine se așeză un colhoznic care părea ca de vreo 50 ani și avea a barbă lată, care-i ascundea tot pieptul. Aculov atinse barba moșului și spuse:

— Mi se pare că te-ai ascuns în ea cam devreme.

— Numai ea ne mai salvează: toți au bărbi, ia uitați-vă — arătă el spre țărani, dintre care aproape fiecare își netezea zâmbind, barba. — Dacă nu ar fi fost bărbile, ne-ar fi expediat demult pe toți.

„Dar unde — zic ei — e tineretul vostru?“ — „Pe toți — spunem noi — tinerii, i-au omorît în război“. Așa că, deocamdată, trecem drept bătrâni.

Colhoznicul tăcu, își netezi din nou barba și spuse oftând adânc:

— Și neamțul ne tot învață cum să trăim pe lume. E neregulă la voi, spun ei. Absolută neregulă. Au fost aici niște ofițeri la Stepan Ignatov, parcă în urmă cu o lună....

Cei prezenți spuseră:

— In urmă cu trei săptămâni.

— Da, mi se pare că așa e. Cu ofițerii era și un translator. In timpul mesei, ofițerului i s'a părut că e prea puțină vodcă. Ei puseră cuțitul la gâtul lui Stepan, cerându-i să le dea de băut. Stepan făcu rost de undeva de un litru de rachiu făcut în casă. Ofițerul îl mirosi și spuse: „Dreck“ — adică porcărie pe limba lor. Totuși îi era sete. Turnă neamțul un pic în ceașcă dându-i lui Stepan să bea, vrând să vadă dacă nu i s'a pus otravă. Stepan bău. Atunci nemții băură câte două ceșcuțe și începură să-l învețe pe Stepan. Casa nu e construită cum trebue, înăuntru e murdar și în jur sunt nereguli și poporul vostru e desordonat. „Pentru ce soviete, pentru ce colhozuri? Toate acestea sunt nereguli“. Stepan asculta și-și răsucea mustața. Iar nemții spuneau mai departe: „Țara e cucerită, stăpânii suntem noi, pentru ce mai luptă Rusia? Rusia nu mai există, dar luptă. Aici nici nu poți să treci. In pădure se trage, în sate se trage. Pentru ce se trage? Aceasta nu este decât banditism, nereguli!“ Atunci Stepan se apucă și spuse: „Poate că sunt nereguli, domnule ofițer, cine știe? Căci dacă totul ar fi mers cum trebue, ce nevoie am fi avut să tragem aici la noi, în păduri și sate? Am fi tras demult la Berlin... Dar, dacă mă mai gândesc bine, domnule ofițer, se pare

că totul e în neregulă, dar tocmai din aceasta va creşte şi regula. Asta dacă vorbim despre război. In ceeace priveşte lucrurile din casă, e altceva. Cred că şi aici o să fie totul în regulă..." Ofiţerii, deşi beţi, au înţeles ce le spune Stepan — bestia de translator le-a explicat — ei o luară de bună şi-l duseră la Gestapo....

E greu de spus dacă Stepan a vorbit chiar aşa cu ofiţerii germani, dar în toată regiunea Briansk-ului, circula svonul despre modul curagios în care a vorbit el cu nemţii. Am auzit repetată această povestire din gura a sute de oameni.

Oamenii se interesau de toate amănuntele vieţii noastre de partizani şi ne întrebau dacă suntem mulţi, unde ne aflăm şi dacă avem legături cu armata. Oamenii voiau să ştie multe lucruri şi noi le povesteam. Tot ce nu făcea parte din secretul partizanilor, nu era ascuns de colhoznici.

— Se spune că şi comitetul raional al Partidului e cu voi? — spuse acelaş colhoznic.

— Cu noi — răspunsei şi îl privii pe Râsacov.

Acesta întoarse capul.

— Aşa? Iar nemţii spun demult că au prins pe toţi comuniştii. Nu pot ei să distrugă Partidul. Au mâinile prea scurte pentru asta. Să transmiteţi comitetului raional că moralul poporului e puternic, că va fi şi mai puternic.

Când am ieşit din casă, mă opri unul dintre colhoznici şi-mi spuse în şoaptă:

— Am o carabină şi ceva cartuşe, poate ai nevoie de ea?

— Dar tu? — întrebai eu.

Colhoznicul se turbură.

— E nemţească. Eu am a mea, rusească...

— Poate că ai să vii în detaşament?

— Copiii, înţelegeţi? Unde să-i bag acum? La primăvară e altceva.

El pusese mâna pe carabină încă în toamnă, împuşcând un neamţ în pădure. L-a omorît pe neamţ cu carabina sa rusească, lăsată de un soldat rănit care căuta să iasă din încercuire. „Ia uite, acest ţăran din Pavlovca nu luptă mai rău decât noi" — gândii eu. Şi foarte bine că din timp în timp acţionează şi singuri.

Am rămas singur cu Râsacov. Se apropia ora despărţirii de ţăranii din Pavlovca şi citeam în ochii lor un amestec de teamă şi speranţă.

— Mi-e milă să las aşa oamenii — spusei lui Râsacov. — Noi vom pleca, iar nemţii vor veni şi vor începe represaliile. Acum au şi motiv pentru aceasta.

— Nemţii fac acest lucru şi fără motiv — răspunse Râsacov. — Numai că prea puţin. Ar trebui să-i lovească mai tare, că atunci s'ar deştepta mai repede.

Privii uimit pe comandant.

— Nu te mira! — spuse el cu răutate. Ştii câţi ticăloşi mai sunt printre aceşti martiri?

— De unde ai luat asta?! — răspunsei indignat.

— Dacă spun, înseamnă că ştiu! Pe mine, frate, n'o să mă păcălească cu vorbe mieroase...

Era greu s'o scoţi la capăt cu omul acesta. La prima impresie părea de neînţeles. Cum de ne puteam împăca cu spiritul lui bănuitor fără margini, cu refuzul de a recunoaşte utilitatea ordinei militare, cu irascibilitatea sa, uneori cu ignoranţa vădită, cu lipsa de dorinţă de a se sfătui cu cineva şi cu spiritul său desorganizat?

Însă el era comandantul, centrul micii noastre lumi şi nu aveam puterea să-l înlocuesc. Dealtfel nici nu ştiu dacă era nevoie? Exista o sarcină mai

măreață, deși enorm de grea: sarcina de a făuri din acest amestec desordonat de trăsături bune și proaste, caracterul unui adevărat ostaș, al unui adevărat conducător. Și Râsacov avea destule calități. El era un om devotat Puterii Sovietice. El era nespus de curagios și iubea poporul său, suferea din cauza suferințelor lui, însă nu știa să-și stăpânească firea furtunoasă și considera sentimentele sale tainice, drept un indice de slăbiciune. Uneori dragostea pentru oameni apărea la el curată ca la un copil.

In timp ce băieții noștri adunau și numărau trofeele capturate la Pavlovca, Râsacov mă invită să ne plimbăm prin sat; el cunoscuse bine satul înainte de război și voia să vadă schimbările survenite.

— Asta era cea mai bună parte a satului — spuse el arătând dealungul drumului. — Ce case! Și uite ce au făcut bestiile... Fiecare avea o curticică, o grădiniță, stupi...

Acum, ambele părți ale drumului aminteau un pieptene vechi cu dinții rupți. Casele aplecate erau fără acoperișuri, iar unele complect ruinate. Alături de ele niciun fel de construcții și cu atât mai puțin ogrăzi. Intre căsuțe se ridicau delușoare înzăpezite, din care ieșea ceva care părea a fi sau aburi sau fum.

— Au dat foc, au ars totul! — spunea Râsacov.

Apăru o femeie atât de brusc, de parcă ieșise din pământ. Ne apropiarăm de ea și abia acum am priceput că delușoarele înzăpezite erau pur și simplu bordee.

— Se ascundea aici o familie de partizani și pe nemți i-a apucat turbarea — explică femeia.

In bordei începu să plângă un copil. Femeia își șterse lacrimile cu capătul șalului uzat.

— Nu-i nimic, n'o să-i poată omorî pe toți... O să simtă pisica lacrimile șoarecelui...

— Ei, ei — o întrerupse Râsacov — noi nu suntem şoareci şi pe duşman îl vom face nu să verse lacrimi, ci sânge. Hai, arată-ne cum locuieşti...

— Poftim, poftim — spuse ţăranca şi coborî repede pe trepte.

Noi o urmarăm. Uşa scârţâi jalnic. Aplecându-mă pentru a nu mă lovi cu capul de pervazul uşii, intrai ultimul în bordei. Era întuneric şi mirosea a umezeală şi mucegai. Incercai să mă îndrept, dar mă lovii cu capul de tavan.

Râsacov aprinse un chibrit, iar femeia dădu o lampă. Ne-am apropiat de masa făcută din două bucăţi de scândură netezită şi ne aşezarăm pe o ladă. Locuinţă! Aceasta era o simplă groapă. La mijloc, o sobă mică, iar lângă pereţi o laviţă acoperită cu tot felul de vechituri. De sub cârpe ieşeau patru capete de copii. Copiii nu aveau ce să îmbrace şi nu părăseau patul nici în timpul zilei.

— Nu ne-au lăsat să salvăm nimic — spuse ţăranca. — Au aruncat totul în foc. Aşa am rămas, cu oc era pe noi. Uite, ăştia patru, goi, desculţi, flămânzi. Cel mai mare are 9 ani, iar cel mai mic merge pe doi. Tare greu, nici nu ştiu ce să mai fac.

Observând că oamenii veniţi nu erau răi, copiii se apropiară.

— Ei, care dintre voi e cel mai curagios? — întrebă Râsacov.

— Eu — răspunse un băieţaş şi se ridică în picioare.

Aspectul lui era groaznic: burta umflată, picioruşele subţiri, un cap blond sburlit şi faţa groasnic de palidă şi obosită. Cămaşa ruptă în fâşii, abia reuşea să-i acopere umerii şi spatele. Intr'o mână, băiatul ţinea o jucărie, iar în cealaltă o plăcintă mică, murdară.

— Cum te chiamă? — întrebă Râsacov.

— Vàsica.

— Suntem deci tizi. Vino la mine. Mă chiamă tot Vasili. — Râsacov așează băiatul pe genunchi. Privindu-l în ochi, apropie capul băiatului de piept și-i mângâie părul. — Cel mai curagios? Bravo. Dar tata unde-i?

— La război — răspunse băiețașul indiferent.

— Incă dela prima mobilizare — spuse mama. — După ce a fost rănit lângă Covel, n'am mai primit nicio știre.

— Ce ronți tu acolo? Mie nu vrei să-mi dai?

— Niște putregaiuri — răspunse băiatul, apropiind plăcinta de gura lui Râsacov.

— Ce? — întrebă Râsacov întorcându-și capul.

— Niște putregaiuri — repetă băiatul. Mama le-a făcut.

Mama confirmă: aceste plăcinte se numesc într'adevăr putregaiuri, căci se fac din cartofi putrezi.

— N'avem niciun pic de făină — spuse țăranca, căutând parcă să se scuze — ce să facem? Iar de mâncare cer...

— Dar asta ce-i? — întrebă Râsacov, arătând jucăria.

— Păpușă — răspunse băiețașul.

— Păpușă? — repetă Râsacov și oftă — proastă e păpușa ta, frate.... Ia uite la jucăria asta, oare nu-i mai bună?

El scoase din buzunar un port-țigaret și-l arătă băiatului. Acesta era un port-țigaret bun din nichel, care strălucea chiar și la lumina slabă a lămpii. Băiatul lăsă jucăria sa și întinse mâinile spre port-țigaret.

— Iți place? — Râsacov scoase tutunul din port-țigaret, puse în el câteva monezi și-l scutură înspre

urechea băiatului. — Ia şi joacă-te, iar când o să fac rost de jucării adevărate, o să facem schimb.

Am crezut mai întâi că Râsacov a promis băiatului jucării şi a uitat imediat promisiunea. Insă, nu a trecut nicio săptămână şi nu ştiu de unde a făcut el rost de jucării, l-a rugat pe Demin să facă un cal de lemn şi a trimis toată această avere băiatului.

Când oamenii noştri au împărţit locuitorilor din Pavlovca grânele şi vitele luate dela nemţi, Râsacov a insistat personal ca ţărăncii pe care o vizitase să i se dea un sac cu făină, cartofi şi carne.

Curând după aceea, am avut ocazia să mă conving şi de desinteresarea lui Râsacov.

Odată, cercetaşii noştri au prins pe drum un autoturism german, „Opel-Kapitän". In maşină călătorea un funcţionar neamţ. In valizele sale am găsit foarte multe lucruri de preţ: cupoane de mătase, un port-ţigaret de aur, un ceasornic, brăţări şi chiar o spadă lucrată în argint şi aur. Oamenii au adus toate aceste lucruri comandantului. Râsacov nu numai că nu-şi luă nimic, dar introduse şi o regulă nouă: toate lucrurile de preţ, luate dela inamic, erau păstrate la casierul detaşamentului. Cu ele erau premiaţi cei care se distingeau în lupte.

După nimicirea hitleriştilor din Uta şi după atacul dela Pavlovca, am început să ne ocupăm de secţiile poliţieneşti. Aceste secţii cuprindeau un număr mic de soldaţi, dar inamicul ducea acolo o viaţă bine organizată. In curţile secţiilor poliţieneşti se adunau turme mari de vite luate dela populaţie şi care urmau să fie trimise în Germania; în satele şi cătunele în care se instalau secţiile poliţieneşti, existau, de regulă, depozite de alimente şi aceasta era lucrul de care aveam absolută nevoie.

Bineînţeles că noi ne complectam rezervele ali-

mentare nu numai prin atacarea secţiilor poliţieneşti. In acel timp aveam deja o turmă proprie, care era complectată cu boi şi vaci luate dela colectorii nemţi pe drumuri.

Cu populaţia aveam relaţii care se bazau, ca să zicem aşa, pe principiul ajutorului reciproc. In această privinţă, este caracteristică chestiunea pâinii. La început, grupul de partizani al lui Râsacov se aproviziona cu pâine printr'o „taxă" — o pâine dela fiecare casă. Această „taxă", a fost stabilită de colhoznicii înşişi în secret faţă de nemţi şi de complicii lor. Ulterior, am trecut complect la alimentarea pe contul armatei germane şi acum ajutam din rezervele noastre pe ţăranii nevoiaşi.

5

In acele zile, veni în detaşament locotenentul Vladimir Vlasov, un iacut voinic şi cu faţa bronzată. El a nimerit în încercuire în regiunea pădurii Briansk şi s'a ascuns la o văduvă tânără în satul Uta. Aici el a devenit stăpân al casei şi lucra câmpul, dar imediat ce apărură partizanii, el părăsi aripa ocrotitoare a văduvei ospitaliere, veni în detaşament şi aduse cu sine arme. Ulterior, el a devenit comandant adjunct al detaşamentului.

Chiar dela'nceput, Vlasov a atras atenţia asupra sa prin faptul că cunoştea admirabil toate armele de infanterie şi era un trăgător excelent: din revolver sau din puşcă, el nimerea fără greş vrăbiile sburând. Lucrul care ne mira deosebit de mult, era că Vlasov trăgea tot atât de precis şi în amurg şi chiar când era întuneric şi se părea că nu se vede ţinta.

Vlasov a învățat pe mulți partizani să tragă cu precizie.

In curând am întâlnit în drum și pe primii mei cunoscuți din Urucie, care fierbeau rachiu. Unul dintre ei, era fostul președinte al sovietului sătesc, Nicolai Jeblacov. Celălalt, Pavel Vorobiov, era sublocotenent de geniu, ca specialitate. Ca unul care cunoștea explosibilele și modul lor de întrebuințare, el a fost ulterior de mare folos grupului nostru.

La Gavani exista odinioară un depozit de explosive. Nemții îl bombardaseră. Suflul exploziei aruncase la mari distanțe în jurul depozitului bucăți de trotil. După ce trupele plecară, țăranii au strâns trotilul, luându-l drept săpun. Locuind în Urucie, Vorobiov află despre acest lucru, deoarece femeile i s'au plâns: ca aspect, săpunul pare bun. Dar în realitate este absolut de neîntrebuințat, căci nu face clăbuc. Acum Vorobiov începu să strângă acest săpun prost. „La mine, o să facă el clăbuc", spunea el. In scurt timp Vorobiov a strâns o rezervă cam de 2 chintale de trotil și tot acest trotil ne-a fost adus de colhoznici.

— Dece n'ați venit înainte în detașamentul lui Râsacov? — i-am întrebat odată pe Vorobiov și Jeblacov.

— Fiindcă nici nu exista detașamentul — răspunse Vorobiov pentru amândoi.

Stând acasă, Nicolai și Pavel ajutau grupul lui Râsacov cu ce puteau, dar nu voiau să intre ca partizani. Insă imediat ce grupul puse mâna pe arme, efectuă câteva operațiuni și căpătă într'adevăr caracterul unui detașament, s'au prezentat Vorobiov și Jeblacov, Serghei Biriucov, fostul secretar al sovietului sătesc, colhoznicii Glamazdin și Chiricenco și mulți alții.

Când ne aflam în satul Sosnovoe-Boloto, veniră

la noi patru fraţi Cervencov, unul mai voinic ca altul şi fratele cel mai mare Nicolaï spuse:

— De mult voiam să mergem la partizani, dar nu ştiam unde. Înainte auzisem de partizani numai după svonuri şi cu svonurile nu ajungi departe. Acum când aţi venit, vom merge şi noi cu voi.

Imi aduc bine aminte când a venit în detaşament Matveenco. Mai târziu, pentru forţa sa de uriaş, pentru obiceiul de a povesti nuvela lui Gogol, el a fost poreclit Taras Bulba. Însă atunci când a venit la noi, aspectul său nu corespundea deloc poreclei care i s'a dat mai târziu. El era atât de istovit şi slab, încât semăna cu un cadavru viu.

— Şi mai sănătoşi se pun în cosciug — spuse despre Matveenco pădurarul Demin.

La sfârşitul lunii Decembrie 1941 şi în Ianuarie 1942, veneau mereu oameni în detaşamentul lui Râsacov. Cei veniţi din alte părţi se deosebeau de localnici, prin îmbrăcămintea sărăcăcioasă şi printr'un amestec uimitor de haine — militare şi civile, uneori chiar bărbăteşti şi femeieşti şi prin lipsa completă de rezerve de alimente.

Spre mijlocul iernii, detaşamentul lui Râsacov cuprindea peste 30 luptători activi. Căsuţa din pădure a lui Demin nu putea să adăpostească un număr atât de mare de oameni şi în plus era nefavorabil aşezată, doar la un kilometru de sat.

Pentru a ne apăra de riscul unui atac prin surprindere, am hotărît să ne instalăm tabăra în fundul pădurii. Locul cel mai potrivit era Lihoi Elnic, care se afla la 6 kilometri de Urucie şi la 4 kilometri de cătunul Gavani. Era greu de spus dece se chema astfel, probabil că denumirea corespundea noţiunii de „inaccesibil". Intr'adevăr, pădurea deasă cu brazii ei seculari, aşezată pe o înălţime uscată şi înconjurată din toate părţile de mlaştini, era de nestrăbătut.

Aici, cu ajutorul trotilului adus de Vorobiov, am făcut o groapă mare, în care am instalat în câteva zile un bordei pentru 30 oameni, cu paturi în două etaje, cu ferestre în tavan, cu o încăpere pentru aşezatul hainelor şi alte dependinţe. Construirea taberei am început-o chiar la timp, deoarece a trebuit să ne mutăm în bordei, fără să aşteptăm ca el să se usuce cum trebue.

Acest lucru s'a întâmplat din următoarele cauze:

Noi, participanţii la lupta de partizani, eram profund indignaţi că printre ruşi s'au găsit renegaţi care au intrat în slujba nemţilor. Ei erau recrutaţi dintre criminali sau fii de chiaburi. Găseau hitleriştii un astfel de ticălos, îl numeau poliţist, îi dădeau o hârtie purtând vulturul fascist şi svastica, o puşcă cu 1—2 cartuşe şi noul „funcţionar" începea să stăpânească. El se îmbăta, se lega de văduvele tinere şi de soţiile soldaţilor, nu lăsa în pace pe foştii colhoznici activişti, îşi bătea joc de bătrâni, aresta pe aşa numiţii suspecţi, încadrând în această categorie pe oricine voia, el jefuia pe ţărani şi fura bunurile colhoznice pe care oamenii cinstiţi căutau să le păstreze neatinse.

Odată, cercetaşii noştri au prins la Subotovo un astfel de poliţist şi l-au adus îngrozitor de speriat în căsuţa lui Demin.

Râsacov îl interogă. Pe jumătate mort de spaimă, poliţistul căuta să ne convingă că nemţii l-au silit cu forţa să intre în slujba lor. El jura că spune adevărul, ne implora să-i lăsăm viaţa şi spunea că va da dovadă de devotamentul său.

Unii din tovarăşi au început să-l roage pe Râsacov să dea drumul poliţistului.

— Aceşti nemernici trebuesc omorîţi, omorîţi fără nicio milă. Altceva ei nu înţeleg — spunea Râsacov.

Poliţistul a fost totuşi lăsat să plece şi chiar

a doua zi s'a constatat că Râsacov avusese dreptate că nu voise să-l cruțe pe trădător. Polițistul ne-a mințit și a adus la căsuța lui Demin un detașament destul de puternic de Gestapo. După cum am aflat mai târziu, expediția de pedepsire era formată din 300 infanteriști, câteva tunuri ușoare și aruncătoare de mine. Ei au venit dinspre Krasnâi Rog, au omorît fără milă localnici pașnici, apoi s'au îndreptat spre Sosnovoe-Boloto și au coborît în Urucie, adică reședința noastră de partizani. Noi a trebuit să primim lupta — lupta a 30 partizani împotriva a 300 nemți. Cu toate că apărarea noastră era pregătită și cu toată dorința noastră pătimașă de a ne apăra adăpostul, nu am putut rezista decât două ore până ce am terminat rezerva de cartușe.

Atunci a trebuit să părăsim pentru câtva timp vechea locuință și să ne mutăm în bordeiul încă umed din Lihoi-Elnic.

In primele zile ale lunii Februarie, când eram în Urucie, polițiștii din Lopuș au transmis lui Râsacov un bilet nerușinat:

„Ce-i tovarăși bandiți? Vă temeți? Iarna nu e numă, vă e dor de căldură? Incercați să veniți, că în pădure pe căldură sunteți viteji. Vă promitem că nu o să avem milă de niciunul. Fiecare va căpăta rația complectă — exact 10 grame".

— Asta a scris-o polițistul căruia i-am dat drumul — spuse Râsacov arătând hârtia primită. — Dealtfel și eu am fost mare deștept că l-am crezut... Cine a adus hârtia? — își aminti el deodată.

Biletul fusese adus de un băiețaș în vârstă de 10—11 ani. El venea chiar din Lopuș pe jos, pe ger, iar până acolo sunt 20 kilometri. Băiețașul stătea să se încălzească, să se odihnească la noi după drumul lung. El fu adus imediat la comandant.

— Tu mucosule, ai adus hârtia? — întrebă Râsacov şi-l prinse pe băieţaş de mânecă, care avea cârpituri de diferite culori ca o manta germană de camuflaj.

— Eu — răspunse băieţaşul trăgând pe nas.

— De unde ai luat-o?

— Şeful poliţiei mi-a dat-o. Mi-a spus s'o duc partizanilor din Urucie, iar dacă nu am s'o duc, o va omorî pe mama iar mie îmi va smulge capul...

— Dar ce crezi, stârpitură, eu n'am să-ţi smulg capul pentrucă îmi aduci hârtii de felul acesta?

Şi Râsacov, roşu de furie, ridică mâna să lovească pe băieţaş.

— Nu sunt vinovat, am fost silit; pe oricine poţi să sileşti, dacă ai puşca în mână, începu să strige băiatul, plângând în hohote.

— Dar ce te-a apucat, Vasilii Andreevici? Băieţaşul nu are nici 12 ani — spusei, aşezându-mă între Râsacov şi băiat.

— Dar ce mă priveşte câţi ani are dacă este spion? — spuse furios Râsacov. — De ce a adus o hârtie atât de murdară?

Pe Râsacov îl supărase în mod deosebit tonul mesajului, obraznic şi grosolan.

— Dar ce fel de mesagii credeai că ai să capeţi dela trădători? Vrei să-ţi zică prieten şi să te invite la ceai? — spusei eu.

Râsacov mă privi aşa cum o făcea când era mirat de vreo idee şi izbucni în râs, lucru care nu i se întâmpla des.

— Dar ştii că ai dreptate? — spuse el. — Şi ce m'am înfuriat! Ştii ceva — hai să le dăm canaliilor o lecţie să n'o uite!

— Şi cum să facem asta?

— Fireşte că nu scriindu-le bileţele. O să nimicim imediat tot cuibul.

Chemai pe băieţaşul din Lopuş ca să-l întreb care sunt forţele inamicului.

— Ce nevoie e de asta? — întrebă Râsacov şi adăugă încrezut: — Ştiu singur totul. Dă-le dracului de întrebări! Pierdem numai timpul de pomană. Hai să mergem mai repede.

Dădui din umeri: din nou cunoscutul curaj al lui Râsacov. Dealtfel orice discuţie era inutilă şi probabil că băieţaşul speriat nu ar fi putut povesti mare lucru.

Ne adunarăm repede, luarăm dela colhoznicii din Urucie 12 sănii şi pornirăm la drum.

Dela Urucie la Miachişev sunt 14 kilometri, dela Miachişev la Lopuş încă 6, iar la 10 kilometri dincolo de Lopuş se află Vâgonici, centrul raional, unde se află conducerea raională cu primar, cu comandament militar, Gestapo, detaşamente din poliţia S.D. şi un batalion de pază al căilor ferate. Nu ştim care erau forţele inamicului la Lopuş, cum sunt orânduite şi înarmate. Înainte de a interveni Râsacov, băieţaşul spusese numai că la Lopuş sunt mulţi poliţişti şi că au mitraliere cu „cercuri pe ţevi şi altele cu roţiţe ca la plug" — adică mitraliere manuale şi obişnuite. Noi nu aveam decât o singură mitralieră manuală cu două discuri. Împreună cu comandantul, eram 24 oameni. Dar nici armamentul nostru sărăcăcios şi numărul extrem de mic de oameni nu mă neliniştea atât, cât faptul că în fond nu ştiam absolut nimic despre Lopuş. Mi se întâmpla pentru prima dată în viaţa mea de militar să pornim la atac cu date atât de puţine despre inamic.

Mergeam prin zăpada adâncă şi moale. Cerul era cenuşiu, plin de nori. Cădeau fulgi rari de zăpadă. Caii mergeau repede. Majoritatea dintre ei erau foarte slăbiţi: stăpânii se temeau ca nemţii să nu ia vitele şi deaceea nu le hrăneau cum trebue. Co-

loana noastră se desfăşură pe drum. Mergeam în aceeaşi sanie cu Râsacov, în faţa celorlalţi.

— De ce ai plecat în faţa coloanei? — îl întrebai pe Râsacov.

— Dar unde vrei să merg? La coadă?

— In faţă trebue să meargă un grup de protecţie. In cazul de faţă el ar avea şi funcţiunea de a face recunoaşteri.

— Câţi oameni?

— Pentru forţele noastre ajunge dacă trimitem o sanie.

— Unde există o astfel de regulă, în armată? — întrebă Râsacov batjocoritor.

— In armată.

— Se şi vede. In timpul războiului aţi căscat gura tot cu astfel de reguli?

Şi Râsacov începu din nou să înjure pe comandanţii din armată, care inventaseră regula proastă prin care comandantul merge în spatele ostaşilor săi. El era convins în mod naiv, că dacă ofiţerii şi unităţile de comandă ale Armatei Roşii ar fi fost totdeauna în faţa ostaşilor, Uniunea Sovietică ar fi sărbătorit deja victoria.

— Ce înseamnă când comandantul merge în spate? Aceasta înseamnă că el e un fricos, iată ce înseamnă! — vorbea aprins Râsacov.

— Ei bine, dar dacă poliţiştii fac o capcană la Miachişev?

— De unde pot şti ei că venim? Toată chestia este că nu ştiu. Surprindere! — Lui Râsacov îi plăcea acest cuvânt şi el îl repeta de fiecare dată când se ivea ocazia, cu multă plăcere. — Nu trebue să trimit niciun fel de oameni în recunoaştere. Spionii deasemeni n'au pregătit ştiri despre noi şi trebue să-i atacăm pe neaşteptate. Cercetaşii nu pot decât să ne strice. Imaginează-ţi dacă printre cercetaşi vor

fi unii flecari. Pe când aşa, avem surprinderea de partea noastră...

Ne-am apropiat de Miachişev pe întuneric. Deşi Râsacov se bizuia în totul pe elementul de surpriză, totuşi, pentru a nu da pe neaşteptate de inamic, el hotărî să ocolească satul.

— Drumul este pretutindeni acelaş — spuse el.

Nu avea niciun rost să-l conving pe Râsacov să respecte regulile care s'au format printr'o vastă experienţă militară. L-am întrebat cum îşi imaginează lupta la Lopuş. Ce vor face poliţiştii? Cum vom acţiona noi?

— Ce rost are să ghicesc? Vom vedea la faţa locului... Principalul, este să nimicim pe duşman — răspunse Râsacov enervat.

— Satul este mare? — continuai eu.

— Lung. O stradă are vreo 3 kilometri.

— Şi unde crezi că se află poliţiştii?

— Bineînţeles că în fostele case de chiaburi. Unde vrei să fie?

— Şi cum ai să-i ataci? Din ce direcţie?

— Ai să vezi acum.

In faţă apărură contururile caselor. Râsacov dădu celui care conducea caii, comanda: „Stai!" şi ieşi din sanie. Eu îl urmai. Câteva secunde am stat pe marginea drumului şi am privit în tăcere, în întuneric.

Era linişte. Din Lopuş se auzea lătratul câinilor.

Intr'o casă în fundul satului, se vedea o fereastră luminată. Râsacov ridică mâna şi arătă cu degetul în direcţia acestei ferestre luminate.

— Acolo stau ei. Aceasta e cea mai mare casă chiaburească — încheie el. — Principalul lucru este că nu se aşteaptă. Acesta e principalul lucru...

Săniile noastre se apropiau una după alta. Tălpile săniilor scârţâiau în întuneric, caii suflau greu, dar oamenii nu erau auziţi, deoarece vorbeau în

şoaptă şi nu zăngăneau armele. Membrii detaşamentului ştiau să se adune fără sgomot.

După ce toată lumea, afară de vizitii s'a adunat în jurul lui Râsacov, el explică planul atacului.

— Eu şi cu Vasilii Andreevici — (adică cu mine) mergem înainte, iar restul după noi. Fiţi atenţi ca să nu rămână niciunul în urmă. Apoi, în cea mai mare viteză năvălim în Lopuş... Cine este pe ultima sanie?

— Eu — răspunse Saşa Cotomin.

— Bine. Imediat ce vei fi în dreptul celei de a treia case să începi să tragi cu puşca. Acesta va fi semnalul pentru atac. S'a înţeles? Imediat ce veţi auzi lângă a treia casă o împuşcătură, începeţi să trageţi, fiecare cu ce poate. Clar?

— Dar încotro să tragem, Vasilii Andreevici?— întrebă Ivan Aculov.

Râsacov nu se încurcă din cauza acestei întrebări.

— Indiferent unde — răspunse el fără să se gândească. Apoi preciză: — Trageţi în direcţia unde vedeţi lumină sau vedeţi pe cineva mergând. La ora asta n'are cine să se mai plimbe. Aţi înţeles?

Toată lumea răspunse afirmativ.

Să mă amestec în dispoziţiile lui Râsacov, să dau sfaturi sau să emit pretenţii, era în acest moment nu numai inutil, dar poate chiar dăunător pentru acţiune: Râsacov nu numai că nu şi-ar fi schimbat intenţiile, dar dimpotrivă, le-ar fi complicat şi mai mult, din spirit de contradicţie şi pentru a-şi dovedi autoritatea de comandant.

Nervii săi erau încordaţi la maximum. Acest lucru se simţea după tonul în care dădea ordine, gesturile sacadate şi respiraţia întretăiată şi sgomotoasă.

Tăceam, gândindu-mă cum să-l ajut pe Râsacov în cursul luptei, dacă speranţele pe care şi le punea comandantul în elementul de surpriză se vor dovedi exagerate şi lupta va fi serioasă.

In Lopuş era linişte, ca şi cum nu ar fi existat fiinţă vie. Până şi câinii tăceau.

— Aşa dar, repet încăodată — spuse Râsacov — toată lumea să tragă fără să cruţe cartuşele, să stârnească panică. Simonov, ştii unde era înainte Sovietul sătesc? Să arunci în casă grenade... Toată lumea are grenade? Bazderov, tu să tragi cu puşca automată, dar să fii atent să păstrezi un disc pentru orice eventualitate...

Am profitat de spiritul de economie al lui Râsacov şi am încercat să eliberez puşca automată, pentru a avea acoperirea abolut necesară.

Cu un ton intenţionat nesigur, am propus lui Râscaov ca Bazderov cu puşca automată şi Vlasov să se aşeze în sania lui.

— Pentru ce? — se miră Râsacov.

— O să se înfierbânte şi o să consume discurile fără rost, pe când tu ai să-i poţi opri la timp.

— Bazderov şi Vlasov, cu mine! — ordonă Râsacov, fără să mai discute. — Ceilalţi să urmărească ce am să fac eu. Când am să mă opresc, să coboare din sănii şi să atace casele din care se va trage. Nu vom pleca din Lopuş, până când nu vom nimici pe toţi ticăloşii ăştia.

El se aşează în sanie şi din mers ne suirăm Vlasov, Bazderov şi cu mine. Am pornit pe uliţa satului, cu toată viteza de care erau capabili caii noştri.

Inceputul a fost conform „prevederilor“ lui Râsacov. Am trecut prin sat dela un capăt la celălalt, trăgând şi făcând un sgomot infernal. Insă, spre

marea mirare a comandantului, ca răspuns nu s'a auzit nici o împuşcătură şi nici un ţipăt.

Dispoziţia lui Râsacov se schimbă simţitor.

— Ce dracu, de ce tac ei? — spuse el nedumerit. — Unde stau ascunşi? Nu cumva mucosul ne-a înşelat?

Ne-am întors şi am coborît din sanie. Unde erau poliţiştii? Doar nu plecaseră din Lopuş!

Cotomin încercă să facă vreun ţăran să iasă din casă dar, cu toate bătăile în uşă şi în fereastră, nu a apărut nimeni. Oamenii se strânseră din nou în jurul comandantului şi acest lucru a fost foarte nimerit.

Cam la 30 metri trecu un om în fugă strada. Îl strigai. El începu să alerge mai repede. Vlasov ochi şi arta sa se confirmă încodată; deşi era aproape complect întuneric, el nimeri pe fugar dela prima împuşcătură. Acesta era un poliţist înarmat cu o carabină. Glontele lui Vlasov îi străpunsese ambele picioare deasupra genunchiului. Râsacov ridică mâna pentru a-l ucide pe poliţist, dar eu îl oprii.

— Unde se află poliţiştii? Câţi sunt? Unde este comandantul? — întrebai eu.

Rănitul răspunse la toate întrebările. La Lopuş se aflau 50 poliţişti. Ei stăteau în patru case, pe care rănitul ni le arătă. Nu s'au pus sentinele. In sat, patrulau doar doi poliţişti, iar el era unul dintre aceştia.

Râsacov comandă: „Inainte!“ — şi porni repede spre centrul satului. Săniile ne urmau. In fiecare moment ne puteam aştepta la un atac prin surprindere. Rolurile se schimbaseră. Conform „programului“, noi trebuia să stăpânim elementul de surpriză, iar în realitate, acum îl avea inamicul. Acest lucru l-a simţit chiar şi Râsacov. El era vizibil neliniştit, se oprea mereu, asculta şi privea în toate părţile.

— Nu putem merge aşa, în grămadă, Vasilii Andreevici — spusei eu.

— Dar cum e mai bine? — de data asta el aştepta un sfat şi era gata să-l asculte.

— Trebue să ne împărţim în trei grupe, să mergem separat şi dacă poliţiştii vor deschide focul, să ne apropiem, ascunzându-ne în spatele casei.

Grupele au fost formate fulgerător. Cotomin, cu şase oameni, mergeau repede dealungul uliţei, ţinându-se aproape de casele de pe partea stângă. Râsacov păstră pe Bazderov, care era înarmat cu o puşcă automată şi încă câţiva oameni. Ivan Fedotovici Simonov, cu zece partizani, mergeau în urmă şi acopereau grupurile de avangardă.

Făcurăm astfel câţiva paşi, când deodată, auzirăm:

— Stai! Cine-i?

Nu vedeam însă oameni. Purtarea inamicului mi s'a părut curioasă. Sau era vreun şiretlic... In orice caz, nu înţelegeam nimic!

— Om bun — răspuse tare Râsacov. Vino afară!

Din spatele casei apăru un poliţist. Era probabil al doilea membru al patrulei. Vlasov trase imediat în el. Totodată se auziră împuşcături din partea în care înainta Cotomin.

— Am spus că ăştia sunt partizani — se auzi cineva ţipând în casa cea mai apropiată. — La arme! După mine!

— Inconjuraţi casa şi daţi-i foc! — comandă repede Râsacov.

N'am reuşit însă să încercuim casa.

Construcţia mare şi cu pereţi groşi era înconjurată de un gard înalt şi în timpul cât o parte din oameni se cătărau peste gard şi ceilalţi se apropiau de poartă, poliţiştii ieşiră din casă şi ne primiră cu o salvă din puşti şi dintr'o puşcă automată. Judecând

după împuşcături, ei erau cel puţin douăzeci. Ne culcarăm la pământ. Zăpada şi bucăţile de lemn ne-au ajutat să ne ascundem de focul inamicului. Unul dintre ai noştri aruncă succesiv două grenade şi puşca-mitralieră a inamicului încetă să tragă.

Risipiţi în jurul casei, trăgeam din puşti. Bazderov se urcă cu puşca sa mitralieră pe lemne şi deschise focul dela înălţime. După prima salvă el încetă.

— Trage! — îi strigă Râsacov.

Timp de un minut nu se auzi niciun răspuns, iar apoi Bazderov comunică că puşca-mitralieră s'a stricat şi nu mai poate face nimic.

Râsacov se târî până la Bazderov, îl împinse pe acesta enervat de lângă puşca-mitralieră şi, grăbindu-se să înlăture defectul, scăpă din mână discul. Discul se rostogoli de pe lemne, căzu pe zăpadă pe o parte şi alunecă cu viteză spre poliţişti. Aruncându-se după disc, Râsacov s'a pomenit între noi şi inamic.

Toate acestea s'au petrecut într'o clipă. Nu apucarăm să ne mişcăm, că Râsacov fu atacat de 3—4 poliţişti. El izbuti imediat să doboare pe unul cu revolverul. In focul împuşcăturii am văzut cum al doilea l-a apucat pe comandant de mână şi l-a răsturnat la pământ.

M'am aruncat în ajutorul lui Râsacov şi după mine au venit şi alţi tovarăşi. Pe poliţistul care-l doborâse pe Râsacov l-am lovit cu patul armei în cap, iar pe al doilea şi al treilea îl împuşcă Vlasov. Râsacov sări în picioare şi se aruncă furios înainte. Strigând „năpârci, trădători!..." — el se apropie atât de repede de grupul de poliţişti care şedeau în spatele nămeţilor lângă peretele şopronului, încât aceştia nu reuşiră măcar să înceapă să tragă. Vlasov, Bazderov, eu şi ceilalţi partizani din grupul nostru nu am rămas în urmă şi, lângă peretele şopronului, a început o luptă corp la corp. Ii loveam pe poliţişti cu paturile

armelor, cu pumnii şi, probabil că forţa atacului nostru a fost atât de mare, încât în câteva minute rezultatul a fost decis. Şi întocmai ca într'o comedie, ultima lovitură mânioasă cu patul revolverului, a dato Râsacov lui Ivan Fedotovici Simonov care ne venea în ajutor şi pe care în întuneric nu l-a putut recunoaşte.

In ceeace priveşte pierderile suferite de cele două grupuri ale noastre, ele s'au limitat la rănirea lui Simonov, căruia Râsacov îi spărsese buza. Afară de aceasta, un glonte necunoscut, adică putea fi şi de al nostru, sgâriase mâna stângă a lui Vlasov. In al treilea grup pe care-l comanda Cotomin, au fost trei uşor răniţi.

Lupta dusă de grupul său a fost şi mai scurtă. Poliţiştii au întâmpinat grupul nu cu strigătul de „Stai!" ci cu o salvă din ferestrele casei. Cotomin folosi grenadele şi poliţiştii rămaşi vii părăsiră câmpul de luptă. In camerele distruse s'au găsit cinci morţi şi un rănit. Ceilalţi fugiseră, părăsind opt puşti şi o mitralieră fără închizător şi fără benzi. Mai târziu, această mitralieră ne-a fost de mare folos.

In casa în care începuse Râsacov lupta, duşmanul lăsase 11 cadavre şi 4 răniţi. Afară de armele lor personale, am pus mâna pe o puşcă mitralieră. Discul care scăpase din mâinile lui Râsacov şi era cât p'aci să pricinuiască o nenorocire, (trebue să spun că rezultatul luptei putea să ne fie cu totul defavorabil) reveni în perfectă stare la Bazderov.

Poliţiştii răniţi ne-au destăinuit secretul datorită căruia operaţia noastră complect nechibzuită s'a terminat cu atâta succes.

Două zile înainte de atacul nostru dat prin surprindere din punctul de vedere al lui Râsacov, venise tot atât de surprinzător în timpul nopţii, la Lopuş, comandantul militar din Vâgonici. Cu o bandă

de vreo 40 de S. S. pe cai buni şi cu căruţe, el trecu dela un capăt la celălalt al satului, trăgând din puşti-mitraliere în toate casele şi ajungând la primărie, chemă pe şeful poliţiei. Comandantul militar era foarte beat, iar şeful poliţiei era speriat de moarte. Comandantul însă nu observă starea acestuia şi — cu o mărinimie de beţiv — îi mulţumi pentru serviciul exemplar.

— Bine — spuse comandantul într'o rusească stricată. Nu ai admis niciun fel de panică. Toată lumea a rămas pe loc. Bravo! Calm. Totdeauna să faci aşa.

Acum, când noi am atacat Lopuş, poliţiştii credeau că a sosit din nou domnul comandant militar. Unii se îndoiau de acest lucru doar din cauză că, cu două zile înainte, comandantul intrase prin capătul celălalt al satului. Dar alţii, printre care şi şeful poliţiei, susţineau că domnul comandant neamţ face ce vrea şi poate să intre în sat dintr'un capăt, să iasă prin celălalt sau invers.

Râsacov râdea, ţinându-se cu mâinile de burtă. Pentru prima dată îl vedeam atât de vesel. Nu m'am putut abţine să nu-i spun că succesul nostru se explică, fapt absolut clar acum, prin prostia duşmanului. Am crezut că Râsacov se gândeşte la sensul a ceeace s'a întâmplat. Insă el rămase la părerea sa.

— Cu atât mai bine dacă duşmanul e prost; e mai uşor să lupţi — spuse el satisfăcut de sine. — Surprindere, surprindere şi înc'odată surprindere. Înţelege odată, Vasilii Andreevici, barbă căruntă!...

Stăteam în faţa lui şi mă gândeam cum să-l conving pe acest om că războiul este o ştiinţă; că pentru a-ţi însuşi această ştiinţă este nevoie de multă perseverenţă; că detaşamentul nostru are nevoie de această ştiinţă, ca de aer. Şi apoi, demult era timpul

să stabilim legătura cu comitetul raional al Partidului. Aceste două probleme nu-mi dădeau pace.

6

Operaţia din Lopuş a făcut multă vâlvă în tot districtul. Svonurile exagerau succesul nostru şi renumele detaşamentului a sporit enorm. Cât de puţin era nevoie în acele timpuri grele, pentru a atinge cele mai tainice coarde ale sufletului oamenilor însetaţi de răzbunare...

Dar şi nemţii începură să se agite. Curând după această luptă, ne-am ciocnit de un grup însemnat al inamicului, care nu semăna deloc cu formaţiunile dinainte, întâmplătoare şi înjghebate în grabă. Aceasta s'a întâmplat cam după zece zile, iar deocamdată nemţii stăteau cuminte la Krasnâi-Rog, făcând recunoaşteri intense. Situaţia devenea complicată şi trebuia examinată cu atenţie.

Numai Râsacov parcă nu înţelegea ce se petrece în jur. El era încă îmbătat de succes şi, timp de ore întregi, căuta să-mi demonstreze avantagiile tacticii „sboară fără să te gândeşti". Mă certam ca şi înainte cu el, dar relaţiile dintre noi deveniră mai normale şi uneori mi se părea că el începe să asculte câte puţin argumentele mele. E drept, că orgoliul său exagerat nu-l lăsa nici să arate că în el se produce o schimbare.

— Care sunt planurile noastre? — îl întrebai odată pe Râsacov.

— Avem un singur plan: să-i batem pe nemţi, să-i batem şi să-i batem încă odată!

— Planul este admirabil. Dă-mi voie însă să întreb: cum, când şi unde?

— Ce, te mănâncă palmele? Dacă-i aşa, spune-o. Avem informaţii că în noaptea asta nemţii se adună la Krasnâi-Rog. Acolo o să-i şi pocnim. Ce părere ai în chestia asta?

— Ca la Lopuş?

— Eu îţi spun că această operaţiune a fost excelentă — se înfurie Râsacov şi lovi cu pumnul în masă.

— Oare am spus eu că a fost proastă? — întrebai cu un ton nevinovat.

— Atunci despre ce e vorba? — răspunse aproape grosolan comandantul. Ce vrei dela mine?

— Nemţii nu sunt la Lopuş, ci la Krasnâi-Rog.

— Ei şi?

— Inseamnă că şi operaţiunea trebue pregătită ca pentru Krasnâi-Rog.

— Şi cât timp ai de gând s'o pregăteşti? — în vocea lui Râsacov apăruseră nuanţe batjocoritoare.

— De ce eu? E treaba ta asta.

— Mi se păruse că ai luat un rol nou — spuse Râsacov coborînd tonul — şi că ai de gând să începi să comanzi. La mine, pregătirile sunt simple: pe cai şi dă-i drumul! După ce va avea loc operaţiunea, îi vom da şi numele.

Discuţia începuse să mă enerveze. Insă ştiind că Râsacov nu vrea să fie de acord, numai din încăpăţânare, dar că în realitate ţine cont de părerea mea, i-am explicat cu răbdare că nemţii n'au venit întâmplător la Krasnâi-Rog, că cu forţele pe care le avem nu putem să ne băgăm în Krasnâi-Rog, că acesta nu e Lopuş. Este mai raţional să atragem pe nemţi afară din sat şi să le impunem lupta acolo unde ne va fi mai avantajos.

— Adică să aşteptăm, după părerea ta? — întrebă Râsacov, nevrând încă să cedeze.

— In niciun caz!

— Nu înţeleg. — De aşteptat nu, de atacat, deasemeni nu.

In urmă cu câteva zile, cercetaşii noştri întâlniseră un grup german la Uta, apoi la Pavlovca şi la Iacovsc. Am amintit acest lucru lui Râsacov, făcându-i o schiţă, ca să priceapă mai bine. El căzu pe gânduri.

— Ce crezi că au ei de gând?

— Pentru a afla ce intenţii are duşmanul — îi răspunsei pe un ton de conferenţiar — un comandant din Armata Roşie s'ar ocupa mai întâi de recunoaştere, ar căuta să facă rost de o „limbă" (un prizonier dela care să se ia informaţii — N. T.).

Râsacov nu mă înţelese. Probabil că el auzea pentru prima oară acest cuvânt.

— Ce anume? întrebă el din nou.

Ii explicai. Râsacov mă privea, îngândurat, iar eu, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic, îmi continuai „conferinţa". Comandantul făcu o ultimă încercare slabă, înainte de a „capitula":

— Şi crezi că o să povestească ceva „limba" asta a ta? Ai găsit proşti!

— După părerea mea, tu ai să ştii să-i deslegi limba oricui — recursei eu la o linguşire grosolană.

— Cred că voi putea — spuse Râsacov, plin de sine. — Dar cine ştie ce minciuni o să ne spună el. Şi, mai descurcă-le, dacă poţi!

— Pentru asta eşti comandant, ca să le descurci...

Ultimele cuvinte le rostii, când Râsacov deschidea deja uşa bordeiului.

— Vlasov! Cotomin! — strigă el. — La mine!

Şi formă imediat un grup de recunoaştere, care urma să prindă o „limbă".

Seara am condus pe cercetaşi până la marginea

taberei. Noaptea era luminoasă, cu lună plină şi liniştea era perfectă. Numai în pădure se auzeau vagi mişcări, trosneau crengile uscate care se rupeau sub greutatea zăpezii, undeva departe, gemeau surd bufniţele şi cu totul departe se auzea urlet de lupi.

— Fiţi prudenţi, tovarăşi! Nu vă băgaţi degeaba în foc! — spusei, luându-mi rămas bun dela cercetaşi.

Unul dintre ei, comsomolistul Titcov, lua parte pentru prima dată la o acţiune serioasă. El era vizibil emoţionat şi mâna sa tremura într'a mea. Il privii în ochi. El îşi reveni, îşi smulse mâna dintr'a mea şi spuse:

— Nu-i nimic, Vasilii Andreevici, este presimţirea unei întâlniri plăcute: am să mă văd cu oameni dela mine, am să trec şi pela mine prin sat.

Titcov glumea şi mă gândii că el nu ne va înşela aşteptările, deşi are prea puţină experienţă de luptă.

Râsacov mă aştepta lângă bordei.

— I-ai condus?

— I-am condus.

— Crezi că o să aducă? Ai dat ordin?

— Am dat.

— Crezi în puterea ordinului tău?

— Cred.

— Inseamnă că vom avea o „limbă"!

Râsacov mă luă de braţ şi mă conduse pe cărarea îngustă spre bucătărie unde mai lucrau încă bucătarii noştri. Prin deschizătura de sus a şopronului în care era bucătăria, isbucneau din timp în timp, ca un evantai, scântei palide.

Cercetaşii noştri trebuiau să se întoarcă a doua zi, dar trecu şi noaptea următoare şi ei nu se întoarseră. Toată lumea era alarmată de lipsa tovarăşilor şi, în cursul nopţii, ba unul, ba altul, se ri-

dica din pat sub pretextul că trebuesc puse lemne în sobă şi venea la mine.

— Ce se aude cu băieţii, Vasilii Andreevici?

— Vor veni în curând. Dar tu de ce nu dormi? — răspundeam eu supărat.

— Nu prea mi-e somn...

Cercetaşii nu veniră nici în cursul zilei următoare. Am trimis oamenii de legătură la agenţii noştri. Aceştia ne-au anunţat că la Vâgonici a fost o chestie mare. Au venit partizanii, au omorît 25 soldaţi nemţi şi poliţişti, iar nemţii au omorît calul partizanilor şi pe vizitiu.

Nu ştiam ce să credem. Oamenii noştri nu aveau niciun fel de cal şi nu trebuiau să se ducă la Vâgonici. Ce se întâmplase?

A treia zi, târziu seara, veni dela post, gâfâind, Serghei Râbacov şi raportă:

— Au venit băieţii şi aduc un neamţ viu şi sănătos!

După Râbacov, intrară în bordeiul nostru cercetaşii. Am privit repede grupul: Titcov lipsea, iar Chiricenco ţinea două puşti.

Fără să privească pe comandant, Vlasov raportă că nu şi-a îndeplinit sarcina. Se lăsase convins să lărgească operaţiunea şi stricase totul.

Îl ascultam în tăcere.

Ordinul a fost încălcat imediat ce cercetaşii ieşiră din tabără. Inflăcăratul Vaniuşa Titcov propuse ca să nu meargă în direcţia Krasnâi-Rog, unde prin sate nu există decât soldaţi nemţi, ci să năvălească drept la Vâgonici, unde să prindă un ofiţer, sau chiar câţiva. Titcov i-a asigurat că cunoaşte la Vâgonici toate ascunzişurile. Vlasov s'a opus mult timp, dar tânărul a fost sprijinit de Chiricenco şi ei au reuşit până la urmă să-l convingă şi pe şeful grupului.

La început, toate lucrurile au mers bine. La in-

trarea în Vâgonici, cercetaşii au imobilizat sentinelele, vrând să le folosească pentru a afla calea spre statul major german. Insă, chiar lângă statul major, călăuzele au început deodată să fugă în diferite direcţii şi cercetaşii, care şi-au pierdut cumpătul, au început să tragă în ei. In acest moment, vreo patruzeci de nemţi au tăiat drumul micului grup al lui Vlasov şi cercetaşii au trebuit să facă uz de puşca mitralieră şi de grenade. Pe stradă începu o luptă. Titcov a fost rănit mortal. Chiricenco a căutat să-l tragă afară din luptă, dar el muri în braţele sale. Trăgând, cercetaşii se retraseră, iar nemţii n'au avut curaj să-i urmărească.

Vlasov era disperat: cum pot să vin înapoi fără „limbă"? Atunci ei au decis să caute un neamţ în vreun sat lângă Vâgonici. Din fericire, încercarea avu succes.

Cu un simţământ greu ascultam relatarea lui Vlasov. „Cât de repede — gândeam eu — îi cuprinde pe oameni atmosfera de indisciplină. Vlasov e locotenent. Dacă el ar fi fost într'o unitate regulată, iar nu într'un detaşament de partizani, nici când nu i-ar fi venit în cap să se joace în felul acesta cu ordinul comandantului".

Spre ciuda mea, Râsacov era perfect satisfăcut de rezultatele recunoaşterii. El manifestă o aprobare vădită în timp ce asculta raportul despre atacul vijelios asupra Vâgoniciului.

— Ce ar fi făcut cu tine comandantul unităţii, pentru o asfel de purtare? — îl întrebai cu un ton sec pe Vlasov.

— In cel mai bun caz m'ar fi retrogradat ca simplu soldat — răspunse el fără să stea pe gânduri.

— Acolo-i acolo, aici e aici — interveni Râsacov. Aici lucrurile nu se ştie ce întorsături iau. Aţi omorît 25 nemţi? Aţi omorît! Aţi mai adus şi unul viu. Bine!

Şi de iniţiativă e nevoie. Păcat numai de Vaniuşa. Era un comsomolist viteaz...

In prezenţa oamenilor, nu m'am opus părerii comandantului, hotărînd să vorbesc cu Râsacov mai târziu.

Râsacov se pregăti pentru ceremonia interogatoriului. El îmbrăcă haina îmblănită şi scoase revolverul dela brâu. Eu urma să fiu translator. Insă, dela terminarea institutului am vorbit rar nemţeşte şi a trebuit să chem în ajutor pe partizanul Hachin, care stăpânea deasemeni limba germană. Râsacov permise tuturor partizanilor să asiste la interogator.

In bordei fu adus neamţul prizonier. Avea pe cap o caschetă de aviator, cu marginile groase şi vătuite lăsate pe urechi. In picioare purta galoşi uriaşi de pâslă, căptuşiţi cu piele. Sub mantaua subţire se vedea o scurtă îmblănită neagră. Poalele mantalei se desfăceau în părţi şi neamţul semăna în acelaş timp cu un cotoi încălţat şi cu o găină ciufulită. M'am uitat la faţa sa care era sdrelită, sgâriată şi plină de sânge.

— S'a sgâriat de zăpadă — explică jenat Chiricenco — a trebuit să-l tragem pe jos. Nemţii începuseră să tragă şi ne-am speriat c'o să omoare „limba" noastră şi atunci l-am apucat de picioare şi l-am târât nitel pe jos, dar în grabă, în loc să-l punem în spate, l-am pus pe burtă.

Aruncând o privire umilă spre partizani, neamţul scoase şapca şi salută politicos. Râsacov scuipă tare şi întrebă:

— Unde-i demnitatea ta, luptătorule?

Prizonierul îndreptă spre Râsacov ochii şterşi, dădu din cap şi zâmbi prosteşte.

— Cum dracu te-ai lăsat tu prins de viu? Probabil că nu te gândeai să nimereşti la partizani? — întrebă bătrânul Demin.

Neamțul, pe care-l chema Alfred Warner, explica că plecase în recunoaștere într'un grup format din zece oameni. In satul în care ajunseseră nu erau partizani și ei hotărîseră să rămână peste noapte. In zori, se auziră împușcături pe fereastră și doi dintre ei fură uciși pe loc. El se aruncă în camera din față împreună cu tovarășii săi și acolo, în întuneric, fu prins.

— Din ce unitate faci parte? — întrebă Râsacov.

— Din compania a treia a batalionului special S.D. — traduse Hachin răspunsul neamțului

Carnetul și jurnalul de zi al prizonierului confirmau cele spuse.

— De unde a sosit unitatea? — întrebă Râsacov ca un vechi și experimentat anchetator.

Se vedea că el prinsese gustul și se delecta cu interogatoriul.

Prizonierul arătă că unitatea s'a format la Hamburg și urma să plece în Franța. Insă acum două luni ea a fost trimisă în Rusia la Briansk. Iar de o săptămână compania se află la Krasnâi-Rog.

Vlasov avusese noroc: neamțul era tocmai potrivit pentru ceeace aveam noi nevoie.

— Trebuia să plece în Franța? — continuă Râsacov — și a nimerit în Rusia? Oare pentru odihnă, sau drumul spre Franța trece prin Rusia?

Neamțul răspunse că nu știe dece s'a întâmplat așa.

— Cum nu știi? Pentru ce a venit unitatea la Krasnâi-Rog.

— Ofițerul a spus că avem însărcinări speciale.

— Care sunt aceste însărcinări? — Ei, dece taci? Eu cunosc însărcinarea voastră și nu aceasta mă interesează, mă interesează dacă Alfred Warner vrea să trăiască. Dacă vrea să trăiască, va spune adevărul

— Recunoaștere — răspunse neamțul.

— Recunoaştere? Oare linia frontului trece pe aici?

— Aici sunt partizani.

— Inseamnă că pentru partizani faceţi recunoaştere? Şi ce informaţiuni aţi căpătat despre partizani?

— Comandantul companiei nu este mulţumit de rezultate, căci până acum nu are decât pierderi şi informaţiuni deloc.

— Scopul recunoaşterii?

— Se formează o expediţie pentru lupta împotriva partizanilor din sate şi din păduri — răspunse neamţul.

El nu ştia când va începe expediţia şi cu ce forţe, dar în orice caz batalionul şi compania sa vor lua parte la operaţiune. In încheiere, prizonierul spuse că compania sa nu a luat încă parte la lupte.

— Nu ai luptat adică, ci pur şi simplu ai împuşcat şi ai ars pe ruşi? — întrebă Demin.

Neamţul dădu din cap, puse mâna la piept, spuse că el este soldat, iar soldatul este obligat să-şi facă datoria, că înainte de război a fost samsar, iar după război visa să înceapă un comerţ propriu.

— Samsar chiar eşti, târâtură! — scuipă Demin.

El făcu un semn de scârbă şi se îndreptă spre uşă. Partizanii îl urmară. Neamţul nu mai interesa pe nimeni.

După ce neamţul fu scos din cameră, Râsacov spuse:

— Dar ştii că „limba" e într'adevăr o chestie bună? Sunt mulţumit, parcă mi s'a luminat înaintea ochilor. Probabil că trebue să încep să îndrăgesc această acţiune aşa cum trebue. Iar faptul că ei nu au luat încă parte la lupte — adăugă el îngândurat — va fi în avantajul nostru. Ne va prinde tare bine. Bun băiat Vlasov. — Iar apoi, amintindu-şi de Va-

niuşa Titcov, Râsacov spuse: — Hai să ţinem un meeting de doliu. Să-l pomenim pe comsomolist cu o vorbă bună...

După meeting, avui cu Râsacov discuţia hotărîtoare.

Era demult timpul să am această discuţie şi nu o mai puteam amâna. Il studiasem bine pe Râsacov. Am urmărit cum începuseră să se afirme la el trăsăturile de adevărat comandant, de conducător al poporului, dar el nu ştia încă să-şi stăpânească caracterul schimbător şi desechilibrat, atunci când porniri impetuoase ascundeau vlăstarele încă slabe ale noii sale conştiinţe. Trei chestiuni urmau să decidă soarta viitoare a detaşamentului: disciplina, conducerea din partea Partidului şi legătura cu poporul.

Incepui cu disciplina. Ii arătai lui Râsacov adevăruri elementare. Lupta de partizani nu este o chestiune particulară a unor eroi izolaţi. In armata de partizani, ca şi într'o unitate militară regulată, trebue să existe o disciplină de fier. Aici nu se poate acţiona după principiul: „Fiecare unde-i place". Aprobând „iniţiativa" lui Vlasov, comandantul sancţiona tocmai o astfel de acţiune. El risca nu numai rezultatul operaţiunii viitoare şi viaţa oamenilor, dar îşi submina autoritatea.

Râsacov mă asculta nerăbdător. Probabil că el îşi dădea seama că nu are dreptate, dar tocmai acest lucru îl făcea să răspundă furios. In acest moment am simţit deosebit de clar că rezolvarea tuturor problemelor stă în stabilirea cât mai grabnică a legăturii cu organul de Partid ilegal.

Am început să vorbesc despre comitetul raional.

— Ti-am mai spus-o doar — mă întrerupse Râsacov şi se ridică în silă de pe bancă. — Ei bine, dacă insişti, hai să mergem în altă parte şi am să-ţi povestesc câte ceva.

După ce ieşirăm din bordei, el mormăi:

— Doar nu pot să vorbesc de comitetul raional faţă de oameni. Comitetul raional al Partidului nu este un cerc de vânătoare. El este un organ ilegal, iar tu flecăreşti.

— Nu pot deloc să înţeleg dacă tu greşeşti sau pur şi simplu cauţi să mă ameţeşti pe mine? — spusei tăios.

Râsacov tăcu şi mă privi supărat.

— Oamenii noştri ţin tot atât de mult ca şi tine la comitetul raional — continuai eu — ce caută aici cercul vânătoresc? Mi se pare că tu, pur şi simplu, te ascunzi de comitetul raional, iar el nu a ajuns încă până la tine. Poate că ai de gând să lucrezi fără Partid? Atunci spune drept: pe cine reprezinţi tu aici şi în numele cui acţionezi?

— Asta-i prea de tot! — se înfurie Râsacov. — Eu sunt comunist şi n'am de gând să ascult tot felul de prostii.

— Explică atunci despre ce este vorba?

El se înfierbânta din ce în ce mai tare. Probabil că-i atinsesem coarda simţitoare. Insă trebuia cu orice preţ să duc lucrurile până la capăt şi, pentru a-l face pe Râsacov să fie absolut sincer, hotărîi să-i linguşesc puţin orgoliul.

— Ascultă, Vasilii — spusei eu — nu e primul an când lucrezi tu cu poporul şi nu este nevoie să te înveţe nimeni.

Râsacov zâmbi supărat.

— Nu m'am născut ieri, slavă domnului, cunosc eu oamenii!

— Câţi ani ai lucrat ca preşedinte al Sovietului sătesc?

— Trei ani şi Sovietul sătesc nu era printre cele din urmă.

— Ei, vezi?... Şi ce, numai cu propria ta minte

ai făcut totul? Să zicem că erau însămânțările, culesul, treeratul — dela cine primeai sfaturi bune? Sau poate că te lipseai de ele?

— Cum dela cine? Dela comitetul raional, firește. Dela Puterea Sovietică.

— Dela Partid, adică. Și poporului te adresai în numele Partidului. Așa-i?

— Dar cum putea fi altfel?

— Adică în timp de pace, recunoșteai Partidul ca fiind conducătorul tău și căutai la el sprijin. Atunci cum se poate ca acum, în timp de război și încă în spatele frontului dușman, vrei să trăești numai cu mintea ta, fără să dai socoteală Partidului?

Râscov tăcea.

— Cui îi raportai în timp de pace? Cui povesteai despre succesele tale? In primul rând comitetului raional. Dar acum?

— Ajunge. — Luând parcă o decizie, Râsacov mă întrerupse.

— Nu m'am îndepărtat de Partid, de comitetul raional, niciodată și nu mă voi îndepărta până la moarte. Tu să nu-mi spui astfel de cuvinte jignitoare. Dacă așa stau lucrurile, am să-ți spun totul pe față. Gândește-te singur, cu ce să vin astăzi la comitetul raional? Ce lucruri excepționale am săvârșit? Cu mâinile goale nu sunt obișnuit să vin să raportez. Va veni timpul potrivit și atunci voi raporta.

— Ia, uite-te cum a întors-o — spusei ironic. Adică întâi vrei să aduni fapte de eroism și apoi să apari în fața comandamentului în toată strălucirea ta! Iar poporul nu are nicio grabă, poporul poate să mai aștepte, el nici nu poate să ceară nimic lui Râsacov, până când acesta nu-și va cuceri gloria personală. Dar ce o să fie dacă am să expun toate acestea partizanilor, să-și dea și ei părerea în această privință?

— Cum adică ai să expui? — se înfurie Râsacov. Cine dracu e aici comandant, tu sau eu?

— Comandant eşti tu. Eu sunt simplu partizan, dar sunt comunist şi am ceva mai multă experienţă decât tine. Nu pot să mă împac cu aiurelile tale şi nici nu am dreptul să o fac!

— Ce vrei dela mine? — şi în vocea lui Râsacov se desluşi oboseala.

— Legătură imediată cu comitetul raional.

— Atunci dece ne mai certăm? Oare eu sunt contra acestui lucru? Curios om mai eşti. Aş fi vrut numai ca mai bine... Am crezut că şi comitetului raional îi va face plăcere mai mult să primească oameni căliţi în lupte. Ştii singur că nu e atât de simplu să faci legătura, căci poţi să strici dintr'odată totul.

M'am simţit uşurat. Explicaţia grea, dar inevitabilă avusese loc. Totodată ideile lui Râsacov mi-au devenit mai clare şi mă bucura faptul că se părea că el şi-a înţeles greşala. El mă rugă numai să nu încep o discuţie cu partizanii.

— S'ar putea să creadă că între noi există neînţelegeri şi atunci vor începe frecături inutile.

Din această zi, Râsacov a început să se poarte altfel cu mine. El asculta tot mai mult de sfaturile mele şi era mai stăpânit. Treptat am devenit ceeace se chiamă al doilea om în detaşament, după Râsacov. Se părea că toate lucrurile merg bine. Aşteptam doar legătura cu comitetul raional.

Insă, la un moment dat, tot ce am realizat s'a prăbuşit dintr'odată. Pe Râsacov „l-a apucat" din nou. Şi acest lucru s'a întâmplat în împrejurări grele şi tragice.

7

La noi a venit din Briansk un tânăr înalt, cu o ţinută frumoasă şi vioi, pe nume Ţâbulschi. El aduse cu sine o vioară şi o bicicletă. Am rămas toţi uimiţi cum de a reuşit să aducă dela o astfel de distanţă bicicleta prin zăpada adâncă şi prăfuită. Ţâbulschi ne-a explicat că vioara şi bicicleta constitue întreaga sa avere şi deaceea el nu se desparte niciodată de ele.

Albeaţa din ochiul drept arăta că Ţâbulschi este reformat. Acelaş lucru îl confirmau şi actele sale. Ni s'a părut absolut firesc că un tânăr care nu a slujit în Armata Roşie şi nu a nimerit în încercuire, a trăit până acum liniştit şi paşnic în spatele frontului nemţesc.

Ţâbulschi se făcu repede iubit de oameni. In serile libere, la lumina lămpilor cu petrol, el cânta mult timp la vioară, iar în luptă era extrem de viteaz şi nu odată a însufleţit pe tovarăşi prin exemplul său.

— Unde ai învăţat să lupţi aşa, diavol orb? — îl întreba Râsacov.

— Ura faţă de duşmani te învaţă orice — răspundea sigur pe sine Ţâbulschi, dar şi acest răspuns parcă scos din carte şi nefiresc în gura unui flăcău simplu, suna la el în mod natural.

Aproapae în acelaş timp cu Ţâbulschi, a apărut în grupul nostru o fată tânără şi frumoasă, Irina. Ea avea ochi mari, negri, iar pielea obrazului, ca de catifea. Fără să insiste, dar şi fără să se ascundă, Irina ne-a povestit despre viaţa ei tot ce i se părea important. Ea era născută la Berdicev, de unde nu reuşise să se evacueze şi fusese închisă în ghetou împreună cu bătrânii ei părinţi. Ea reuşise să fugă;

figura ei nu era de evreică şi acest lucru i-a permis să-şi ascundă naţionalitatea. Nevrând să stea inactivă în spatele frontului german, Irina s'a gândit să se strecoare spre răsărit.

Insă, la Vâgonici, ea s'a simţit atât de obosită, încât a hotărît să se oprească niţel, să-şi adune puterile. Până la linia frontului, mai era încă foarte departe. La Vâgonici a apucat-o înregistrarea, de care n'a reuşit să scape. Când i s'au cerut date, ea a recunoscut că cunoaşte limba germană şi i s'a propus să lucreze la comenduire.

Irina a povestit toate acestea când a venit la noi, dar de fapt partizanii o cunoşteau cu mult înainte.

In ultimele zile ale lunii Decembrie 1941, unul din oamenii de legătură predase cu mari precauţiuni lui Râsacov un bileţel, care suna astfel:

„Dragă tovarăşe, vă scrie un prieten. Imprejurările m'au forţat să lucrez la nemţi, dar să ştiţi că am servit, servesc şi voi servi numai Patria noastră. Sunt gata să fac tot ce-mi stă în puteri, pentru a dăuna nemţilor. Daţi-mi orice sarcini şi vă voi dovedi devotamentul".

— Ce părere ai — spuse Râsacov arătându-mi bileţelul — nu e o provocare?

— Cine ştie, o astfel de posibilitate nu este exclusă — răspunsei eu. Dar în fond ce avem de pierdut? Hai să controlăm...

— Dar cum a reuşit ca totuşi să dea de omul nostru de legătură?

— Dar el cine e? Om de încredere?

— Absolut de încredere. Un om de al nostru — spuse cu convingere Râsacov.

Omul de legătură îndeplinea la Vâgonici o sarcină primită dela noi. Din cauza viscolului puternic el întârziase în oraş trei zile. Odată, în anurg, când

trecea peste calea ferată, îl oprise o fată necunoscută şi-l întrebase:

— De unde eşti?

— Dar dece? — evitase el să răspundă.

— Te întreb de unde eşti? — repetă cu insistenţă fata. Eu lucrez la comenduire, iată dovada. Ai acte? Arată-le!

Omul de legătură prezentă actele şi răspunse că este din Colodnâi.

— Există partizani acolo? — întrebă fata, vorbind încet şi privind în jur.

— Nu...

— Există — insistă fata — ştiu că există. Nu te preface.

— Există sau nu există, dar eu nu cunosc pe niciunul.

Fata îi băgă un plic în mână şi-i spuse sever:

— Predă acest bilet partizanilor. Dacă nu o să-l predai, am să te găsesc şi atunci va fi mai prost. Numele dumitale l-am memorat, satul îl ştiu, aşa că am să te găsesc, indiferent unde ai să te ascunzi. E clar? Iar dacă o să vă vie în cap să duceţi acest bilet comandantului german, am să-i spun cine eşti... Ştiu ce să spun şi atunci...

Fata trecu foarte expresiv degetul peste beregată şi arătă în sus.

— Vioaie fată — spuse comandantul după ce i se povesti discuţia. — Sau ticăloasa e agent german, sau e o fată curagioasă. Dintr'aşa una poate să iasă ceva.

— Hai să încercăm — îi propusei lui Râsacov. Dar ce sarcină să-i dăm?

— Să-l lichideze pe comandantul militar.

Hotărâsem acest lucru, dar continuând discuţia am ajuns la concluzia că pentru prima dată îi dăm o sarcină prea grea. Necunoscuta poate să nu reu-

şească şi să strice lucrul. Ea trebuia controlată printr'o sarcină mai uşoară. I-am propus să organizeze aprovizionarea noastră cu medicamente şi instrumente dela spitalul din Vâgonici, iar apoi să ajute pe medici să treacă la noi. La spitalul din Vâgonici lucrau medici de ai noştri, foşti militari căzuţi prizonieri. Firește că nu am comunicat necunoscutei că aveam deja legătura cu medicii. In acel moment, medicii şi spitalul din Vâgonici erau mai importante pentru noi decât moartea comandantului german.

— Cine va preda fetei sarcina? — întrebă nelinişlit Râsacov.

— Acelaş om de legătură. El o ştie la faţă, o va găsi şi-i va transmite sarcina — propusei eu.

— Dar dacă omul de legătură va fi spânzurat?

— Ei, dacă pe nemţi i-ar fi interesat tocmai acest om de legătură, ei l-ar fi spânzurat demult.

— Hai să riscăm — acceptă Râsacov.

Intr'un termen scurt, după ce i s'a transmis sarcina, s'au constatat rezultate admirabile: medicii prizonieri, două femei tinere, Lydia Uncovscaia şi Liubovi Todorţeva au trecut cu bine la noi, cu toţ inventarul bogat al spitalului. Ele aşteptau demult o ocazie favorabilă şi încă înainte de intervenţia noastră, discutaseră chestiunea cu această fată dela comandamentul nemţesc. Impreună cu medicul veniră şi două sanitare.

Totul a fost organizat în mod strălucit. Bucurându-se de încrederea comandantului, îmi explicară medicii, necunoscuta organizase şi transportul inventarului spitalicesc.

Eram entuziasmaţi de spiritul întreprinzător, de curajul şi de energia aliatei noastre necunoscute.

Acum am hotărît s'o însărcinăm cu omorîrea comandantului militar. Ea acceptă cu bucurie.

In curând ea ne-a înştiinţat că şi-a procurat un

revolver şi că a început urmărirea. Era bineînţeles un lucru greu să-l surprinzi pe comandant, să-l omori şi să-ţi păstrezi totodată viaţa. Noi nu am grăbit-o.

Ea şi-a îndeplinit însă sarcina. Comandantul a fost ucis. După aceea ea a plecat din Vâgonici şi a sosit la noi. Acum puteam s'o cunoaştem cum trebue. Prin întreg raionul circula ştirea că partizanii au omorît pe comandantul neamţ.

Spre marele nostru regret şi spre marea părere de rău a Irinei, s'a constatat că comandantul este viu şi nevătămat şi că ca omorîse un poliţist. Trăsese noaptea şi greşise, poliţistul era de aceeaş înălţime cu comandantul.

— Nu-i nimic, dă-l dracu de comandant. Oricum, ar fi trimis pe un altul. In orice caz, tot e un ticălos mai puţin — o consola Râsacov. — Bine că ai scăpat tu!

Chiar din primele zile, Irina începu să se ocupe de gospodăria partizanilor. Băieţii se întorceau târziu în camere şi plecau devreme dimineaţa, care în recunoaştere, care de pază. Irina rămânea în bordeiul strâmt şi cosea bărbaţilor rufele, spăla şi repara.

Comandantul era mulţumit de ea, o lăuda mereu şi o dădea ca exemplu altor bărbaţi şi femei. El o numea Irocica.

— Se pare că arme avem cam puţine şi chiar cele pe care le avem nu's cine ştie ce — spuse odată Irina lui Râsacov.

— Da, ai dreptate, iar lupta se înteţeşte.

— Eu am prevăzut acest lucru şi am strâns câte ceva. Numai că trebue luat deacolo, spuse Irina.

In aceeaş noapte, ea plecă după armele ascunse, împreună cu cinci tovarăşi instalaţi în două sănii. Ţâbulschi a luat deasemeni parte la această expediţie. Ei îi convenea foarte mult, deoarece armele erau

ascunse chiar lângă Vâgonici, s'ar putea spune în bârlogul dușmanului, iar lui Țâbulschi îi plăceau cel mai mult operațiunile riscante.

Irina propuse să mai facă încă un lucru cu drumul și anume să obțină dela cunoscuții ei din Vâgonici informațiuni prețioase despre inamic. Comandantul îi interzise categoric acest lucru.

— Nu cumva să riscați — spuse el.

Dar Irina era o fată de caracter. Ea i-a promis lui Râsacov că nu se va abate dela principala acțiune, la Vâgonici și-a văzut totuși prietenii și veni cu informațiuni extrem de prețioase. In această operație riscantă, ca a fost ajutată de Țâbulschi. La Vâgonici el a mers pretutindeni cu Irina, găsind pentru ceilalți adăpost într'un loc sigur.

Timp de două zile am așteptat-o alarmați pe Irina. După calculele noastre, ea ar fi trebuit să termine într'o singură zi. Insă totul s'a terminat cu bine. Irina a adus cinci pistoale „parabellum", patru puști germane și două revolvere de rachete, care — spunea ea — necunoscându-le, le-a luat drept o armă serioasă. E drept că munițiile erau cam puține, numai revolverele de rachete aveau câte 20 încărcături iar pistoalele și puștile numai câte trei.

— Nu-i nimic și câte puțin e bine — o linișteau tovarășii pe Irina, care era extrem de furioasă pentru greșala ei.

Ea începuse să studieze cu pasiune toate sistemele de arme. Armele se păstrau acum la bucătărie, deoarece în bordei ele se acopereau de umezeală. La bucătărie construiserăm rastele speciale. Incăperea era mare și era ca un cort bătut în stinghii. In centrul cortului, unde stinghiile se apropiau, a fost lăsată o deschidere pentru ieșirea fumului. Pe dinafară, bucătăria era cu grijă camuflată cu arbori coniferi.

Zile întregi, Irina îşi făcea treabă cu armele în bucătărie. Ea demonta, spăla, ungea şi monta la loc puştile şi revolverele, întrebând mereu pe sentinela care se afla în permanenţă la depozitul de arme, denumirea pieselor şi râdea în hohote repetând numele caraghioase, ca: cocoş, etc.

Fără să părăsească bucătăria până noaptea târziu, ea flecărea adesea cu Abram Iacovlevici Cucereavenco, bucătarul nostru. Irina îl ajuta să curețe cartofi, să spele vasele şi să taie carne. Nu era uşor să tai carnea în bucăţi egale, atât ca greutate cât şi calitativ. Era nevoie de un ochi exersat. Cântar nu aveam. Irina îndeplinea excelent şi această muncă.

Aşa a durat o săptămână sau două. Dar, odată s'a produs un eveniment care ne-a stârnit bănuielile.

Era o noapte liniştită şi cu lună plină, cum rar se întâmplă. Umbrele misterioase ale crăcilor se vedeau pe zăpadă, în spaţiile dintre copaci. Liniştea era atât de profundă, încât se părea că dacă tuşeşti, tusea ta se va auzi la 10 kilometri în jur. Trosniturile copacilor din pricina gerului, scârţâitul zăpezii sub picioare şi ţipetele cucuveii, răsunau în pădure ca într'o cameră goală.

In acea noapte, n'am putut adormi multă vreme. In bordei era cald; Aculov citea versuri şi toţi stăteam culcaţi şi ascultam.

Deodată se auzi deasupra pădurii sgomotul unui avion. Am ieşit din bordei împreună cu Râsacov. Avionul sbura lateral de noi. După sgomotul motorului se părea că sboară un avion de al nostru, U-2. Era însă clar pe acea vreme că un avion sovietic de acel tip nu poate să sboare deasupra pădurii. Erau nemţi. Un minut mai târziu, sgomotul motorului a început să se apropie. Avionul trecu deasupra noastră atât de jos, încât roţile erau să atingă

vârfurile pinilor. La lumina lunii, am observat pe coada avionului svastica.

Apariția avionului nu ne-a alarmat. Șgomotul lui se pierdu undeva departe. Noaptea era atât de frumoasă încât nu ne grăbeam să ne întoarcem în bordei. Și iată că, după zece sau cincisprezece minute, șgomotul se auzi din nou. El se apropia. Acum acest lucru ni s'a părut suspect. Râsacov a dat ordin să fie stinse toate luminile. În timp ce avionul era foarte aproape, se auzi la bucătărie o împușcătură surdă și un țipăt de femeie și aproape simultan, se auzi o a doua împușcătură și deasupra pădurii se ridică o rachetă verde, colorând într'o lumină fantomatică aerul, pomii și baraca noastră. Am rămas încremeniți. După ce racheta căzu, năvălirăm în bucătărie.

Blestemându-l pe Abram Iacovlevici, Râsacov fugi spre bucătărie.

În mijlocul bucătăriei, stătea plângând în hohote, speriată de moarte și albă ca zapada, Irina, iar revolverul de rachete era pe jos lângă foc și mânerul său începuse să ardă. Am împins revolverul cu piciorul și am privit nedumerit fata. Râsacov o apucă pe Irina de umeri, dar văzând fața ei se opri — pe obrazul fetei se prelungea încet o șuviță de sânge.

— Ce s'a întâmplat? — întrebai întorcându-mă spre Cucereavenco.

Acesta aduna lângă rastele, încărcătura risipită de rachete.

— A făcut-o până la urmă, asta-i! — răspunse bătrânul.

— Dar mai precis nu se poate? — strigă Râsacov.

— Ce să mai spun mai precis? — S'a jucat cu pistolul de rachete lângă foc, îl încărca, îl descărca, îmi arăta mie, dracu s'o ia! M'a speriat de moarte!

— Totuşi, cum s'a produs împuşcătura? — întrebai eu.

— Cineva a băgat în foc un cartuş de puşcă. Acesta a explodat, eu m'am speriat şi am apăsat pe trăgaci, iar obrazul probabil că mi l-a rănit o aşchie din cartuş — murmură Irina.

— Tocmai venise nu ştiu de unde avionul; fetişcana se juca şi, deodată cartuşul... Aş vrea să ştiu cine se ocupă cu astfel de chestii? — ţipa indignat Cucereavenco.

Avionul nu mai apăru în acea noapte deasupra taberei. Ne-am prefăcut că nu acordăm prea mare importanţă întâmplării. O liniştirăm pe Irina şi sfătuirăm pe tovarăşi să se culce. Insă, Râsacov şi cu mine am mai stat mult timp să discutăm despre cele întâmplate. Oare să fi fost o întâmplare, că racheta verde a apărut deasupra taberei tocmai în momentul când trecea avionul german? Abram Iacovlevici, cu care am stat de vorbă separat, a negat cu hotărîre intenţia rea şi a apărat-o în fel şi chip pe Irina.

Incepurăm să supraveghem fata. Deocamdată totul mergea la fel. Irina muncea mai departe cu aceeaş tragere de inimă. Impreună cu Serghei Râbacov şi Saşa Carzâchin, ea a prins la Uta pe un important spion inamic. Cu ajutorul colhoznicilor, ea l-a legat şi l-a adus în tabără. Spionul venea din Pocepa. Sub sania spionului am găsit legată o carabină. La interogatoriu el a recunoscut că venise pentru a descoperi bazele de partizani şi ne-a furnizat informaţii foarte preţioase.

Irocica era prietenă cu toţi bărbaţii. dar cel mai mult cu Ţâbulschi. Acesta cânta la vioară, iar Irina cânta din gură şi am avut impresia că ei s'au împrietenit tocmai pe această bază. In orice caz, Irina era văzută cu Ţâbulschi mai des decât cu alţii.

Ea era neliniştită când Ţâbulschi pleca în recunoaştere sau la efectuarea vreunei operaţiuni. Aproape fără să se jeneze de cei din jur, îl ruga să fie prudent şi să nu se bage fără rost în foc. In această rugăminte nu era nimic nefiresc. Ca şi înainte, Ţâbulschi lupta cu curaj şi-şi lua cele mai periculoase sarcini.

Ţâbulschi se interesa foarte mult de stabilirea legăturii cu detaşamentele de partizani din apropiere. Râsacov nu-i permisese să se ocupe de această chestiune. In acel moment, stabiliserăm tocmai legătura cu unul din detaşamentele din raionul Navlinsk. Din motive conspirative, un singur om dela noi şi un singur om dela ei cunoşteau poziţia taberelor noastre.

Atunci Ţâbulschi insistă să fie trimis în recunoaştere la Briansk. Aveam tocmai mare nevoie de o astfel de recunoaştere. In primul rând voiam să aflăm ce se petrece acolo. In al doilea rând, trebuia să ducem la Briansk manifestele noastre.

Ţâbulschi plecă la Briansk şi parcă intră în pământ! Data când trebuia să se întoarcă trecuse demult. Nu ştiam ce s'a întâmplat cu el şi eram foarte neliniştiţi, mai ales Irina.

Intre timp, sosi în satul Colodnoe o expediţie de represiune cu un efectiv cam de un batalion şi începu să facă recunoaşteri intense la marginea pădurii. Zilnic apăreau în diferite locuri cercetaşi inamici. Grupuri de ale noastre angajau cu aceştia lupte.

Noi am pus puncte puternice de pază pe malul Desnei şi pe drumurile care duceau spre tabără. Nemţii nu încercau să atace tabăra direct, dar ne blocau. Ştirile din afară au încetat să ne mai parvină. Ştiam că la Urucie garnizoana nemţească a fost mult mărită, dar nu am putut afla nimic despre celelalte sate din jur. In cele din urmă, cercetaşii noştri au reuşit să se strecoare până în Pavlovca. Ştirile erau

proaste: majoritatea dintre oamenii noştri de legătură fuseseră arestaţi. Nu exista decât o singură concluzie: cineva ne trădase. Dar cine anume?

Eram cu toţii alarmaţi. Comandantul umbla cu o faţă întunecată şi tăcea. Îl apucau pur şi simplu furiile când cineva încerca să-i vorbească.

Ţâbulschi veni când toate speranţele de reîntoarcerea lui erau pierdute. Venirea lui a fost curioasă; el fu adus de omul de legătură din partea celor din Navlinsk.

— Cum ai nimerit la ei? Dece ai nimerit la cei din Navlinsk? — se repezi imediat la el Râsacov.

Ţâbulschi se aştepta la această întrebare.

— Dar cum puteam să mă întorc altfel? Oare voi nu ştiţi ce se petrece în jur?

Avea dreptate: dinspre Desna eram înconjuraţi de nemţi. Gândindu-se câteva clipe, Râsacov spuse:

— Bine, du-te în bordei şi acolo vom vedea despre ce e vorba.

După relatările omului de legătură, Ţâbulschi a fost reţinut de paza celor din Navlinsk pe un drum unde în acele zile nu trecea absolut nimeni. Ţâbulschi mergea drept spre tabăra partizanilor. Punctul de pază îl primise cu neîncredere, dar el arătă în mod convingător că în situaţia existentă el nu putea ajunge la detaşament pe o altă cale. Totuşi, Suslin, comisarul detaşamentului din Navlinsk îl ruga pe Râsacov să-l controleze bine pe Ţâbulschi, deoarece acesta părea suspect.

— Prea mult s'a interesat de detaşamentul nostru şi tot drumul m'a întrebat dacă mai există prin apropiere şi alte detaşamente şi unde anume — îşi termină povestirea omul de legătură din Navlinsk.

Râsacov îmi aruncă o privire semnificativă. Intrarăm în bordei.

Ţâbulschi stătea culcat pe pat, acoperit cu un

şal călduros, iar Irina şedea alături şi cârpea pantalonii prietenului său. Aceştia se rupseseră în timpul ultimului său drum.

Fără să adresăm niciun cuvânt lui Ţâbulschi, Râsacov şi cu mine ne aşezarăm pe un pat din faţa lui. Căutând ceva în raniţă, Râsacov urmărea cu privirea pe Ţâbulschi şi Irina. Simţind privirea aţintită asupra sa, Irina se prefăcu că este preocupată de lucru şi începu să întoarcă pantalonii lui Ţâbulschi. Pe genunchii ei căzu din buzunarul pantalonului o mică hârtiuţă. Fata îl privi pe Râsacov, apoi hârtiuţa, o luă şi, desfăcând-o spuse:

— Iţi cad din pantaloni bileţele de dragoste.

— Ce bileţele? — răspunse liniştit Ţâbulschi.

— Uite-o! — şi Irina agită hârtiuţa în faţa nasului prietenului său.

Acesta dădu şalul la o parte, privi hârtiuţa şi, ridicându-se imediat, întinse mâna ca s'o apuce.

— N'am să ţi-o dau! — ţipă jucăuş fata.

— Ce sunt glumele astea prosteşti? Dă hârtia încoace!

— Nu, mai întâi am s'o citesc eu — răspunse Irina aplecându-se când înainte, când înapoi. Probabil că ea voia să abată atenţia noastră, prin purtarea desgheţată.

— Dă-o încoace, îţi spun! — începu să ţipe Ţâbulschi şi apucă pe Irina de mână.

Ea începu să se smulgă. Ţâbulschi se înroşi de furie. Se vedea pe faţa sa că el este extrem de neliniştit şi de supărat că ea a început acest joc.

Râsacov se repezi la Irina şi îi smulse din mâinile ei hârtiuţa. Ţâbulschi lăsă imediat fata, luă pantalonii săi, îi bagă sub cap şi se culcă din nou. Liniştindu-se, el mormăi:

— A găsit şi momentul pentru gelozie, idioata!

Râsacov desfăcu hârtia şi citii conţinutul îm-

preună cu el. Acesta era într'adevăr un bilețel de dragoste adresat lui Țâbulschi. Cu un scris mărunt cu creionul, erau scrise cuvinte de dragoste. Râsacov era cât p'aci să împăturească bilețelul, când i-am atras atenția asupra numelor dela sfârșitul bilețelului. Aceste nume arătau în mod neîndoelnic că Țâbulschi este spion. Iată cum suna, aproximativ, sfârșitul bilețelului:

„Știi doar ce scumpete e acum, dar noi suntem asigurați pentru mai mult timp... Ne-am procurat provizii, deși a fost foarte greu, știi singur ce timpuri trăim... Acum sunt aici și Zaharov și Pimenov și Arcadii... Află cu ce ne pot ajuta prietenii din Navli...".

Zaharov, Pimenov și Arcadii erau oamenii noștri de legătură, care au fost de curând prinși de nemți!

Fără să spună nicium cuvânt, Râsacov apucă pe Țâbulschi de picioare și-l trase jos de pe pat. Spionul se rostogoli pe jos și puse mâinile deasupra capului, ca să se apere de lovituri.

— Cine a scris biletul? — urlă Râsacov.

Privindu-l pe Râsacov cu singurul ochi sănătos și acoperindu-și capul cu mâinile, Țâbulschi tăcea. Temându-mă că nu voi reuși să mai iau interogatoriul, dacă nu-l voi smulge imediat din mâinile lui Râsacov, pusei mâna pe umărul comandantului.

— Așteaptă, Vasilii Andreevici. Aici trebue să vedem despre ce e vorba — spusei și-l îndepărtai pe Râsacov.

Irina stătea într'o parte fără să se miște și-l privea cu groază pe Țâbulschi. Toți cei care erau în acea clipă în bordei ne înconjurară.

— Ia pantalonii lui și controlează-i bine! — ordonai lui Aculov.

Pe comandant îl dusei doi pași mai încolo.

Țâbulschi se ridică în picioare. In picioarele

goale, el stătea aplecat şi cu capul în jos. Unde dispăruse aspectul lui curagios?

Aculov cercetă repede pantalonii şi în spatele căptuşelii roase, descoperi încă o hârtiuţă.

Am luat hârtia din mâinile lui Aculov şi am desfăcut-o. Aceasta era un act de identitate, care dovedea că Ţâbulschi este ajutor de şef al unui serviciu de investigaţie, al poliţiei dintr'unul din sectoarele din Briansk. Cunoscând firea lui Râsacov, şi înţelegând că nimic nu-l va mai putea salva, Ţâbulschi n'a mai negat. El a recunoscut că actul este autentic.

— Dela cine primeai însărcinările? — întrebă Râsacov, abia stăpânindu-se să nu împuşte spionul pe loc.

— Şeful Gestapoului şi fratele meu, şeful poliţiei.

— Pentru ce păstrai la tine actul de identitate? — mă interesai eu.

— Pentrucă nu puteam să pregătesc o parolă pentru orice întâlnire cu nemţii, pe când actul arată totdeauna identitatea mea.

— Identitate? — sbieră Râsacov. Identitate poate să aibă un om, iar tu eşti o năpârcă!

— Irina e cu tine? — întrebai eu.

Ţâbulschi spuse printre dinţi:

— Nu.

Nici mai târziu, în cursul interogatoriului, Ţâbulschi nu spuse nimic compromiţător despre Irina. Insă, în realitate, ea era complicea lui. Acest lucru s'a constatat ceva mai târziu.

Ţâbulschi trebuia să descopere pe oamenii cu ajutorul cărora menţineam legături cu satele şi să stabilească locul unde se găsesc detaşamentele de partizani din apropiere.

Poate că numai pentru detaşamentul nostru, nemţii nu ar fi întreprins măsuri relativ complicate, ca trimiterea a câtorva spioni. Recunosc că în acea

perioadă mă mira întrucâtva atenţia pe care ne-o acordau nemţii. Mai târziu am aflat că în jurul nostru acţionează multe detaşamente de partizani. Erau printre ei şi partizanii din Trubcevsk şi detaşamentele din raionul Suzemsk şi grupul lui Saburov. Eram informaţi de existenţa detaşamentelor din Navlinsk şi menţineam cu ele o legătură permanentă.

Iată dece au trimis hitleriştii la noi pe Ţâbulschi şi pe Irina. Iată dece, după căderea lor, însuşi şeful poliţiei, fratele spionului Ţâbulschi, plecă să descopere locul unde se află grupurile de partizani şi fu mai târziu omorît de Tarasov şi Gutorov.

După demascarea şi executarea lui Ţâbulschi, stabilirăm o supraveghere şi mai intensă asupra Irinei. Băieţii noştri n'o scăpau din ochi nici un moment. Fata observă acest lucru şi hotărî să acţioneze făţiş. Ea ceru ca Râsacov să o împuşte dacă nu mai are încredere în ea.

— Aşa nu pot să trăesc! — declară ea cu hotărîre.

Noi am început s'o bănuim de trădare încă de atunci când trăsese rachetele. Dar bănuielile nu erau suficiente, pentru a trece la interogatoriu. Nu eram anchetatori pricepuţi şi ne temeam să nu stricăm lucrurile, luându-i interogatoriul prea devreme.

La demascarea Irinei ne-au ajutat tovarăşii.

Curând după împuşcarea lui Ţâbulschi, sosi la noi în tabără cu omul de legătură din Navlinsk, un om îmbrăcat într'o haină de piele roasă şi cu o căciulă cenuşie. Strâns cu o curea militară, cu un Mauser pe un şold şi cu o servietă la celălalt, el era foarte mobil, vorbea repede, cu o voce de bas răsunătoare şi fuma neîncetat din pipă. Părea să aibă cam 35 ani. După ce a arătat că este reprezentantul secţiei regionale a N.K.V.D., el spuse că a fost lăsat să lucreze în spatele frontului inamic şi luă pe Râsacov deoparte. Acolo el arătă comandantului do-

cumentele. Râsacov mă chemă. Noul venit îmi arătă şi mie actul de identitate, tipărit pe pânză. Numele său era Dmitrii Vasilievici Emliutin şi ulterior am lucrat mult cu el.

— La voi în detaşament se află o spioană — ne spuse Emliutin. — Ea se dă drept evreică, pentru a se ascunde mai uşor, dar în realitate este nemţoaică dintre colonişti. Nu există niciun fel de îndoieli, deoarece agenţii mei au aflat totul.

Râsacov rugă pe Emliutin să interogheze spioana în faţa noastră.

Chemată la interogatoriu şi înţelegând că totul e pierdut, spioana nu negă nimic. Omul de legătură din Colodnâi, prin care ea stabilise legătura cu noi, se dovedi a fi deasemeni un spion înrăit. El se instală dinainte la Colodnâi, susţinând că este ostaş fugit din prizonierat şi reuşi să obţină încrederea lui Râsacov. Povestea întâlnirii dintre Irina şi acest om de legătură şi transmiterea biletului, era deasemeni o invenţie. Operaţiunea cu trecerea în tabăra noastră a medicilor şi a inventarului din spital, fusese aprobată de nemţi. Gestapoul ştia că medicii se pregătesc să treacă la noi şi a hotărît să nu-i împiedice. Sacrificând spitalul, nemţii urmăreau să crecze autoritate agentului lor. Asasinatul pe care-l făcuse Irina a fost deasemeni organizat de Gestapo şi de comandantul militar. Irina omorîse într'adevăr un om, dar acesta era un poliţist care nu era pe placul comandantului şi trebuia înlăturat.

In afara unei serii de sarcini, ca de pildă semnalele date avionului, pentruca pilotul să poată şti exact aşezarea taberei, Irina trebuia să omoare pe câţiva activişti raionali care lucrau în rândurile partizanilor. La interogatoriu ea a numit pe Majuchin, Filcovschi, Cernov şi Tarasov.

Pe atunci nu ştiam încă nimic despre ei.

Spioana își continuă depoziția. Ea arătă că primise semnalmentele lui Țâbulschi și acesta pe ale ei și în detașament se recunoscură repede. Când au plecat după arme și, în ciuda ordinului comandantului de a nu se îndepărta, au susținut că au fost la prieteni pentru a obține informațiuni, ei s'au văzut în realitate cu comandantul lor german. In felul acesta, ei primiră sarcina de a omorî pe activiștii raionali care se ascundeau în ilegalitate. In încheiere, Irina spuse că nemții pregătesc necontenit spioni și că mai devreme sau mai târziu, îi vor trimite în detașamentul nostru, dacă nu i-au și trimis.

Această ultimă frază avu un efect sguduitor asupra lui Râsacov și, după impresia mea, a jucat un rol însemnat în comportarea sa ulterioară.

Demascarea spionilor care se strecuraseră în detașamentul nostru, a avut un efect puternic asupra stării de spirit a multor tovarăși. „In cine să avem încredere"? — această întrebare n'a dat mult timp pace oamenilor.

Râsacov fu apucat de un acces de neîncredere bolnăvicioasă.

— La dracu agitația și apelurile voastre! — țipa el. — Ajunge! Nu va mai fi nimeni primit în detașament! Voi omorî pe oricine va încerca să pătrundă la noi! Mai bine să fim mai puțini, dar în schimb oameni verificați!

In acele zile, era absolut imposibil să-l convingi că această părere este absurdă și dăunătoare.

8

După această întâmplare nenorocită, care îl scosese pe Râsacov de pe făgașul lui, când îi aminteam

de promisiunea dată de a intra în legătură cu comitetul raional, el îmi răspundea furios:

— Ce-ţi veni în minte? Ai găsit şi tu timpul potrivit. Când e plin de spioni peste tot. Vrei ca pe secretari să-i cureţe mai repede?

Insă, tocmai acum, în această situaţie grea, aveam nevoie ca de aer de conducerea Partidului.

Am început să caut singur legături cu comitetul raional şi discutai acest lucru cu Simonov.

Ivan Fedotovici Simonov era de prin partea locului. Inainte de război, el lucrase în organizaţia de Partid a unui sovhoz, iar în Armata Roşie fusese comisar politic. Localnicii se purtau faţă de el cu mult respect, lucru pe care l-am observat imediat.

Simonov mi-a comunicat că activitatea ilegală este condusă de comitetul raional. Afară de aceasta, activiştii comitetului raional se află în fruntea unui grup de detaşamente de partizani. Simonov nu ştia însă unde se află comitetul raional şi ce detaşamente conduce. La rândul său, Simonov mi-a vorbit în repetate rânduri de purtarea lui Râsacov, de spiritul său neîncrezător şi de tendinţa spre fapte anarhice şi arbitrare. Insă, fiind militar, Ivan Fedotovici era extrem de reţinut în critica comandantului său.

In timpul acestei discuţii, Râsacov se apropie de noi şi întrebă pe Simonov:

— Ivan Fedotovici, l-ai văzut pe Ivanov?

Il cunoşteam pe Ivanov ca fost activist sovietic din satul Sosnovoe-Boloto.

— L-am văzut, Vasilii Andreevici — răspunse Simonov plimbându-se prin bordei.

— Ei şi ce spune ticălosul?

— De ce ticălos? El e un băiat bun. Astăzi ne va trimite prin nişte prieteni două puşti, iar mâine va trece în rândurile noastre.

— Şi tu l-ai crezut?

— Şi dece nu? I-am promis să-l întâmpin.

— Asta mai lipsea! Ştii pentru ce vrea să vină la noi? Pentru ca să ne cureţe pe toţi! Pe trădătorul ăsta îl cunosc demult.

— Ce, ai înebunit, Vasilii Andreevici? Cine ţi-a spus prostiile astea?

— Pe individul ăsta îl cunosc demult. Ai să vezi... — repetă încăpăţânat Râsacov. Deodată, el apucă mantaua, o aruncă pe umeri şi strigă ordonanţei sale: — Ilinschi, calul!

Nimeni nu ştia unde a plecat Râsacov şi pentru ce. Cu dânsul plecaseră trei partizani, care îl însoţeau în permanenţă.

Seara pela 10, Râsacov veni mulţumit şi zâmbitor. El aduse cu sine două puşti. Când Râsacov plecă la bucătărie, însoţitorii săi povestiră mulţumiţi cum l-au înşelat pe încrezătorul Ivanov. Ei l-au chemat afară din casă şi i-au dat ordin să-i urmeze.

— Dar ce s'a întâmplat? — întreba Ivanov.

— Avem o treabă cu tine — răspunse Râsacov.

In curtea casei, Râsacov dădu ordin ca Ivanov să fie legat, scrise cu cretă litere mari pe spatele şi pe pieptul lui: „Trădător". Apoi îl plimbă pe Ivanov prin cătunul Gavani, unde orice copil îl cunoştea pe acest om cinstit.

Apoi Râsacov îl urcă pe Ivanov în sania sa, îl aduse la postul de pază al taberei şi-l închise în bordei pentru ca în ziua următoare să organizeze judecarea lui.

— Pentru ce? — ţipa Simonov uluit.

Eu am fost deasemeni extrem de indignat de acest act arbitrar. Nu-l cunoşteam pe Ivanov, dar n'am auzit niciodată nimic rău despre el. După cuvintele lui Simonov, el era un om sovietic cinstit, patriot, care ajuta pe oamenii noştri. De ce aş fi trebuit să cred

bănuielile neîntemeiate ale lui Râsacov iar nu părerea bună a lui Simonov?

Simonov ceru socoteală lui Râsacov.

— Ce, tu iei apărarea dușmanilor? — urlă Râsacov.

Purtarea lui Râsacov indignă și pe alți tovarăși. Seara veni la mine Saşa Carzâchin și-mi șopti:

— Vasilii Andreevici, el va strica totul. Cum să-l oprim?

Socoteam că această faptă nejustificată nu poate fi lăsată fără urmări.

— Trebue să organizăm imediat o ședință și să discutăm purtarea lui — spusei eu. — Vorbește Saşinca cu băieții, iar eu am să stau de vorbă cu Ivan Fedotovici.

Insă mai întâi trebuia vorbit cu Râsacov și îmi asumai din nou această sarcină.

De nenumărate ori povesteam tovarășilor diferite întâmplări. Râsacov se interesa deobicei de povestirile mele tot atât de mult ca și Bazderov și Râbacov. Am ieșit în urma lui din bordei și am început să-i vorbesc despre Denis Davâdov. Fără grabă, merserăm pe cărare prin pădure. Ascultând povestirea despre gloriosul partizan, el cădea pe gânduri și alteori își arăta entuziasmul.

— Da — spuse el spre sfârșit, dela unul ca Denis Davâdov ai ce învăța!

— Să nu uiți faptul că atunci el avea o armată și o bună organizare, pe când noi...

— Ia nu mai bate capul! — se înfurie Râsacov, întorcându-se spre mine. Simt unde vrei să ajungi!... Iată unde a dus militarismul tău!

Toată influența pe care o aveam asupra lui, pierise parcă. Eram însă convins că acesta este ultimul acces al vechii sale boli, care începe să devină vindecabilă. Acces mai turbat și mai puternic decât

înainte, dar ultimul. M'am hotărît să merg înainte, până la capăt, pentru cauză, pentru Râsacov însuşi. I-am spus pe faţă că faptele lui sunt nedrepte şi nelegale. Râsacov începu să ţipe:

— Eşti un orb din punct de vedere politic! Cum poţi să nu vezi că acest Ivanov este trădător, complice al nemţilor?!

— Partizanii nu aprobă acţiunile tale. Ele se bazează pe bănuielile tale personale şi nu sunt întemeiate pe nimic. Unde este dovada că Ivanov este trădător? Membrii detaşamentului sunt indignaţi. Lucrurile se pot termina prost, cu descompunerea detaşamentului. Asta urmăreşti tu? — căutai din nou să-l readuc pe Râsacov la realitate.

— Cine este indignat? Oameni perfizi! — continuă el să ţipe. Faţa sa slabă se lungise şi ochii îi deveniră sticloşi. In acest moment el era groaznic la vedere. Dece mie nu-mi spun niciun cuvânt?

— Fiindcă tu nu vrei să vorbeşti cu nimeni. Oare te sfătueşti cu cineva? Trebue să organizăm o adunare. La adunare o să-ţi spună fiecare în faţă ce crede...

Insă, convocarea unei adunări nu era pe placul lui Râsacov.

— Vrei să te apuci de meetinguri? Cu meetinguri n'ai să ajungi departe în război!

Totuşi, în cele din urmă, eu, împreună cu alţi tovarăşi, am reuşit să-l convingem pe Râsacov să organizeze adunarea. El a acceptat numai fiindcă era convins că are dreptate.

Adunarea l-a desamăgit crunt pe Râsacov.

— Sunt unii pe aici care au vrut să ţinem o adunare. N'au mai flecărit demult şi-i mănâncă limba! Aşa că vom ţine acum adunarea. Dau cuvântul pentru raport, tovarăşului Andreev — începu Râsacov.

Se auziră voci care cereau să fie ales un preşe-

dinte şi un secretar, dar comandantul le-o tăie scurt:

— Eu sunt preşedinte, iar de secretar nu este nevoie. N'avem hârtie prea multă şi trebue s'o economisim pentru chestiuni importante, iar nu s'o risipim, pentru a nota toate flecărelile.

El vorbea încet, cu o nuanţă de sarcasm.

Raportul meu a durat o jumătate de oră. Am arătat cum încearcă nemţii să distrugă detaşamentele de partizani, cum trimit ei spioni care au sarcina nu numai de a afla forţele partizanilor, dar de a-i şi descompune, de a le submina încrederea reciprocă şi în popor. Nemţii caută să compromită mişcarea de partizani, să înfricoşeze populaţia şi s'o rupă de partizani — spuneam eu şi citam exemplele pe care le cunoşteam cu toţi. Sub masca de partizani, nemţii împuşcă în massă populaţia civilă şi organizează jaful. Râsacov nu putea să lase cuvintele mele fără răspuns. Insă el se decise nu să se explice, ci să acuze.

— Oare să depunem armele, din cauză că nemţii acţionează sub masca de partizani? — spuse el. Oare să-i mângâiem pe cei care au trădat şi trădează Puterea Sovietică? Tovarăşul Andreev afirmă că noi, adică eu, judecăm şi pedepsim în mod nelegal. Ştiţi cui ia el apărarea? Au fost prea puţine exemple ca Ţâbulschi şi lepădătura aia de Irina? Poftim, mai avem! — Râsacov smulse din geanta sa un teanc de hârtii. Iată documente care poate că vor deschide ochii unor intelectuali care se tem tare mult de sânge!

El începu să citească relatări şi denunţuri. Crimele faţă de Patrie ale celor pe care îi învinuia erau atât de odioase, încât se părea că şi pedeapsa cu moartea este o pedeapsă prea mică.

Cei prezenţi cunoşteau bine pe oamenii despre care era vorba în aceste documente. Invinuirile li se părură extrem de curioase. Simonov se ridică şi ceru să se spună numele denunţătorilor. Râsacov

îi numi. Imediat deveni clar că denunţurile erau făcute de nemţi şi trimise cu abilitate lui Râsacov prin agenţii lor. In plus, agenţii se răzbunau astfel pentru socotelile vechi. Toate acestea le-am putut stabili destul de uşor şi lucrurile erau absolut evidente.

Am descoperit şi cine fabrică denunţurile şi le trimite prin persoane interpuse. Hârtiile erau trimise de fratele lui Ţâbulschi.

Ce rezultate a avut această primă adunare care s'a ţinut în detaşament? S'a dovedit că Râsacov a comis greşeli grave şi periculoase pentru cauză. Era prea sigur de sine şi pierduse încrederea în popor. Aceste greşeli l-au făcut să acţioneze izolat, să se ţină departe de detaşament, al cărui comandant de sine stătător se considera şi l-au făcut să aibă bănuieli curioase şi bolnăvicioase.

Am avut impresia că la adunare Râsacov a înţeles întreaga gravitate a erorilor sale. El a declarat:

— Pentru a evita aceste greşeli în viitor, trebue să ne sfătuim mai des. Afară de aceasta, trebue să facem în detaşament o adevărată ordine.

— Trebue să înfiinţăm un stat major. Propun ca şef al statului major pe Vasilii Andreevici „cu barbă"— spuse Ivan Aculov.

Aşa s'a şi hotărît.

Odată ce reuşisem să frângem spiritul dictatorial al lui Râsacov, trebuia mers mai departe. Tot aici la adunare, am propus să dăm formă organizaţiei de Partid.

Pentru prima dată, Râsacov a povestit în faţa tuturor partizanilor că el a fost trimis la Urucie pentru a organiza detaşamentul, de comitetul raional al Partidului, ai cărui secretari şi membri se află împreună cu un grup de comunişti în pădure, doar la câţiva kilometri distanţă de aici!

Membrii de Partid care se aflau la adunare, au

fost indignați aflând ceeace eu cunoșteam deja. Cu ce drept a ascuns Râsacov existența comitetului raional ilegal? Râsacov începu să spună ceva pentru a se justifica. Atunci l-am întrebat pe Saşa Cotomin:

— La cine te-ai dus tu când ai ieşit din încercuire? La Râsacov?

— Nu, nu la Râsacov — răspunse Cotomin. Am auzit că în aceste păduri lucrează un comitet ilegal de Partid.

— Iar unde este comitetul raional, acolo-i şi ordine. Auzi, Vasilii Andreevici? — mă întorsei spre Râsacov. Impreună cu Aculov şi Krasnoiareț, am venit deasemeni încoace, numai fiindcă am auzit de comitetul raional ilegal. Iar comandantul nostru ce face? Tot aşteaptă, strânge fapte glorioase pentru a raporta comitetului raional, are grijă de gloria personală. Ei, bine! Le-a şi strâns!...

Râsacov nu mai căută să se justifice.

— Trebue să-i băgăm mințele în cap lui Râsacov — îmi spuse după adunare Ivan Fedotovici Simonov. — Ăsta este din cei care trebue ținuți în frâu de o mână puternică.

— El trebue întâi luat în mână, iar apoi ținut — răspunsei lui Simonov.

De unde provenea încăpățânarea, orgoliul bolnăvicios şi excesiv din caracterul lui Râsacov — trăsături pe care trebuia să le scot din el cu atâta greutate? Unde, în ce mediu a crescut el? — mă întrebam de nenumărate ori. Treptat m'am convins că toate aceste lucruri sunt mai curând o urmare a educației proaste, decât a firii lui. Râsacov s'a născut în 1916, dintr'o familie de țărani mijlocaşi. El era încă copil, când şi-a pierdut tatăl. Mama, nevoită să muncească pentru a-şi hrăni familia, nu a putut da o atenție deosebită fiului său. Cu greu a terminat el 6 sau 7 clase.

— In copilăria mea n'a fost nimic bun —, spunea el în momente de sinceritate. — Creşteam ca o plantă sălbatecă. Şi dacă Comsomolul nu m'ar fi adunat de pe drumuri, deveneam precis un bandit. Ca toţi copiii, am fost la'nceput foarte încrezător. Din cauza acestei încrederi am şi păţit-o. Era la noi în sat un ţăran hain. Eu eram prieten cu copiii lui. In timpul iernii el le făcea săniuţe frumoase, iar eu nu aveam defel. Implinisem atunci 6 sau 7 ani. Şi, îmi amintesc că am vrut să învăţ singur să fac o săniuţă. M'am dus la vecin pe un ger teribil. „Bune săniuţe faci, bade Ignat! Tare aş vrea să învăţ şi eu!" — „Ei, asta e un lucru foarte simplu"! — „ Cum?" — îl întreb. „Vezi acolo o scoabă de poartă"? — „Văd"!. — „Linge-o odată şi ai să înveţi imediat!" In general era o glumă cunoscută, o distracţie veche. Copil fiind, am alergat la scoabă, am scos limba şi am lins scoaba. Din cauza gerului, limba mi-a rămas lipită de această scoabă blestemată. Ticălosul bărbos râdea de se prăpădea. Toată pielea de pe limbă îmi rămăsese pe scoabă. După aceea, timp de o lună am fost bolnav şi de atunci, între altele, am început să vorbesc greu.

Şi deodată, Râsacov începu să povestească cu sinceritate şi amărăciune, cum se întâmplă ca adesea un ticălos şi ignorant care nimereşte în calea unui copil, îi falsifică acestuia întreaga lume. Ignat îl făcu să fie convins că pe lume e bine să nu bagi niciodată degetul în gura cuiva, că ţi-l va muşca!

— De atunci am hotărît — continuă Râsacov — că este mai bine să mulţi singur decât să laşi pe altul să te muşte! Ei şi aşa a început. Făceam nişte bătăi groaznice. Formasem un grup de prieteni, pe care îi conduceam şi când am crescut, luam de sărbători armonica în mână şi, cu toată banda umblam prin sat. Era mai bine să nu-mi iasă cineva în cale. Pe scurt, am început să fac pe huliganul. Ca instigator,

eram des adus la miliție. Nu m'au dat în judecată, fiindcă le era milă că eram tânăr, dar m'am ruşinat într'atât, încât am început să mă potolesc. Atunci veni la noi un tovarăş, un comsomolist, băiat bun. Acesta mă strânse de pe drumuri. Am intrat în Comsomol, vrând să lucrez într'adevăr. Mi se făcuse ruşine că sunt ca o buruiană pe câmp şi am vrut să dovedesc că şi eu sunt un om sovietic. Şi ceeace spuneam sau promiteam, era sfânt. Oricât de greu ar fi fost, îmi ţineam promisiunea.

Râsacov nu ne-a ascuns că şi în organizaţia de Comsomol oamenii aveau mult de furcă cu el. El se apuca cu pasiune să îndeplinească orice însărcinare, dar nu era în stare să se intereseze mult timp de acelaş lucru. Totodată el căuta o muncă unde nu avea conducere şi era însetat de independenţă.

— Imi place independenţa. Oricât de mic ar fi sectorul de lucru, dar să se vadă ce faci!

El a fost însă trimis la lucru de birou, în comitetul executiv raional. Acolo a intrat în Partid. Mai târziu, Râsacov a devenit preşedinte al Sovietului Sătesc, funcţie pe care o ocupa când a început războiul. El împlinise 25 ani, dar ca şi înainte, în tinereţe, el era încrezut, încăpăţânat şi orgolios. Aceasta, deşi el nu avea de fapt niciun motiv să fie orgolios, dacă presupunem că pentru orgoliu există, în general, motive. In detaşamentul de partizani, unde fusese scutit de control până la un timp, el a început să lucreze din nou după maniera sa...

9

Oamenii cu numele Majuchin, Filcovschi, Ciornâi şi Tarasov, pe care intenţiona să-i ucidă spioana Irina,

deveniră pentru mine acum fiinţe reale. Am aflat că Ciornâi este al doilea secretar al comitetului raional, Majuchin — preşedinte al comitetului executiv raional, iar Tarasov — secretarul acestuia. Tot cu ei se afla tatăl lui Saşa Carzâchin.

Mai era acolo un om, despre care cei care-l cunoşteau, nu puteau să vorbească fără a zâmbi.

— Ivan Vasilievici Gutorov — comisar de batalion. — îmi spunea Saşa Carzâchin. Om bun, luptător curagios şi glumeţ. Râzi de te prăpădeşti, când vorbeşti cu el. Îi place deasemeni să cânte la armonică. Admirabil om! Acum umblă într'o uniformă germană.

— Dece într'o uniformă germană?

— A omorît un ofiţer neamţ. La noi — adăugă Saşa — Gutorov a venit din încercuire, aducând cu sine o puşcă automată.

Am decis că a venit momentul să acţionez. Toate mijloacele fuseseră epuizate. Râsacov nu-şi ţinuse promisiunea şi aveam dreptul să intru în legătură directă cu organizaţia de Partid. Aceasta mai ales acum, când îndeplineam funcţiunea de şef al statului major.

I-am trimis lui Ivan Vasilievici un bileţel: „Colega! Vă rog să mă iertaţi pentru acest bileţel. Nu ne cunoaştem, dar facem parte din aceeaş armată. Este extrem de necesar să ne întâlnim. Convingeţi-i pe secretarii comitetului raional să vină la Râsacov. Acest lucru este absolut necesar".

Am transmis bileţelul prin tatăl lui Saşa, care venise la Urucie să-şi viziteze familia.

Dar şi înainte de aceasta, atmosfera din detaşament devenise mai bună. Râsacov era nemulţumit când, în calitate de şef al statului major, mă băgam, după cum i se părea, în funcţiunile de comandant, dar totuşi uneori se sfătuia cu mine. In detaşament se formase un nucleu din tovarăşi membri de Partid. Aceasta ne înlocuia provizoriu organizaţia de Partid.

Grupul exercită o puternică influenţă asupra lui Râsacov. Râsacov a fost influenţat şi de unele „inovaţii" formale din viaţa noastră. Am introdus sistemul ca ordinele să fie date în scris, iar dacă ordinul trebuia dat în lipsa lui Râsacov, scriam: „Comandantul detaşamentului, tovarăşul Râsacov, ordonă"... etc. Acest lucru îi plăcea.

Acum am obţinut dela Râsacov să accepte să primească în detaşament cetăţeni sovietici cinstiţi.

Atacurile noastre dese şi curagioase, dacă ţinem seamă de forţele pe care le aveam, nu se putea să nu alarmeze pe nemţi. In două-trei săptămâni după operaţiunea dela Lopuş, am nimicit zece secţii poliţieneşti de plasă şi primării şi am omorît mulţi trădători şi unelte ale nemţilor. Puterea nemţilor înceta în raionul în care acţionau forţele noastre. La punctele de colectare încetară să parvină produsele agricole, iar cele colectate înainte erau aduse la baza noastră şi restituite ţăranilor. Primarii fugiţi din plasă urlau de furie şi cereau ajutor forţelor armate germane. Primarul din Vâgonici scria comandantului din Briansk următoarele: „Partizanii s'au obrăznicit într'atât, încât apar în sate chiar şi în timpul zilei. Starostii şi şefii poliţiei au fost aproape toţi prinşi de partizani şi alţii noi nu putem numi, deoarece toată lumea refuză, temându-se de partizani. Ţăranii duc în pădure produsele şi vitele, iar apoi declară că totul a fost luat de partizani. Dacă forţele dvs. armate nu vor ajuta la restabilirea ordinei, nu pot garanta executarea furniturilor pentru armată".

In urma acestor fapte, nemţii au hotărît să cureţe de partizani tot ţărmul râului Desna, întreprinzând o mare expediţie de pedepsire. Această expediţie a reuşit să dea de urma comitetului raional al Partidului şi de un grup al activului raional de Partid din Vâgonici. Grupul a primit lupta. 25 oameni se apărau

împotriva unui batalion de nemți. Apărarea era organizată în pădure, zăpada era adâncă și acest lucru a ajutat pe partizani. Rezistând până la venirea întunericului, grupul activului raional de Partid și secretarii comitetului raional ilegal, se retraseră în tabăra noastră, pierzând pe unul dintre cei mai buni comuniști și tovarăși de luptă — responsabilul secției raionale a N.K.V.D. — Emelianov.

In schimb, pe nemți expediția i-a costat scump. In această luptă ei au lăsat 40 morți și mulți răniți. A fost omorît și comandantul batalionului german, care conducea operațiunea. Aceasta s'a întâmplat la 7 Ianuarie 1942. Nemții pierduseră pe agenții din grupul nostru — Irina și Țâbulschi — și probabil că nu mai căpătau informațiile necesare despre noi. Posibil că această împrejurare ne-a ajutat să ne păstrăm baza. Nemții nu au venit la Lihoi-Elnic, dar din acel moment, ambele grupuri din raionul Vâgonici — al nostru și al comitetului raional — s'au contopit într'unul singur; din ele s'a format un detașament pe care l-a numit după numele lui Sciors. Până atunci, grupul nostru nu avea un nume.

Acum aveam cu noi comitetul raional al Partidului și acest lucru a schimbat radical ordinea din detașament. Imi aduc bine aminte de Ivan Fedotovici Simonov, care parcă a înviat atunci, deși era foarte bolnav.

— Ce te-ai înveselit așa, deodată? — întrebai eu.

— M'am înviorat ca după o furtună puternică — îmi răspunse vioi Simonov. — Cât timp tună, parcă nu ți-e bine pe suflet. Acum a apărut soarele, aerul e mai proaspăt și pe suflet e mai ușor!... Cu Filcovschi n'ai vorbit încă?

— M'a chemat acum.

Filcovschi și Ciornâi, Majuchin și Tarasov au început să studieze viața detașamentului și să se ocupe

de regulile ei şi de interesele vitale ale oamenilor. După discuţia avută cu membrii Biroului comitetului raional, Râsacov era parcă abătut. Se simţea în el o nelinişte.

— Ei, Vasilii Andreevici, nu puteai să raportezi despre mine membrilor Biroului aşa cum trebue, în mod partinic — spuse el prinzând un moment liber.

Tonul rugător al lui Râsacov mă uimi.

— Dar ce s'a întâmplat? — întrebai eu.

— Ştii că prea mă laudă. Imi spun erou...

— Dar ce, tu nu eşti de acord?

Insă, lui Râsacov nu-i ardea de glumă.

— Imi spun ei vorbe bune, dar nu-mi prea vin la îndemână — continuă el. — De popor spun că m'am rupt. Incă puţin şi voi începe să semăn cu un bandit. Bun erou, n'am ce zice! Presimt că la şedinţa Biroului o să mă aranjeze bine! Că ei cred, dar eu, reiese că nu sunt deloc comunist.

Ce se schimbase? Concluzia venea dela sine: apăruse o organizaţie de Partid. Până atunci, Râsacov fusese singurul stăpân în detaşament. Acum însă, vrei nu vrei, trebuia să dai socoteală de faptele tale. Râsacov simţi greutatea răspunderii.

— Acolo unde există comitetul raional, există şi ordine — îi spusei lui Râsacov, amintindu-i discuţia precedentă. De comitetul raional n'ai ce să te temi. Pentru tine e mai rău când nu este comitetul raional.

— Nu sunt din cei care se tem. Dar e ruşinos, ce dracu! Ce vor spune băieţii? Nu-i plăcut...

A doua zi, am avut o întrevedere cu trei dintre membrii Biroului comitetului raional — Filcovschi, Majuchin şi Ciornâi. Căsuţa statului major nu era prea plăcută pentru discuţii şi ne-am dus în pădure. Era o zi însorită şi fără vânt. Pe ambele părţi ale potecii se ridicau pini seculari, brazi şi stejari acoperiţi de zăpadă.

— Ţin minte cum veneam aici în copilărie cu tatăl meu — spuse Majuchin, privind copacii. — El expropria, ca să zicem aşa, pădurea moşierească, iar eu priveam cu teamă sălbătăcia pădurii. Era în timpul verii. Mă temeam grozav de şerpi şi aici e tocmai locul unde ei sunt cei mai mulţi...

Chiar dela prima întâlnire, Ivan Sergheevici Majuchin îmi făcu impresia unui om gânditor şi serios, nu prea vorbăreţ şi calm. Mai târziu m'am convins că el este un comandant întreprinzător şi hotărît. Se născuse la Urucie şi cunoştea bine pădurile din raionul Vâgonici.

Filcovschi părea tare istovit. Faţa sa bolnăvicioasă şi galbenă avea o nuanţă de sfârşeală.

— Vă miraţi de cum arăt? — întrebă Filcovschi. Boala nu mă lasă în pace.

Ştiam acest lucru. Am văzut cum îşi stăpâneşte boala cu un teribil efort de voinţă. Fiind nou în detaşament, el studia cu atenţie pe oameni şi din conversaţiile la care am asistat, se vedea că ai de a face cu un activist experimentat şi serios.

In detaşament, toată lumea se purta cu respect faţă de el, ca secretar al comitetului raional şi comisar. El era de aceeaş vârstă cu mine. In trecut, lucrase ca muncitor la o fabrică de confecţiuni din Briansk, iar apoi lucrase zece ani ca activist de Partid. Filcovschi cunoştea bine atât oraşul cât şi satele, deoarece timp de câţiva ani a condus o organizaţie de Partid dintr'un sat. După relatările tovarăşilor, el lucrase admirabil în timp de pace.

Ivan Sergheevici Majuchin, fostul preşedinte al comitetului executiv raional, îmi povesti tragedia lui Filcovschi. Chiar la începutul războiului, Filcovschi şi-a evacuat familia: soţia, trei copii — dintre care cel mai mare avea 7 ani, iar cel mai mic 3 — şi o rudă. Ei plecară spre răsărit numai la 200 kilometri. Era

greu de trăit prin locuri străine: nu aveau casă, copiii începură să bolească. In acel timp, Armata Roşie a oprit înaintarea nemţilor pe râul Sudosti. La Vâgonici, lumea a crezut că nemţii nu vor trece mai departe şi că familiile pot fi aduse înapoi. La 5 Octombrie, soţia şi copiii săi se întoarseră la Vâgonici, iar în ziua de 6, raionul a fost ocupat de nemţi. Hitleriştii au început vânătoarea după Filcovschi şi familia sa. Mai întâi el s'a ascuns la Colodnâi, dar apoi împrejurările l-au forţat să plece în pădure; Filcovschi trimise familia în satul Pavlovca. Acolo nemţii îi prinseră, îi uciseră în chip bestial şi aruncară cadavrele mutilate lângă spitalul din Uta.

După ce am aflat această poveste, am înţeles cât de greu i-a fost lui Filcovschi să supravieţuiască acestei tragedii. Filcovschi suferea crunt, dar nenorocirea personală nu-i luase simţul de răspundere şi nu-i frânsese voinţa. După cum am observat, oamenii aveau un mare respect faţă de Filcovschi.

Tovarăşii îmi povestiră despre începutul nereuşit al luptei ilegale şi despre distrugerea bazelor. Nu aveau experienţă. Locuinţele conspirative erau descoperite, una după alta. Oamenii lăsaţi pentru legături erau nevoiţi să se ascundă. Mulţi au căzut. Membrii Biroului comitetului raional au hotărît să rămână pe loc şi să ia acţiunea dela capăt. In curând ei se întâlniră cu Nicolai Danilovici Tarasov. Căutând să iasă din încercuire, el rătăcea prin pădure. In fundul pădurii, ei au construit un bordei în pământ, au organizat din nou bazele şi au început să adune oamenii.

Comitetul raional al Partidului şi comitetul executiv raional, adresară cetăţenilor din raion o chemare la luptă, în care se arăta că, conducătorii sovietici şi organizaţia de Partid se află pe teritoriul ocupat şi continuă lupta înverşunată împotriva co-

tropitorilor şi a cozilor lor de topor. Ei îndemnau poporul să nu creadă minciunile fasciste şi să adere la luptă.

La început, Râsacov a fost cu Filcovschi. Dar, după primele insuccese, s'a instalat în regiunea Urucie şi a format din proprie iniţiativă şi separat, un grup de luptă.

Fără să observăm, ajunseserăm la postul de pază. Şeful său era Taras Bulba. De fapt numele său era Matveenco, dar pentru forţa teribilă şi pentru obiceiul de a povesti nuvela lui Gogol, el fu numit cu numele eroului din Zaporojie. Privind acum statura sa puternică şi ţinuta cu care dădea raportul lui Filcovschi, mi-am adus aminte cât de istovit venise el în detaşament şi cât de timid fusese la început. „Iată că am făurit un adevărat luptător pentru fapte mari" — gândii eu.

M'am aşezat cu Filcovschi pe un copac prăbuşit şi am continuat discuţia. I-am povestit despre munca cu Râsacov. Cum era şi de aşteptat, membrii Biroului vedeau calităţile combative ale lui Râsacov, dar persoana lui nu-i entuziasma. Greşelile sale întunecau pasiunea plină de abnegaţie, pe care o aduceau în acţiunea lui.

— Aceste greşeli se chiamă teama de masse — spuse Alexandr Cuzmici Ciornâi, al doilea secretar al comitetului raional. El vorbea încet, cu pauze. Ţinea în mână o ramură de brad şi desena cu ea pe zăpada moale. Am reţinut vocea sa adâncă şi clară şi modul său de a vorbi: clar, ca şi cum ar citi o conferinţă.

— Teama de masse este un lucru periculos — continuă Ciornâi — şi tovarăşul Stalin a apreciat demult cum se cuvine pe oamenii care suferă de această boală. Acest lucru era dăunător şi în timp de pace, dar este de-adreptul o pacoste pe timp de război.

Filcovschi asculta şi clătina în tăcere din cap.

— Înţelegeţi în ce constă greşala sa? In faptul că el înţelege în mod diferit noţiunile popor şi oameni. El luptă pentru popor, poporul reprezintă ceva monolit şi demn de încredere, iar oamenii, oamenii luaţi în parte, nu sunt — după părerea sa — demni de încredere. S'a găsit un ticălos sau doi şi el s'a speriat şi s'a înrăit.

— Acelaş lucru şi în ceeace priveşte militarii — spuse Ciornâi. Avem nevoie mai mult ca niciodată de comandanţi deştepţi şi pricepuţi... Pe când el... Ar trebui terminat cu el şi încă mai repede!

Ne reîntorceam în tabără. La postul de pază, Filcovschi intră în vorbă cu Taras Bulba.

— Ce zici de Râsacov? Il consideri un comandant priceput? Sau nu-i bun de nimic?

— Ar trebui să-l scuturăm puţin, dar n'avem ce-i face! Nu se poate — disciplina — răspunse partizanul.

După părerea oamenilor, disciplina îi ţinea în jurul lui Râsacov. Râsacov însuşi se referea în permanenţă la disciplină. Numai că el o privea unilateral, considerând că disciplina o întruchipează el, autoritatea lui de comandant, care se bazează pe puterea nelimitată.

Oamenii o înţelegeau în felul lor, ca datorie faţă de Patrie, ca ură faţă de duşman.

— Ce m'ar fi ţinut lângă Râsacov, dacă nu disciplina? — ne întrebă Matveenco. Nimic... Eu nu sunt de prin partea locului, nu am nici familie, nici casă. N'aş avea decât să-mi pun mantaua, să iau bâta şi, p'aci mi-e drumul... Dar, uite-te că nu pot pleca. Disciplina o am aici — şi Taras se lovi în piept. Oare pentru asta am căutat pe partizani, ca să mă supăr pe unul şi să plec? Ajunge, am rătăcit destul, nu am timp de pierdut. Neamţul trebue bătut,

trebuesc goniţi la dracu aceşti câini turbaţi, până când n'or muşca tot poporul.

— Adică, după părerea ta, Râsacov e un om rău? — îl întrerupse pe Taras, Filcovschi.

— Tocmai asta e, că nu! — răspunse Taras Bulba. El e băiat bun, curagios, în luptă rar poţi să găseşti unul ca el, dar îi lipseşte simţul politic. Şi caracterul său ar trebui înfrânat niţel.

Ce era de făcut cu Râsacov? Să-l lăsăm comandant al detaşamentului unit, sau să-l înlocuim? Comitetul raional hotărî să-l păstreze în postul de comandant. Preşedintele comitetului executiv raional, Majuchin, era mult mai potrivit pentru această funcţiune, atât prin trecutul său de Partid, cât şi prin caracterul său, dar Râsacov avea o mare experienţă a luptei de partizani.

Seara, la şedinţa restrânsă a Biroului, i s'a arătat în mod amănunţit lui Râsacov dece este lăsat în vechea funcţiune.

Filcovschi a fost numit secretar al Biroului. Partizanii au aprobat această hotărîre. Râsacov era deasemeni mulţumit, dar, cum au arătat-o evenimentele următoare, el nu înţelesese până la capăt importanţa hotărîrii.

10

După şedinţa comitetului raional, a început să fie mai mult de lucru la statul major. Nu aveam însă nici măcar un curier şi trebuia să fac totul singur. Culegând informaţii, am început treptat, să cunosc mai bine pe tovarăşii mei. L-am cunoscut mai bine şi pe Ivan Sergheevici Majuchin. El păstrase invitaţia

pe care i-o făcuseră nemții de a ocupa postul de primar la Vâgonici, lucru pe care l-am mai amintit. El îmi predă acest document, pentru ca să-l introduc în dosar.

L-am întâlnit deasemeni pe Nicolai Danilovici Tarasov. Inainte de război, el a lucrat ca secretar al comitetului executiv raional din Vâgonici. In vara anului 1941, a fost concentrat și nu s'a mai întors la comitetul executiv.

La începutul lunii Noembrie, după ce suferise o grea contuzie, Tarasov nimeri în satul Colodnâi de unde era de fel. Ca și mulți alții, a reușit atunci să scape din încercuire. Lui nu i-a fost însă dat să petreacă nici măcar o oră în satul natal, deoarece a aflat că este urmărit de Gestapo. Pentru a nu cădea în ghiarele nemților, el a plecat peste Desna și a stat într'o căsuță de pădurar. Câteva zile a trăit ca un pustnic. Apoi, fratele mai mic l-a ajutat să intre în legătură cu Filcovschi, Ciornâi și Majuchin. Din acest moment a început munca lor comună.

L-am revăzut ca pe un vechi cunoscut, pe Ivan Vasilievici Gutorov. Dealtfel și lui reușise Râsacov să-i strice dispoziția. Careva îi povesti lui Râsacov un episod petrecut cu Gutorov în timpul unei operațiuni împotriva nemților. In momentul hotărîtor, trecu prin fața lui Gutorov o vulpe. Fost vânător, Gutorov nu a rezistat tentației și trase o salvă din pușca mitralieră asupra vulpii, provocând astfel deschiderea prematură a focului împotriva dușmanului. Din această cauză, planul de luptă era cât pe ce să dea greș.

— Trebuia împușcat ca provocator și semnalizator — se înfurie Râsacov.

Firește că lucrurile s'au terminat cu aceasta. Dar Ivan Vasilievici a mai fost mult timp indispus.

Lista efectivului detaşamentului se terminase acum cu numărul 75. Detaşamentul avea exact de două ori şi jumătate mai mulţi oameni decât numărul pentru care fusese prevăzut bordeiul nostru. In zilele următoare au mai venit în detaşament familii de partizani cu copii şi cu bătrâni bolnavi şi mulţi locuitori paşnici care fugeau de atrocităţile nemţilor.

In timpul nopţii, cele două etaje de paturi din bordeiul nostru erau pline până la refuz. Nu rămăsese loc liber nici pe jos. Se dormea şi şezând şi în picioare. Aerul era atât de greu, încât lămpile de gaz nu puteau să ardă nici măcar pe jos. Din cauza acestei aglomeraţii, a apărut exantematicul.

Epidemia lovea un partizan după altul.

Construirea unei locuinţe noi, a unei încăperi de izolare pentru bolnavi şi de descongestionare a bordeiului comun, reprezenta singura posibilitate pentru a stinge epidemia. La această concluzie a ajuns statul major al detaşamentului. Fiecare dintre noi îşi dădea seama că săparea unor noi bordee chiar cu ajutorul trotilului, constituia o problemă grea. Pentru aceasta ar fi fost nevoie de cel puţin o săptămână, iar în acest interval de timp, exantematicul putea face multe victime noi.

Atunci am hotărît să mutăm în pădure câteva case gata din sat. Aceasta era cea mai bună soluţie. Dar cum să luăm casele din sat? In orice sat se aflau nemţi şi poliţişti. Nu exista decât o singură soluţie: să scoatem pe nemţi din Urucie şi să aducem casele în pădure. I-am propus lui Râsacov această operaţiune şi n'a fost nevoie să-l conving. Oricând era vorba de acţiuni de luptă, Râsacov nu trebuia convins. El singur îi spunea mereu lui Filcovschi:

— Pentru ce dracu să stai şi să aştepţi până te va doborî tifosul? Mai bine să mori de un glonte

duşman, decât de un păduche. Hai să facem puţină zarvă la Briansk...

— Şi mai departe? — îl întrebă Filcovschi.

Râsacov tăcea.

Acum, când i-am propus lui Râsacov să cucerim dela nemţi Urucie şi să aducem din sat case gata, el parcă aştepta acest lucru.

— Cu toţii mergem la luptă — spuse secretarul comitetului raional.

In aceeaş zi, după ce se întunecă, luarăm pe toţi oamenii sănătoşi, în număr cam de 35 şi pornirăm din tabără. Ca deobicei, mergeam direct prin pădure, iar nu pe drum. Dar, după trei ore am ajuns la Desna şi am pornit spre Urucie în trei grupe: două de câte 15 oameni şi una de 5. Grupul din 5 oameni trebuia să atace satul frontal peste râu şi, la semnal — o rachetă albă trasă dinspre flancul drept — să deschidă focul asupra marginii răsăritene a satului şi imediat ce va începe lupta la marginea dinspre Nord, să înainteze. Celelalte două grupuri urmau să cucerească Urucie. Unul, comandat de Tarasov, cu care erau şi Majuchin şi Ciornâi, trebuia să iasă dinspre Sud, pe drumul dintre Pavlovca şi Urucie, iar celălalt, comandat de Râsacov şi Filcovschi, urma să atace inamicul dinspre Nord, între cătunul Riasnoe şi Urucie. Eu făceam parte din acelaş grup cu Râsacov. In mână ţineam un pistol de rachete, cel pe care ni-l adusese în detaşament spioana Irina.

Pe malul stâng al Desnei, la umbra pădurii, înaintam spre Nord în monom, unul după celălalt. Croiam drumul prin zăpada adâncă. Nu cunoşteam regiunea şi adesea nimeream în râu, cufundându-mă în zăpadă până la umeri. Râsacov îmi venea imediat în ajutor, trecând culcat peste răpă şi trăgându-mă de mâini. Zăpada intra în pâslari, pe după guler, se topea şi rufele ude se lipeau în mod neplăcut pe

corp. Noi mergeam încet, căutând să nu obosim. Înaintaşii se schimbau mereu. Am fost depăşit de Aculov, care-mi spuse încet:

— Eh, Vasilii Andreevici, să fi avut schiuri acum, ce bine ar fi fost...

„Într'adevăr, dece să nu ne procurăm schiuri?" — gândii eu. Şi, pe loc am hotărît că trebue neapărat să organizăm fabricarea lor la noi în detaşament.

Trebuia să ieşim pe drumul Riasnoe-Urucie, pe o râpă de pe malul opus al Desnei. Peste Desna ne-a dus Râsacov. Pe ghiaţa care acoperea râul nu era multă zăpadă. Însă, Desna, având vârtejuri multe, acoperite doar de un strat subţire de ghiaţă, constituia o piedică destul de periculoasă. Râsacov cunoştea bine râul şi râpa în care trebuia să ajungem. El conduse grupul în mod perfect şi ne-a scos exact în râpa plină de copaci şi tufişuri. Nici n'am observat când am părăsit acoperământul de ghiaţă al râului şi ne-am pomenit între doi munţi păduroşi, sau cel puţin aşa mi s'au părut mie în întuneric, pereţii laterali şi abrupţi ai râpei. Urcând încet, am ieşit pe drum şi apoi am pornit spre Urucie. Cam la 100 metri de sat am văzut un hambar mare şi o căsuţă acoperită de zăpadă, probabil o curte colhoznică. Ştiam că aici se află un post german. Trebuia să ne despărţim şi să ocolim acest post pe neobservate, dar deslusind mişcare lângă hambar, Râsacov se aprinse, comandă: „după mine, ura!" şi se năpusti direct asupra duşmanului. După cum era de aşteptat, inamicul începu să tragă imediat cu mitraliera şi a trebuit să ne culcăm.

Râsacov se târî spre hambar şi exemplul său fu urmat de ceilalţi. Din sat se auzeau comenzi şi lătrat de câini. Am înţeles că s'a dat alarma. Eram furios pe Râsacov. Din cauza grabei sale, i-a permis inamicului să ne descopere înainte de timp. Fiind totuşi

convins că celelalte grupuri au ajuns la marginea satului, lansai racheta albă, fără să mai raportez lui Râsacov. In aceeaşi secundă, se auziră dinspre Est şi Sud salve de mitraliere, începură să tragă puşti şi explodară câteva grenade. Imediat ce pornise racheta şi auzirăm împuşcăturile de mitralieră şi de puşcă, Râsacov se ridică în picioare şi se aruncă înainte. De data aceasta, mitraliera dela postul de pază tăcea.

Insă, cam la 5 metri în faţa noastră, căzură grenade.

— Culcat! — comandă el.

In picioare rămase doar Bulba. Probabil că el nu auzise, nu observase grenadele şi se uita nedumerit în jur. Nici nu avui timp să gândesc: „S'a isprăvit cu el" — când Râsacov se aruncă spre Taras, îl împinse la pământ şi căzu împreună cu el. Matveenco scăpă doar cu două sgârieturi uşoare şi rămase în luptă.

Sentinelele care se retrăgeau spre sat fugeau. Vlasov, care făcea parte din grupul nostru, şi-a arătat din nou arta, împuşcând fără greş pe cei care fugeau, dela primul foc. După câteva minute, el începu deja să tragă cu mitraliera dela postul de pază.

Incercuirea reuşită a satului din trei părţi şi focul simultan la semnalul rachetei albe, au produs asupra inamicului o impresie uluitoare. Opunând o rezistenţă scurtă şi neorganizată, nemţii fugiră în grabă pe drumul spre Sosnovoe-Boloto — singura ieşire din sat pe care o lăsaserăm descoperită.

Totul ar fi mers cum nu se poate mai bine dacă Vlasov nu s'ar fi lăsat atras de dorinţa de a urmări pe nemţi. Nu am observat când a dispărut. Serghei Râbacov veni în mare fugă şi ne anunţă că Vlasov a fost atacat de un grup de nemţi şi că nu mai avea cartuşe în disc.

Fără să mai întrebe nimic pe Râbacov, comandantul strigă: „După mine"! şi se aruncă în goană să-l salveze pe Vlasov. Am ajuns tocmai la timp. Fără să se oprească, Râsacov se aruncase în luptă corp la corp şi ajunsese primul la Vlasov. Mai întâi îl înjură pe acesta, iar apoi îl acoperi de sărutări. Vlasov avea în revolver două cartuşe, dintre care ultimul îl păstra pentru el.

In această luptă am fost încântat de curajul şi de devotamentul lui Râsacov faţă de tovarăşii săi de luptă. El nu ţinea seama de faptul că-şi riscă viaţa, dacă era nevoie să-şi salveze un tovarăş dela pieire! Şi am înţeles că în astfel de momente, se poate uita tot ce mai exista rău în el. Am înţeles că se pot chiar ierta multe pentru un astfel de devotament nemărginit faţă de popor, ca acela care există în sufletul comandantului nostru!

Către ora 5 dimineaţa, curăţaserăm satul de duşmani, luând ca trofee care cu alimente, cam 10.000 cartuşe, o mitralieră şi 15 puşti.

Aşa dar, Urucie era din nou în mâinile noastre. Aleserăm pentru a duce în pădure casa starostelui trădător, administraţia colhozului, un şopron al colhozului din care se putea construi o cazarmă bună şi 2 case neterminate.

Dar cum să le transportăm? Aici ne veni în ajutor poporul. Fostul preşedinte al Sovietului Sătesc, Niculae Jevlacov şi secretarul Sovietului, Serghei Biriucov, trecură imediat la îndeplinirea vechilor lor obligaţii. Intreaga populaţie a satului ieşi în stradă, imediat ce încetară împuşcăturile.

Incă pe întuneric au fost aleşi specialişti constructori şi au fost marcate bârnele caselor care urmau a fi transportate, pentru a putea fi apoi montate mai uşor. In cursul zilei, 50 de căruţe le-au transportat în pădure.

S'a ivit însă o dificultate: Râsacov refuză net să admită pe colhoznici în tabără, deşi era clar pentru toată lumea că ei cunoşteau demult locul unde ne aflam. Am ajuns la înţelegerea ca bârnele să fie aduse de colhoznici până la malul stâng, iar acolo vor fi întâmpinaţi de partizani care vor duce încărcătura până în tabără, iar apoi vor aduce caii înapoi. Zece tâmplari care urmau să monteze casele în pădure, şi-au exprimat dorinţa de a intra în detaşament. In felul acesta, după ce construiau case, un spital, cazărmile şi o baie, ei urmau să rămână în tabără.

La Lihoi-Elnic, apăru un sat de partizani cu o stradă centrală „Splaiul primului bordei", cu „stradela spitalului", Piaţa „Cazarma lui Taras Bulba" şi „Fundătura băii".

Colhoznicii din Urucie ne-au dat întăriri şi diferite ierburi medicinale. Pentru bolnavi am căpătat unt, ouă şi lapte.

Epidemia a început să dea înapoi. Datorită eroicilor medici şi a ajutorului acordat de populaţie, dintre cele peste 40 cazuri de exantematic, numai unul a fost mortal.

11

In acele zile, organizaţia noastră de Partid lărgea legăturile cu populaţia, deoarece aceasta trecea la forme mai active de rezistenţă. La şedinţa curentă a Biroului comitetului raional, am hotărît să creem grupuri de ajutorare a partizanilor. De fapt, astfel de grupuri existau deja pretutindeni. Aproape că nu exista sat, unde populaţia să nu strângă pentru noi echipament, alimente, arme şi muniţiuni. Rămânea

doar să dăm o formă organizatorică acestor grupuri, să le conducem şi să le apărăm în caz de nevoie. La şedinţă, Râsacov asculta atent desbaterile şi nota ceva în caiet. Când au rămas numai membrii biroului, Filcovschi spuse lui Râsacov:

— Pe tine, te rog să ţii minte discuţia noastră şi punctele pe care le-am subliniat. La şedinţa următoare vom asculta raportul tău. Pregăteşte-te.

Spusele lui Filcovschi erau îndreptăţite. Din timp în timp Râsacov îşi dădea în petec. Era dealtfel greu ca acest om viteaz, dar neobişnuit să raţioneze şi în plus prea puţin ridicat, să se schimbe repede. Un timp el reuşise să se stăpânească şi îşi câştigă încrederea organizaţiei de Partid. Mai mult încă, după încheierea cu succes a operaţiunii din Urucie şi după îmbunătăţirea traiului în tabără, comitetul raional al Partidului aduse printr'o hotărîre specială, mulţumiri lui Râsacov şi comandamentului detaşamentului. Purtarea plină de abnegaţie a lui Râsacov în cursul luptei şi salvarea vieţii lui Vlasov şi Matveenco, au fost remarcate şi au provocat comentarii favorabile. Insă, pentru oameni ca Râsacov, gloria este ameţitoare. Comandantul a hotărît probabil că comitetul raional analizase suficient activitatea sa, că se convinsese că el este un om curagios şi treptat a început să capete din nou „gustul puterii", pe care nu o folosea însă întotdeauna aşa cum trebue.

Două zile după şedinţa biroului, făceam o hartă a regiunii. Măsurând paşii şi trasând prin zăpada adâncă o tranşee, mă îndepărtam dela tabără spre pădure. In acest timp, mă ajunse din urmă Râsacov.

— Stai puţin, Vasilii Andreevici — spuse el respirând cu greu. — Hai să stăm de vorbă. La şedinţa biroului, ai inventat nişte grupe de ajutorare, sau mai bine zis de inactivitate? Nu ştiu cum e mai bine spus.

Poate că ai să-mi explici ce-i asta? La şedinţă m'am codit să te întreb faţă de oameni.

Râsacov venise cu intenţii agresive, lucru pe care l-am înţeles imediat.

— Şi te-ai decis să mă interoghezi în pădure? Ai şi aprobarea dela procuror? — îl întrebai eu, căutând să reduc totul la o glumă.

El începu să râdă. Ii spusei aproape aspru:

— Dece te enervează grupurile şi mai ales dece ai tăcut la şedinţa biroului?

— La drept vorbind, nu înţeleg menirea grupurilor şi necesitatea de a menţine legături cu ele. Înţelegi ce înseamnă asta? La şedinţa biroului m'am abţinut să provoc discuţii, fiindcă mi-era teamă că am să fiu din nou greşit înţeles. — Râsacov sublinie cuvântul „din nou". — Dar tu eşti militar şi trebue să înţelegi ce efect poate să aibă amestecarea partizanilor cu întreaga massă. O să iasă un haos...

— Aşa?

— Aşteaptă, aşteaptă, nu mă întrerupe! — mă opri Râsacov. — N'au decât să existe aceste grupuri aparte, dacă-ţi plac atât de mult. N'au decât să ne ajute. Dar să le creem pretutindeni şi cu atât mai mult să le conducem, asta nu-i o treabă! Asta înseamnă să aduni în mod inevitabil laolaltă cu partizanii, copii şi femei, bătrâni şi infirmi. Şi de luptat, cine să lupte? Gândeşte-te singur ce o să iasă din asta? O amestecătură! N'o să iasă o armată, ci dracu ştie ce, o turmă de oi, spre bucuria lupilor! Cum vor îzbi nemţii grupurile acestea, toţi vor veni în fugă la noi. Şi ce se va întâmpla? O să deschidem drum spionilor. Da, da! Nemţii numai asta aşteaptă! Cum ai să te descurci pentru a şti ce fel de oameni sunt în aceste grupuri, dacă nici nu ştii pe vreunul cum arată...

Cu tot caracterul încrezut al consideraţiunilor lui

Râsacov, el mi se păru jalnic şi neputincios. Îi spusei acest lucru. Râsacov se supără şi se înroşi de furie.

— A merge în luptă şi a duce războiul nu este acelaş lucru — îi spusei lui Râsacov. Te pricepi să mergi în luptă — dar nu să duci războiul. A duce războiul, ştie cel care-şi trage puterile din massa poporului. Înţelege odată. Grupurile de ajutorare sunt acea formă de organizare a forţelor de partizani, pe care au găsit-o patrioţii înşişi, poporul însuşi. Noi nu avem dreptul s'o refuzăm.

In timp ce vorbeam cu Râsacov lângă pinul gros, mi-am adus aminte de legendarul Filip Streleţ, despre care auzisem multe lucruri din relatările tovarăşilor mei. Odată, după un atac împotriva unui eşalon duşman, mă întorceam noaptea cu partizanul Bazderov din detaşamentul nostru.

— Ei, cum îţi place lucrul? — îl întrebai.

— Bine. Dar totuşi nu e ce trebue.

— Ce înseamnă asta?

— Streleţ lucrează, ai ce să vezi! El distruge trenurile chiar în gări, nu cum facem noi, întâmplător. Cucereşte gările şi le nimiceşte.

— Îl cunoşti pe Streleţ? — îl întrebai mirat.

— Desigur, am fost călăuză la el.

— Ce fel de om e?

— Un om neobişnuit. Tare curagios şi deştept. Tânăr de tot. Poate că are 25 ani, dar pare şi mai tânăr. E militar, locotenent. Ei şi ce-i scutură el pe nemţi! Un erou...

— Cum ai nimerit călăuză la Streleţ?

— El m'a luat pur şi simplu şi mi-a spus numai două cuvinte: „Urcă-te şi hai să mergem"! Eu m'am urcat şi am plecat. El nu prea vorbeşte mult. Un om aspru. Inalt, merge îmbrăcat întotdeauna în manta, pe cap şapca şi pe umeri foaia de cort. Am nimerit la el călăuză în timpul toamnei, curând după

venirea nemților. Ploaie, noroi, în pădure era aproape imposibil de mers. In general, o situație neplăcută. Dar Streleț și Boico, comisarul lui, lucrau de pe atunci. Oameni aveau cam puțini, dar acționau bine. In acea lună mă ascundeam fiind rănit și nu știam cum să ajung la ai noștri. Odată mergeam la Zoliatca, când deodată îmi ieșiră în față niște oameni înarmați. Am încremenit. Dracu știe cine umblă pe aici. Poate nemții? Dar de fugit, era prea târziu. „Stai, cine-i"? — mă întrebă unul care ședea pe prima căruță. Acesta era chiar Streleț. Cel care ședea alături de Streleț, îmi spuse: „Deoe te temi? Nu-ți fie frică, suntem partizani. De unde vii?". I-am răspuns că și eu căutam pe partizani. Streleț mă întrebă: „Cunoști Polujie?". „Cunosc" — răspunsei eu. „Urcă-te sus și hai să mergem!". „Dar cum să mergem acolo? Acolo sunt nemți!". El începu să râdă. Mă cuprinse o fierbințeală. „Urcă-te și hai să mergem!" — spuse el din nou. Ei, nu era nimic de făcut. M'am urcat în căruță și i-am adus în gara Polujie. Ei, frate, aici am văzut luptă! Au distrus locomotivele, au dat foc la vagoane și au omorît o grămadă de nemți...

După ce s'a terminat lupta, el întrebă: „Partizanul e aici? — „Aici" — răspunsei eu. „Nu a fugit?" „Nu" răspunsei eu. „Urcă-te în căruță și hai să mergem". Așa am rămas la Streleț. Om serios. Și comisarul lui e un om de aur.

— Atunci deoe ai trecut dela Streleț la noi? — îl întrebai eu.

— M'am îmbolnăvit, am pierdut legătura și am nimerit la Vasilii Andreevici.

Bazderov îmi povesti că, înainte de a întreprinde o operațiune, Streleț se sfătuia cu secretarul comitetului raional, Suslin și asculta părerea activiștilor din ilegalitate. Bazderov mi-a mai povestit că încă

la sfârşitul anului 1941, Streleţ şi Boico au nimicit garnizoana germană din Ostrâie-Luchi din raionul Trubcevsk şi au menţinut mult timp acest sat.

Cu Filip Streleţ nu m'am întâlnit, dar am cunoscut mult mai târziu pe comisarul său, Vasilii Boico.

In timpul cât am luat parte la lupta de partizani, am întâlnit mulţi comandanţi admirabili, minunaţi organizatori ai poporului şi înţelepţi comandanţi militari. I-am găsit în pădurile Briamskului, în Moldova şi în Ucraina. Pot să numesc oameni încununaţi de glorie ca: Covpac, Fiodorov, Rudnev, Saburov, pot să numesc pe alţii mai puţin cunoscuţi ca: Duca, Pocrovschi, Oduh. Ţin minte foarte bine pe Eroul Uniunii Sovietice, ucraineanul Andrei Grabceac, poreclit „furtunosul". Se înţelege dela sine că porecla se potrivea de minune caracterului său. Slab, de statură mijlocie, cu mişcări repezi şi totodată impozante, Andrei Grabceac era un neobosit născocitor de mijloace tehnice pentru diversiuni. In spatele frontului inamic, el a organizat un atelier întreg. După indicaţiile sale, partizanii au construit în 1943 o mină pentru aruncat în aer căile ferate.

Am fost martor la această operaţiune şi m'a uimit nu atât priceperea tehnică a lui Grabceac, cât organizarea strălucită a întregii acţiuni. La această diversiune au luat parte 150 oameni împărţiţi în mici grupuri specializate. Cinci bombe germane de avion de câte 100 kg. fiecare, au fost instalate pe o drezină de cale ferată, prevăzută cu un motor de tractor. De drezină era fixat un par înalt, dela care mergea o pârghie la dispozitivul de declanşare a exploziei.

La 31 Octombrie, la ora 4 dimineaţa, partizanii ieşiră la calea ferată. Pe linia ferată, cam la 200 metri de pod, a fost aşezată torpila lui Grabceac,

a fost pornit motorul şi torpila porni cu un vuet asurzitor spre podul puternic întărit de peste râul Ubord. Saci cu nisip protejau motorul împotriva gloanţelor pazei germane.

In câteva minute, torpila lui Grabceac ajunse la pod, se auziră împuşcături, iar după aceea parul se agăţă de acoperişul podului, dispozitivul de declanşare al exploziei acţionă şi o explozie asurzitoare răsună în toată pădurea. Podul fu distrus.

Firește, că o astfel de operaţie era peste puterile lui Filip Streleţ în 1941. Grabceac, furtunosul, a efectuat însă numeroase operaţii de acest fel.

Mult mai desăvârşit decât Streleţ acţiona locotenent-colonelul Stepan Malicov, comandant al unei armate de 3000 de partizani. In detaşamentele de partizani erau bine cunoscute şi acţiunile curagioase ale cavaleristului partizan, Erou al Uniunii Sovietice, generalul-maior Naumov, care a fost primul care a trecut prin spatele frontului german din pădurile Brianskului, prin regiunile Sumi, Harcov, Poltava şi Chiev. Sute de alţi eroi ai războiului de partizani pe care i-am întâlnit, s'au întipărit în memoria mea, dar s'a întâmplat ca Streleţ, căruia ulterior i s'a conferit titlul de Erou al Uniunii Sovietice, să fie primul despre care am auzit în pădurile Brianskului ca adevărat şi perfect comandant de partizani. Şi nimeni dintre ceilalţi nu i-a întunecat imaginea luminoasă din mintea mea. Acest lucru s'a întâmplat probabil din cauză că tocmai în acele zile grele despre care este vorba în această carte, în zilele când mişcarea de partizani se afla în faza embrionară, opuneam în conştiinţa mea imaginea lui Streleţ, caracterului lui Râsacov.

...Am stat atunci cu Râsacov în pădure aproape o oră. I-am vorbit de indicaţia dată comuniştilor de tovarăşul Stalin, de a nu se rupe de popor, de a

păstra cu sfințenie legătura cu poporul. Râsacov se declară de acord. Apoi, deodată mă întrebă:

— Crezi că nu știu toate astea? Bine. Dar cunoști pe tipul care l-a trădat pe Ivan Fedotovici?

— De l-aș cunoaște...

— Ei, vezi? ...Să te disolvi în masse, să te încrezi în fiecare, este deasemeni o greșală. De viu am să-l aduc în tabără, câinele! O să capete Simonov o surpriză dela mine.

Intorcându-mă la statul major, am povestit toate acestea lui Filcovschi și Ciornâi. Am hotărît să avem imediat o explicație cu Râsacov, dar nu-l mai găsirăm.

Spre seară, el se întoarse cu „surpriza".

Iată despre ce era vorba. Cu câteva zile în urmă, Râsacov primise o informație care demasca pe un provocator din satul Carasii, care intenționa să prindă și să predea Gestapoului pe Simonov. Râsacov era atât de convins de autenticitatea acestei informații, încât din nou nu s'a sfătuit cu nimeni, nici măcar cu Simonov. Surpriza nu a reușit. „Provocatorul" nu era acasă. Soția sa spuse că nu știe unde este, iar denunțătorul anonim, pe care Râsacov îl crezuse, afirma că ea știe, dar tăinuește locul unde se ascunde soțul ei, pentrucă acesta lucrează la Gestapo.

Atunci Râsacov începu să interogheze femeia. Aceasta s'a dovedit a nu fi din cele slabe și, enervată de învinuirile nedrepte, aruncă lui Râsacov în cap o cratiță. Intr'un acces de furie, Râsacov o lovi, femeia începu să plângă și Râsacov simți imediat că greșise. El povesti toate acestea lui Filcovschi.

Din nou s'a constatat că Râsacov lovise soția unui om care nu numai că nu era trădător, dar care-l salvase pe Ivan Fedotovici. Ca și în cazurile precedente, Râsacov a fost provocat de același șef al unuia din sectoarele poliției din Briansk, Țâbulschi.

De data această, Ţâbulschi venise personal să conducă spionajul şi provocările în mediul partizanilor. Prefăcându-se că este un soldat scăpat din încercuire, el se instală în satul Hmelevo, la nişte rude îndepărtate şi de acolo dădea ordine agenturii sale.

Ultima faptă a lui Râsacov produse asupra lui Filcovschi o impresie deosebit de grea. Secretarul comitetului raional convocă urgent biroul şi activul. Eu comunicai adunării fapta lui Râsacov.

— Tocmai noi ne apucăm să lovim femei nevinovate! Aceasta este pur şi simplu banditism şi nu există alte cuvinte pentru calificarea unui astfel de fapt! — a spus Filcovschi la adunarea activului... Încercaţi să-i convingeţi acum pe oamenii din Carasii, că noi luptăm împotriva duşmanului, că suntem răzbunători ai poporului.

El era teribil de indignat, deşi nu ridicase vocea niciodată. Aici s'au manifestat calităţile sale de activist de Partid. El vorbea calm, analizând just faptele şi cuvintele sale trezeau în partizani sentimentul de ură împotriva a tot ceeace putea să pună greasca detaşamentul.

— Probabil că tu, Râsacov, nu faci parte din categoria oamenilor care ascultă de sfaturi — a spus Ciornâi după cuvântarea lui Filcovschi. Probabil că tu eşti dintre cei care strâng dinţii şi fug fără să se uite împrejur, până ce cad în fundul prăpastiei. Oare directivele Partidului trebue înfipte cu parul în capul tău? Dacă nu te-am cunoaşte! Eşti doar de al nostru, de al nostru! Dacă oamenii nu te-ar iubi pentru curajul tău, crezi că ne-am pierde timpul cu tine?

Râsacov şedea pe banca din faţă, alături de secretarul adunării şi nu spunea niciun cuvânt. Faţa sa trasă era acoperită de roşeaţă şi el urmărea cu atenţie pe tovarăşii care vorbeau împotriva lui.

Imediat ce termina cineva, Râsacov începea să se mişte neliniştit şi să tuşească, parcă i se oprise ceva în gât. Privirea sa aluneca dela procesul-verbal pe care-l făcea secretarul şedinţei, pe feţele celor prezenţi.

Il priveam şi aveam impresia că am în faţa mea un om care a înţeles în cele din urmă răspunderea sa. Atmosfera adunării de Partid, la care nu mai luase parte de atâta timp, îl influenţase uimitor. Am început să cred că acum Râsacov s'a îndreptat definitiv.

Procesul-verbal îl scria Ivan Vasilievici Gutorov. Creionul său alerga repede pe hârtie şi totodată, oftând, el spunea:

— Eh, tu, cap zănatec...

— Oare pentru aceasta ne-a lăsat Partidul aci? — spunea Majuchin. Pe cine ai crezut tu, Râsacov? Poporul, sau ticăloşii cu denunţurile? Cine te-a ascuns de nemţi, când rătăceai ca un vagabond? Cine ţi-a dat pâine? Poporul! Cine te-a înarmat când ai spus că nu mai vrei să te ascunzi de nemţi, ci vrei să lupţi împotriva lor? Poporul te-a înarmat şi continuă să te înarmeze, procurând pentru tine arme! Cine vine la tine în detaşament? Poporul. Oare nu poporul te apără aici în pădure? Crezi că poporul nu ştie că tu eşti aici la Lihoi-Elnic? Poporul te-a considerat ca al lui, a socotit că-i aperi onoarea, că lupţi pentru libertatea sa, iar tu... S'a înşelat în tine poporul şi asta-i vina noastră. Noi, membrii comitetului raional, am înşelat poporul ridicându-te pe tine. Ca un băieţandru te-ai închipuit erou, ai hotărît că eşti singurul patriot şi că toţi ceilalţi sunt pungaşi şi trădători. Dar dacă ar fi fost vorba numai de tine, n'ar fi nimic. Tu tragi după tine în prăpastie toată mişcarea... N'o să admitem acest lucru! — încheie Majuchin şi lovi cu pumnul în masă.

Filcovschi propuse ca Râsacov să fie înlăturat din funcţia de comandant, considerat soldat de rând şi obligat să-şi ispăşească vina în luptele cu duşmanul. Râsacov nu a încercat să se justifice şi nu a cerut iertare.

El rugă numai să fie convocată adunarea generală a partizanilor.

— Nu pot, tovarăşi, să plec fără să spun nici un cuvânt oamenilor pe care i-am condus împotriva nemţilor. Doar nu sunt duşman şi voi ştiţi acest lucru. Iar ceeace s'a întâmplat... Permiteţi-mi să vorbesc în faţa tovarăşilor!

Filcovschi acceptă. A doua zi avu loc adunarea generală.

Râsacov îşi recunoscu din nou şi în întregime greşelile.

— Oare nu am făcut nimic bun pentru Partid, pentru Patrie, pentru popor? — spuse el. — In acest caz, mai bine moartea. Nu am să mă bat cu pumnul în piept. Dar aş vrea să controlez pentru ultima dată dacă sunt bun să servesc Partidul şi poporul, Patria noastră, aşa cum se cuvine. Vă rog, tovarăşi, dacă mai aveţi măcar puţin încredere în mine, daţi-mi posibilitatea să mă justific prin fapte în faţa voastră.

Vorbirea sa tulburată şi întretăiată a impresionat pe partizani. Ea a mers, cum se zice, până la inimă. Privind feţele atente ale tovarăşilor mei, am înţeles că aceşti oameni care condamnau pe Râsacov pentru caracterul său aprins şi turbat, pe care el nu ştia şi nu voia să-l înfrâneze, apreciau în el pe comandantul de luptă. Ei credeau în el ca într'un comandant, fiindcă el nu va trăda, nu se va speria, nu va părăsi tovarăşii nici în luptă şi nici în nenorocire. Pentrucă, cu tot caracterul său bănuitor faţă de oa-

meni, el crede în popor şi este gata să-şi dea viaţa pentru el.

Partizanii rugară comitetul raional al Partidului să-l menţină pe Râsacov în funcţia de comandant, iar eu, Gutorov şi alţii, am promis că-l vom ajuta.

PARTEA TREIA

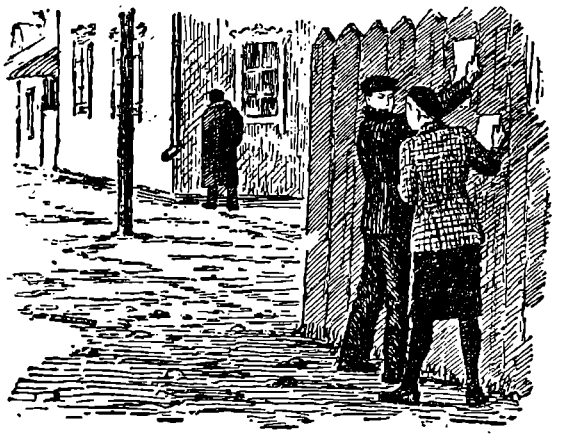

1

Iarna trecu şi veni mult aşteptata vară. In pădure şi departe, dincolo de marginile ei, se desfăşurau lupte înverşunate. Deasupra pădurii roteau stoluri de avioane care aruncau tone de bombe explosive şi incendiare. Insă, partizanii continuau să reziste. Veni toamna. Din pădurile Brianskului, într'un raid stalinist, ieşiră Covpac şi Saburov. De pe malul drept al Niprului, două coloane de câte două mii de partizani porniră ca două torente de foc spre Ucraina. Iar în pădurile Brianskului continua să se menţină nu „grup de disperaţi", numărând 25.000 oameni. Nemţii aruncară din nou manifeste ameninţătoare. Ei trimiteau expediţii de pedepsire, dar mişcarea de partizani se extindea şi creştea.

La 10 Ianuarie 1942, nemţii organizară înmormântarea soldaţilor căzuţi în timpul ultimei expediţii de represalii. La marginea satului Colodnâi, unde odinioară, în zilele de sărbătoare, colhoznicii se adunau la manifestaţii şi meetinguri, iar tineretul la jocuri şi dansuri, apăru un cimitir nemţesc. Patruzeci de cruci de brad de câte jumătate metru, încu-

munate cu căşti de fier, înconjurau o cruce de un metru şi jumătate, sub care era îngropat comandantul.

Nu s'ar fi putut găsi un tablou mai bun care să demonstreze forţa partizanilor şi succesele lor.

Câteva zile după aceea, doi colhoznici din Colodnâi ne raportară că nemţii au îngropat în morminte şi armele celor căzuţi.

— Ce ziceţi de asta! — exclamă Gutorov. — Asta e o comoară pe care nici Gogol nu ar fi inventat-o!

— Aşa-i, Ivan Vasilievici — îl susţinu Tarasov. — Deoarece nu avem o echipă de strâns trofee, inamicul a avut el singur grijă de noi. Nu ne rămâne decât să desgropăm comoara şi să transportăm armele în pădure.

A doua zi dimineaţa, Tarasov, însoţit de mitraliorul Gutorov şi de 15 oameni, au adus la Lihoi-Elnic, un car încărcat cu puşti germane şi 4 revolvere. Lipseau doar cartuşele, dar şi acestea au apărut în curând. Partizanii au îngropat din nou cadavrele nemţilor, numai crucile nu mai stăteau aliniate, ci erau aruncate în desordine pe zăpadă.

Hitleriştii furioşi au pus mâna pe colhoznicul Ivanicichin. Ei l-au torturat, l-au ars cu fierul înroşit, pentruca să spună unde se află partizanii. Şi, deşi Ivanicichin ştia perfect de bine că partizanii se află la Lihoi-Elnic, el nu spuse nimic nemţilor. Bestiile din Gestapo l-au silit să arate calea pe unde plecaseră partizanii cu armele. Ivanicichin îl duse pe duşman pe o urmă falsă, în direcţia opusă. Dincolo de satul Peretorg, acolo unde pârâul Revna se varsă în Desna, dându-şi seama că Ivanicichin îi înşeală, nemţii l-au împuşcat.

„Ce om a pierit!“ — gândii eu când aflai de moartea eroică a lui Ivanicichin.

Doar cu câteva zile în urmă şedeam la el în casă şi-l convingeam să organizeze colecta de grâne

pentru detaşamentul nostru. El nu voia să accepte. Am avut impresia atunci că Ivanicichin va muri mai curând, decât să împartă cu noi grânele sale.

— Cu capul nu poţi să spargi zidul — spunea el încruntând sprâncenele negre şi stufoase. — Câţi sunteţi voi? Pe când nemţii sunt o forţă...

Ivanicichin era de părere că lupta noastră n'are sens şi se ţinea deoparte. Insă acum, când a fost vorba de onoarea şi de conştiinţa sa, el a murit ca un martir, dar nu şi-a trădat Patria şi pe oamenii care luptau pentru ea.

Râsacov continua să rămână comandant. In sfârşit, s'a produs în el o schimbare radicală. Adunarea de Partid a constituit ultimul mijloc, hotărîtor, care a încununat parcă, lupta îndelungată şi chinuitoare pentru reeducarea comandantului. In fiecare zi aveam noi dovezi că la Râsacov însuşirile bune câştigă tot mai multă influenţă. Astfel, el nu numai că nu se mai uita chiorâş la propagandiştii şi agitatorii care compuneau manifeste, dar încerca şi singur să se adreseze populaţiei prin manifeste, chemând-o să intre în detaşamentele de partizani şi să creeze altele noi.

Am şi acum în arhiva mea o foaie ruptă dintr'un vechi caiet de şcoală. Pe o parte sunt câteva cuvinte scrise de un elev din clasa I-a elementară, iar pe cealaltă parte a foii a compus Râsacov primul său manifest. Imi amintesc bine cum s'au petrecut lucrurile. Râsacov se aşezase la masă, aplecase mult capul şi, nevăzând pe nimeni în jur, scria mereu, ştergând din loc în loc... Iată manifestul:

„Cetăţeni şi cetăţence! Dragi fraţi şi surori! Sunt şase luni de când gemeţi sub jugul cotropitorilor germano-fascişti şi prin câte suferinţe şi chinuri aţi trecut în acest timp... Priviţi ce au făcut din nou ticăloşii. Au ars până la temelie Uta şi Pavlovca,

n'au lăsat piatră pe piatră la Riasnâi, numai în raionul Vâgonici au distrus 15 sate. La Vâgonici, au transformat 10 case în închisori. Cine se chinueşte în aceste închisori? Vecinii voştri, cunoscuţii, rudele şi cei dragi. In pieţe au construit pentru voi, muncitori cinstiţi, spânzurători... Insă, bestiile fasciste nu-şi vor face mult timp de cap aici... Nu vă lăsaţi înfricoşaţi, tovarăşi, de teroarea lor... Ajutaţi glorioasa noastră Armată Roşie şi ajutaţi-ne pe noi, partizanii. Ca un singur om, luaţi toţi armele şi deveniţi partizani...

Comandantul detaşamentului, *Râsacov*".

In timp ce Râsacov scria, Filcovschi şi Ciornâi îmi făceau semne zâmbind şi arătau spre comandantul, care transpirase tot din cauza eforturilor sale literare. Terminând însfârşit lucrul, Râsacov oftă cu atâta uşurare, ca şi cum ar fi aruncat de pe umeri o greutate imensă.

— Greu? — îl întrebai.

— Nu mă mai întreba — răspunse Râsacov. Cred că e mai greu decât îi este unei femei să nască. In cap ai o mulţime de idei şi de cuvinte, dar pe hârtie nu reuşeşti să le aşterni.

Nu ne rămânea decât să ne bucurăm văzând această schimbare...

Detaşamentul nostru creştea din zi în zi. A doua zi, după ce Ivanicichin murise de mâna duşmanului, veni în detaşament fratele său. Sute de oameni intrau zilnic în rândurile partizanilor. Comuniştii şi comsomoliştii se organizaseră, veniră în fruntea mişcării şi urmarea imediată a acestui lucru a fost creşterea forţelor noastre. Detaşamentul „Sciors" era format acum din cinci detaşamente. Pe lângă detaşamentul numit de avantgardă, s'a creat un stat major raional, pentru conducerea mişcării de partizani. Acest detaşament rămânea la Lihoi-Elnic. In-

deplinind funcțiunea de șef al statului major raional, am organizat un nou detașament, „Baumann" și l-am plasat în satul Uta. Pe baza companiei sale, Ivan Danilovici Tarasov a organizat detașamentul „Cei 26 comisari din Baku" și s'a așezat cu el în satul Colodnâi. Detașamentul „Lazo" era comandat de Vlasov și ocupa satul Zoliatca. Detașamentul „Ceapaev" a fost oragnizat de Saşa Cotomin și a ocupat satul Sosnovoe Boloto. Afară de aceasta, comitetul raional ilegal și statul major conduceau grupurile de auto-apărare create din inițiativa populației locale. Aceste grupuri se înființau în satele eliberate și existau la Urucie, Pavlovca, Alexeevca, Riasnâi și în multe alte sate. Ele reuneau aproape întreaga populație: bărbați, femei, adolescenți în vârstă de 14—15 ani și bătrâni capabili să țină arma în mână. De regulă, trimiteam în ajutorul acestor grupuri câte un pluton de partizani. Adesea puteai să vezi în punctele de apărare ale satului, fete tinere și bătrâni. In cazul când se apropia pericolul, fapt care era comunicat din sat în sat prin trimiși speciali, posturile preveneau populația. Toți cei care aveau arme, organizau apărarea, iar populația pleca în pădure. Din aceste grupuri de auto-apărare s'au format apoi detașamente de luptă independente.

Este interesant că în prima fază de desvoltare a mișcării de partizani, aceste grupuri de auto-apărare au fost precedate de forme mai primitive de rezistență a poporului. La început populația a creat grupuri de ajutorare a partizanilor, pe care le-a condus la timpul său comitetul raional al Partidului. Grupurile de ajutorare îndeplineau sarcini extrem de importante: ele răspândeau manifestele noastre, adunau echipament, alimente, arme și muniții pentru noi, dar nu duceau o luptă armată. Pe măsura desvoltării și extinderii luptei de partizani, grupurile de

ajutorare au început să adopte funcţiuni de apărare şi chiar să întreprindă în regiunea lor acţiuni de luptă şi diversiuni pe liniile de comunicaţie. In felul acesta, ele s'au transformat în grupuri de auto-apărare.

La 20 Aprilie 1942, am notat următoarele în jurnalul de zi:

„Există până în prezent, 16 grupuri de auto-apărare. Ivan Sergheevici le numeşte „grupuri de sprijin". Poate că aşa e mai just. In orice caz, au fost recucerite 16 puncte populate şi principalul lucru nu este faptul că au fost recucerite. In condiţiile noastre, aceasta este o noţiune relativă: mâine s'ar putea să fim din nou alungaţi din ele. Principalul lucru este că poporul a început lupta. In cele 16 „grupuri de sprijin" sunt 800 oameni. Ei sunt înarmaţi cu ce le-a căzut în mână: pistoale vechi, puşti de cel mai vechi model, arme de vânătoare, însă toţi sunt înarmaţi".

La Alexeevca, Ivan Sergheevici Majuchin întrebă odată pe moş Arhip, care stătea de sentinelă cu o puşcă la fel de bătrână ca şi stăpânul ei:

— Moşule, ce ai acolo?

— Puşcă.

— Oare trage?

— Da' de ce întrebi? Mai bine încearcă! Ia treci colo lângă perete şi ai să afli.

— Aşa? Se pare că-ţi plac glumele. Nu cumva eşti vânător bătrân?

— Dar cum se poate altfel? Odinioară, la 100 de paşi omoram gâşte sălbatece, cu alice. Am vânat şi lupi... Acum am încărcat puşca pentru nemţi.

— Nu o să greşeşti ţinta?

— Dacă mi-a fost dat să iau la bătrâneţe arma în mână, am să-i rup gâtul neamţului — răspunse moşul.

Moş Arhip, tinerii care mergeau câte doi prin sat cu puştile atârnate pe umăr, fetele cu obrajii îmbujorați şi cu basmale colorate, care stăteau de sentinelă, având o puşcă pentru doi oameni, toate acestea dovedeau că poporul a părăsit casele, că mânia poporului şi ura față de duşman s'au transformat în forțe reale. Poporul luase armele....

In Mai 1942, comitetul raional al Partidului din Vâgonici, avea în cinci detaşamente şi în grupurile de autoapărare, peste 1.500 partizani înarmați. Detaşamentele posedau aruncătoare de mine şi chiar şi un tun.

Două luni mai târziu, când detaşamentele de partizani din pădurile Brianskului au devenit numeroase şi puternice, au stabilit legătura între ele şi s'au reunit sub un comandament unic; m'am convins că grupurile de ajutorare şi de auto-apărare există pretutindeni. In toate satele, dela Colodnâi la Vitemlea şi în raionul Pogarsk, pe malul drept al Desnei şi peste Desna — în raioanele Navlinsk, Suzemsk, Comarinsk şi chiar şi în Sevsk — existau grupuri de ajutorare a partizanilor şi grupuri de auto-apărare.

Mai târziu, în 1945, când comandam o unitate de partizani moldoveni, pretutindeni pe unde am trecut, am văzut aceleaşi procese de desvoltare a mişcării de massă de partizani. Era suficient să apară în pădure un detaşament de partizani, indiferent de numărul acestora şi în sate apăreau pretutindeni grupuri de ajutorare. Apoi ele se transformau în grupuri de apărare a satului respectiv şi, în cele din urmă, în grup combativ de partizani. Urmărind aceste procese, vechii partizani, care începuseră lupta în 1941, sau la începutul anului 1942, spuneau cu mândrie că aceste grupuri de ajutorare

şi de auto-apărare sunt şcoli de gradul I şi II în care poporul învaţă arta războiului de partizani.

Râsacov înţelegea acum în întregime importanţa grupurilor de auto-apărare. La el nu mai exista nicio urmă din vechea neîncredere faţă de această formă de participare a poporului la lupta armată. Cu entuziasmul care-l caracteriza, el începu singur să organizeze grupuri, căuta să le înarmeze, trimitea pe cei mai buni partizani ca instructori şi cerea ca întreaga populaţie adultă, devotată cauzei noastre, să primească instrucţia militară.

— Voi reprezentaţi o forţă invincibilă — spunea el la adunarea cetăţenilor din Alexeevca şi moş Arhip îl asculta, sprijinindu-se de puşca de care nu se despărţea. — Înţelegeţi — invincibilă! Timpul greu n'a trecut încă pentru noi, mai avem multe de îndurat, dar nu vă temeţi, că o să învingem!

Pe când ne întorceam la statul major, Râsacov mă întrebă:

— Ştiu să vorbesc poporului?

— Perfect.

— Şi tu spuneai că m'am rupt de popor! Am să mă înscriu în curând pentru funcţia de comisar. — Şi el începu să râdă din toată inima.

Il priveam cu dragoste pe acest om, de care mă lega atât de mult soarta comună şi care mergea pe un drum atât de greu şi sinuos, spre scopul nostru comun.

Mi-a făcut o bucurie nespusă o scenă care s'a produs la două săptămâni după adunarea dela Alexeevca şi la care am fost martor involuntar. Crezând probabil că nu-l aude nimeni, Râsacov îl certa la statul major pe Serghei Râbacov, fiindcă nu i-a dat la timp cererea a opt ţărani care voiau să intre în detaşament.

— Am să scot din tine, — țipa el la Serghei — această purtare à la Râsacov!...

„Purtare à la Râsacov!" astfel își botezase comandantul singur, trecutul său.

2

La început, nu am avut nicio legătură cu Pământul cel Mare (regiunea neocupată de inamic — N. T.). „Pe Pământul cel Mare nimeni nu știe, desigur, de existența noastră", gândeam noi. Deaceea, în regiunea în care acționau detașamentele noastre, propaganda partizanilor era singura sursă din care populația putea să afle adevărul despre evenimentele care aveau loc dincolo de front. Raportul tovarășului Stalin, copiat de mână din ziarul găsit de Misgunov la 10 Noembrie, a constituit timp îndelungat steaua călăuzitoare a propagandei noastre și principalul ei conținut. Insă, acest Raport al lui Stalin a fost suficient, pentruca propaganda noastră să aibă succes.

Un eveniment de o excepțională importanță a fost pentru noi „descoperirea" unui radio. Este puțin probabil ca Popov însuși, când în urma unei munci de ani îndelungați, a reușit să emită în eter semnalele sale radiofonice, să fi fost atât de emoționat de descoperirea sa, ca noi, atunci când am procurat un mic aparat de radio, „Colhoznic". Acest aparat l-am cucerit dela polițiști, prin luptă.

Eram nevoiți să procurăm bateriile din depozitele armatei germane și de fiecare dată se cheltuiau pentru aceasta forțe, pricepere și șiretlic. Agenții și oamenii noștri de legătură erau cei care se ocupau de procurarea bateriilor.

Aveam un acumulator propriu, scos de pe un camion de trei tone, distrus. Din păcate, el era complect descărcat şi nu dădea curent. Nu reuşeam să găsim modalitatea de a încărca acumulatorul. La un moment dat, unul din agenţii de legătură ne anunţă că la Subotov poliţiştii au un dinam; cu ajutorul lui, ei luminau locuinţa şefului lor.

In aceeaşi noapte, detaşamentul „Sciors" atacă pe poliţiştii şi jandarmii din Subotov.

Aşa dar, acumulatorul a necesitat mai întâi sânge, în cazul de faţă, al duşmanilor, iar apoi zilnic câteva găleţi de sudoare, de data aceasta a noastră. Chestiunea era că dinamul vechi, cu care încărcam acumulatorul, nu putea fi învârtit mai mult de două minute nici de cel mai puternic partizan. Chiar şi un uriaş ca Taras Bulba, abia îşi revenea după ce învârtea la dinam.

— Să mă ia dracu dacă nemţii nu ne-au băgat singuri această nenorocire — spunea el ştergându-şi sudoarea de pe frunte. — Dinamul ăsta l-a învârtit încă Samson, până ce nu i se tăiase părul şi de atunci probabil că nu s'a atins încă nimeni de el, lua-l-ar dracul!

Această maşină complexă, aşezată lângă un brad gros la Lihoi-Elnic, a fost numită de partizani „Provocătoare de sudoare".

Totuşi am reuşit să avem radio. Acesta reprezenta o revoluţie în activitatea noastră propagandistică. Am simţit suflarea Patriei, am auzit vocea ei. Acest lucru ne însufleţea şi ne indica drumul luptei viitoare.

Totuşi, continuam să fim neliniştiţi de faptul că nimeni nu ştie nimic în Patrie de existenţa noastră. Trebuia stabilită o legătură bilaterală. Dar cum s'o facem?

In Februarie, după o perioadă îndelungată de

viscol, veni o noapte luminoasă şi liniştită. In liniştea din pădure se auzea doar rareori ciocănitoarea. Inainte de ivirea zorilor, ne-a trezit sgomotul unui avion, care se rotea deasupra taberei. Ba pleca, ba apărea din nou. De data aceasta, nu era un avion de recunoaştere, cu zumzetul său întretăiat, caracteristic. Ne-am gândit imediat că deasupra noastră este un bombardier greu. Ne-am alarmat, crezând că nemţii au descoperit locul unde se află tabăra şi că vor începe bambardamentul.

Toată lumea ieşi afară. Am văzut cum de avion s'a despărţit un punct negru, apoi al doilea şi al treilea. Ne veni imediat ideea că nemţii aruncă un grup de paraşutişti.

N'am dat alarma, dar, la comanda lui Râsacov, companiile lui Tarasov şi Ciornâi şi un grup din detaşamentul „Baumann 2", care se aflau în acele zile la baza principală, s'au risipit în pădure. Eu plecai cu compania lui Tarasov. Sarcina era de a prinde pe paraşutişti unul câte unul, înainte ca ei să se întâlnească.

Era greu să determini precis locul unde au căzut paraşutiştii, din cauza copacilor. Zăpada adâncă, îngreuia deasemeni mersul. In afară de aceasta, ciocănitoarele, speriate de sgomotul avionului, stârniră un astfel de sgomot, încât ni se părea că în spatele fiecărui copac este câte un mitralior duşman.

Insfârşit, grupul lui Ciornâi dădu de o urmă. Ivan Aculov descoperi pe ramurile unui pin, o paraşută. Prin zăpada adâncă se vedeau îndepărtându-se urmele paşilor unui om. Ciornâi îşi risipi oamenii şi încercui locul. In curând apăru în dreptul unui tufiş o umbră omenească. Aculov şi Gutorov se repeziră spre paraşutist. Cu o voce subţire de femeie, paraşutistul strigă într'o limbă rusească, curată :

— Nu te apropia, că trag!

Dar unul din băieţii lui Ciornâi se furişase deja din spate. In timpul cât paraşutista, încurcându-se în zăpadă îşi pregătea arma, el îi sări în spate. Se repeziră şi ceilalţi, îi smulseră pistolul şi îi legară mâinile.

In curând, băieţii din grupul lui Tarasov au descoperit încă doi paraşutişti.

Acum aveam în mâinile noastre trei paraşutişti: două fete şi un flăcău înarmat cu o puşcă mitralieră PPS. In spatele lui atârna într'o husă de foaie de cort, un aparat de radioemisiune.

Paraşutiştii fuseseră lansaţi de comandamentul sovietic, special pentru a stabili legătura cu partizanii, ale căror acţiuni, oricât de curios ni se părea nouă acest lucru, erau cunoscute în Patrie. Inainte de plecare, paraşutiştii s'au înţeles că îşi vor trimite unii altora semnale prin lovituri de baston pe trunchiul copacilor. Spre marea lor mirare, când aterizară, întreaga pădure răsuna de astfel de ciocăniturí: erau ciocănitoarele.

A doua zi l-am găsit în pădure pe al patrulea paraşutist. Acesta era comandantul grupului, locotenentul Cudreavţev, un flăcău puternic, care prin statura sa amintea pe Taras Bulba al nostru.

— Oare poate să ţină paraşuta pe aşa unul în aer? — îl tot întreba Saşa Carzâchin.

In aceeaş zi am intrat în legătură cu statul major al frontului, i-am comunicat toate datele privitoare la noi şi am căpătat sarcini.

De atunci, am stabilit legătura bilaterală permanentă cu Pământul cel Mare.

Mijloacele noastre poligrafice continuau să rămână extrem de sărăcăcioase. Aveam o maşină de scris. Eu am învăţat să scriu la maşină şi stăteam uneori nopţi întregi multiplicând manifestele şi co-

municatele Biroului Sovietic de Informaţiuni. Manifestele le scriam şi cu mâna. Hârtie aveam foarte puţină şi scriam pe carton, pe scândurele subţiri, pe sticlă, tipăream pe pânză şi pe scoarţe de copaci. Dimineaţa oamenii noştri duceau manifestele în sat, la gările de cale ferată şi chiar şi la Briansk.

Aveam în detaşament şi specialişti agitatori. Acest rol era îndeplinit mai ales de Ivan Vasilievici Gutorov. Acesta era îmbrăcat cu haine de tot felul. Uneori, el îmbrăca ceeace reuşise să păstreze din uniforma militară: cămaşa, pantalonii, şapca, cismele şi foaia de cort. Arăta foarte prezentabil în uniformă. In timpul iernii şi plecând în operaţiuni, Gutorov îmbrăca uneori uniforma de ofiţer german şi atunci semăna cu un fritz albinos. Dar cel mai des el îmbrăca un pantalon larg de ştofă, foarte uzat şi căptuşit cu blană de oaie şi cu guler de astrahan şi o căciulă neagră nouă de astrahan. In acest caz el încălţa nişte pâslari cenuşii. Cu puşca automată pe piept — nu se despărţea niciodată de ea — el arăta foarte caraghios în această îmbrăcăminte.

In cele mai grele momente, nu-ţi puteai reţine zâmbetul dacă Gutorov începea să glumească. Iubitor de glume, el avea totdeauna în rezervă câte o chestiune nostimă. In satele din jur, toată lumea, dela mic la mare, îl cunoştea pe Gutorov pe nume, ca şi cum s'ar fi născut şi ar fi crescut în această regiune.

— A, Ivan Vasilievici, bună ziua, bună ziua! Vino pe la noi — îi spuneau femeile, copiii şi bărbaţii.

El se oprea şi începea o discuţie, ca şi cum ar fi avut de a face cu vechi cunoscuţi.

— Cu cine ai vorbit? — îl întrebam, după ce termina conversaţia.

— Nu ştiu. De unde să-i cunosc pe toţi? Cu un om sovietic. Asta este, cred, sigur — răspundea el.

Mergând la adunare, Guturov lua adesea cu dân-

sul armonica. In acest caz, după discuţii începeau dansuri şi oamenii uitau, timp de câteva ore, de viaţa zilnică apăsătoare. Gutorov începea cu „Casiana", iar apoi trecea la polci şi valsuri. Cel mai mult îi plăcea „Pe dealurile Manciuriei". Spre sfârşit, Gutorov începea cântecele triste.

Câte una din fete începea să cânte, acompaniată de armonică:

„Nemţii au venit la noi în sat
Şi cântecele au încetat.
L-au luat pe tata şi au dat foc casei
Iar pe cel drag l-au spânzurat".

O alta începea şi ea:

Timpul ăsta în ghiarele nemţilor
L-am trăit ca în închisoare
Dar au venit partizanii
Şi sufletele noastre au înviat.

Greu mi-e să trăiesc într'o capcană
Mă dor ochii de atâtea lacrimi
Şi am să rog pe un partizan
Să mă ia în detaşament.

Alte voci se adăugau la cei care cântau şi, parcă nu mai exista pericol când răsunau strigăturile:

Ei, suratelor, gătiţi-vă
In rochiţe albastre
Vin la noi partizanii
Să ne întâlnească.

In cercul format ieşea un flăcău, încerca să danseze şi încheia în dialectul local din Orel:

Un poliţist pe capră
Ducea rachiu
Iar un fritz după el
Fugea ca să i-l ia...

Odată, după o adunare la care am fost împreună cu Gutorov, ieşind pe stradă el îmi spuse:

— Asta e frate poporul. Dacă aş avea două vieţi,

mi le-aş da pe amândouă fără să şovăi pentru acest popor.

— Eu, dacă aş avea două vieţi aş lupta tot timpul fără să şovăi pentru acest popor — îi răspunsei.

Aveam senzaţia unui neobişnuit avânt sufletesc. Probabil că şi Gutorov încerca acelaş sentiment.

3

Cam din momentul din care a apărut la noi un cunoscător al manipulării explosivelor, Pavel Vorobiov, atenţia noastră a început a fi îndreptată spre diversiune. Vorobiov nu era un om vorbăreţ. Timp de zile întregi el trebăluia ceva prin nişte lădiţe, în care aşeza şi ştergea bucăţile de trotil procurate dela colhoznici.

— Ce faci aici? — îl întrebă odată Râsacov.

Vorobiov răspunse cu o glumă şi numai după întrebări insistente spuse:

— Am să fac mine, tovarăşe comandant.

— Dar focoase ai?

— Nu, le-am consumat când am făcut bordeiul...

— Atunci, cum ai să faci mine?

La aceasta, Vorobiov nu mai răspunse nimic. Fără focoase, trotilul este un lucru absolut inutil. Dar oare un om care cunoaşte valoarea trotilului se poate împăca cu imposibilitatea de a-l folosi? Şi Vorobiov se decise să inventeze. El întrebă pe Râsacov dacă poate să strice o puşcă. Comandantul îi permise. Vorobiov tăie jos patul armei şi la capătul tăieturii fixă o lădiţă cu trotil, grea de 30—40 kilograme. Apoi, dintr'un cartuş obişnuit scoase glontele şi înlocui praful de puşcă obişnuit cu praf de puşcă vânătoresc (pădurarul Demin avea cam jumătate de kilo-

gram). Pentru ca praful să nu iasă din cartuş, el' închise deschiderea cu o bucăţică subţire de scoarţă de brad. Vorobiov era convins că la explozia produsă atunci când va trage acest cartuş, trotilul va exploda neapărat.

Departe de tabără, în pădure, am încercat invenţia lui Vorobiov. Vorobiov legă un şnur lung de dispozitivul de declanşare. Adăpostindu-se împreună cu Vorobiov, observatorii aşteptau cu respiraţia oprită, explozia. Vorobiov trase şnurul. Saşa Carzâchin închise chiar ochii. O detunătură, fum, dar lada cu trotil nici nu se clinti.

— In gol, în gol? — întreabă Râsacov pe inventatorul întristat.

— In gol, tovarăşe comandant.

— Numai puşca ai stricat-o, banditule. Să faci bine să-mi aduci o puşcă chiar după prima luptă — ordonă Râsacov cu un zel de gospodar.

In tabără încercarea invenţiei nereuşite a devenit o sursă de ironii la adresa lui Vorobiov. In acest timp, radioul anunţa dimineaţa şi seara noi acte de sabotaj pe căile ferate făcute de partizanii din regiunea Smolenskului, din Bielorusia, din Leningrad. Pe tovarăşii noştri începură să-i mănânce mâinile.

— Da' ce dracu! Noi nu suntem în stare de nimic? spunea indignat bătrânul Demin. Măcar de am scoate şinele din loc.

— Noi inventăm o maşină infernală — glumi Serioja Râbacov.

— Vreau să văd acte de sabotaj, iar nu invenţii — spuse Râsacov. Am să mă duc singur pe calea ferată. Alege un sector, tovarăşe Andreev şi mâine trecem la acţiune.

Trântind uşa, Râsacov plecă. Vorobiov tăcu şi se înroşi. Înţelegeam bine starea lui. Când s'a găsit

trotilul, el a fost primul care a vorbit de importanța actelor de sabotaj pe liniile de comunicații ale inamicului, a amintit de cele ce a spus tovarășul Stalin, adresându-se poporului prin radio la 3 Iunie, iar acum, când a venit timpul să se înfăptuiască apelul său, Vorobiov nu poate face nimic.

L-am liniștit pe Vorobiov, sfătuindu-l să se gândească la propunerea lui Demin de a scoate șinele.

— Ei, o să încerc — spuse Vorobiov și în vocea sa se auzeau note de disperare.

Acest lucru fu observat de Majuchin.

— Ei, prietene, cu o astfel de stare de spirit mai bine să nu te duci — spuse el.

— Nu, nu, Ivan Sergheevici, totul e în ordine. Sunt numai furios pe mine însumi.

Sectorul pentru diversiune l-am ales eu. In detașamentul nostru erau mulți localnici care cunoșteau bine drumul dela Briansk la Pocepa. Afară de aceasta, aveam informații dela oamenii care făceau recunoașterea. Rămânea să alegem locul cu cele mai bune căi de retragere, după organizarea acțiunii. Nu se putea găsi nimic mai bun decât sectorul împădurit din fața satului Sergheev. In acest loc, calea ferată era slab păzită — dela Krasnâi-Rog la gara Hmelevo trecea rar noaptea o patrulă, iar pădurea era chiar lângă calea ferată. Probabil că această slăbiciune a pazei se explica prin faptul că noi nu acționam încă pe această cale ferată.

De dimineață, grupul lui Vorobiov a început să se pregătească pentru operațiune. Vorobiov și Glebchin, cunoscători ai tehnicii feroviare, au arătat ce unelte sunt necesare pentru demontarea șinelor. Era nevoie de chei, de druguri speciale, etc. Detașamentul nostru însă nu avea, firește, absolut nimic afară de topoare.

Spre seară eram gata. Uneltele speciale nu au

putut fi procurate. Cu Râsacov împreună am plecat în cinci sănii, pentru a studia cum se fac actele de sabotaj. Majuchin şi cu mine plecarăm cu un grup format din 15 oameni. Noaptea era întunecoasă şi zăpada cădea rar. Lăsând săniile cu cinci partizani în pădure, am pornit spre calea ferată. Noi eram conduşi de Andrei Bazderov, care cunoştea bine locurile.

Dacă în August 1941, când mergeam pe această cale ferată spre front, mi-ar fi spus cineva că mă voi furişa spre ea în întunericul nopţii, l-aş fi privit ca pe un nebun. Şi iată că acum, împreună cu un grup de tovarăşi care în trecutul apropiat au construit, au reparat şi au întreţinut această cale, mergeam acum s'o distrugem.

Spre stânga, pădurea se deschise şi între doi pereţi înalţi am văzut calea ferată. Firele de telegraf scoteau un zumzet. Drept în faţa noastră era un canton. După informaţiile date de agenţii noştri, aici stătea la căldură, cea mai mare parte a nopţii, patrula germană.

Uitându-se la Râsacov, Bazderov spuse:

— Nu am ieşit unde trebue. Am greşit cu 200 metri, Vasilii Andreevici.

Acum era prea târziu să îndreptăm greşala lui Bazderov. Incercuirăm repede cantonul şi, Taras Bulba şi cu mine deschiserăm uşa. In cămăruţa mică se îmbrăca paznicul. Haina de postav şi şapca veche arăta că el nu este militar şi cu atât mai mult neamţ. El nu apucase să deschidă gura, când Taras îl trase afară din canton.

— Câţi sunteţi? — îl întrebai încet.

— Sunt singur — răspunse paznicul.

După vocea tremurătoare, puteai să vezi că el era speriat de moarte.

Bazderov intră în canton şi găsi uneltele necesare.

In felul acesta eram complect echipaţi pentru munca pe care o aveam de făcut. Afară de aceasta am găsit în canton 8 grenade germane, cu mânere lungi de lemn.

— De unde le ai? — întrebai pe paznic.

El îmi răspunse că grenadele aparţin paznicilor nemţi. Aceştia plecaseră încă de aseară la Krasnâi-Rog la o serată şi se vor întoarce numai dimineaţa.

Indepărtându-ne cam la 50 metri de canton, începurăm demontarea şinelor. Pe paznic l-am folosit deasemeni la muncă. In ambele direcţii, aşezarăm posturi pentru observare şi acoperire în caz de pericol. Ceilalţi, printre care şi paznicul, se apucară de lucru. Uneltele făceau un sgomot asurzitor şi ecoul se auzea departe, în pădure. Se lucra în tăcere şi cu atenţie. Numai Vorobiov şi Glebchin dădeau pe şoptite indicaţii cum trebue să se lucreze. Şoaptele lor ar fi părut caraghioase unui străin în mijlocul sgomotului îngrozitor pe care-l făceau şaibărele blestemate şi uneltele, dar noi aveam nervii atât de încordaţi în acel moment, încât nu observam absurditatea situaţiei.

La început, munca a mers încet. Dar apoi paznicul începu să se simtă atât de bine, încât începu şi el să comande, să ajute pe cei rămaşi în urmă, aşa încât munca se desfăşură mai repede. El era mult mai priceput decât noi şi lucra mult mai repede.

Nu trecură nici două ore şi lucrul era terminat: câte două verigi din fiecare pereche de şine fuseseră desfăcute în lături.

— Aceasta se cheamă metoda prin desfacere — îmi explică cu un ton de specialist Vorobiov, când ne retrăgeam spre pădure după terminarea lucrului.

— Şi dece ai tăcut până acum dacă ştiai cum se face? — îl întrerupse Râsacov.

— Abia acum mi-am amintit.

Paznicul mergea cu noi spre pădure.

— Ascultă, unchiule, dar tu de fapt unde te duci? — îl întrebă Majuchin.

— Păi, cu voi. Unde să mă duc acum? Doar la spânzurătoare? Asta însă nu mă interesează!

Majuchin nu avu timp să răspundă.

Dinspre Krasnâi-Rog se auzi de departe un fluerat prelung de locomotivă.

— Vine — spuse paznicul.

Ne oprirăm. Paznicul privi cu neliniște spre calea ferată desfăcută. El stătea ba pe un picior, ba pe altul și ținând strâns pumnii îi lovea unul de celălălt, emoționat.

— Vine — repetă el. — Eh, ce-o s'o pocnească acum!

— Ce, îți pare rău? — îl întrebă Râsacov.

— Nu-mi pare rău, dar nu sunt obișnuit.

Trenul se apropia. Sgomotul roților și șuerul locomotivei umplură de zarvă întreaga pădure. Așteptam cu teamă: nu va observa cumva mecanicul pericolul și va frâna? Totul s'a produs într'o clipă. Mai întâi ceva se prăbuși și explodă cu sgomot, tampoanele clănțăniră, se ridică un vuiet nemaiauzit, prin care răzbătură țipete omenești.

Iar noi săream în sus și înjuram tare, soldățește, de bucurie. Nu ne bucura atât faptul că am distrus o garnitură a inamicului, cât constatarea că „procedeul de desfacere în lături" pe care noi puteam să-l aplicăm, a reușit pe deplin.

Astfel apăru în detașament un luptător nou, Luca Verșinchin. Porecla „paznicul" i-a rămas. El ne-a fost de mare folos la organizarea actelor de sabotaj prin mijloace mecanice. Mai târziu, când am căpătat mijloace tehnice noi pentru aruncarea în aer a căilor ferate, Verșinchin a învățat repede mașinile cu toate denumirile lor savante. Numai mina Stalinov nu a

apucat să o cunoască. In timpul unei diversiuni, după ce a aruncat în aer cinci eşaloane inamice, el a fost grav rănit şi evacuat cu avionul în Patrie.

Secretarul comitetului raional, Filcovschi, ne primi cu braţele deschise. Felicitându-ne pentru succesul realizat, el spunea emoţionat:

— Acum am păşit pe calea justă. Avem ce să comunicăm la ai noştri...

Filcovschi era un aprig partizan al organizării de explozii.

In aceeaş zi el întocmi o radiogramă şi o transmise prin postul de radio al lui Cudreavţev, la statul major al frontului. Două zile mai târziu, am ascultat comunicatul Biroului Sovietic de Informaţiuni în care se anunţa că: „Detaşamentul de partizani comandat de tovarăşul R. şi de secretarul comitetului raional F., care acţionează în pădurile Brianskului, a provocat deraierea unui eşalon al inamicului, care mergea pe front cu oameni şi armament..".

Am primit acest comunicat ca pe cea mai înaltă distincţie şi ziua aceea a fost pentru noi o mare sărbătoare. Deacum, pe Pământul cel Mare se ştia de existenţa noastră!

Au aflat despre noi şi vecinii noştri — partizanii din Trubcevsk, partizanii lui Saburov şi alţii.

Câteva zile mai târziu am stabilit cu ei o legătură strânsă.

Acum a apărut în detaşament o nouă subunitate: — grupul de diversionişti. Vorobiov a devenit mai vesel. El s'a apucat din nou de invenţia sa, hotărând s'o ducă până la capăt. Metodele mecanice de provocare a deraierilor, pe care ni le-am însuşit uşor, nu erau sigure. Nemţii au întărit paza şi patrulele şi din următoarele şase cazuri de desfacere a şinelor, au reuşit numai două; celelalte au fost descoperite la timp de inamic, care a preîntâmpinat deraierea.

Vorobiov a scos din grenadele germane pe care le găsisem în cabina paznicului, focoasele, le-a introdus în mina cu trotil construită de el şi acum ele şi-au produs efectul.

El şi-a încercat mina în împrejurimele taberei, iar apoi a plecat împreună cu Râsacov s'o încerce pe calea ferată. Pentru aşezarea minei nu era nevoie de mulţi oameni. Afară de comandantul detaşamentului, au venit cu Vorobiov doar trei oameni — Tişin, Glebchin şi Cotomin.

Ca la 2 kilometri de gara Krasnâi-Rog, diversioniştii au instalat mina lui Vorobiov. După o jumătate de oră a apărut un eşalon inamic. Tişin trase de şnur, din arma tăiată răsună împuşcătura şi mina explodă. Locomotiva şi câteva vagoane au sărit în aer, iar restul s'a rostogolit de pe terasament.

Ceva mai târziu, am reuşit să aruncăm în aer pompa de apă din gara Krasnâi-Rog, făcând astfel imposibilă alimentarea cu apă a locomotivelor. Pentru acea perioadă, operaţiunea a fost elaborată şi efectuată în mod strălucit. Acţiunea de recunoaştere care ne-a furnizat date complecte, a jucat în aceasta rolul hotărîtor. Am ucis sentinelele fără nicio împuşcătură şi am pus mâna pe documente preţioase şi aparate de telefon. Am găsit un ordin interesant al căpitanului german Paffenrod, care se afla în oraşul Pocepa. El scria următoarele comandantului pazei dela pompa de apă:

„In ultimul timp s'a intensificat activitatea partizanilor în regiunea căii ferate. Trebue să ne aşteptăm la un atac asupra pompei de apă. El poate să aibă loc în curând, deoarece partizanii înţeleg probabil ce pagube pot cauza astfel căii ferate. Oameni suspecţi, după toate probabilităţile cercetaşi ai partizanilor, au fost observaţi în vecinătatea pompei de apă".

Căpitanul cerea ca paza să fie mai atentă, să se înconjoare pompa de apă cu sârmă ghimpată şi cerea comandantului să ia toate măsurile cuvenite. Intr'un cuvânt, domnul Paffenrod s'a dovedit a fi un om prevăzător, ghicind dinainte că pompa de apă va fi aruncată în aer de către partizani. Aşa s'a şi întâmplat.

— Ei, Vasilii Andreevici, ce zici de „militarism"? — îl întrebai pe Râsacov după această operaţiune în care s'a distins atât de mult grupul de recunoaştere. Poate că ar fi bine să disolvăm grupul de recunoaştere, că astfel avem prea mulţi comandanţi şi în curând nu va mai avea cine să lupte! — Repetam vechile vorbe ale lui Râsacov.

— Da, la voi la militari, totul iese în aşa fel încât toată lumea este folosită. — El tăcu puţin, iar apoi zâmbi: — Dealtfel, m'am predat demult. Tu ai dreptate. Este chiar util să întărim grupul de recunoaştere.

Nu am amânat acest lucru şi grupul de recunoaştere a fost întărit cu arme şi oameni — dintre cei mai experimentaţi: Ivan Aculov, Cuznetov, Titcov şi Chiricenco. Acum acest grup putea să facă nu numai recunoaşteri, dar în caz de nevoie să execute independent o sarcină tactică.

4

In dimineaţa zilei de 1 Martie, se auzi zarvă dela unul din punctele de pază ale detaşamentului de avantgardă. Ziua era liniştită şi geroasă şi cel mai mic sgomot se auzea departe în pădure. La baza noastră am auzit nechezat de cai şi ţipete omeneşti.

O voce răsunătoare striga: „Aici, după mine! Dă-i la dracu, o să-i ocolim!“ Se auzea țăcănitul închizătoarelor de arme și strigătele amenințătoare ale sentinelei.

— Ce s'o fi întâmplat acolo? — întrebă Râsacov.

Intr'o cămașă neagră de postav, fără curea, cu gulerul întors înăuntru și cu mânecile peste coate, el ieșise pe stradă să se spele cu zăpadă. De câteva zile detașamentul nu mai avusese nicio alarmă. Ne pregăteam pentru operațiunea următoare și, la propunerea comandantului, aproape toți partizanii se înviorau dimineața cu zăpadă.

— Probabil că iar uriașul ăla al dracului face scandal — spuse unul dintre partizani.

Vorbea de Taras Bulba, care era în această zi șeful pazei. Când Taras Bulba era de serviciu, toate regulile erau respectate cu o grijă deosebită. Chiar cel mai bun prieten al său nu putea trece linia de pază dacă uitase sau confundase parola.

La punctul de pază sgomotul era din ce în ce mai mare. Una după alta, se auziră trei împușcături. Râsacov intră fuga în casă, se îmbrăcă și, ca și cum ne-am fi înțeles, fugirăm toți spre punctul de pază. Cu noi veniră Filcovschi și Majuchin, iar în urmă fugeau câțiva partizani. Dela statul major și până la punctul de pază nu era departe și în curând apăru în spatele copacilor cortul șefului pazei, construit din ramuri de brad. Printre ramurile verzi ieșea un fum ușor. In cort n'am găsit pe nimeni. Am ocolit cortul și am văzut următorul tablou: Taras Bulba, înarmat cu două puști — una o ținea în mână, iar alta de curea — interoga pe Serghei Râbacov, care stătea în fața lui în genunchi.

— Cine sunt ăștia, dobitoc beat? Spune, sau îți dau una peste ceafă? — țipa el.

Iar Râbacov, privind în sus, spre Bulba, îl trăgea de poala mantalei şi-l implora:

— Colea dragă, dă-mi înapoi puşca. O să afle comandantul şi o să mă omoare. Oamenii ăştia sunt de ai noştri. In totul de ai noştri. Partizani trimişi la Filcovschi. Dar nu pot ei să-ţi dea ţie, prostule, hârtiile lor.

— Mie să-mi spui parola, n'am ce face cu hârtiile.

— Ei, am uitat de bucurie, să cer parola, am uitat! — spunea Râbacov. In acest moment, el ne văzu şi strigă bucuros: — Vasilii Andreevici! Tovarăşe comandant!

— Taci! — îl întrerupse Bulba şi, întorcându-se spre comandantul detaşamentului, raportă: — In cursul nopţii nu s'a întâmplat nimic, afară de împuşcăturile care au fost trase acum.

Şi el arătă nişte oameni care stăteau pe drum.

Filcovschi înjură şi spuse că punctul de pază al lui Bulba este o şatră ţigănească. Bulba se supără şi începu să demonstreze că a procedat just. Râbacov a adus nişte oameni şi nu ştia parola. I-am spus: Stai! Dar el a încercat să mă ocolească şi să arate drumurile noastre secrete unor necunoscuţi. Pentru înfricoşare, Taras trase trei împuşcături, desarmă pe Râbacov şi luă dela necunoscuţi trei cai. Intr'adevăr, doi dintre ai noştri ţineau de căpăstru trei cai înşeuaţi şi plini de sudoare. Cine-i ţigan în cazul ăsta? Eu?...

— Nu tu, nu tu — îl linişti Râsacov şi, întorcându-se spre Râbacov, care se ridicase în picioare şi se scutura de zăpadă, spuse: De ce ai uitat ordinul, ticălosule? Singur te bagi şi mai aduci şi oameni necunoscuţi...

— Ce fel de necunoscuţi, tovarăşe comandant? —

spuse Râbacov. Vă aduc un pachet dela Bondarenco şi Saburov. Vin tocmai din Trubcevsk.

— Dela Bondarenco? — repetă Filcovschi.

In vocea sa se simţeau bucuria şi uimirea. Fără să mai spună nimic, el fugi spre drum.

— Care-i acolo dela Bondarenco? — strigă el. Vino încoace!

Din grup se separă un tânăr îndesat, cu o căciulă neagră de oaie, cu o scurtă nouă vătuită, încinsă cu un cordon roşu ca dela ţară. Pe piept îi atârna o armă automată germană. El merse în întâmpinarea lui Filcovschi zâmbind. Faţa îi era înfierbântată şi roşie, iar de sub căciulă îi ieşeau două şuviţe de păr negru şi asudat.

— Tovarăşe Filcovschi! Afanasievici! — strigă el desfăcând larg mâinile.

— Dar ăsta e Durnev, dumnezeule! — strigă Filcovschi. Datorită cărei împrejurări aici?

Intâlnindu-se, ei se îmbrăţişară. Se auziră sărutări şi cuvinte întretăiate şi emoţionate pe care le rostesc oamenii când întâlnirea neaşteptată îi face să se bucure.

— Viu?

— Precum vezi.

— Dar Bondarenco? Dar Corotcov? Dar Sencencov?...

— Vii şi sănătoşi.

— Dar întoarce-te să te văd cum arăţi!

Majuchin nu rezistă, fugi spre ei şi, smulgându-l pe Durnev din braţele lui Filcovschi, îmbrăţişă şi sărută deasemeni pe musafir.

— Ia uite, ce frumos! — spuse Râsacov şi mă privi.

Pe genele sale lungi străluciră lacrimi. Apoi, imediat, ruşinat parcă de slăbiciunea de o clipă, el se întoarse brusc şi porni spre tabără.

— Să-i aduci la mine, la comandament, Vasilii Andreevici! — strigă el plecând.

Şi începu să cânte cântecul său favorit despre partizanul Jelezneac, lucru care se întâmpla rar şi dovedea la el un surplus de bucurie.

Cu excepţia lui Matveenco şi a oamenilor dela postul de pază, plecarăm cu toţi în tabără şi acolo, aşezaţi la masă, făcurăm cunoştinţă cu musafirii. Cu ocazia sosirii lui Durnev, bucătarul nostru Cucereavenco, puse pe masă un litru de alcool curat, găsit la un neamţ.

— Asta da! — aprobă Filcovschi şi începu să toarne alcoolul în pahare. Ei, poate că şi tu ai să bei, dacă aşa stau lucrurile? — se adresă el lui Râsacov şi îi turnă în cană.

Râsacov ridică cana, ciocni, dar rezistă şi-mi trecu mie partea sa.

Afară de Durnev, veniseră la noi din Trubcevsk 12 oameni care făceau parte din două detaşamente diferite. Cinci dintre ei făceau parte din detaşamentul lui Saburov. In această zi, aflarăm pentru prima dată de existenţa sa. Toţi oamenii lui Saburov erau unul şi unul, parcă aleşi în mod special. Inalţi, cu umerii largi, cu feţele rase, parcă acum ieşiseră dela frizerie, îmbrăcaţi la fel şi cu aceleaşi arme — carabine şi arme automate nemţeşti.

Unitatea lui Saburov se formase în Ucraina şi majoritatea oamenilor din detaşament erau ucraineni. „Iar pe ucraineni îi cunoaşteţi singuri ce fel de oameni sunt. Dacă pun mâna pe arme, nu le lasă să ruginească", spunea şeful grupului de oameni ai lui Saburov. El era îmbrăcat ca şi tovarăşii săi şi arăta ca şi dânşii, înalt, cu umerii largi. Faţa sa rotundă cu un mas puţin coroiat şi buzele subţiri şi strânse, era încununată de o chică de păr rebel, tuns scurt. Gâtul scurt şi puternic părea sudat de

umerii largi şi când vorbea se întorcea încet spre interlocutor cu tot corpul. „Acest om trebue să fie de o forţă herculană“ — gândeam eu şi, privindu-l, am rămas uimit când am aflat că numele său este Bogatâri (uriaşul — N. T.). Il chema Zahar Antonovici.

El caracteriză destul de precis situaţia autorităţilor de ocupaţie în toată regiunea.

— Poporul este pretutindeni cu noi şi nemţii văd din zi în zi mai clar acest lucru şi de aia fac astfel de atrocităţi — spuse el. Şi adevăraţii stăpâni aici suntem noi, deşi locuim în aceste bordeie în fundul pădurii. Poliţiştii se tem, trupele sunt aruncate din loc în loc cu tactica mereu schimbată, împotriva partizanilor nu se mai trimit detaşamente, ci unităţi întregi. Nemţii nici nu mai ştiu în ce capăt al pădurii să se bage şi vorbesc acum de scărmănarea complectă a pădurii. Ei bine, n'au decât s'o scarmene. Se găsesc din ce în ce mai puţini amatori pentru postul de staroste... Acum acceptă tot mai des să ocupe funcţia de staroste cei pe care-i numim noi. In general, se poate spune un singur lucru: e bine, tovarăşi! — sublinie el cu o bucurie făţişă.

Intâlnirea neaşteptată cu Durnev şi cu grupul de oameni ai lui Saburov, ne bucură foarte mult. Această întâlnire convingea pe fiecare partizan că nu suntem singuri şi fiecare dintre noi începea să aibă sentimentul că există cineva în vecinătate. Vestea sosirii oamenilor din Trubcevsk şi a ucrainenilor lui Saburov, făcu repede ocolul întregii tabere şi căsuţa statului major se umplu de reprezentanţi delegaţi dela toate subunităţile noastre. Partizanii se interesau mai ales de ceeace se petrece în Ucraina.

Bogatâri nu reuşea să răspundă la toate întrebările: Sunt multe detaşamente? Care? Cum se nu-

mesc? Bogatâri enumeră detaşamentele lui Pogorelov, Voronţov şi Gnebida.

— Afară de aceasta, mai există în Ucraina detaşamentul lui Covpac, Sidor Artemievici — repetă el şi privi semnificativ pe cei prezenţi.

— Dar cine este acest Colpac? — întrebă cineva.

— Nu Colpac, ci Covpac — îndreptă Bogatâri. Ar fi multe de povestit despre el. Este un om în vârstă. A fost partizan încă în 1918. Aşa luptă şi acum, din însărcinarea Partidului şi luptă tare bine.

— E dela sine înţeles că luptă, din moment ce a fost lăsat pentru asta, dar tu să ne povesteşti cum luptă — observă pe bună dreptate pădurarul Demin.

— Nu ştiu cum s'a întâmplat la voi, dar noi încă n'am avut ocazia să luptăm cu tancurile nemţeşti... — începu Bogatâri.

— Nici nouă nu ni s'a întâmplat — spuse Demin.

— Ei bine, împotriva lui Covpac, nemţii au trimis şi tancuri. Dar acesta aranjă lucrurile în aşa fel, că un tanc fu aruncat în aer cu o mină, iar celălalt a fost capturat în perfectă stare.

In felul acesta au auzit pentru prima dată partizanii din raionul Vâgonici, regiunea Briansk, de detaşamentul lui Covpac.

Cu Covpac m'am întâlnit în vara aceluiaş an şi mult timp am luptat împreună împotriva duşmanului.

Inainte de a ne întâlni, am auzit multe despre acest celebru comandant de partizani. Unii spuneau că Covpac este un ţigan bătrân şi viteaz. Alţii îl descriau ca pe un ţăran nu prea cult, dar şiret, de felul unei căpetenii din armata lui Emelian Pugaciov. După cum m'am convins ulterior, această caracterizare se baza pe raporturile sincere şi simple pe care le întreţinea Covpac cu toţi oamenii, cu sol-

dații și cu comandanții, cu activiștii de Partid și cu militarii, cu oamenii încununați de glorie și cu cei necunoscuți.

M'am întâlnit cu Covpac într'o împrejurare când situația era încordată. Noi — eram cam zece ofițeri, printre care locotenent-colonelul Baliasov și Gudzenco, locotenentul Tcacenco și alții — elaboram planul unei operațiuni pe care urma s'o efectuăm împreună cu unitatea lui Covpac. Sidor Artemievici întinsese pe iarbă harta sa pe care erau indicate pozițiile inamice, iar Gudzenco își expunea pe această hartă, planul. El propunea — și-și lua obligația să execute planul — atacarea frontală a garnizoanei din Suzemsk; el avea nevoie doar de sprijinul a două tancuri și a unei baterii de artilerie, lucruri care existau deja la noi.

Toată lumea îl asculta cu atenție pe Gudzenco, inclusiv Covpac. Covpac fuma o țigară lungă, răsucită de el și privea ba spre Gudzenco, ba pe cei prezenți.

— Stai puțin — îl întrerupse el pe Gudzenco și îi puse mâna pe umăr. Când ai să înveți ce-i războiul, Ilarion? — Gudzenco rămase înmărmurit. Tu ești băiat deștept, curagios, un adevărat partizan, dar te aud și mă mir: care dobitoc procedează astfel?

Covpac vorbea cu Gudzenco pe tonul cu care vorbesc vechii prieteni. Toți știam că ei s'au împrietenit încă în timpul iernii, când au luptat împreună în pădurile din Hinelsk. Plecând înapoi în Ucraina, Covpac și comisarul său Rudnev, hotărîră să lase un grup la Hinelsk. Gudzenco fu numit comandant al acestui grup.

Acum ei se întâlniseră ca egali; în detașamentul lui Gudzenco erau cam 1000 de oameni, aproape tot atâția ca și la Covpac.

— Care dobitoc luptă așa? — continuă Covpac

şi în cuvintele sale nu se simţea nimic înjositor pentru meritele lui Gudzenco. — Iată unde trebue lovit.

Fără să privească harta, Sidor Artemievici indică cu vârful creionului Nicolscoe. Acest sat se găsea în spatele oraşului Suzemsk.

— Iar aici trebue să lăsăm numai unităţi de acoperire. Când ne vom apropia de sat, aceste unităţi vor începe să-l atâţe pe inamic. E clar? — a spus Covpac.

Ţin minte cum m'a uimit această hotărîre absolut clară, concisă, care era şi cea mai favorabilă.

Am efectuat operaţiunea după planul propus de Covpac.

Mult timp după aceea, când m'am întâlnit cu Covpac, mi-am amintit dimineaţa de Martie şi pe cei cinci partizani ai lui Saburov, dela care am auzit pentru prima dată gloriosul său nume.

Cu Saburov m'am întâlnit deasemeni, mai târziu.

Istoria detaşamentului său era simplă şi semăna cu istoria a o mulţime de alte detaşamente.

In Octombrie 1941, două grupuri de militari ieşeau din încercuire. Intr'unul erau 12 oameni având în frunte pe Alexandru Saburov, iar celălalt avea opt oameni şi era condus de Zahar Bogatâri. Ei mergeau prin Ucraina spre răsărit, fiecare grup pe drumul său, fără ca unul să ştie de existenţa celuilalt. In regiunea Sumi ei s'au întâlnit întâmplător, interesele lor au coincis, detaşamentele s'au unit şi au hotărît să înceapă să acţioneze ca partizani. Saburov a fost ales comandant al detaşamentului, iar Bogatâri a devenit comisar. La început, ei erau douăzeci de oameni, însă acum numărul membrilor detaşamentului a trecut de trei sute. Oamenii lui Saburov au distrus garnizoana nemţească dela gara şi din centrul raionul Suzenka şi au ajutat pe cei din Trub-

cevsk să nimicească garnizoana germană din oraş. În această zi memorabilă de Martie, am aflat pentru prima dată de ei.

Bogatâri venise la noi pentru a stabili legătura. Ei aflaseră de existenţa noastră şi de faptele noastre din comunicatul transmis la radio. Saburov şi Bogatâri care nu pierdeau nici cea mai mică posibilitate de a-şi mări legăturile cu partizanii din pădurile Brianskului, nu au stat să piardă timpul, mai ales că dela comandamentul unuia dintre fronturile noastre, detaşamentul lui Saburov primise sarcina de a executa recunoaşteri la Briansk şi în regiunea căilor ferate.

Făcând schimb de parole cu Bogatâri şi dând informaţiile necesare, l-am condus spre prânz până la marginea taberei şi ne-am luat rămas bun.

Durnev, care se întâlnise întâmplător cu oamenii lui Saburov pe drum, rămase cu grupul său. El venea din partea secretarului comitetului raional al Partidului din Trubcevsk şi a comisarului detaşamentului de partizani din Trubcevsk, nu numai pentru a stabili legătura cu noi, dar şi pentru a rezolva probleme importante cu privire la activitatea comună viitoare. Aceste sarcini erau de cea mai mare importanţă pentru activiştii de Partid din regiunea Briansk, rămaşi pentru organizarea luptei în spatele frontului inamic, încă din primele zile de ocupaţie.

Incă înainte de venirea nemţilor, au avut loc la comitetul raional al Partidului consfătuiri secrete, la care tovarăşii s'au înţeles cu privire la activitatea în ilegalitate. Insă, situaţia care s'a creat ulterior era altfel decât presupuneau cei însărcinaţi să rămână să lucreze în spatele frontului duşman. Bondarenco şi Filcovschi pierduseră legătura şi au trecut cinci luni înainte ca ei s'o poată restabili. Durnev aduse lui Filcovschi un bilețel dela Bondarenco.

„Dragi prieteni. Am aflat prin radio faptele ad-

mirabile săvârşite de voi pe calea ferată şi noi toţi cei din Trubcevsk am înţeles că ceeace era mai greu, este deja o etapă parcursă. Ne bucurăm pentru voi la fel cum ne-am fi bucurat pentru cel mai mare succes propriu, pentru cea mai mare fericire a noastră proprie. Vă felicităm cu căldură, dragi prieteni!

Este timpul să ne unim. Acum, aceasta este sarcina primordială. Organizaţiile de Partid au nevoie de un centru unic de conducere, iar detaşamentele de un comandament unic.

Discutaţi această problemă şi împărtăşiţi-ne vederile voastre.

Vă îmbrăţişez pe toţi cu căldură.

Al dumneavoastră,

A. BONDARENCO"

In ziua următoare, Filcovschi adună activul de Partid. Durnev povesti despre toate detaşamentele pe care le ştia că acţionează în pădurile Brianskului. Din vorbele sale aflarăm că lângă Suzenca acţionează detaşamentele secretarilor de comitete raionale, Panicev şi Petuşcov, detaşamentele fiind comandate de tânărul ofiţer Tcacenco. Tot acolo, în vecinătate, există detaşamentele comitetelor raionale din Brasovsk şi Comaricevsk, comandate de locotenent-colonelul Baliasov. In raionul Pogarschi există: detaşamentul energicului şi curagiosului comandant Vasilii Coşelev şi al lui Gheorghii Cuprin secretar al comitetului raional al Partidului din Pogarsk, detaşamentele din Sevsk ale lui Hohlov, două detaşamente de militari, comandate de Ilarion Gudzenco şi de locotenentul major Pocrovschi.

Fără hartă şi fără o cunoaştere exactă a regiunii, era greu să-ţi închipui proporţiile mişcării. Insă, numărul detaşamentelor şi distanţa la care se aflau de noi (80—100 kilometri), dovedeau avântul mişcării.

In apropierea noastră se aflau cei din Trubcevsk, aproape de tot cei din Navlinsk, iar la Nord, undeva dincolo de Briansk (acest lucru ni l-a comunicat deasemeni Durnev) acţionau detaşamentele din oraşul Briansk comandate de Cravţov, Romaşchin şi Duca.

Prin urmare detaşamentele erau numeroase, forţele noastre erau destul de mari şi sarcina era de a stabili legătura şi de a elabora un plan de acţiune comun. La şedinţa secretă, activul de Partid din raionul Vâgonici s'a pronunţat pentru unire.

Dimineaţa, Filcovschi, Majuchin şi cu mine, am scris lui Bondarenco şi tovarăşilor săi o scrisoare care se termina astfel:

„Suntem pentru unirea detaşamentelor şi conducerea centralizată a organizaţiilor de Partid. Tu eşti membru al comitetului raional al Partidului şi ai conducerea. Incepe această acţiune şi vei avea tot sprijinul nostru".

5

Odată, Filcovschi şi Majuchin au organizat o consfătuire a activului de Partid, la care s'a discutat despre necesitatea de a întocmi evidenţa tuturor familiilor de militari şi în general a tuturor nevoiaşilor din satele eliberate, pentru a li se da ajutorul în alimente. Nemţii jefuiseră complect satele şi populaţia era ameninţată de foamete. Râsacov n'a vorbit la consfătuire şi răspundea parcă fără să vrea la întrebări, abia după ce Filcovschi le repeta a doua oară.

— Trebue să ajutăm poporul. Avem rezervă de grâne pentru trei luni şi de cartofi pentru cinci luni — spuse Filcovschi. Să micşorăm raţia, să ne păstrăm

rezerve numai pentru o lună, iar restul să-l împărţim populaţiei. Eşti de acord cu mine, Vasilii Andreevici?

Râsacov tăcea.

— Te întreb, Vasilii Andreevici, eşti de acord cu mine?

— Sunt — răspunse nu prea convins Râsacov şi căzu din nou pe gânduri.

Cunoşteam cât de mult îl dureau pe Râsacov nevoile poporului. Aparenţa sa distrată ascundea ceva.

Lăsându-se pe spate şi sprijinindu-se cu coatele de pervazul ferestrei, el privea fix într'un punct.

Când consfătuirea luă sfârşit şi aproape toată lumea plecă, Majuchin se apropie de Râsacov.

— Probabil că ai fost şi la Berlin în timp ce noi vorbeam? — spuse el râzând şi-l lovi pe Râsacov cu palma pe genunchi.

Râsacov se uită la Majuchin.

— Nu, Ivan Sergheevici. N'am ajuns încă până la Berlin. M'am împotmolit ceva mai aproape.

— Unde te-ai împotmolit?

— Nu-i nimeni străin pe aici? — întrebă Râsacov, ridicându-se. După ce s'a convins că, afară de Filcovschi, Ciornâi şi noi trei, nu mai e nimeni, el continuă:

— Trebue să terminăm odată cu acest blestemat Krasnâi-Rog. Asta-i părerea mea. Ce părere aveţi?

— O, eu votez pentru! — spuse Ciornâi şi ridică mâna.

Filcovschi confirmă că este deasemeni de acord.

In acest sat mare din raionul Pocepa, situat în apropiere de calea ferată, dar departe de pădure, se adunaseră poliţiştii scăpaţi cu viaţă, starostii şi ceilalţi ticăloşi trădători care fugiseră din satele eliberate de noi. Cu toţii eram demult de părere că eliberarea satului Krasnâi-Rog, va spori şi mai mult prestigiul nostru. Din Krasnâi-Rog nemţii atacau satele de partizani şi făceau recunoaşteri în pădure.

In ultimul timp, ei cercetau cu tot mai multă insistenţă forţele noastre. Prin urmare, pregăteau o lovitură.

— O să ne strângă în teascuri, blestemaţii! — spuse Ciornâi. — Acum ei se bagă la Uta şi Sosnovoe Boloto. Dar mâine cine ştie ce se poate întâmpla! Dacă le va veni în gând să ne arunce peste Desna, atunci n'o să ne rămână decât să facem ca cucul în fundul pădurii, până când va scădea apa!

Eram şi noi de aceeaşi părere: trebuia s'o luăm înaintea nemţilor. Dar cum? Timp de două săptămâni m'am ocupat cu recunoaşteri la Krasnâi-Rog. Garnizoana germană din acest punct sporea din zi în zi. După informaţiile de care dispuneam, erau acolo peste 100 nemţi şi poliţişti. Diferite unităţi continuau să sosească. E drept, că garniozana din Krasnâi-Rog nu avea deocamdată artilerie, dar în schimb avea un număr suficient de aruncătoare de mine, mitraliere grele şi puşti mitraliere.

Râsacov îmi ceru planul localităţii Krasnâi-Rog. După ce-l examină, el puse pe masă o coală de hârtie şi începu să facă o schemă cu creionul.

Ne apropiarăm de masă. Râsacov desenase un cerculeţ indicat cu literele „K R", iar apoi trase o linie oblică. Dacă ne închipuiam că foaia de hârtie este o parte din hartă, linia mergea dinspre Nord-Est spre Sud-Vest. La capătul dinspre Nord-Est a liniei, el scrise „Briansk", iar la capătul dinspre Sud-Vest — „Pocep". Şi atunci deveni clar că el trăsese şoseaua. Paralel el mai trase încă o linie. Aceasta era calea ferată. Apoi, el trase dela cerculeţul „K R" câteva linii spre Nord şi Nord-Vest. La răsărit de ea, Râsacov schiţă fluviul, iar în faţa acestuia încă câteva cercuţele. Inchizându-le într'un cerc mare, el spuse:

— Aceştia suntem noi... Priviţi ce se întâmplă. — Aici — el arătă spre dreapta de „K R" — este o gâlui-

tură. Din acest punct poți să pornești unde vrei: pe drum și dincolo de drum, iar în stânga ai Krasnâi-Rog. Acesta stă înfipt acolo ca o hernie. La Pocep nu poți să străbați, iar spre calea ferată cu atât mai puțin.

Filcovschi, Majuchin și Ciornâi scoaseră creioanele și începură să-l ajute pe Râsacov. Pe schiță apăreau mereu noi indicații topografice. E drept că ele puteau fi înțelese numai de cei care le desenau, dar aceștia explicau semnificația lor. Schița lui Râsacov a început să se complice, transformându-se într'o hartă, dacă se putea numi hartă acest produs al unor topografi diletanți. Pe schițe apăreau punctele populate, erau indicate râulețele și pâraiele și pădurea. Aceasta se întindea dela Pocep spre Sud. Pădurea avea două nume: cei care locuiau pe partea de Sud-Vest o numeau Valuisk, deoarece la una din marginile ei se afla un sat mare Valuiță; cei care locuiau în partea dinspre Răsărit o numeau Ramasuhsk, deoarece în mlaștinile din pădure începea râuleț ul Ramasuha, care se vărsa într'un alt râuleț Gnilaia, iar acesta se vărsa la rândul său în Sudosti. La marginea de Nord-Est a pădurii erau așezate satele: Usoșchin, Pianâi-Rog, Mileci și altele. Krasnâi Rog ne tăia calea spre aceste sate.

Priveam cu atenție la acești topografi diletanți, înfierbântați și din cauza căldurii și, mai mult încă, din cauza efortului încordat. Cum schimbă viața pe oameni! Nici Majuchin, nici Filcovschi, nici Ciornâi și nici Râsacov nu activaseră niciodată în armată. In trecut, ei au fost muncitori în ateliere și fabrici și țărani. Cu timpul, ei au devenit activiști de Partid și ai sovietelor și probabil că niciodată nu s'au gândit la profesiunea de partizani. Această profesiune nu se învață în nicio școală. Și iată-i acum, cum discută ca niște strategi de meserie! Ei au termeni

proprii şi semne topografice proprii. Insă tot ce se trasează pe schiţă este absolut exact. Şi m'am gândit acum că de curând încă, unii dintre ei — Râsacov, de pildă — respingeau categoric orice avea deaface cu metodele militare.

— Dar ei n'or să cedeze uşor Krasnâi-Rog — spuse Râsacov, luându-şi însfârşit ochii de pe schiţă. — Ce părere ai?

— Cred că nu. Cu atât mai mult nu vor tolera ca noi să-l menţinem — răspunsei eu.

— Da, asta-i drept. Insă trebue neapărat să nimicim acest cuib.

Acum rămânea numai să precizăm cu grijă informaţiile pe care le aveam despre inamic. Mult timp ne-am gândit pe cine să trimitem în recunoaştere, cu cine să stabilim legătura.

— Crapca — spuse deodată Râsacov.

Mi-am adus aminte de partizanul Scvorţov. Mic de statură, agil şi în permanenţă vesel, el venise în detaşament de curând, în Februarie. Spre deosebire de mulţi alţii, el păstrase uniforma militară şi chiar şi bocancii militari mari. Doar o şapcă ţărănească luase de undeva. El era de fel din Krasnâi-Rog şi venise în detaşament din lagărul de prizonieri din Gomel.

Curând după ce Scvorţov sau Crapca, cum îl porecliseră partizanii, venise în detaşament, am aflat că tatăl său este unul dintre cei mai josnici poliţişti din Crasnâi-Rog. Fireşte că băiatul a fost bănuit de spionaj. Lui Scvorţov i-ar fi mers prost, dacă nu ar fi fost liniştea cu care a primit atât acuzaţiile, cât şi ameninţarea de a fi împuşcat. Această linişte şi calmul cu care se pregătea să primească moartea, ne-au făcut să nu executăm sentinţa. Câtva timp, Scvorţov a fost supraveghiat cu atenţie. Dar,

deoarece el lupta cu un curaj disperat şi ne înveselea pe toţi, l-am lăsat în pace.

Când avea nevoie de ceva, el spunea: „Dă-mi o fărâmitură de pâine" sau „o fărâmitură de sare" sau „o fărâmitură de tutun".

Din această cauză a fost poreclit „Crapca" (crapca înseamnă fărâmitură — N. T.). Despre el vorbea acum Râsacov. Râsacov păstrase adeverinţa lui Crapca că a fost eliberat din lagăr. Insă ea era datată din 15 Ianuarie. Acest lucru prezenta o dificultate. In mod firesc, Crapca putea fi întrebat unde se plimbase atâta timp. Aici ne-a ajutat Ivan Vasilievici Gutorov. El transformă cu măiestrie „Ianuar" în „Februar". Fireşte că nemţii nu ştiau nimic de timpul petrecut de Crapca în detaşament, căci altfel demult nu i-ar fi mers bine tatălui său. Ori, acesta se bucura de mare stimă la nemţi.

Crapca acceptă cu bucurie propunerea lui Râsacov.

— Nu mi s'a mai întâmplat să iau parte la o astfel de acţiune, dar trebue să încercăm. In general, să n'aveţi nicio grijă, îmi voi face treaba — spuse el.

Şi Scvorţov plecă în recunoaştere. In curând primirăm dela el primele informaţiuni. „Tata m'a primit bine. Vrea să mă aranjeze la poliţie". Şi Crapca întrebă: „Să accept?" Noi i-am răspuns: „Acceptă". După câteva zile, el ne trimise schiţa pe care erau arătate instituţiile, trupele şi linia de apărare dela Krasnâi-Rog. Apărarea era destul de primitivă. Cea mai importantă piedică erau două şiruri de sârmă ghimpată. Acestea se întindeau dela marginea de Nord-Est a cartierului Zarocie, până la ieşirea din sat, pe drumul spre gară şi dela marginea de răsărit, până la ieşirea pe drumul spre Pianâi-Rog. Cam la 5—10 metri în faţa şirurilor de sârmă ghimpată, era întinsă o simplă sârmă de telegraf, pe care

erau agăţate cutii goale de conserve. Sârma înlocuia patrula de noapte. Era suficient ca ceva să se agaţe de sârmă şi cutiile începeau să facă sgomot. Atunci se deschidea un foc puternic din podul spitalului, de pe acoperişul şcolii şi de pe alte clădiri unde erau instalate cuiburi de mitraliere. Chestia asta reuşi să ne amuze. Totuşi trebuia să ne gândim cum să înfrângem această piedică, nouă pentru noi.

La 2 Aprilie, Crapca anunţă că nemţii au stabilit începutul ofensivei împotriva partizanilor pe ziua de 8. Ei intenţionau să pornească simultan din Krasnâi-Rog şi dela gara Vâgonici. Scopul era să cureţe de partizani întreg malul apusean al Desnei şi să ne arunce în pădure. Până în ziua ofensivei va sosi din Pocep artileria.

Aceasta era ceiace aşteptam. Acum ştiam ziua ofensivei. In felul acesta am căpătat posibilitatea de a acţiona înainte de a veni artileria.

Fixându-ne sarcina de a sdrobi complect pe inamic, plecarăm în noaptea spre 4 Aprilie în direcţia Krasnâi-Rog. Operaţiunea fusese pregătită cu foarte multă grijă. Ea era complicată nu numai din cauză că inamicul ne depăşea cantitativ de 3 ori, fără să mai vorbim de armament (noi aveam 105 oameni, iar duşmanii erau în număr de peste 300), dar şi din cauză că, în conformitate cu planul, grupurile noastre trebuiau să năvălească simultan în sat din patru direcţii şi să se întâlnească în centru, lângă clădirile fostei şcoli şi ale spitalului. Principalele forţe ale nemţilor se aflau în clădirea spitalului. Această clădire era de două etaje; partea sa de jos din cărămidă fusese transformată într'o cazemată enormă, iar în partea de sus din lemn, se aflau instalate cuiburi de mitraliere. La şcoală se aflau acum jandarmii şi primăria. In casele din jur se aflau poliţiştii.

Spitalul trebuia să fie atacat de grupul lui Ciornâi care venea dinspre Zarecie şi de grupul lui Cotomin, dinspre sat. Pe drumurile de acces au rămas unităţi de protecţie, care tăiau retragerea inamicului şi acopereau pe atacanţi. In aceste condiţii, conducerea luptei trebuia să fie absolut precisă.

Dar cum să realizăm această conducere? Telefoane nu aveam, comunicaţii radiofonice cu atât mai puţin, iar grupurile se vor afla la o distanţă de 2—3 kilometri unul de celălalt şi de punctul de comandă. La o astfel de distanţă şi cu atât mai mult din cauza zăpezii care atingea înălţimea de un metru şi jumătate, oamenii de legătură călări şi pedeştri reprezintă un mijloc de legătură extrem de încet şi de nesigur. Dacă lupta se va desfăşura cu succes, grupurile înfierbântate nici nu vor observa cum vor trage unele împotriva celorlalte. Pe de altă parte, în cazul când nu am conta pe un succes, nici nu aveam pentru ce să începem acţiunea.

Am înţeles că putem asigura conducerea doar prin semnalizări luminoase. Deaceea, am pregătit dinainte un sistem de semnale, pe care l-au învăţat perfect toate unităţile. Rachete şi pistoale pentru lansat rachete, aveam în număr suficient.

Am plecat din Urucie spre seară. In timpul zilei, soarele încălzea puternic, drumul devenise mocirlos, dar spre seară se lăsă un frig aspru. Şedeam alături de Râsacov. Pe capră şedea mândru, cu biciul în mână, ordonanţa mea, Saşa Agapov.

Râsacov pleca aproape întotdeauna la luptă într'o scurtă şi pâslari, dar astăzi îmbrăcase o manta de piele, cisme lustruite şi se încinsese cu un centiron. El strălucea tot. Zâmbetul aproape că nu părăsea faţa sa bătută de vânt. Incă la Urucie, Majuchin îi spuse:

— Tu, frate, parcă te-ai pregătit pentru paradă.

— D'apăi cum? — răspunse Râsacov râzând. — Neapărat o să facem o paradă acolo.

Buna dispoziţie nu l-a părăsit pe Râsacov tot drumul.

In satul Sosnovoe Boloto, am făcut o haltă. Până la Krasnâi-Rog mai erau 10 kilometri. Vlasov, Ciornâi, Cotomin şi Marinschii, raportară că partizanii îşi cunosc sarcina şi grupurile sunt gata de plecare. Râsacov spuse comandanţilor:

— Spuneţi tuturor partizanilor să nu privească înapoi. Să fie absolut siguri că nimeni nu ne va ataca din spate... Chiar acum am primit ştiri dela Tarasov care a blocat toate drumurile şi nu va lăsa să treacă întăriri din direcţia Brianskului.

Din Sosnovoe Boloto pornirăm la 1 noaptea şi mergeam fără grabă, ca să nu obosim caii. Gerul se înteţea şi drumul îngheţat scârţâia sub copitele cailor şi sub patinele săniilor. Noaptea era fără lună, liniştită, iar pe pământ se ridică o ceaţă, cum apare de obicei în nopţile de Aprilie. Cădea o brumă mărunţă, ca un praf. Prin ceaţă, abia-abia se zăreau stelele.

— Asta-i bine — spuse Râsacov privind în jur. — Ceaţa e potrivită... Dealtfel, complicată operaţiune am pregătit — continuă el întorcându-se spre mine.

Am simţit că lui Râsacov îi face plăcere să sublinieze faptul că operaţiunea este complicată, tocmai din cauză că a luat parte la elaborarea ei, ca la nicio altă operaţiune: a lucrat cu schiţe şi hârtii, a examinat cu atenţie informaţiile, a confruntat şi a recontrolat datele recunoaşterii, fiind entuziasmat de activitatea lui Crapca. Mă uitam la sprâncenele lungi şi pline de nea ale lui Râsacov, de sub care priveau ochii săi cenuşii-verzi şi gândeam: „Da, acum el este într'adevăr un adevărat comandant". Totuşi, cunoscându-i caracterul aprins şi irascibil, i-am spus:

— Ai la dispoziția ta 100 de partizani și comandanți cu puști, mitraliere, aruncătoare de mine și grenade. Arta ta constă nu în a trage tu singur, ci în a trage cu toate aceste arme simultan și de a nimici dintr'odată pe dușman. Fie vorba între noi, operațiunea este simplă. Încercuind inamicul din patru părți, dăm principala lovitură din spate, grupurile se întâlnesc și conducem lupta prin semnale. La astfel de operațiuni — fie ele complicate sau simple — le-aș lua în general orice armă, înainte de luptă, comandanților cu capete fierbinți, ca al tău, de pildă. Nici măcar un briceag nu le-aș lăsa.

— Oho! — strigă aproape Râsacov. — De ce asta?

— Fiindcă imediat ce va începe să clocotească sângele într'un astfel de comandant, el apucă ce-i cade în mână și se avântă strigând: ura!... Iar comandantul care pune mâna pe revolver fără ca pentru aceasta să existe o nevoie evidentă, încetează de a fi comandant, se transformă în ostaș și pierde conducerea luptei...

— Tocmai asta-i chestiunea, că uneori e greu să înțelegi când este nevoie și când nu — spuse Râsacov, oftând adânc.

Îi amintii lui Râsacov un episod din filmul „Ceapaev", în care, cu ajutorul unor cartofi, Ceapaev arăta tovarășilor săi „unde trebuę să fie comandantul" în diferite cazuri.

— Țin minte — răspunse Râsacov. — Țin minte pe dinafară tot filmul. Dar eu nu sunt Ceapaev, ci o mușculiță. Să ții seama de acest lucru.

Tăcui, iar când privii din nou pe Râsacov, am văzut că el se gândește la altceva, privind înainte.

— Cum s'o fi simțind Crapca acolo? — vorbi el din nou. — Bun băiat! Cum crezi, o să trădeze ceva?

Fără să aştepte răspunsul meu, el continuă, răspunzându-şi singur:

— Greu de spus, doar din precauţiune nici nu i-am comunicat ziua atacului.

Trecurăm de cătunul Cuclî, de unde grupurile trebuiau să ocupe poziţiile de plecare la luptă. Până la Krasnâi-Rog mai erau 3 kilometri.

... După prevederile noastre, grupurile trebuiau să ajungă la locurile lor la 5 dimineaţa. Se apropiau zorile, ceaţa se risipea şi acest lucru ne-a provocat temerea ca inamicul să nu descopere înainte de timp mişcarea noastră. In faţă au apărut contururile caselor din marginea răsăriteană a Zareciei. Am lăsat caii şi Ciornâi cu grupul său, s'a îndepărtat dela drum, îndreptându-se repede spre sârma ghimpată şi acolo toţi oamenii se culcară la pământ, aşteptând semnalul. Inamicul tăcea, nebănuind pericolul.

— Dorm — îmi şopti la ureche Râsacov.

Mica noastră rezervă şi oamenii de legătură, instalară imediat punctul de comandă, săpând în zăpadă o groapă. Ciornâi coborî în această groapă după mine şi după Râsacov. După câtva timp, deasupra marginilor de Vest, Nord-Vest şi Nord-Est ale satului, apărură mari cercuri verzi, care aruncară o lumină palidă asupra satului. Vlasov, Marinschii şi Cotomin dădeau semnalul că sunt „gata".

— Dă-i drumul! — spuse Râsacov.

Din două pistoale de rachetă, trăsei simultan două rachete verzi.

Acestea însemnau: „Foc! Inainte!".

In acelaş moment, începu lupta din trei direcţii. Doar Ciornâi stătea pe loc. Avea ordin să aştepte. Trebuia abătută dela Zarecie atenţia nemţilor aflaţi în spital.

Inamicul nu trăgea în direcţia noastră. Probabil că lupta începută la marginea satului de cealaltă

parte a râului, îl neliniştea foarte mult. După calculele noastre, nemţii nu se aşteptau să fie atacaţi din acea direcţie. Desfăcând repede sârma ghimpată, Ciornâi cu oamenii săi se aruncară spre spital. După aceasta, am mutat punctul de comandă mai aproape de centrul satului, într'o casă de locuit. In curtea casei am întâlnit o femeie pe jumătate desbrăcată. Ea ofta şi gemea şi trăgea după sine câţiva copii mici desbrăcaţi. Numărul lor era de cel puţin zece.

Lângă spital se încinse o luptă puternică. Gloanţele şuerau deasupra capetelor.

Văzându-ne pe noi, femeia se sperie şi mai rău şi se repezi spre stradă. Am prins-o de mână.

— Nu-i voie acolo, te vor ucide — îi spusei.

— Atunci ce să facem? Incotro să fugim? — strigă femeia, neînţelegând ce se petrece.

Copiii plângeau şi se strângeau în jurul mamei.

— Du-te în casă. N'o să se întâmple nimic atât timp cât suntem noi partizanii, aici — spuse Râsacov. Du-te în casă şi culcă-te pe jos. Nu ţine copiii în frig.

Nu ştiu dacă femeia a înţeles ce-i spunea Râsacov, dar continuând să ofteze şi să geamă, ea se întoarse supusă şi abia târând picioarele porni spre uşă. Râsacov luă în braţe pe doi dintre cei mai mici copii şi-i duse în casă.

Lupta se desfăşura cu succes. Grupurile se apropiau de centru. Insă, inamicul fortificat în spital, continua să tragă cu înverşunare. Aici nemţii aveau multe puşti mitraliere şi mitraliere şi nu lăsau pe Ciornâi să înainteze.

Vlasov anunţă printr'o rachetă: „Am ajuns în centrul satului. Duşmanul sporeşte rezistenţa". Două rachete încrucişate, trase dela punctul nostru de comandă, ordonară începerea focului cu aruncătoarele de mine.

— Ca după plan! — striga entuziasmat Râsacov.

— Bravo, Vlasov, bravo! — spunea el ca şi cum Vlasov ar fi fost de faţă.

Din partea lui Vlasov veni primul om de legătură. Aruncătoarele de mine îşi făcuseră treaba: inamicul fu scos din clădirea şcolii, pe care o ocupară partizanii. Cotomin ajunse deasemeni la centrul satului. Două rachete verzi în diferite direcţii şi una roşie în sus, îi dădură ordin să atace pe nemţii din spital.

— Bine! spuse Râsacov. Perfect! — Dar, deodată îşi aduse aminte de Marinschii. Dela acesta nu erau niciun fel de ştiri până acum. — Dar ce o fi cu Marinschii? Trebue să mă duc singur până acolo!

Marinschii întârziase într'adevăr la marginea satului. După cum am aflat mai târziu, el a avut destul de furcă. Imediat ce a început lupta, comandanţii nemţi, soldaţii din Gestapo, jandarmii şi o parte din poliţişti, fără să aştepte rezultatul luptei, începură să fugă spre Boiurî şi Pocep şi Marinschii cu un grup de 20 partizani, o puşcă mitralieră şi o mitralieră, trebui să „reglementeze" circulaţia în acelaş timp pe două drumuri şi între ele.

In acest timp se auzi deodată în clădirea spitalului o explozie surdă. Deasupra acoperişului se ridică o flacără mare şi intensă.

La punctul de comandă veni în fugă gâfâind Serioja Râbacov, purtând invariabila sa manta deschisă în faţă. Nebun de bucurie, el raportă:

— Aţi văzut, tovarăşe comandant?! Băieţii au aranjat-o! Cu grenadele, în legături...

— Ce legături? Raportează cum trebue şi nu sbiera — îl întrerupsei eu pe Râbacov.

— Băieţii s'au târît până la spital şi au aruncat în ferestre legături de grenade .Acolo era benzină! Tot spitalul e în flăcări şi nemţii sar pe ferestre afară, de unde sunt luaţi în primire!...

— Spune-i lui Cotomin că nu știi să raportezi verbal — spuse cu severitate Râsacov.

— Vasilii Andreevici, dar cum se poate... Cum adică... — încremeni Râbacov.

— Cine a aruncat grenadele? — întrebă Râsacov.

— Cine să le arunce? Taras Bulba, Chiricenco și Bazderov.

— Cum de ai rămas în urmă? — întrebă comandantul zâmbind.

— Cotomin m'a legat împreună cu Sașca Carzâchin de el și mi-a spus: „Niciun pas de lângă mine" — răspunse cu un ton nemulțumit Râbacov.

Veni încă un om de legătură dela Vlasov, vechiul meu tovarăș de pe drumurile Ucrainei — Ivan Aculov. In timpul cât ascultam raportul său și îi dădeam ordine pentru Vlasov, Râsacov și Râbacov dispărură.

In curând se lumină. Deasupra satului Krasnâi-Rog atârna un nor greu de fum negru. Operațiunea era pe sfârșite. Pe alocuri se auzeau împușcături izolate — erau partizanii care scoteau din pădurile caselor și din zăpadă pe dușmanii care se ascunseseră. La punctul sanitar instalat în una din casele din Zarecie, erau aduși răniții noștri.

Vlasov lucra lângă magaziile cu muniții și alimente. Se adunau trofeele. In sus, pe stradă erau duși un grup de prizonieri nemți. In mantalele verzi atârnându-le, cu gâturile ieșite din gulere, ei arătau neobișnuit de lungi, ca niște spânzurați. Aproape toți priveau zâmbind pe partizani și spuneau lingușitori:

— Rus, partizan gut!

Intre timp, oamenii noștri îl căutau pe Crapca, fără nici un rezultat. Polițiștii pe care-i prinseserăm de vii, știau câte ceva. In noaptea de 4 Aprilie, el era de sentinelă. In momentul în care lupta a început și jandarmii și polițiștii se strânseră în curtea școlii,

iar din pod începu să tragă mitraliera asupra partizanilor — Crapca se urcă pe neobservate în pod. El omorî acolo pe mitraliori, ocupă locul lor şi începu să tragă în duşmanii care se aliniau lângă şcoală. Începu o panică teribilă, nimeni nu înţelegea ce se petrece. Duşmanii au crezut că partizanii s'au strecurat neobservaţi în şcoală. Până când au înţeles despre ce este vorba, prea puţini au mai rămas vii în curtea şcolii. Supravieţuitorii se risipiră în jurul clădirii şi începură să arunce în pod grenade. Mitraliera se opri. Crapca era grav rănit. Fireşte, că toţi au fost uimiţi că fiul unui cunoscut complice al nemţilor s'a dovedit a fi partizan. Au început să-l întrebe: Cine-i cu el? Crapca spuse: „Toţi poliţiştii sunt cu mine şi împotriva voastră". Panica spori şi mai mult. Jandarmii începură să tragă în poliţişti, iar apoi săriră în căruţele cu care veniseră şi plecară luând cu ei pe Crapca.

In mare măsură noi am câştigat atât de uşor lupta, tocmai datorită măiestriei şi abnegaţiei lui Crapca.

Câteva zile mai târziu, am aflat că la Pocep, nemţii au împuşcat pe Scvorţov, iar împreună cu el pe tatăl său şi câteva zeci de poliţişti, deoarece Crapca a reuşit să-i convingă pe cei dela Gestapo, că toţi poliţiştii participaseră la complot.

In sat se mai auzeau împuşcături, dar pe piaţa principală începură să se adune la meeting locuitorii satului. Am văzut şi femeia pe care o întâlniserăm în curte cu cei 10 copii. Acum ea era îmbrăcată şi legată cu o basma; în braţe ea ţinea un copil, iar alţi doi se agăţau cu mânuţele roşii de frig, de haina ei. Probabil că aceştia erau cei mai mici, pe care ea nu se putuse hotărî să-i lase acasă. Gutorov se urcase deja pe nişte lăzi şi ţinea o cuvântare.

Dar pe Râsacov nu-l vedeam nicăieri. Intrebai 2—3 tovarăşi:

— Unde-i comandantul?

Nimeni nu ştia nimic de Râsacov. Luând cu mine oameni de legătură, am pornit pe uliţa satului. Nu merserăm nici 50 metri, când văzurăm venind în mare viteză un cal înhămat la sanie. Calul era mânat de Serghei Râbacov, care urla înebunit:

— Ah, ticăloşii, oh, bestiile!

Am crezut la început că el s'a îmbătat şi mă înfuriai groaznic. Era şi timpul să se îmbete. Insă, apropiindu-se de mine, Râbacov începu să strige:

— Vasilii Andreevici, l-au omorît! L-au omorît pe comandant, năpârcile!...

— Pe cine au omorît? Vorbeşte clar! Pe care comandant? — strigai eu.

— Pe comandantul nostru, pe Râsacov! — continua să ţipe Râbacov.

— Ce tot spui acolo? Unde-i Râsacov?

Serghei parcă se trezise. El tăcu, arătă cu mâna înapoi, puse capul pe marginea saniei şi-şi cuprinse faţa cu mâinile.

In sania ţărănească mare, pe fânul mirositor, era culcat un om acoperit cu o pătură simplă ţesută în casă. O ridicai cu precauţiune. Era Râsacov. El stătea culcat, cu capul lăsat pe spate, iar părul lung, înroşit de sânge îi era lipit de frunte. Faţa se îngălbenise şi pe ea treceau spasmele agoniei, iar din piept îi ieşeau gemete lungi şi sacadate. Ochii mari cenuşii, pe jumătate acoperiţi de pleoape, priveau fără viaţă de sub genele lungi. Am înţeles că se întâmplase ireparabilul. După câteva clipe, Râsacov muri. Ii ridicai încet capul, fără să mă gândesc pentru ce o fac şi văzui o rană teribilă. Ceafa îi era parcă ruptă cu toporul şi pe bucăţile mici de oase rupte, se scurgeau resturile de lichid cerebral amestecat cu

sânge. Un glonte explosiv îl nimerise pe Râsacov în partea dreaptă a capului, deasupra urechii.

În jurul saniei se strânseră partizanii. Aflând despre cele întâmplate, ei au fost cuprinşi de o furie cruntă. Prizonierii au trebuit să fie izolaţi. Corpul comandantului a fost dus în casa de unde plecase Râsacov în întâmpinarea morţii.

Rapoartele comandanţilor de grupuri şi ale conducătorilor politici au fost prezentate fără nicium entuziasm.

Îl rugai pe Ciornâi să întocmească raportul general.

„Prizonieri — 70 — scria el — puşti 50 — cartuşe — 60 lăzi, mitraliere în bună stare — 3, aruncătoare de mine în bună stare — 2, mine — 100, grâne, echipament, etc. — două magazii. S'au împărţit populaţiei: grâne 3000 puduri, vite 109 capete. Au fost distruse: 7 mitraliere, 5 aruncătoare de mine, 63 puşti, 4 magazii cu armament, muniţii şi alimente. Au fost ucişi..."

— Vlasov, câţi morţi ai? — întrebă Ciornâi.

— Eu? N'am morţi — răspunse întunecat Vlasov, gândindu-se la moartea comandantului.

— Nu la tine, la nemţi? — preciză Ciornâi.

— Da' dracu-i ştie! Sunt mulţi pe jos pe acolo. N'au decât să se numere singuri...

„Pierderile noastre — continuă Ciornâi. — În armament, nu avem pierderi, răniţi — 3, morţi — 1".

Şi acest unul, era comandantul nostru.

Ciornâi povesti cum s'au petrecut lucrurile. Lupta era pe terminate. Comandanţii de grupuri, Vlasov, Cotomin şi Marinschii se adunaseră la un loc. Localnicii ieşeau din ascunzişuri. Colhoznicii arătau unde se ascund hitleriştii care scăpaseră şi ajutau la scoaterea lor din pivniţe şi poduri. Unul dintre colhoznici arătă o casă în care se găsea un depozit de muniţii, se

păstra arhiva germană şi toate valorile. Ciornâi şi tovarăşii săi porniră spre casă, ferm convinşi că acolo nu mai este nimic.

— Cam la 10 metri, porniră deodată împuşcături din pod şi un glonte îmi sbură şapca din cap — povestea Ciornâi. Cu mine era Vlasov, Carzâchin şi încă vreo 10 oameni. Bineînţeles că ne trântirăm în zăpadă. O puşcă trăgea din pod, iar alta de undeva din casă. După ce ne culcarăm, împuşcăturile încetară. Carzâchin pregăti grenadele pentru a le arunca în pod, dar în acest moment apărură Râsacov şi Seriojka. Ce se petrece aci? — mă întrebă el. Îi explicai. „Ah, banditii, bestiile!" — strigă el, apucă revolverul şi năvăli în casă. Imediat se auziră împuşcături şi răsunară geamurile sparte. Ne-am repezit acolo, dar Râsacov era gata: rănit mortal. Dece l-ai lăsat să plece? — încheie Ciornâi cu un reproş amar.

Mi-am adus aminte de ultima dorinţă a lui Râsacov: de a organiza o paradă, la Krasnâi-Rog. I-am îndeplinit dorinţa.

După meeting, grupurile se aliniară într'o coloană şi trecură prin sat în marş de ceremonie. In piaţă, lângă tribuna improvizată, era culcat pe o sanie împodobită cu ramuri de brad, comandantul nostru.

L-am înmormântat la 5 Aprilie, în cimitirul din Urucie. Aici s'a născut şi a crescut Râsacov. Aici s'a ridicat el în apărarea Patriei în vremurile grele. Aici a greşit, căutând calea justă şi şi-a îndreptat greşelile cu ajutorul tovarăşilor şi al conducătorilor de Partid. Aici a învăţat el să lupte şi a devenit un comandant demn de armata sa. Scurtă şi grea a fost calea lui, dar el a isbutit să înfăptuiască multe. Micul grup s'a transformat în detaşament, detaşamentul s'a transformat într'o unitate care reprezenta o teribilă ameninţare a liniilor de comunicaţii inamice

din spatele frontului. In această acţiune, Râsacov, omul format din contradicţii, dar care era, în ultimă instanţă un comandant viteaz, priceput şi puternic, a jucat un rol de seamă. Aceste însuşiri ale lui Râsacov au fost subliniate prin distincţia acordată de guvern. Cinci luni mai târziu, el a fost decorat postmortem cu Ordinul „Steagul Roşu".

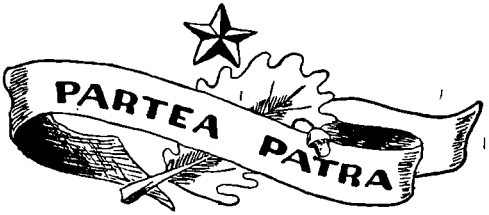
PARTEA PATRA

1

După moartea lui Râsacov, comanda a fost preluată de Ivan Sergheevici Majuchin. Răzbunând moartea vechiului comandant, detaşamentele noastre au nimicit în zilele următoare trei garnizoane inamice.

Operaţiunile erau discutate la şedinţele de Partid şi Comsomol. Discuţia lua un caracter foarte larg, cuprindea diferite aspecte ale activităţii noastre şi făcea oarecum bilanţul activităţii trecute. La şedinţe aveau loc dispute pasionate. Vorbitorii căutau să stabilească cum se va desfăşura mai departe activitatea noastră. E greu să-mi aduc aminte propunerile făcute de diferiţi tovarăşi, dar în aceeaş zi după adunare am scris lui Bondarenco o scrisoare, a cărei ciornă am păstrat-o. Ea mă ajută să-mi amintesc acum multe lucruri. Scriam:

„M'am convins încăodată că problema unirii detaşamentelor sub un comandament unic, nu se mai poate amâna. Astăzi, 15 Aprilie, a avut loc o şedinţă de Partid la care au luat parte şi comsomoliştii. Şedinţele să întâmplă la noi foarte rar. S'ar putea spune în mod

excepțional. Și astăzi, mulți au înțeles că ele reprezintă un lucru foarte util. Chestiunea restrânsă a operațiunii dela Krasnâi-Rog, pe care am efectuat-o zilele trecute, s'a transformat într'o chestiune generală, iar ședința a luat aproape caracterul unei conferințe științifice. La ședință s'au constatat două păreri cu privire la orientarea luptei viitoare, păreri care se refereau mai ales la problemele de tactică.

Este interesant că atât comandanții, cât și partizanii se ridică de fiecare dată în favoarea lucrurilor care le sunt deja bine cunoscute, în care s'au specializat.

Unii sunt pentru efectuarea unor operațiuni mai mari și mai ales pentru atacuri executate dincolo de limitele regiunii. Ei spun că acestea au o influență pozitivă asupra populației, ridicând-o la luptă împotriva dușmanilor, iar pe dușman îl demoralizează.

Partizanii marilor operațiuni au o atitudine relativ indiferentă, dacă nu chiar negativă, față de actele de diversiune de pe căile de comunicații. Ei consideră că marile operațiuni concentrează forțele, iar diversiunile le fărâmițează. Când efectuăm operațiuni mari, poporul vede puterea noastră, iar despre diversiuni știe doar inamicul.

Alții sunt pentru intensificarea actelor de diversiune. Ei spun că nu avem nevoie de zarvă și de paradă a forței noastre, ci de ajutorarea efectivă a fronturilor. Aruncarea în aer a unui eșalon militar german, este egală ca efect cu zece atacuri împotriva garnizoanelor vrăjmașe care nu au o legătură directă cu frontul. Trebue să procurăm explosibile, să instruim pe oameni și să acționăm în grupuri mici pe căile de comunicații. Comunicațiile reprezintă elementul hotărîtor în război și deaceea trebue să lovim în ele.

Cine are dreptate? Fără îndoială că ambele păreri

sunt juste în felul lor. Probabil că trebue aplicate ambele păreri pornind însă dela posibilităţile reale; poţi să prinzi pe soldaţii inamicului unul câte unul? E bine! Sarcina noastră este să nimicim forţele duşmanului. Poţi să arunci în aer un pod pe calea ferată? E bine! A sosit perioada în care avem posibilitatea de a îmbina lupta împotriva garnizoanelor cu o mare extindere a actelor de diversiune pe căile de comunicaţii. Aceasta a fost dealtfel şi hotărîrea.

Afară de aceasta, tovarăşii au insistat să se realizeze unirea detaşamentelor şi să se întocmească un plán unic de operaţiune. Nu se mai poate fără plan. Puteţi trage de aici concluzia, câtă dreptate aţi avut ridicând problema unificării".

Ţin minte că la această şedinţă a vorbit Nicolai Danilovici Tarasov, care provocă primul disputa. El se ridică dela masă, înălţă după cum îi era obiceiul, umerii, de parcă ar fi vrut să-i elibereze din cămaşa ingustă, trecu cu privirea peste cei prezenţi şi începu să vorbească cu voce înceată:

— Diversioniştii noştri au câştigat încă un punct — spuse el şi-l privi pe Vorobiov. Se tot agită ei cu minele, fac pe deştepţii, dar rezultatele sunt mici. Dealtfel nu este raţional nici să fărâmiţăm forţele. Vă spun sincer că nu-mi place că ne împărţim în grupuri mici şi ne strecurăm spre căile de comunicaţii, fără să apărem în faţa poporului. Acum suntem puternici şi trebue să arătăm poporului forţa noastră. Trebue să mergem cu curaj, tovarăşi. Întinderile sunt mari şi în raionul Vâgonici ocupaţia germană nu s'a terminat...

— Unde ai de gând să mergi? — obiectă diversionistul Tişin. — Bineînţeles că cu grămada e mai vesel şi sgomot e mai mult, dar oare este şi folosul mai mare? Ce este mai util pentru front — cei câţiva nemţi omoriţi la Krasnâi-Rog, sau eşalonul aruncat

în aer lângă Hmelevo? E clar că eşalonul. După părerea mea, avem nevoie de altceva: să ne organizăm mai repede şi să întocmim un plan de acţiune. Că altfel uite ce s'a întâmplat: zilele trecute ne-am dus pe calea ferată să aşezăm o mină în „locul cel mai comod", cum spusese şeful statului major şi ştiam că dacă acolo vom arunca în aer eşalonul, nemţii nu vor reuşi nici să-şi adune oasele. Dar dracu' i-a adus pe cei din Navlinsk!

— V'au luat-o înainte adică? — întrerupse cineva pe Tişin.

Cei prezenţi începură să râdă.

— Ce-i de râs aici, tovarăşi? — continuă Tişin. — Ne-am dus în alt loc, însă acolo am găsit pe alţii care aşezau mine...

— Aici într'adevăr nu mai e nimic de râs: au rămas oamenii fără lucru...

— Nu asta-i totul — întrerupse Tişin pe glumeţ. — Este nevoie de un plan unic, ca să nu mai fie încurcături. Diversioniştii nu se vor mai strânge atunci într'un singur loc, ci se vor împrăştia pe tot drumul.

Pe căile de comunicaţie începuseră într'adevăr, din punctul de vedere al lui Tişin, desordini. Diversioniştii din detaşamentele învecinate, atraşi de eficacitatea activităţii lor, atacau intens calea ferată şi în felul acesta uneori se adunau în acelaş punct câte 2—3 grupuri. Acestea se împiedicau unele pe altele. Începeau discuţii care se terminau prin tragere la sorţi cine trebue să aşeze primul mina...

...Acum, când îmi examinez notiţele, după aproape şase ani şi având în urmă experienţa de trei ani a războiului de partizani, văd că mintea noastră lucra atunci într'o direcţie justă. Ea lua naştere pe baza experienţei, cerând îmbinarea operaţiunilor mari cu diversiunile şi coordonarea acţiunilor partizanilor, al căror număr creştea din oră în oră.

A trecut câtva timp şi visul s'a împlinit.

Ţin foarte bine minte o mulţime de operaţii ale partizanilor, care în cele din urmă se contopesc în două acţiuni uriaşe. Una a avut loc în pădurile Brianskului, iar cealaltă la 1.000 kilometri spre Sud-Vest, în Ucraina.

Cam la 2 kilometri, la răsărit de gara Vâgonici, există un pod peste fluviul Desna. Localnicii îl numesc, nu ştiu dece „Podul albastru", deşi prin culoare el nu se deosebeşte cu nimic de alte poduri. In Martie 1943, el putea fi numit mai curând „Podul ruginit". Dar acest „Pod albastru" care nu fusese vopsit de câţiva ani, avea o importanţă deosebită pentru inamic, deoarece calea ferată Gomel — Briansk, cale de prim ordin, era exploatată la maximum de nemţi. Partizanii înţelegeau perfect de bine că, dacă vor arunca în aer acest pod, întreaga cale ferată va fi scoasă pentru mult timp din funcţiune. Spre pod se furişau sute de grupuri de diversionişti, împiedecându-se unul pe celălalt. Unele grupuri căutau să acţioneze împreună, dar dădeau greş de fiecare dată. Cucerirea podului însă, prin luptă, de către un detaşament sau chiar de mai multe detaşamente din regiune, era imposibilă. Nemţii apărau prea puternic podul — ei aveau aici artilerie şi aruncătoare de mine. In plus, importante garnizoane inamice apărau nu numai podul, dar şi toate căile de acces, ocupând localităţile din împrejurime.

Exista deja statul major al unităţilor unite ale partizanilor din pădurile Brianskului. Acest stat major a strâns informaţiuni cu privire la pod şi a raportat comitetului regional al Partidului şi statului major al mişcării de partizani depe lângă Consiliul Militar al frontului din Briansk. La momentul potrivit, Consiliul Militar al frontului dela Briansk a hotărît să ajute pe partizani.

In Februarie 1943 sosi la noi cu avionul reprezentantul statului major al mişcării de partizani, Gorşcov. Mantaua cenuşie, nouă şi bine cusută, cu epoleţii auriţi pe umeri, şedea perfect pe corpul său bine făcut şi-i dădea un aer bine îngrijit, fapt care contrasta cu noi, partizanii, care eram îmbrăcaţi care cu ce puteam. Odată cu Gorşcov mai sosiră trei ofiţeri, îmbrăcaţi deasemeni în mantale cu epoleţi. Pe noi, care ne închipuiam epoleţii numai din punct de vedere teoretic, această uniformă nouă a Armatei Sovietice ne impresionă plăcut. Noua uniformă era, ca şi cea veche, simplă şi modestă, dar epoleţii făceau ca această simplitate şi modestie să arate deosebit de frumos, aş spune chiar sever. Insoţitorul meu permanent, ordonanţa Saşa Agapov, spunea entuziasmat:

— Ei, da, uite ce-s ăia epoleţii! Frumos... Chiar când eram neprezentabili, am strivit năpârcile, dar acum când soldatul rus a fost îmbrăcat pentru a avea un aspect mai frumos, el o să-i bată pe toţi, va scăpa întreaga lume de tâlhari — asta vă spun eu...

Insă, în cazul de faţă, nu ne entuziasmau numai epoleţii. Oamenii care îi purtau s'au dovedit a fi pricepuţi şi practici şi apoi, lucrul principal era că Gorşcov ne aduse ordinul statului major al mişcării de partizani, de a arunca în aer podul dela Vâgonici.

Gorşcov sosise la noi cu grupul de ofiţeri, noaptea, cu un avion de transport. După primul avion, aterizară pe aeroportul Smelijsk, încă cinci avioane la fel. Acestea aduseră trotil, focoase, şnururi Bickfort, câteva zeci de puşti mitraliere şi cartuşe. In noaptea întunecoasă de Februarie partizanii descărcară toate acestea repede la lumina a patru focuri mari şi avioanele plecară înapoi. Caracterul încărcăturii făcu pe partizani să ghicească în ce scop a venit acest grup. Deaceea, pe când eram în căsuţa sta-

tului major, în pădure, în apropiere de satul Smelij, raionul Suzemsc, unde se afla atunci statul major unit al partizanilor din regiunea Brianskului şi stăteam la lumina palidă a lumânărilor de stearină, bucuroşi de darurile aduse de oaspeţi, Dmitrii Vasilievici Emliutin, care devenise deja comandant de unitate, întrebă pe Gorşcov:

— Podul?

— Podul — răspunse Gorşcov.

— Albastru?

Gorşcov probabil că nu cunoştea acest nume local al podului şi răspunse:

— Cel din Vâgonici. Dar ce e albastru?

— Inseamnă că se va înalbăstri dela o astfel de cantitate de trotil.

După cină, Gorşcov desfăşură pe masă o hartă mare şi „Podul albastru", înconjurat de o mulţime de semne şi note suplimentare desenate cu creioane colorate, apăru în faţa noastră. Calea ferată mergea aproape drept spre apus, pornind dela Briansk-II. Pe o întindere de 25 km., ea trecea prin pădure iar apoi se urca pe un terasament înalt, spre Desna. Peste fluviu era aşezat podul; lungimea sa este de 250 metri, iar dincolo de pod, calea ferată face un cot, ocolind dinspre Nord un mic lac, trece prin gara Vâgonici, apoi prin satul Krestâ, ocoleşte cu un cot mare spre Sud satul Baracevca, iar apoi se îndreptă mai departe spre Vest, Unecea, Gomel şi mai departe spre Germania.

In 1941, o serie de împrejurări au împiedicat unităţile noastre să arunce podul în aer. In curând, începură să treacă pe pod eşaloane duşmane. Spre front veneau trupe proaspete şi armament, iar în Germania plecau bunurile noastre sovietice. La început, nemţii nu păzeau aproape de loc podul, dar apoi au început atacurile aviaţiei sovietice şi nemţii

au instalat baterii de tunuri antiaeriene. Podul a început să fie amenințat de partizani izolați, lipsiți de experiență și aproape neînarmați și nemții ridicară în jurul podului, fortificații. Dealungul malului răsăritean, ei au săpat tranșee cu șanțuri de comunicație, au împânzit toate căile de acces cu mine, au curățit malul de tufișuri, iar pe flancuri și pe terasamentul înalt care domina întreaga regiune, au construit adăposturi și cazemate. Pe malul apusean al fluviului, nemții au construit o cazarmă în care se afla batalionul de pază. Afară de aceasta, localitățile din jur au fost ocupate de garnizoane, fiecare având câte cel puțin 250 soldați. Nicio ființă nu putea să apară în fața podului, fără să fie omorîtă. Imediat ce nemții observau vreo mișcare la marginea îndepărtată a pădurii, ei deschideau deîndată un foc teribil din toate armele și garnizoanele erau imediat strânse prin alarmă.

— Mulți oameni buni au pierit lângă podul ăsta — spuse Emliutin și, scoțând pipa din gură, o plimbă dealungul întregului sistem al apărării germane. — Acum trebue să inventăm ceva ca să lovim la sigur...

— Nu-i nimic, Dmitrii Vasilievici, o să inventăm ceva. O să vă ajutăm. De aceia am și venit — spuse Gorșcov. — Acum, când pe front ofensiva noastră e în toi și inamicul face eforturi disperate ca să se mențină, nu există nimic mai important decât nimicirea acestui pod.

Firește, că numai prin forțele diversioniștilor, podul nu putea fi nimicit. Era nevoie ca el să fie cucerit prin luptă.

Intre timp se controlau datele detașamentelor de recunoaștere, cercetașii aduseră unul după celălalt câțiva prizonieri pentru a fi interogați și la statul major era mare fierbere. Emliutin și șeful statului major al forțelor unite, Gogoliuc, Gorșcov și Corotcov,

şedeau şi întocmeau planul. Au trecut câteva nopţi nedormite şi planurile întocmite au fost respinse unul după altul. Ele erau toate bune, dar totuşi inaplicabile. Insfârşit, din numeroasele variante luă naştere un plan care satisfăcea atât comandamentul detaşamentelor, cât şi pe reprezentantul statului major al mişcării de partizani. Planul operaţiunii a fost transmis prin radio şefului statului major al mişcării de partizani, care-l aprobă...

Un grup din detaşamentul „Baumann" condus de Nicolai Cernenco, trebuia să atace inamicul din localităţile Vâgonici şi Clinca, să arunce acolo în aer podurile de pe şosele şi să oprească circulaţia dinspre Briansk, pe şosea.

Intre timp, ambele grupuri de şoc, cu un mare număr de specialişti în aşezarea minelor, trebuiau să ia cu asalt podul şi să-l arunce în aer. Succesul asaltului depindea de măsura în care se vor putea apropia partizanii fără să fie văzuţi, de pod şi cucerirea trebuia făcută nu dinspre partea de răsărit, fortificată şi cu reţele de sârmă ghimpată, ci dinspre Apus şi Nord, unde se aflau principalele forţe ale nemţilor. Pentru aceasta trebuia făcută o învăluire de 30 kilometri, ocolind punctele populate şi grupul trebuia să ajungă chiar în centrul regiunii în care se aflau aşezate garnizoanele inamicului...

La operaţiune trebuiau să ia parte cinci detaşamente de partizani: detaşamentul „Sciors" din raionul Vâgonici, detaşamentul „Parhomenco", detaşamentul „Cravţev" din raionul Briansk, detaşamentul „Voroşilov" şi detaşamentul „Moarte ocupanţilor germani" din raionul Navlinsk. Comanda unităţii fu încredinţată Eroului Uniunii Sovietice, Mihail Romaşin, fost secretar al comitetului raional al Partidului din Briansk, om viteaz, priceput şi care cunoştea bine podul.

Toate aceste detaşamente se găseau în masivele

păduroase, la Nord de râul Navlea, fiind relativ aproape de obiectivul atacului. S'au format 9 grupuri — 2 de şoc, iar celelalte de acoperire, de încercuire şi de rezervă. Totul trebuia prevăzut până la cele mai mici amănunte.

Romaşin însărcină cu recunoaşterea, detaşamentul „Sciors", care constituia primul grup de şoc şi era sub comanda lui Nicolai Danilovici Tarasov. Acest lucru se explica în primul rând prin faptul că Tarasov cunoştea mai bine decât toţi „Podul albastru". El cunoştea toate cărările şi toate căile de acces care duceau spre pod. Inainte de operaţiune, el a cercetat cu grijă situaţia de pe pod, s'a apropiat personal în repetate rânduri de el împreună cu un grup de partizani la o distanţă de 2—300 metri şi, ascunzându-se în zăpadă a observat mişcarea patrulelor şi schimbarea de sentinele. Odată, hotărînd să facă rost cu orice preţ de o „limbă" (un prizonier care să dea informaţii — N. T.), Tarasov a stat peste 24 ore lângă calea ferată, până ce a reuşit să prindă doi paznici. Unul dintre ei era un poliţist originar din Ucraina Subcarpatică, iar celălalt era din S.S. Ucrainean. Ucraineanul s'a predat cu plăcere, a desvăluit tot sistemul de apărare a podului şi aşezarea garnizoanelor, iar apoi a luat parte la atacul întreprins de partizani şi a căzut în timpul luptei. Când a fost prins, neamţul a început să ţipe groaznic. Tarasov i-a băgat un căluş în gură şi, sub focul viu al inamicului, l-a adus pe neamţ, cărându-l în spinare.

Asigurând îndeplinirea sarcinii centrale, fiecare grup urmărea şi un scop independent. Principalele forţe ale detaşamentului „Cravţev", comandat de Eroul Uniunii Sovietice, Mihail Duca, urma să nimicească garnizoana inamică din gara Polujie, la 6 km. spre răsărit de pod, să nimicească instalaţiile gării, să arunce în aer calea ferată şi să distrugă mijloacele

de comunicații, pentru a nu admite astfel venirea de rezerve ale inamicului dinspre Briansk. Gheorghii Fedorovici Pocrovschi, tânărul și energicul comandant al detașamentului „Voroșilov", trebuia să atace inamicul în gara Vâgonici și în importantul punct populat „Crestî". Această sarcină auxiliară era tot atât de importantă ca și nimicirea gării Polujie, deoarece ambele puncte populate erau așezate dealungul căii ferate și a șoselei, acoperind podul dinspre vest. Un grup de diversioniști din detașamentul „Baumann", în frunte cu Vorobiov, organizatorul diversioniștilor din detașamentele din Vâgonici, avea obligația să iasă la calea ferată Borodino — Hmelevo, la 20 kilometri la Vest de pod, să arunce în aer terasamentul și să distrugă comunicațiile, pentru ca să nu poată veni ajutoare.

Ordinul a fost în cele din urmă înmânat. Emliutin și Gorșcov au explicat în mod amănunțit comandanților și partizanilor, toate detaliile operațiunii. Discuțiile pregătitoare s'au terminat.

Am ieșit pentru a conduce pe tovarăși. In pădure adia un vânt ușor, fulgii de zăpadă cădeau rotindu-se. După aerul greu din căsuța statului major, aici era plăcut și ușor de respirat.

In curând va fi din nou primăvară — spuse Romașin oftând și avui impresia că aud în vocea sa o notă tristă, ca și cum ar fi vrut să spună: „Dar nu pentru mine..."

Mă uitai spre el. Pe fața-i bătută de vânt nu era nici cel mai mic semn de tristețe. „Probabil că mi s'a părut" — gândi eu.

Ieșind din încăpere, Emliutin se prinse de clanța ușii și își rupse o unghie. El înjură și întrebă pe Romașin:

— Ai un cuțitaș?

— Nu — răspunse Romaşin, privindu-l. — Am un revolver, dar ce s'a întâmplat?

A propune obiecte cu totul opuse celor pe care i le ceri, este un obicei al lui Mihail Romaşin. Dacă vreţi, de exemplu, ceva dulce şi-l întrebaţi pe Romaşin: „Ai o bomboană?", el nu răspunde pur şi simplu „nu", ci adaugă: „Am usturoi" şi, gata să-ţi împrumute usturoi, începe să se caute prin buzunare. Şi acum, vrând să-i împrumute lui Emliutin revolverul, ca şi cum unghia ruptă ar putea fi împuşcată în loc să fie tăiată, Romaşin începu să umble la teaca, care-i atârna la brâu.

Gorşcov aflase deja obiceiul lui Romaşin, şi-l întrebă:

— Dar podul ai cu ce să-l arunci în aer?

Romaşin începu să râdă şi ameninţă cu degetul.

— O să-l distrugem!

Fostul secretar al comitetului raional al Partidului din Briansk, Romaşin, pătrunsese de multe ori adânc în spatele frontului inamicului, participase la aruncarea în aer a garniturilor nemţeşti şi a podurilor şi avea experienţă. Deaceea, când s'a pus chestiunea cine să fie însărcinat cu îndeplinirea ordinului, fu ales el.

Alături de Romaşin stătea înaltul Pisarev, fost deasemeni secretar de comitet raional, iar acum comandant de detaşament de partizani. Prin aspectul său, el amintea un actor machiat. Avea un păr lung, blond şi parcă lipit, mustăţile la fel, iar barba era roşcată şi despărţită în două. Tocmai această barbă îi dădea aspectul de entuziast. Pisarev şi Romaşin erau prieteni vechi şi se adresau unul celuilalt fără ceremonie.

— Ei, bărbuţă — spuse Romaşin lovindu-l pe Pisarev peste spate — pe cai! Sarcina e de mare răspundere, fii atent, bătrâne!

Pisarev, numit comandant al unuia dintre grupurile de şoc care urmau să ia cu asalt podul, răspunse:

— Jur pe barba mea, că o voi îndeplini!

Vântul puternic lovea vârfurile copacilor, scuturând zăpada de pe ele. Detaşamentele ieşiră din pădurea Ciornâi şi şiruri înguste de oameni înarmaţi porniră în diferite direcţii pe aşternutul alb de zăpadă, pierzându-se în întunericul nopţii. Detaşamentele care mergeau în partea stângă, duceau cu ele tunurile şi aruncătoarele de mine. Caii înhămaţi câte patru la săniile făcute chiar de partizani, abia reuşeau să-i ajungă din urmă pe oameni. Schiurile alunecau greu pe zăpada moale de Martie. Comenzile erau transmise în şoapte dela un partizan la altul. La ariergarda grupurilor de şoc, veneau diversioniştii, în număr de peste 60 oameni. In faţă mergea celebrul specialist de aruncări în aer, Matiuhin, urmat de Bazderov, Tişin şi Chiricenco, Luzgarev şi Carzâchin. Pe săniuţe uşoare, trase cu mâna, diversioniştii duceau trotilul şi tot ce era necesar pentru acţiune.

Prima condiţie — trecerea pe neobservate — a fost respectată. In perfectă linişte, detaşamentele au ajuns la obiectivele stabilite. Mai întâi traseră tunurile şi focurile de tun serviră ca semnal de atac. Pe tot întinsul căii ferate dintre Polujie şi Hmelevo, pe o distanţă de peste 30 kilometri, s'a deslănţuit lupta. Grenadele partizanilor sburară în clădirile din gări şi în cazărmile soldăţeşti. Dinspre Vâgonici şi Clinchi se auziră două explozii. Acesta era Cernenco, care aruncase în aer podurile de pe şosele, tăind astfel drumul rezervelor inamice. Gara Vâgonici a fost cuprinsă de flăcări. Nemţii, surprinşi pe neaşteptate, în panică, săreau afară din case şi alergau prin zăpadă pe jumătate desbrăcaţi.

După cum s'a aflat mai târziu, la interogarea

prizonierilor, nemții nu au putut înțelege la început ce se petrece; ei au crezut că unitățile regulate ale trupelor noastre au străpuns pe neașteptate frontul și au îndreptat întreaga forță a focului lor asupra acestui sector. Poate că deaceea la început garnizoanele nemțești au opus o rezistență atât de slabă.

Oricum, „Podul Albastru" a fost repede tăiat de principalele garnizoane ale inamicului.

Pisarev și Tarasov porniră cu grupurile lor de șoc la asalt. Oamenii ieșeau parcă din zăpadă și cu strigăte de ura, cu grenade, puști-mitraliere și puști, atacară cazarma, punctele de pază și fortificațiile nemților de lângă pod. Artileria partizanilor nimicea cazematele prin tir direct. Cazarma și căsuțele de pază care ardeau, luminau „Podul Albastru". Pe fundalul închis apăreau clar contururile sale. Grupurile de șoc nu terminaseră încă cu garnizoana cazărmii și cu soldații din cazemate, când echipele care urmau să arunce în aer podul, începură să care trotilul. Cazarma incendiată se prăbuși, cazematele tăcură și partizanii formară o linie de apărare pentru a proteja împotriva unui contraatac prin surprindere, pe cei care lucrau la aruncarea în aer a podului. Se făcu liniște. Doar pe flancuri mai continua lupta înverșunată: erau Duca și Pocrovschi, care distrugeau în gările Polujie, Vâgonici și Crestî, resturile garnizoanelor nemțești. In curând, explosibilul fusese pus la locurile cuvenite și șnururile Bickfort, întinse. A urmat comanda: „In ascunzișuri!". După câteva minute un vuet asurzitor ne înștiința că operațiunea se terminase. Ceeace urmăriseră, timp de mai multe luni, grupurile fărămițate de diversioniști, se împlinise. Planul unic și comandamentul unic au asigurat succesul. „Podul Albastru" a încetat să mai existe.

Pentru refacerea lui, nemții au avut nevoie de 30 zile. Această operațiune admirabilă a fost înfăp-

luită în pădurile Brianskului. Ea a devenit posibilă, doar după ce partizanii şi-au unit forţele. Această unire nu reprezenta însă un fel de adunare, de aducere în acelaş loc a mai multor detaşamente de partizani. Aproape totdeauna, zeci de mii de partizani adunaţi în formaţii mari şi mici, erau la distanţe de sute de kilometri unii de ceilalţi, acţionând totuşi după un plan unic.

Imi amintesc bine şi de o altă operaţiune, care a avut loc tot în 1943, însă mult mai departe, spre Sud-Vest.

In Iulie 1943, unitatea partizanilor din Moldova, pe care o comandam atunci, a efectuat un marş din Bielorusia unde se formase, spre Sud. In regiunea Jitomir, Nichita Sergheevici Hruşciov şi generalul Strogaci, care conduceau mişcarea de partizani din Ucraina, ne-au dat ordin să ne oprim şi să încălecăm calea ferată Slavuta-Şepetovca-Berdicev-Fastov. In limbajul partizanilor „a încăleca" înseamnă a ieşi pe calea ferată cu sute de grupuri de diversiune, provocând în mod sistematic deraierea garniturilor inamice şi aruncând în aer şinele şi podurile. Înţelegeam importanţa sarcinii. In această perioadă aveau loc operaţiuni decisive în arcul dela Kursk şi curând după aceasta s'a desfăşurat o ofensivă puternică a trupelor noastre şi Armata Sovietică a ieşit la Nipru.

Intreaga unitate de moldoveni a ieşit la calea ferată indicată mai sus şi s'a împărţit în grupuri de diversiune. Numărul lor era cam de 150. Relativ aproape de noi, acţionau unităţile de partizani ale generalilor Fedorov, Saburov şi Begma, unitatea locotenent colonelului Malicov, unităţile lui Gorobceac, Oduha etc. şi ştiam perfect că ei primiseră deasemeni dela Comitetul Central al Partidului Comunist (bolşevic) al Ucrainei şi dela statul major al mişcării de partizani din Ucraina, sarcina de a încăleca di-

ferite porțiuni de pe căile ferate și de pe șosele. Pe principalele linii de comunicații ale dușmanului: Covel — Sarna — Corosten; Covel — Rovno — Sepetovca — Kiev; Lvov — Tarnopol — Vinița și pe căile de legătură, în grupuri mari și mici au ieșit simultan zeci de mii de partizani. In aceeaș perioadă, Sidor Artemievici Covpac efectua legendarul său marș spre Carpați...

Unitatea noastră de partizani din Moldova, provocă deraierea a 289 garnituri ale inamicului, aruncând totodată în aer câteva poduri. Mai târziu, când am lucrat în statul major al mișcării de partizani din Ucraina, am aflat că în aceeaș perioadă, partizanii din Ucraina au aruncat în aer pe liniile principale 3222 trenuri, iar pe liniile de legătură peste 400 trenuri.

Examinând odată un morman de documente luate dela nemți, am găsit un raport din care am văzut limpede panica ce domnea pe căile de comunicație.

„In ultimul timp activitatea partizanilor pe căile ferate s'a intensificat pretutindeni. La distanțe de 5—7 km. de gările mari, partizanii fac ce vor. In ultima vreme se produc explozii și în cursul zilei. Ele sunt pregătite foarte repede; astfel, la 30 August 1943, între orele 9 și 10 s'a produs o explozie aproape în fața ochilor soldaților noștri... Orașul Olevsc a fost aproape complect înconjurat de partizani... Chiar și în timpul zilei, banditii apar la periferia orașului...

In 24 ore au ieșit din funcțiune șapte locomotive care s'au lovit de mine și au fost distruse un mare număr de vagoane... Bandele supraveghează în permanență drumul. Ele știu precis când trec patrulele. Chiar și atunci când patrulele se succedau la intervale de 18 minute, sub șine au fost așezate mine. Partizanii sunt informați care sunt punctele slabe și interceptează convorbirile telefonice. Ei ascultă con-

vorbirile noastre şi vorbesc şi ei la telefon. Propaganda pe care o fac partizanii este foarte puternică".

Acesta este raportul generalului Neumeyer, adresat la 8 Septembrie 1943, comandantului trupelor din Ucraina, generalul Kitzinger, care-l însărcinase să examineze situaţia de pe calea ferată Covel — Sarnî — Corosten — Teterev. Intr'un raport voluminos, generalul expune planul măsurilor imediate pentru apărarea căii ferate.

Iată efectul pe care-l avea asupra duşmanului, concentrarea forţelor de partizani într'un loc necesar şi favorabil, centralizarea conducerii şi stabilirea loviturilor după un plan operativ unic.

Insă, toate acestea s'au întâmplat în 1943. Deocamdată, noi ne aflam la începutul anului 1942.

2

La începutul primăverii, întreaga noastră unitate a ieşit din pădure şi a cucerit dela inamic aproape toate localităţile depe malul drept al Desnei, în interiorul raionului Vâgonici. In pădure nu au rămas decât bazele. Am ajuns aproape până la calea ferată Gomel-Briansk şi am început să ne gândim cum să facem pentru a întrerupe pe un timp îndelungat circulaţia trenurilor duşmane pe această cale ferată.

In acel an, primăvara a fost timpurie. Prin râpe au început să curgă sgomotos apele, iar zăpada de pe câmp s'a topit. Comunicaţia peste râu a devenit periculoasă. Pentru a evita accidentele, am aşezat pe ghiaţă podeţe din scânduri şi bârne, dar într'o noapte ghiaţa a pornit şi punctele noastre de trecere au fost distruse.

Desna s'a revărsat într'o măsură neobişnuită. Flu-

viul, relativ îngust şi cu apă puţină, s'a transformat într'o mare, inundând păşunile şi pădurea. Nu văzusem încă niciodată o astfel de revărsare. Apa a ajuns până la Lihoi-Elnic, a pătruns în bordeiele noastre şi a inundat pivniţele cu alimente. Lihoi- Elnic s'a transformat într'o peninsulă. Comunicarea cu lumea exterioară a devenit posibilă doar printr'un pasaj îngust de 10—20 metri. In pădure se vedeau doar vârfurile copacilor uriaşi, iar stejarii şi pinii seculari au început să semene cu mici tufişuri. Natura săvârşea minuni — pinii bătrâni întinereau, deveneau parcă mai svelţi, ramurile lor se îndreptară şi apărură mugurii frunzelor. Apoi deodată, parcă într'o singură zi, toţi arborii se acoperiră de frunze verzi.

Lucru uimitor! Inainte, în timp de pace, parcă nici nu observam primăvara. Multe primăveri trecuseră şi toate semănau una cu cealaltă. Şi numai când se întâmpla ca prietenii din Moscova, Chiev, Minsk sau Tbilisi, începeau să se laude cu primăverile de pe la ei, le spuneam că nu aş schimba pe nimic primăvara noastră siberiană. Insă, anul acesta în pădurea Brianskului, era o primăvară cum poate nici n'a existat la noi în Siberia. Toţi erau entuziasmaţi de ea. Tinerii spuneau:

— Ce primăvară! Te simţi atât de uşor, devii parcă un puf!

Bătrânii îşi aminteau trecutul şi spuneau că nu mai văzuseră o astfel de primăvară. Fie din cauză că simţurile oamenilor se ascuţiseră în condiţiile vieţii aspre de partizani, fie că obosiseră de iarna lungă, fie că într'adevăr primăvara aceasta era deosebită, în acele zile nu am vorbit decât despre ea.

In timpul revărsării Desnei, când am fost tăiaţi de bazele noastre din pădurea de peste fluviu, iar nemţii au încercat să ne înghesuie spre fluviu,

am organizat o flotilă proprie. Aceasta era formată din 6 bărci mari noi, construite de tâmplarii din detaşamentul nostru, din 8 bărci de pescari reparate şi dintr'o şalupă mecanică germană, luată de Tarasov în timpul unei operaţiuni. Această flotilă a făcut ca detaşamentele noastre să aibă capacitatea de manevră necesară şi nu au constituit numai un mijloc de comunicaţie cu bazele şi cu vecinii noştri, dar a şi luat parte la operaţiunile noastre de „debarcare".

Ideea de a crea o „flotilă", a avut-o primul Tarasov şi când el a propus să construim bărci noi şi să reparăm bărcile ţărăneşti, am fost extrem de mirat şi am considerat propunerea sa drept un vis care nu se poate îndeplini. Nu vedeam pentru aceasta niciun fel de posibilitate. Dintre uneltele necesare, detaşamentul nu avea decât 2—3 topoare cu care se tăiau lemnele şi în plus, ni se părea că nu aveam nici lemnul potrivit.

Insă câteva zile după aceea, au răsunat pe malurile Desnei topoarele şi fierăstraele şi s'au găsit maiştri specialişti în construirea bărcilor. Şi câtva timp după aceea, în portul de lângă Urucie, jucau pe valuri bărcile noi, înalte, semănând cu cele ale lui Stepan Razin şi bărcile mici reparate.

După trei săptămâni am descoperit că nu numai noi avem o astfel de „flotilă". In Mai mergeau pe Desna dela Urucie până la Gur, pe o distanţă de 50 kilometri în sus şi în jos, caravane de bărci care duceau încărcături de pe aeroport la statul major şi în detaşamente.

In acele zile aveam deja un aeroport propriu. Primele avioane nu au aterizat. Ele aruncau cu paraşutele scrisori de pe Pământul cel Mare, ziare, reviste, muniţii şi tutun.

Nu pot să descriu sentimentele oamenilor care,

după multe luni, au primit ştiri despre cei dragi şi care au simţit o legătură reală cu Patria. Oamenii râdeau şi plângeau, îmbrăţişându-se.

După câtva timp am trimis pe Saşa Carzâchin la unul din detaşamentele de partizani din Navlinsk, deoarece aveam informaţii că aceştia primiseră cu avionul poştă proaspătă.

Abia se întorsese Carzâchin dela aeroport, la statul nostru major şi fără să coboare de pe cal, el începu să strige în gura mare:

— A aterizat, tovarăşi, a aterizat!

— Cine a aterizat? Unde? — îl întrebă cineva.

— Un avion. Un avion cum n'ai văzut nici în vis. O coadă uriaşă, aripi enorme! — ţipa Carzâchin.

Cei din Navlinsk construiseră un aeroport pe o poiană întinsă din pădure şi avioanele ce vin din Patrie, vor ateriza la noi.

— Acum putem trimite şi scrisori dincolo, peste front. Scrieţi scrisori — se adresă el celor din jur.

— Şi eu am scris: „Tuturor, tuturor, tuturor. Intreaga putere în pădurile Brianskului, pe căile ferate, pe şosele şi pe drumurile din ţară, se află în mâinile noastre. Poporul a fost şi este cu noi. Pe neamţ l-am bătut şi-l vom bate, până ce-şi va da sufletul. Victoria va fi a noastră, tovarăşi. Aceasta v'o spun eu, partizanul Saşca Carzâchin". Aşa am scris...

— Şi ai trimis scrisoarea?

— Am trimis-o.

— Pe ce adresă?

— Păi, v'am spus: tuturor, tuturor, înseamnă întregii Uniuni Sovietice.

Acum, detaşamentele noastre aveau fiecare un număr la poşta militară. Mulţi partizani începuseră să ducă o corespondenţă regulată cu teritoriul liber.

Scrisorile primite erau citite de toţi membrii de-

taşamentului, separat şi în colectiv. Şi ce scrisori erau! Nu numai cele scrise în ele, ci însuşi faptul de a primi scrisori de peste front, avea un efect de înflăcărare a oamenilor.

Se întâmpla ca un partizan să primească o scrisoare şi să se ducă cu ea peste tot, s'o arate, fără s'o deschidă încă. Apoi începea lectura. In jurul lui se strângea un cerc de oameni şi toţi îl priveau cu respiraţia oprită pe cel care citea, urmărind cu atenţie expresia feţii lui. Dacă el zâmbea, zâmbeau şi cei din jur. Dacă el se întrista, se schimba şi expresia feţei lor. Apoi începeau rugăminţile.

— Citeşte-o. Citeşte-o cu glas tare.

Deobicei, cel căruia îi era adresată scrisoarea nu refuza şi începea lectura cu glas tare. Apoi scrisoarea era predată altui grup şi era citită de tot detaşamentul, până la poşta următoare.

Ştiam că şi scrisorile noastre, pe care le trimiteam peste linia frontului, erau citite în colectiv. Am în faţa mea o scrisoare primită de partizana Gusarova. Soţul ei era în armată pe front, iar ea nu reuşise să se evacueze şi intrase într'un detaşament de partizani. Aflând unde se află soţul ei, ea îi scrise o scrisoare şi primi răspuns dela el şi dela tovarăşii săi de luptă.

„Tovarăşă Gusarova. Scrisoarea dumitale a fost primită de soţul dumitale, Serghei, dar au citit-o toţi ostaşii unităţii. Indemnând pe soţul dumitale să-i bată pe nemţi până ce nu va mai rămâne niciun fascist pe pământul nostru, ne îndemni prin aceasta şi pe noi toţi. Noi vom îndeplini cu cinste sarcina comună pentru toţi...

Loviţi în năpârca germană, aşa cum o loveşte soţul dumitale, Serghei. Iţi dorim succese în luptă, dumitale şi tovarăşilor dumitale, partizani şi partizane, care în spatele frontului inamic, duc o luptă

eroică pentru libertatea şi independenţa Patriei noastre.

Comisarul politic al companiei, *Tatnev*, ostaşii *Perehin, Stepanov, Gutcov...*"

Am primit şi eu scrisori dela soţie, dela tatăl meu şi dela fratele meu Stepan, care în luptele de lângă Moscova pierduse o mână şi era acum din nou acasă la uzina „Stalin" din Cuzneţc. El mă rugase să răzbun şi sângele său. Soţia şi tatăl îmi scriau:

„Primiserăm o înştiinţare că ai murit. Insă noi nu am crezut, nu am vrut să credem... Iţi dorim succes ţie şi tuturor tovarăşilor tăi în lupta voastră grea... Loviţi în duşman fără cruţare, răzbunaţi totul..." „Ţine minte, Vasia — adăuga la sfârşit bătrânul — că şi eu am fost partizan în războiul civil. Dacă va fi nevoie, nu mă voi da înlături nici acum... Toţi muncitorii şi funcţionarii dela uzină au aflat acum de tine şi de partizanii din Briansk şi sunt mândri de voi..."

Se lega o corespondenţă cu colective din uzine, cu colhoznici, cu studenţi. Primeam scrisori dela activişti de Partid şi dela comsomolişti, iar colectivul uneia din fabricile din Eleţc, ne trimitea salutul lui şi ne raporta despre activitatea sa. Colhoznicii din raionul Trubcevsc, regiunea Orel, ne-au trimis daruri; feroviarii de pe calea ferată din Apus, ne dădeau în permanenţă ştiri despre activitatea lor, iar noi le povesteam despre faptele noastre de arme. Inginerii, tehnicienii şi funcţionarii dela Institutul de Cercetări Ştiinţifice al Comisariatului Poporului pentru Industria Aeronautică şi numeroase alte uzine, fabrici, colhozuri, sovhozuri şi instituţii, menţineau o legătură neîntreruptă cu noi. Ne aflam departe în spatele frontului duşman, la mari distanţe de cei dragi, dar legătura stabilită cu ajutorul avioa-

nelor ne ajuta să ne simțim împreună cu întreg poporul. Căutam să răspundem tuturor când ne permiteau condițiile și situația. Acum, profit de prilejul pe care-l am și exprim, în numele partizanilor din regiunea Brianskului, mulțumiri sincere tuturor celor care ne-au sprijinit în timpuri grele, atât cu cuvintele calde, cât și cu munca plină de abnegație.

In acea primăvară s'au produs multe evenimente în viața noastră. Lihoi-Elnic creștea, sporea numărul construcțiilor din lemn. Aveam acum ateliere de croitorie și armurărie și mai era nevoie de un atelier de cizmărie, deoarece luaserăm dela nemți o cantitate de piele și voiam să organizăm fabricarea de încălțăminte pentru partizani.

Ivan Fedotovici Simonov a fost numit adjunct al comandantului detașamentului, pentru gospodărire și pentru asigurarea nevoilor în materiale și mijloace tehnice. El a găsit cismari și atelierul începu să lucreze din plin. Curând după aceea, am învățat să fabricăm singuri și pielea. Pe lângă atelierul de cismărie s'a înființat o „secție" de tăbăcărie. In curând a început să lucreze încă o ramură industrială și anume, cea alimentară. Am construit un cuptor mare și am deschis o brutărie. E drept că ea acoperea doar 50% din nevoile detașamentului, dar era de mare ajutor. Și atunci, când „importul" de pâine scădea brusc, ne adresam „fabricii" noastre. Brutarul nostru șef, care era totodată cel care păstra rezervele de grâne, Smirnov, sau — cum era poreclit „Moscvici", era foarte calculat și sgârcit.

— Astăzi n'am să dau mai mult de 150 grame — ne prevenea el deobicei de dimineață, în zilele când rezervele se apropiau de sfârșit.

Și deoarece acest lucru era un fenomen des, puteam auzi uneori aceste cuvinte în toate cele 7 zile ale săptămânii. E drept că în timpul iernii și la

începutul primăverii anului 1942, problema alimentară nu ne neliniştea prea mult şi discuţiile despre pâine aveau un caracter episodic. Cea mai mare parte dintre oameni erau plecaţi în diferite operaţiuni, cucereau trofee, circulau tot timpul în mijlocul poporului şi în felul acesta nu erau flămânzi.

Minţile oamenilor erau ocupate mai mult cu căutarea mijloacelor şi a metodelor de luptă împotriva duşmanului, de lărgire a legăturii cu poporul, de strângerea de forţe, de atragerea celor mai buni reprezentanţi ai poporului în detaşamente, de mărirea legăturilor cu alte detaşamente, de procurarea de arme, de studierea lor şi alte chestiuni asemănătoare.

Odată, treceam cu Majuchin prin satul Mileci, când atenţia mi-a fost atrasă de un grup de cetăţeni adunaţi lângă o casă. Printre ei erau bărbaţi, femei şi adolescenţi. Unii şedeau pe vine, iar alţii stăteau în picioare aplecaţi spre centrul grupului. La început n'am putut vedea ce a atras atenţia celor adunaţi. Ne-am apropiat şi atunci am văzut în centrul grupului un om cu faţa arsă de soare şi acoperită cu o barbă roşie deasă, care şedea pe o bârnă şi citea ultimul număr al ziarului „Pravda", pe care ni-l adusese un avion. El desfăcuse ziarul în toată lăţimea şi-l ţinea cu precauţiune în mâinile sale mari, ca pe un obiect fragil. Incet, aproape silabisind, depărtându-se şi apropiindu-se de foaie ca şi cum ar fi fost miop, acest om citea ziarul.

„Transmiteţi tuturor colhoznicilor şi colhoznicelor care au adunat pentru fondul Armatei Roşii 3 milioane ruble, salutul meu şi mulţumiri din partea Armatei Roşii". *I. V. Stalin.*

— Stalin — repetă lectorul, ştergându-şi sudoarea de pe frunte cu mâneca cămăşii.

Observându-ne, el se ridică jenat de pe bârnă

— Ia uitaţi-vă, fraţilor, câţi bani dau oamenii pentru Armata Roşie... — spuse el, iar apoi mi se adresă mie: — Ce crezi tovarăşe Andreev? Dacă vom strânge bani, vom putea să-i trimitem tovarăşului Stalin?

— Vom putea — răspunsei eu.

— Dar cum?

— Cu avionul.

— Dar oare avioanele aterizează?

— Acum aterizează.

— Unde?

Lectorul fu întrerupt de o femeie vioaie.

— Ce, tu crezi că faci ordine în curte aici sau ţii calea unei frumoase? Cum şi unde! Unde trebue, acolo aterizează! Dacă ai scos o vorbă, acum deschide şi punga!

— Dar probabil că el n'are bani — spuse unul din cei prezenţi.

— De ce nu? Se vor găsi — răspunse lectorul.

— Dar unde ai tu banii? — întrebă acelaş din nou.

— Sub poliţă. Dar ce, tu n'ai? Intreabă-ţi femeia, că o să-ţi arate ea unde sunt banii.

— Just — susţinu pe lector femeia. — Doar n'o să-i dăm nemţilor! Poate că şi copeica noastră va ajuta la sdrobirea duşmanului.

După aceasta, a început colecta de bani în detaşamente şi în sate, printre partizani şi localnici. Iniţiativa populaţiei şi a partizanilor a fost condusă de organizaţiile de Partid şi Comsomol. In timp ce nemţii nu au putut obţine niciun ban în satele ocupate, partizanii din pădurile Brianskului şi localnicii, au strâns pentru coloana de tancuri a partizanilor din Orel, 2 milioane şi jumătate ruble!

In ţinutul nostru de partizani am mai efectuat o campanie, ca să zicem aşa, paşnică — însămânţările de primăvară. Partizanii au organizat lucrul

şi au ajutat pe colhoznici cu oameni şi forţă de tracţiune.

Ziua de 1 Mai am sărbătorit-o în mod solemn. Detaşamentele de partizani s'au adunat la Lihoi-Elnic şi s'a făcut parada trupelor noastre. Acesta a fost un spectacol excepţional. Imbrăcate în modul cel mai diferit, în scurte îmblănite şi în haine din postav ţărănesc, în cămăşi, în paltoane luxoase din lână pură şi în haine de piele, în mantale militare şi în uniforme ale duşmanului, cu şepci, pălării, cu arme ruseşti şi străine, treceau coloanele de partizani în dreptul tribunei construite din scânduri, în care, ei salutau comandanţii şi conducătorii politici.

Prin radio ne-a fost transmis ordinul de 1 Mai al tovarăşului Stalin. Tovarăşul Stalin ne ordona „să intensificăm războiul de partizani în spatele cotropitorilor germani, să distrugem mijloacele de comunicaţii şi de transport ale inamicului, să nimicim statele majoare şi echipamentul tehnic al inamicului, să nu economisim cartuşele împotriva asupritorilor Patriei noastre!"

Ordinul fu citit aici, în faţa poporului şi apoi multiplicat şi trimis în sate.

3

La începutul lunii Mai, am hotărît să ne înfăptuim intenţia de a scoate din uz pentru un timp îndelungat, calea ferată Briansk — Gomel.

Am început lucrul în trei direcţii.

In primul rând, am făcut recunoaşteri dealungul căii ferate, căutând sectoarele propice pentru atac, am studiat sistemul de apărare al duşmanului şi for-

ţele lui. Această activitate se desfăşura excelent. Cunoşteam fiecare metru al căii ferate, forţele inamicului şi sistemul său de apărare. Recunoaşterea a fost făcută de cinci grupuri special întocmite, care erau ajutate de populaţia locală şi de muncitorii dela gara Hmelevo. Volodia Vlasov, Nicolai Chiricenco, Saşa Cotomin şi alţi comandanţi de grupe, nu părăseau drumul, înlocuindu-se unul pe celălalt.

Micile operaţiuni de diversiune, pe care le efectuau tot timpul oamenii noştri şi cei din detaşamentele învecinate, neliniştea pe nemţi. Aceştia începură să mineze căile de acces, să aşeze câmpuri de mine şi să îngrădească chiar cele mai mici poduri, cu două şi chiar trei şiruri de sârmă ghimpată. Paza a fost întărită dealungul întregii căi ferate, iar lângă poduri, inamicul a construit cuiburi de mitraliere, cazemate şi bunkere, care slujeau şi ca locuinţă pentru pază. Toate acestea nu ne-au descurajat însă. Noi continuam atât micile diversiuni, cât şi activitatea de recunoaştere.

Din timp în timp ne încercam forţele şi atacam mici garnizoane de pază, înfrângându-le şi nimicind instalaţiile.

In al doilea rând, am pregătit cu grijă pe partizani. Urma să luăm cu asalt calea ferată. Am început să pregătim oamenii pentru acest asalt. Am făcut instrucţia corespunzătoare în tabără, iar unele probleme le „prelucram" în timpul atacurilor mici împotriva garnizoanelor duşmane.

In sfârşit, în al treilea rând, am stabilit contactul cu detaşamentul partizanilor din Navlinsk şi cu detaşamentul „Moarte ocupanţilor germani". Ducând tratative pentru colaborare, ne dădeam perfect de bine seama că, pentru un atac temeinic asupra căii ferate, forţele noastre sunt insuficiente.

Cu Alexandr Vasilievici Suslin, secretarul comitetului raional din Navlinsk şi comisarul detaşamen-

telor de acolo, am făcut cunoştinţă prin corespondenţă.

In timp ce făceau recunoaşteri în satul Prolâsovo, oamenii noştri s'au întâlnit cu un grup de oameni din Navlinsk, conduşi chiar de comisar. Declarând că fără ştirea sa, oamenii noştri nu au dreptul să intre pe teritoriul raionului Navlinsk, el ameninţă că, în caz de repetare, îi va desarma. Această ameninţare el o expuse într'un bileţel, pe care mi l-a înmânat indignat Ivan Aculov.

M'am sfătuit cu tovarăşii şi i-am răspuns lui Suslin că în Rusia, cnezatele izolate reprezintă o etapă de desvoltare istorică demult trecută şi că a desarma şi a ne certa între noi, reprezintă cel mai bun serviciu făcut inamicului. La aceasta s'a limitat cunoştinţa noastră.

Acum, am plecat pentru prima dată spre detaşamentul lui Suslin, împreună cu Majuchin, ducând un plan detailat de atac asupra gării Hmelevo.

Cam la 3 km. de tabără, am fost opriţi de sentinelă. Punctul de pază mi-a plăcut: în primul rând am examinat armamentul partizanilor, îmbrăcămintea şi disciplina lor. Judecând după aspectul exterior, cei din Navlinsk erau mai bogaţi decât noi. Şeful punctului de pază, îmbrăcat într'o scurtă îmblănită albă şi având o căciulă cu o panglică roşie, mi-a raportat milităreşte că nu poate lăsa pe nimeni să treacă în tabără, fără o aprobare specială. Cam la 5 metri în spatele şefului pazei, se vedea o tranşee din care ne privea ţevile unei puşti-mitraliere şi ale câtorva puşti. Mai departe se puteau vedea şanţuri de comunicaţie, gropi pentru trăgători, cuiburi de mitralieră şi baraje din pini groşi.

Rugându-ne să aşteptăm un moment, şeful pazei coborî în tranşee şi peste câteva clipe auzirăm soneria unui telefon de campanie. Majuchin şi cu

mine ne privirăm şi acesta, dând cu entuziasm din cap spuse, fără a-şi ascunde invidia:

— Ca la un comandament de armată! Ia uită-te ce vecini avem!

Căpătând aprobarea prin telefon, şeful pazei ne dădu o călăuză, un tânăr vioi, înarmat cu o carabină şi cu grenade nemţeşti. Peste 20—30 minute, sosirăm în tabără. De fapt, trebuia să credem călăuza pe cuvânt, că aici e tabăra. Oricât am privit în jur, nu am putut descoperi tabăra. In mijlocul pădurii, un grajd pentru cai, acoperit cu ramuri de brad, iar în stânga săniile aşezate pentru vară. In spatele copacilor, am văzut deasemeni câteva tunuri şi câteva sentinele nemişcate şi asta era totul.

— Păi, unde-i tabăra? — întrebai călăuza.

— Păi, iată şi tabăra — răspunse el şi, râzând, ne conduse spre o intrare în pământ, care ducea sub un copac gros.

Călăuza coborî pe trepte, deschise uşa şi, în faţa noastră se deschise o împărăţie subterană. O încăpere luminoasă cu podea şi tavan de lemn, în care erau făcute ferestre ce nu puteau fi observate dinafară, cu pereţi din lemn, acoperiţi pe alocuri cu pânză albă şi cu paturi ordonat aşezate, nu amintea deloc bordeiul nostru. Călăuza ne conduse pe un coridor lung şi întortochiat. De ambele părţi se vedeau coridoare. Pe tăbliţe patrate, fixate de tavan, scria: „Plotonul 4", „Secţia gospodărească", „Bateria de artilerie", „Unitate sanitară", „Infirmerie", etc.

Insfârşit, călăuza se opri în faţa uşii, pe care era scris „Comandantul. Comisarul" şi ne lăsă să trecem înainte. Două voci de bas ne întâmpinară cu exclamaţia:

— In sfârşit!

Şi doi oameni înalţi, ne cuprinseră pe rând în braţele lor puternice. Ne-am sărutat după obiceiul

rusesc. După aceea ne-am prezentat. Suslin, puțin îndoit, temându-se parcă să nu atingă tavanul cu capul, ne propuse să ne desbrăcăm și să poftim la masă.

Alexandr Vasilievici Suslin nu era tânăr. El se născuse la Leningrad, luase parte la Revoluția din Octombrie, iar în anul marii cotituri, după ce termină Facultatea Comunistă din Moscova, fu trimis de Partid la sate, pentru a ajuta țărănimea care-și reconstruia gospodăria. Fiind secretar al comitetului raional din Navlinsk, el era și membru al comitetului regional al Partidului și fusese lăsat pentru muncă în spatele frontului inamic.

Al doilea tovarăș era Piotr Panurovschi, comandantul detașamentului „Moarte ocupanților germani". Inainte de război el a fost director al gospodăriei forestiere și cunoștea perfect pădurile Brianskului. Timp de zece ani a păzit el această pădure, a îngrijit arborii, a tăiat drumuri, a transformat dumbrăvile sălbatice într'o gospodărie forestieră civilizată. Timp de ani de zile, în afară de pușca de vânătoare și de baston, Panurovschi n'a ținut nicio altă armă în mână. Acum însă, el s'a înarmat până în dinți și a devenit groaza cotropitorilor germani.

Suslin îmi plăcu. O față bătută de vânt și bine rasă. Părul lung, dat peste cap. El era îmbrăcat bine și îngrijit, ca și cum nici nu trăia în pădure. O haină kaki, de sub gulerul căreia se vedea o cămașă albă ca zăpada, pantaloni bufanți negri și cisme de vânătoare noi. In colțul din dreapta al camerei sale se afla o sobă mare de fier, sau mai bine zis un butoi de benzină de 200 litri transformat în sobă. Lemnele ardeau în ea cu vuet și trosnet, părțile laterale ale sobei se încălzeau repede și peste cinci minute în cameră s'a făcut cald. Pe masa acoperită cu o față de masă țărănească albă, se afla un

mic patrat de hârtie cenuşie, iar pe acesta călimările şi un aparat de telefon care lega pe secretarul comitetului raional şi pe comandantul detaşamentului, cu detaşamentele şi grupurile.

Suslin şi Panurovschi au aprobat planul nostru de atac asupra căii ferate şi au accceptat imediat colaborarea. Pentru aceasta, ei au ales un grup de 65 oameni, înarmaţi cu mitraliere, material explosiv şi o cantitate suficientă de muniţii.

După ce ne-am înţeles cu privire la toate amănuntele, Majuchin şi cu mine plecarăm acasă.

In seara de 9 Mai 1942, detaşamentul nostru şi grupul de partizani al lui Suslin, ne-am concentrat la 2—3 kilometri de calea ferată şi, când începu să se înopteze, am pornit spre obiectivele fixate. Fix la ora 24 s'au ridicat două rachete, una roşie şi una albă, ceeace însemna că gara Hmelevo este ocupată.

Operaţiunea a reuşit în mod strălucit. Garnizoana germană a fost nimicită. Gara şi instalaţiile au fost distruse.

La ora 3 noaptea, pe calea ferată domnea din nou o linişte mormântală. Ne-am întors la bazele noastre fără pierderi.

Scriu atât de puţin despre această operaţiune, deoarece cu toate că a fost efectuată în mod strălucit, ea nu ne-a adus rezultatul dorit. Noi am vrut să întrerupem circulaţia pentru un timp mai îndelungat, însă calea ferată nu a funcţionat decât trei zile. In a patra zi, nemţii restabiliseră circulaţia şi trenurile duşmane, parcă bătându-şi joc de noi, treceau în ambele direcţii la fiecare 15—20 minute.

Nu ştiu dacă inamicul a tras vreo concluzie din atacul nostru, dar el începu să caute în mod intens poziţiile noastre. Am recurs la tot felul de şiretlicuri, am încurcat urmele, căutând să arătăm că suntem pretutindeni. Tarasov atacă garnizoana nemţea-

scă din Lopuş, la 25 kilometri de locul în care fusese atacată calea ferată. Cotomin aruncă în aer calea ferată dincolo de Krasnâi-Rog, în direcţia Pocep. Acestea erau operaţiuni auxiliare, menite să abată atenţia nemţilor. Ca şi înainte, atenţia noastră era concentrată asupra principalei căi ferate din regiune, care alimenta frontul inamic — calea ferată Briansk — Gomel.

Cu toate că intenţia noastră de a întrerupe activitatea căii ferate pentru un timp îndelungat a rămas nerealizată, lucrările minuţioase de pregătire n'au fost zadarnice. Noi am înţeles deasemeni că detaşamentele de partizani pot şi trebue să colaboreze, devenind astfel mai puternice, iar loviturile lor mai eficace. Niciodată până acum, nici noi şi nici cei din Navlinsk, n'am reuşit să întrerupem circulaţia pe această cale ferată timp de trei zile, iar acum prin acţiuni comune, am reuşit.

Totuşi, operaţiunea efectuată nu ne satisfăcea. De ce nu am realizat mai mult? Care erau cauzele? Un simplu calcul aritmetic ne-a dat răspunsul la această întrebare: noi aveam prea puţine forţe pentru o operaţiune mare. Noi am lucrat pe un sector lung de 5 kilometri şi pe tot acest sector au lucrat doar 150 oameni, dintre care numai o treime au instalat materialul explosiv. Trebuia inventat ceva mai temeinic.

Astfel a luat naştere ideea de a distruge pe toată întinderea calea ferată, dar pentru aceasta era nevoie de forţe mult mai importante decât cele de care dispuneam noi.

4

Cam la două săptămâni după stabilirea comunicațiilor aeriene cu Pământul cel Mare, sosi la noi un reprezentant al comitetului regional al Partidului din Orel, Aleșinschi. Odată cu sosirea sa, se stabili o legătură vie cu comitetul regional și cu Consiliul Militar al frontului Brianskului.

Hotărîrea noastră de a distruge calea ferată Briansk—Gomel, coincidea cu planurile statului major. Pentru îndeplinirea acestei sarcini importante, era necesar în primul rând să realizăm ideea lui Bondarenco privitoare la reunirea detașamentelor de partizani sub un comandament unic.

Mișcarea de partizani, care se extinsese foarte mult, continua să fie fărâmițată. Ea amintea niște focuri; erau în număr mare, puteau fi văzute de departe, dar focarele izolate nu se contopiseră încă într'o flacără comună și nimicitoare.

La 15 Mai a fost convocată, în cătunul Gavani, o consfătuire a comandanților de partizani. De când exista acest cătun pierdut în pădure, el nu văzuse o mulțime atât de mare de oameni. Pe majoritatea dintre ei nu-i cunoșteam. Printre ei se găseau câțiva îmbrăcați în uniforma militară nouă, purtând semnele distinctive de ofițeri mijlocii și superiori.

Lângă o casă stătea o motocicletă militară germană absolut nouă, având o mitralieră instalată pe ataș. Tot aici strălucea lacul bleumarin al unui autoturism. Motocicleta și automobilul erau înconjurate de oameni. Dealtfel și eu privii cu curiozitate mașinile. Ochiul se desobișnuise de acest spectacol.

Ziua era foarte călduroasă și zăduful era insuportabil. Pe o mică movilă, care intra sub formă

de peninsulă într'un cot al Desnei, am văzut un grup de oameni. Unii şedeau, iar alţii erau culcaţi pe iarbă. După îmbrăcăminte, mi-am dat seama că este un grup de comandanţi. Printre ei am observat pe Majuchin şi Filcovschi, care sosiseră la consfătuire înaintea mea. Eu eram pe un cal sur, prins de noi în timpul operaţiunii dela Krasnâi-Rog. Calul avea numele de „Volcioc" şi era un animal excelent.

— Am sosit conform ordinului dvs. — raportai lui Majuchin.

— Am să-ţi fur calul, Andreev! — strigă Suslin. — Ascunde-l bine.

— O să ducem tot parcul vostru de artilerie cu calul ăsta — răspunse glumind, Majuchin.

— Dar în ce priveşte maşina ne vom înţelege?

— Benzină va fi? Câtă benzină ne dai? — deveni atent Majuchin.

— Benzină? Ia uite-l ce vrea! O să-ţi dau jumătate încărcătură de terebentină, iar în plus, toţi pinii de pe teritoriul raionului Vâgonici.

— Mulţumesc. Mai ales pentru pini.

— E prea puţin? Bine, am să-ţi mai dau şi o fabrică de terebentină!

— Nu se face. Fabrica o să încercăm singuri s'o utilăm.

— Bine, dar maşina.

— Şi de maşină o să facem rost. Ia uite-l! N'a mai văzut o maşină germană! — râdea Majuchin.

M'am dat jos de pe cal, ordonanţa îl luă şi râsul încetă. Majuchin mă prezentă tovarăşilor. Primul care îmi întinse mâna, era un om cu faţa bronzată. In timpul târgului glumeţ dintre Saslin şi Majuchin, el privea pe cei din jur cu ochii negri veseli şi râdea de i se cutremura tot corpul. Se părea că şi hainele râd odată cu el: haina militară, care-i venea foarte bine, centironul de care atârna într'o parte o mapă

cu hărți, iar de cealaltă un Mauser, șapca pusă hoțește pe o parte, țigara pe care o ținea în mâna dreaptă. Și deodată, fața sa deveni serioasă. El îmi întinse mâna și se prezentă:

— Alexei Bondarenco.

La început, am rămas înmărmurit de surpriză. Aveam în fața mea pe omul despre care auzisem atâtea. Fost activist comsomolist, vesel, energic și deștept, el nici acum nu era departe de vârsta de comsomolist și, cu toată tinerețea sa, avea renumele de a fi un comandant care cunoaște bine oamenii și ascultă cu atenție nevoile lor. In popor circulau legende despre vitejia lui Bondarenco. Se povestea că Bondarenco a pătruns cu detașamentul său în Trubcevsc, sub forma unui șir de care țărănești încărcate cu grâne. Spre marea groază a nemților și a polițiștilor, din acest șir de care au pornit deodată foc de puști și mitraliere, iar de „căruțași" s'au alipit cetățenii orașului și prizonierii.

— Sunt foarte, foarte bucuros să vă cunosc — spusei eu și-i strânsei cu putere mâna.

Pauza se terminase. M'am așezat alături de Majuchin. Luă cuvântul un tovarăș înalt, care avea pe cap o claie de păr castaniu des, decolorat de soare.

— Cine-i ăsta? — întrebai curios.

— Aleșinschi.

— Cel care a căzut din cer?

— Chiar el. Reprezentantul comitetului regional al Partidului.

Din nu știu ce cauză, avionul cu care a sosit Aleșinschi, nu a putut ateriza și acesta a sărit cu parașuta.

Indreptând tot timpul părul zburlit de vânt, președintele comitetului regional începu să vorbească: „Comitetul regional al Partidului este foarte bine informat asupra situației mișcării de partizani și de

sprijinul pe care-l acordă partizanilor, massele largi ale populaţiei. Organizaţiile de Partid şi conducătorii acestor organizaţii, rămaşi în spatele frontului inamic, se poartă ca adevăraţi bolşevici. Comitetul regional speră că şi de acum înainte comuniştii se vor afla în primele rânduri ale luptătorilor pentru libertatea şi independenţa Patriei noastre. Unii conducători au comis la început greşeli. Insă acum, aceasta este o etapă parcursă. In prezent, comitetul regional pune comuniştilor sarcina de a lărgi mişcarea. Este greu de spus cât timp va mai trebui să acţionăm în spatele frontului inamic. Duşmanul este încă puternic şi noi trebue să pregătim pe oameni pentru o luptă îndelungată. Comitetul regional recomandă să se restabilească organele Puterii Sovietice în toate satele şi centrele raionale, care se află în mâinle partizanilor.

Alături de vorbitor, şedea un locotenent major, cu o capelă de grănicer. Ascultând cu atenţie pe Aleşinschi, el nota ceva într'un carnet.

— Cine-i ăsta? — îl întrebai pe Majuchin.

— Vasilii Boico, comisarul detaşamentului lui Filip Streleţ.

— Ei, nu?! Comisarul legendarului Streleţ? Streleţ e deasemeni aici?

— Streleţ a căzut de curând în luptă.

Nu avui timp să-l întreb pe Majuchin cum s'a întâmplat acest lucru. Aleşinschi terminase raportul şi ceru cuvântul Vasilii Boico. L-am ascultat pe Boico cu interes şi o atenţie enormă. Aceasta, poate din cauză că el era comisarul lui Streleţ, marele partizan; în Vasilii Boico îl vedeam parcă pe Streleţ. Partizanii obişnuiau chiar să spună că Filip Streleţ este Vasilii Boico, iar Vasilii Boico este Filip Streleţ.

Imbrăcat cu o haină militară nouă, de sub al cărei guler se vedea cămaşa strălucitor de albă, în

pantaloni noi, negri cu o vipuşcă roşie şi cu cisme strălucitoare, strâns tare cu centironul în a cărui parte dreaptă era fixată o teacă cu un revolver T.T., el făcea impresia unui om sever şi cumpătat. Faţa sa avea paloarea care este proprie oamenilor voluntari în momentele hotărîtoare.

In discursul său scurt, Boico ne arătă principalele etape parcurse de detaşamentul care purta acum numele gloriosului său comandant.

La consfătuire au luat parte mai ales activiştii politici ai detaşamentelor, care în majoritate erau secretari de comitete raionale şi preşedinţi de comitete executive raionale. La consfătuirea militară s'a vorbit de însămânţări, de cositul fânului, de ajutorarea văduvelor şi a orfanilor, dar toate aceste lucruri nu ni s'au părut curioase. Insuşi caracterul consfătuirii dovedea că partizanii sunt cu poporul, că partizanii şi poporul reprezintă un tot unic şi că, fără popor, nu există mişcare de partizani în formele şi proporţiile pe care le luaseră la noi.

In cuvântul de încheiere, între altele, Bondarenco ceru conducătorilor detaşamentelor să organizeze producţia de terebentină şi în curând începu să activeze o nouă ramură a industriei partizanilor — fabricile de terebentină. Au apărut carburanţi proprii, iar ceva mai târziu, pe lângă statul major al detaşamentelor unite, s'a format o unitate motorizată, denumită pompos „Batalionul de blindate".

5

După consfătuire, a avut loc o masă. Când aceasta se termină şi o parte din tovarăşi plecau,

Bondarenco îmi spuse: „Mai staţi puţin". Conducând pe cei care plecau, el veni la mine şi mă luă de braţ.

— Hai să vorbim acum temeinic şi să ne cunoaştem mai bine.

Fără grabă, pornii cu Bondarenco dealungul străzii spre râu. Curând furăm ajunşi din urmă de Aleşinschi.

Ajunserăm la cotul Desnei.

Se înseră. Soarele îmbrăca în aur vârfurile arborilor. Apa stătea nemişcată, ca o uriaşă oglindă întunecată, în care se reflecta pădurea. Rareori se ivea la suprafaţă câte un peşte. Pe suprafaţa apei se formau atunci cercuri largi şi imaginea pădurii tremura. Ne-am întins pe mal, am aprins ţigările şi Aleşinschi începu să vorbească de distrugerea căii ferate Briansk — Gomel, plănuită de noi.

— Ce vă lipseşte?

— Oameni şi explosibile.

— Explosibile vor fi, dar oamenii... De unde să-i iei?

— Să fie aduse detaşamentele din alte sectoare — am propus eu.

Bondarenco protestă.

— Nu putem lua detaşamente din alte sectoare, deoarece sarcinile sunt multe, iar oamenii puţini.

— Oricum ar fi, Consiliul Militar al frontului şi comitetul regional al Partidului au pus în faţa partizanilor din Briansk sarcina de a distruge calea ferată Briansk — Gomel. Această sarcină trebuie neapărat îndeplinită. Gândiţi-vă la rezolvarea ei, tovarăşe Andreev. Comandamentul are planul său, dar o minte e bună, iar două sunt şi mai bune — încheie Bondarenco. — Mâine la ora 10, vom hotărî definitiv.

M'am întors la Lihoi-Elnic şi arătai lui Majuchin şi Filcovschi, care plecaseră înainte, care este sar-

cina. Ei erau entuziasmaţi. La lumina palidă a lămpii cu petrol, am început să ne ocupăm de planurile noastre, iar apoi am trezit pe Vlasov, Chiricenco, Taras Bulba, Bazderov şi Cotomin, pentru a preciza ultimele date ale recunoaşterii. Terminând acest lucru şi repartizând obligaţiile de mâine, am permis tovarăşilor să plece, dar nimeni nu mai voia să doarmă.

Jumătate de oră mai târziu, pe cărările care mergeau în evantai dela Lihoi-Elnic spre Desna, văzurăm umbre omeneşti. Erau cercetaşii care plecau la locurile lor, pentru a continua supravegherea inamicului şi pentru a ne furniza necontenit informaţiuni.

Noaptea târziu, Majuchin se culcă. Eu am vrut deasemeni să dorm, dar emoţia nu mă lăsa: „De unde să iei totuşi oameni? Ce să propun lui Bondarenco şi Aleşinschi?“ Cu aceste gânduri părăsii bordeiul statului major şi mă îndreptai spre gospodăria detaşamentului. In pădure era întuneric complect. Totul dormea. Numai la bucătărie oamenii erau treji: de acolo se auzea trosnetul lemnelor de pin, sgomotul vaselor şi se vedea printre arbori şi o flacără.

M'am oprit lângă şopronul de lângă bucătărie şi auzii voci vorbind încet.

In ultimul timp, pădurarul Demin prinsese obiceiul să povestească din viaţa sa şi distra pe amatorii de aventuri timp de nopţi întregi.

Nu voiam să dorm şi mă aşezai pe un ciot de copac lângă şopron.

Demin spunea o poveste lungă despre timpul când a lucrat el la moşier şi cum s'au răsculat ţăranii împotriva acestuia. Şedeam şi fumam, ascultând numai din când în când pe Demin. Deodată atenţia îmi fu atrasă de fraza:

— Când poporul se înfurie împotriva a tot felul

de asupriri, el se hotărăşte să facă orice. Distruge totul. Mizeria stârneşte începutul, dar pe urmă nu-l mai opreşti...

„Mizeria stârneşte începutul, dar pe urmă nu-l mai opreşti" — repetai în gând cuvintele lui Demin şi îmi trecu prin minte o idee.

N'am mai dormit în această scurtă noapte de vară. La ora 7 dimineaţa, plecai din nou cu Majuchin la Gavani, iar de acolo cu o barcă coborîrăm cam 5 kilometri în jos pe Desna, trecurăm graniţa sudică a raionului Vâgonici şi acostarăm în dreptul cătunului Iacovschi, raionul Trubcesc.

Tot timpul cât am mers, am moţăit în partea din spate a bărcii, dar şi în somn nu mă părăseau cuvintele lui Demin: „Când poporul se înfurie, el distruge totul din drumul său".

La Iacovschi, într'o curte colhoznică a avut loc a doua consfătuire. Deasupra hărţii întinse de Bondarenco ne aplecarăm patru inşi: Aleşinschi, Majuchin, Bondarenco şi eu.

După părerea mea, cea mai favorabilă situaţie era în sectorul Krasnâi Rog — Vâgonici. In primul rând cunoşteam bine acest sector şi studiasem cu grijă fiecare metru al căii ferate. Localităţile de pe malul drept al Desnei, dela Urucie până la Sosnovca şi dela Nicolschi până la Locna, erau ocupate de partizani, iar satul Hmelevo şi cătunele dimprejur erau controlate de detaşamentele noastre. In felul acesta, teritoriul ocupat de partizani era în imediata vecinătate a căii ferate şi era separat de ea, spre Apus de o pădure, iar spre Răsărit de o regiune râpoasă. Apele de primăvară umpluseră bălţile care se întindeau dealungul drumului şi nemţii le considerau de netrecut. Pe râuleţul Rojoc aveam vaduri şi puncte gata de trecere. In ceeace priveşte forţele inamicului, ele erau repartizate în felul următor: pe sectorul

Briansk — Vâgonici, apărând calea ferată împotriva partizanilor, patrula un tren blindat. Afară de aceasta, în gara Vâgonici se afla un batalion de poliție de protecție, o companie de maghiari, o baterie de artilerie și un batalion de poliție locală. Podul era apărat de o companie de infanterie maghiară, de un pluton de nemți și de o baterie de artilerie antiaeriană. Aici se aflau patru cazemate: două spre Răsărit și două spre Apus. Spre pădure, sectorul de cale ferată era apărat de o dublă rețea de sârmă ghimpată. Satul Crasnoe și podul din apropierea sa, erau păzite de slovaci și un batalion de infanterie maghiară cu artilerie.

Slovacii nu voiau să lupte împotriva noastră. Ofițerii lor căutau demult să intre în legătură cu partizanii.

In ajunul celei de a doua consfătuiri, Tarasov adusese la statul major un transfug, reprezentant al acestei unități slovace, locotenentul Martin. El trecuse de partea noastră cu zece soldați. Dânsul nu știa limba rusă, noi nu știam cea slovacă, dar cu toate acestea ne-am putut înțelege. Locotenentul Martin ne schiță amănunțit pe o coală de hârtie pozițiile trupelor dușmane.

Se părea că acest ofițer ne dă informații absolut sincere și cinstite. Insă, firește, noi nu puteam să avem dela început încredere în el. Controlând, am constatat că informațiile sunt absolut exacte.

In sectorul Krasnâi-Rog, satul Crasnoe, Vâgonici și Polujie, inamicul avea două regimente, un tren blindat la gara Vâgonici și unități mobile în orașul Briansk.

— De ce forțe ar fi avut nevoie un ofițer din Armata Roșie pentru efectuarea acestei operațiuni? — mă întrebă Bondarenco.

— Este puțin probabil ca unui ofițer din Armata

Roşie să i se ofere prilejul unei astfel de operaţiuni. In general, într'o operaţiune ofensivă se consideră ca raport normal de forţe raportul 3 la 1, răspunsei eu.

— Care sunt forţele de care dispunem?

Făcui calculul: cinci detaşamente din raionul Vâgonici cu un efectiv total cam de 1500 oameni şi două detaşamente din Trubcevsk cu un efectiv de 400 oameni. Din acest număr puteam dispune doar de 1500 oameni, restul trebuind să păzească bazele.

După cele mai precise calcule, aceste forţe erau suficiente numai pentru a cuceri gara Hmelevo, două poduri şi cabana de pază, de a acoperi flancurile şi de a menţine punctele cucerite pentru durata distrugerii căii ferate. Dar cine va face această operaţiune? Pentru distrugerea căii ferate nu mai rămâneau forţe. Despre aducerea de detaşamente din alte raioane nici nu putea fi vorba. Cum să rezolvăm această problemă? De unde să luăm oameni?

Şi atunci îmi amintii din nou cuvintele lui Demin. Insfârşit se născu în mintea mea o idee. Nu am împărtăşit-o imediat tovarăşilor. Căutând să-mi stăpânesc emoţia, încercam să văd cât de aplicabilă este.

— Un partizan înţelept a spus noaptea trecută: „Când poporul se înfurie împotriva duşmanului, el se hotărăşte la orice şi va distruge totul în calea sa". Să nu verificăm oare spusele acestui partizan înţelept? — spusei eu.

— Ce înseamnă să verificăm? — întrebă Bondarenco.

— Să ridicăm pe colhoznici. In fiecare casă există topoare, fierăstraie, târnăcoape şi lopeţi. De altceva nici nu avem nevoie. Sunt convins că cei din Urucie, Corodna şi Uta, vor merge la această operaţiune. Nu ştiu dacă vor merge cei din Iacovsc.

Tovarăşii tăcură un moment, privindu-mă cu atenţie.

— Ascultă, iubitule! — strigă Bondarenco, adresându-mi-se de bucurie cu „tu". — Păi, asta e o idee! La fel ca şantierele naţionale, la fel cum s'au construit sistemele de irigaţie în regiunile pustii. Vor merge şi cei din Iacovsc, vor merge şi cei din Trubcevsk, vor merge toţi!

In aceeaş zi el adună pe comunişti şi comsomolişti şi-i instrui cum să ridice poporul pentru a veni la acest original „şantier naţional". N'am ţinut meetinguri, n'am organizat adunări, ci am vorbit cu fiecare om în parte. Firește, că grupurile de autoapărare au jucat aici un rol excepţional, constituind nucleul în jurul căruia s'a unit întreaga populaţie sătească.

După aceasta, Bondarenco a format comandamentul pentru efectuarea operaţiunii. Tarasov — comandantul detaşamentului „Cei 26 comisari din Baku", Cuzmin — comisarul unuia dintre detaşamentele din Trubcevsk şi cu mine, trebuia să pregătim şi să efectuăm operaţiunea. In seara zilei următoare, am convocat pe Tarasov şi Cuzmin în satul Uta, unde am elaborat întreg planul cu toate amănuntele.

Acest plan a fost trimis spre aprobare lui Emliutin, Bondarenco şi Aleşinschi, în satul Vzdrujnoie, unde ei se aflau cu un grup operativ. Aceştia l-au aprobat. In aceeaş seară, Bondarenco răspunse:

„Vă recomand să daţi o atenţie deosebită flancului drept. Informaţiile pe care le avem din Briansk sunt proaste: acolo au sosit tancuri şi unităţi motomecanizate care desigur nu vor întârzia să pornească împotriva voastră, imediat ce veţi începe operaţiunea. E drept că distanţa nu este mică şi mai ales în starea actuală a drumurilor nu este uşor de străbătut, dar trebue să luăm măsuri. Acoperiţi-vă neapărat cu artilerie. Trebue creat un grup de aruncătoare de mine. Acum nu avem nevoie în tabără de tunul capturat. Instalaţi-l pe căruţe şi aşezaţi-l între aruncătoarele de

mine. Am să rog comitetul regional al Partidului şi Consiliul Militar al frontului să ne ajute cu aviaţia. Sunt convins că ne vor ajuta.

Bondarenco"

In ziua de 20 Mai 1942, la ora 24, detaşamentele unite şi grupurile formate din colhoznici din satele Colodnoie, Urucie, Uta, Pavlovca, Sosnovoe-Boloto, Iacovscoe, Pliuscovo, Riasnoe, Alexeevca, Miachişevo, etc., au primit ordinul. Citez din el câteva extrase:

1. „Pe calea ferată Gomel-Briansk, inamicul efectuează cu succes transporturi de trupe şi muniţiuni şi cară din regiunile ocupate, oameni şi avutul jefuit, expediind în ambele direcţii 25—30 perechi de garnituri în 24 ore.

2. Sarcina comună a detaşamentelor unite şi a grupurilor de colhoznici este de a ajuta unităţile Armatei Roşii de pe frontul Brianskului. Pentru aceasta trebue nimicită paza inamică de pe calea ferată, trebue distrusă calea ferată şi comunicaţiile telefonice şi telegrafice.

Atacarea şi distrugerea căii ferate se va face în sectorul Krasnâi-Rog — satul Crasnoe.

3. Comandantul unităţii din Vâgonici, Majuchin, va ataca pe inamic cu detaşamentele „Sciors", „Lazo" şi „Cei 26 comisari din Baku", împreună cu grupurile de colhoznici, în sectorul Crasnoe, podul de cale ferată aşezat la 1 km. Sud-Vest de gara Hmelevo.. Lovitura principală va fi dată împotriva garnizoanei din gara Hmelevo.

4. Comandantul detaşamentului din Iacovsc va ataca pe inamic la podul situat la 2 km. Sud-Vest de gara Hmelevo.

5. Cotomin, comandantul detaşamentului „Ceapaev" va ataca pe inamic împreună cu grupurile de colhoznici, la cabana de cale ferată aşezată la 1 km. Nord-Vest de gara Krasnâi-Rog.

6. Pentru a abate atenţia garnizoanei inamicului

din gara Krasnâi-Rog, Levchin, comandantul detaşamentului din satul Pliuscovo, va da o lovitură în spatele gării cu un grup de călăreţi.

7. Baza de pornire pentru atac — pădurea situată la sud de cătunul Sergheevca. Inceputul atacului la 21 Iunie 1942, ora 24. Semnalul de atac, două rachete (una roşie, una albă).

8. Pentru asigurarea succesului operaţiunii, dinspre flancuri, comandanţii detaşamentelor „Cei 26 comisari din Baku" şi „Ceapaev", vor bloca calea ferată şi şoselele dinspre Briansk spre Krasnâi-Rog. Pe drumuri vor fi aşezate mine antitanc şi mine pentru aruncat în aer trenuri.

9. Pentru lupta împotriva trenului blindat şi pentru eventualitatea apariţiei tancurilor, Ilin, comandantul adjunct al detaşamentului „Cei 26 comisari din Baku", va aşeza la începutul atacului la cota 201, situată la 1 km. Nord-Vest de satul Subotov, o baterie de artilerie şi aruncătoare de mine, formată dintr'un tun şi toate aruncătoarele de mine cu sistem.

10. Detaşamentul „Baumann" constitue rezerva mea.

11. Retragerea va începe la semnalul dat cu 2 rachete verzi.

12. Şeful Serviciului Sanitar va asigura evacuarea de pe câmpul de luptă a răniţilor şi morţilor şi va pregăti un punct sanitar în cătunul Nicolscoe.

Punctul meu de comandă va fi la marginea dinspre Nord a satului Deberca, iar după ocuparea căii ferate, clădirea gării Hmelevo. Punctul unde se vor aduce rapoartele este marginea de Nord a satului Deberca. Adjunctul meu este Majuchin, comandantul detaşamentelor din Vâgonici".

Acesta este Ordinul Nr. 1 al statului major al detaşamentelor unite de partizani şi al grupurilor de colhoznici din raioanele Vâgonici şi Trubcevsk,

adunate pentru a îndeplini sarcina primită dela comitetul regional al Partidului şi dela Consiliul Militar al frontului Brianskului.

Ordinul este sec şi arid. Impreună cu ciorna ordinului, am păstrat în arhiva mea planul operativ. Ca şi ordinul, planul s'a îngălbenit de vreme. Planul este tot atât de laconic, dar în spatele acestor cuvinte puţine şi acestor fraze aride, se ascunde o mare acţiune pe care am înfăptuit-o cu succes departe, în spatele frontului duşman.

Acum, recitind cuprinsul sărăcăcios al documentului, retrăesc evenimentele la care am participat împreună cu tovarăşii mei.

6

In dimineaţa zilei de 21 Mai, coloanele noastre porniră din Urucie, Colodnoe, Iacovscoe şi Uta. In frunte mergeau partizanii, înarmaţi cu puşti şi puşti mitraliere, săbii şi revolvere. Unul dintre detaşamente ducea un tun antitanc german, aşezat pe o căruţă ţărănească. In urmă veneau grupurile de colhoznici. Aceştia duceau topoare, târnăcoape, furci, fierăstraie şi lopeţi. In tăcere deplină, coloanele mergeau pe drumurile murdare de ţară, formând o massă pestriţă.

De ambele părţi ale străzilor din Uta, Colodnoe şi Iacovsc, dealungul caselor, se aşezaseră femeile tinere şi bătrânii. Dispăruse noţiunea obişnuită a secretului militar. Intr'adevăr, cum se poate numi secret militar un lucru pe care-l cunosc mii de oameni din regiune? Femeile pregăteau pentru luptă pe nepoţii, fiii, soţii, părinţii şi fraţii lor şi-şi ştergeau lacrimile pe ascuns. Ele binecuvântau în tăcere pe luptătorii

lor desarmaţi. Secretul militar devenise un secret al poporului. Timp de trei zile poporul a păstrat acest secret şi nu l-a trădat duşmanului.

Am întâlnit în marş coloana de colhoznici. Dinspre pădure se auzi scârţâitul roţilor. Colhoznicii duceau în câteva căruţe muniţii şi material explosibil. Conducătorul coloanei comandă: „Drepţi! Drepţi!" Abia când am ieşit pe drumul drept am văzut că prin pădure merg câteva sute de oameni. „Bravo lor — gândii eu — concentrarea se desfăşoară bine".

Printre colhoznici se aflau şi câteva femei. Mi-a atras atenţia o fată îmbrăcată într'o rochie tricotată strânsă pe corp şi cu o basma cenuşie pe cap. De sub basma ieşeau bucle blonde. Pe un umăr purta un săculeţ de pânză.

— Ce ai în săculeţ? — o întrebai.

— In săculeţ? — repetă fata întrebarea. — Pansamente.

Ea deschise săculeţul şi-mi arătă pansamente făcute dintr'o pânză grosolană dela ţară.

— Eşti sanitară?

Fata dădu afirmativ din cap şi pe faţa ei apăru un zâmbet de mândrie.

Mai departe veneau adolescenţi în vrâstă de 14—15 ani. Aspectul lor era extrem de hotărît şi feţele vii. Ei mergeau pentru prima dată la o luptă adevărată.

Coloana de colhoznici era încheiată de bătrânii Serghei Majuchin şi Nicon Cernenco. Ii cunoşteam. Impreună, ei aveau cel puţin 150 de ani. Păşeau ca tăietorii de lemne, cu topoarele înfipte la brâu şi cu bâte lungi în mână.

— Incotro prietene? — întrebai, fără să-mi pot ascunde uimirea.

— Incotro se duc toţi, Vasilii Andreevici. Acolo şi noi — răspunse bătrânul Majuchin arătând înainte.

— La vârsta voastră, mai bine, v'aţi întoarce.

— Ce-i aia să ne întoarcem? Unde, acasă? Acasă să stea bătrânele. Noi nu avem ce face acasă.

Spre amiază, detaşamentele şi grupurile de colhoznici s'au concentrat în pădurea Alexeevca. Mişcarea încetase pe drumurile din jur, pădurea înghiţise coloanele de partizani. Duşmanul nu bănuia pericolul care se apropia.

In pădurea Alexeevca, comandanţii şi conducătorii politici ai unităţilor au verificat armele şi au explicat fiecărui colhoznic sarcinile lor. Organizatorii de Partid primeau dela partizani cereri de înscriere în Partid.

Comuniştii şi comsomoliştii au hotărît:

— Locul nostru este în faţă.

Ei au repartizat între dânşii obligaţiile cele mai grele şi de mare răspundere.

Inainte de a porni, am primit următoarea înştiinţare: „Consiliul Militar al frontului Brianskului vă va ajuta cu aviaţie. In timpul atacului vostru asupra căii ferate, aviaţia va bombarda Briansk, Vâgonici, Krasnâi-Rog şi Pocep. Totul este concordat cu planul vostru. Comunicaţi acest lucru partizanilor şi colhoznicilor. Vă strângem mâna şi vă dorim succes. *Emliutin, Bondarenco*".

La ora 14 trecui pentru ultima dată în revistă detaşamentele, împreună cu Tarasov şi Cuzmin. După noi veneau în galop 30 călăreţi: oamenii de legătură dela toate detaşamentele.

In detaşamentul „Ceapaev", am nimerit la o adunare a partizanilor. Aceştia şedeau în cerc, într'o poiană însorită. La mijloc stătea comandantul lor, Alexandr Cotomin. Căciula stătea vitejeşte pe capul său, iar gulerul hainei îi era descheiat. Cotomin îşi lă-

sase mustață și semăna acum foarte mult cu Ceapaev al cărui nume îl purta detașamentul.

El repeta din nou partizanilor sarcina: de a ține pe loc garnizoana nemților din Krasnâi-Rog, de a acoperi flancul stâng al grupării noastre și a distruge calea ferată pe sectorul lor. Sectorul fusese bine studiat. Cotomin lucrase cu oamenii săi pe acest sector încă la 10 Mai.

Alături de comandant, stătea în genunchi un tânăr georgian frumos, care nu arăta să aibă mai mult de 23 ani. De boneta soldătească, el avea cusut un cozoroc negru de lac, a cărui parte de jos era împodobită cu niște linii trase cu creta. Mă interesa această podoabă curioasă.

— Da' cine-i ăsta? — întrebai încet pe Cotomin, care ieșise din cercul partizanilor și ne raporta starea detașamentului.

— Servantul nostru dela aruncătoarele de mine. Lucrează cu aruncătoarele germane. Precis că vă interesează cozorocul? Asta e o construcție specială. Badridze, vino'ncoace! — strigă el.

Badridze se ridică și veni spre noi.

— Ia dă-mi aparatul tău — spuse Cotomin. Badridze scoase boneta. — Priviți aici — continuă Cotomin. — Aruncătoarele de mine n'au aparatele de ochire și deaceea el a hotărît să le perfecționeze. Cozorocul de pe bonetă îi înlocuește aparatul de ochit și acum el trage fără greș. Singura dificultate este că aparatul nu funcționează dacă nu există în jur un pom, o casă sau o ridicătură. Așa-i Badridze?

— Chiar așa — răspunse partizanul.

— Dar cum funcționează acest aparat? — mă interesai eu.

— Foarte simplu. După ce aruncă mina, el se urcă în copac, unde are punctul de observație. Și

după cozoroc calculează distanţa la care s'a produs explozia. A doua mină loveşte direct în ţintă...

Partizanii ne înconjurară. In faţă erau cei patru fraţi Cernenco. Fii ai bătrânului Nicon, ei luptau în detaşamentul „Ceapaev" chiar dela înfiinţarea sa. Ei erau tineri, frumoşi şi puternici. Pe doi dintre ei îi chema la fel: Nicolai, cel mai mare, avea 27 ani, cel mai mic avea 18 ani, iar cei doi fraţi mijlocii nu aveau împreună mai mult de 40. Nicolai cel mare comanda o companie, Nicolai cel mic era specialist în diversiuni, Boris era mitralior, iar Ivan era simplu partizan.

I-am întrebat dacă totul e în ordine. Nicolai cel mai mare, răspunse:

— Avem mine cam puţine. Dar imediat mă liniştì: — Nu-i nimic, vom găsi la nemţi. Aruncătoare de mine am luat dela nemţi. Inseamnă că şi mine se vor găsi. Aşa-i Badridze?

In acest detaşament, toţi se adresau lui Badridze pentru confirmarea spuselor lor, ca şi cum numai el ar fi putut stabili dacă cele spuse erau juste...

Pe cei din detaşamentul „Sciors" i-am găsit discutând aprins. Se vorbea de modul cum să se treacă reţelele de sârmă ghimpată de lângă gara Hmelevo. Vlasov, comandantul adjunct al detaşamentului, propunea ca reţelele să fie distruse din mers, în timpul atacului. El voia să dea această sarcină plotonului comandat de Taras Bulba. Insă lui Taras Bulba nu-i plăcea ceva în planul lui Vlasov.

— Hai să întrebăm comandamentul — spuse el când ne apropiarăm. — Vasilii Andreevici, Vlasov propune să luăm cu asalt reţeaua de sârmă ghimpată, dar este precis că ea se află sub focul inamicului. Neamţul nu este atât de prost cum cred ei... Vom

pierde de pomană mulți oameni și nu vom reuși să trecem....

— Tovarășe Matveenco! — strigă Vlasov. — Aici există un comandant. El va raporta situația, iar tu vei vorbi când vei fi întrebat... „N'o să trecem!". Dece n'o să trecem?

— Fiindcă ne vom opri la sârma ghimpată — repetă Taras Bulba fără să cedeze.

Examinând harta sectorului, Ivan Sergheevici Majuchin asculta discuția și se gândea.

— Dar tu ce propui Bulba? — intervenii eu.

— Nu propun nimic. Spun numai că sârma ghimpată ne va împiedica.

— Bine, dar tu ce crezi?

— Deocamdată nu cred nimic. Vlasov nu-mi dă voie să cred. El spune: așteaptă când vei fi întrebat..

— Ei, uite că te întreb.

— Trebue să mă gândesc — răspunse calm Matveenco.

Incepurăm să râdem.

— Zece minute îți ajung pentru gândit? — întrebă Vlasov.

— Ajung — spuse Bulba.

L-am lăsat în pace și, împreună cu Majuchin și Ilin am început să examinăm harta și planul de operațiune al detașamentului „Sciors".

Se întâmplă adesea ca să se ivească complectări la plan în cursul pregătirii, chiar înainte de începutul și până și în cursul luptei. Așa s'a întâmplat și de data aceasta. In timpul discuției dintre partizani și comandant, s'a văzut că gara Hmelevo poate fi ocolită cu un grup mic dinspre Sud, ieșindu-se astfel în spatele garnizoanei nemțești.

Fără să aștept să treacă timpul dat lui Taras Bulba pentru gândire, îl întrebai:

— Ia ascultă, Bulba, dar pe aici nu ai putea să

treci? — îi arătai harta. — Să treci peste calea ferată, cam la 200 metri spre partea de Sud-Vest a satului Zacocie... Uite Zacocie, vezi? Iar de aci, la gară. Dar aşa, ca nemţilor să li se facă cald. Înţelegi, din spate...

— Bine, dar acolo există tranşee şi un punct de pază... — spuse Bulba mirat de propunerea mea.

— Dar tu nu te atinge de punctul de pază şi nu ataca tranşeele. Treci pe lângă ele, iar apoi spre gară.

— Dar ştii că-i just? — Bulba sări în picioare şi spuse înfierbântat lui Vlasov: — Am să trec! Şi încă cum am să trec! Incet, pe burtă, târâş, iar apoi...

— Totul e just şi bine, numai să nu faci prea mult sgomot la trecerea căii ferate, dacă o să-ţi dăm un ploton — spuse Majuchin.

— Am să iau numai o secţie. Ce am nevoie de un ploton? — Şi imediat, Bulba trecu la recrutare: — Bazderov, vii cu mine? Râbacov, Chiricenco, Cărzâchin!

Secţia s'a format din tovarăşii de luptă ai lui Bulba, comunişti şi comsomolişti.

Pretutindeni, în pădurea Alexeevca, oamenii noştri se pregăteau de luptă. Colhoznicii, care acum erau parcă membri egali ai detaşamentelor, îşi puneau la punct armele, scoteau topoarele şi încercau dacă sunt bine ascuţite. Fierăstraiele erau învelite cu iarbă...

Tarasov întrebă pe moş Ivanicichin, care învelea fierăstrăul:

— Pentru ce faci acest lucru, moşule?

— Ca să nu facă sgomot. Fierăstrăul e ca o vioară: poţi să te împiedici pe neaşteptate şi el începe să cânte. Asta e! Şi nu avem niciun interes să-l alarmăm pe neamţ înainte de timp.

Un om, care şedea alături de Ivanicichin desfăcea şi aduna în inel o frânghie groasă.

— Ce, tu te pregăteşti să-i şi spânzuri pe nemţi? — mă interesai eu.

— Nu ar fi rău, dar e încă prea devreme. Deocamdată pregătesc asta ca să trag scândurile. Singur nu poţi să iei o şină pe umăr. Insă, dacă o aşezăm pe scânduri şi o tragem cu băieţii, totul va merge perfect. Ai văzut pe oamenii mei? Tot un fel de secţie — el arătă doi băieţaşi cam de 15 ani fiecare. — Cu ăştia am să trag în baltă toate şinele...

Veni o noapte întunecoasă şi liniştită. Intr'o astfel de noapte e bine să faci marşul. Un singur dezavantaj există şi anume că pădurea nu freamătă. Orice vânător ştie cât de greu e să te apropii de fiară într'o noapte liniştită. Iar aici, în regiunea pădurilor Brianskului, fiara era atentă...

Trosniră crăci sub picioare şi imediat se auzi din întuneric:

— Mai încet, fiul dracului!

Şi o altă voce, de om bătrân:

— Mai încet, iubitule, mai încet.

După puţin timp, Majuchin mă anunţă că Vlasov se află cu oamenii săi la 10 metri de reţeaua de sârmă ghimpată. Cotomin şi Ilin trimiseră oameni de legătură, raportând că sunt gata şi aşteaptă semnalul. Era linişte, fiara nu era încă alarmată.

La ora 24, se ridicară în sus, una după alta, o rachetă roşie şi una albă. In aceeaş clipă, se auziră explozii de mine pe flancuri: mai întâi la Ilin, apoi la Cotomin. După aceasta, începură să tragă drept de front mitralierele, făcând un sgomot ca şi cum cineva ar trece un baston peste gratii de fier.

Cu toate că luasem duşmanul prin surprindere, el a opus o rezistenţă îndârjită. Cu un foc nimicitor, nemţii opreau şirurile noastre. Totuşi, colhoznicii ajunseseră la calea ferată, se urcaseră pe tera-

sament, tăiau cu fierăstraele stâlpii de telefon şi telegraf şi desfăceau şinele.

Postul de comandă a fost prins în centrul focului. Blindajul improvizat, construit din bârne groase, nu reprezenta o apărare sigură împotriva schijelor. Minele ricoşau şi schijele se înfigeau între bârne.

— Postul de comandă nu e bine ales — spuse Cuzmin — nu poţi să ridici capul.

— Lasă că-i bine — obiectă Tarasov. — Mai bine să arunce în noi decât în băieţi. O să lucreze ei mai liniştit.

Trecură 20 de minute şi duşmanul continua să se menţină în fortificaţiile sale cu îndârjire. La gara Hmelevo el a încercat chiar să contraatace. Sosi un om de legătură dela Vlasov. Comandantul adjunct al detaşamentului „Sciors" comunica că oamenii săi s'au culcat la pământ în dreptul sârmei ghimpate. „Este imposibil să tăiem parii" — scriau ei şi adăugară imediat: — dar îi tăiem, deoarece nu putem socoti că există ceva imposibil..."

— Dar unde-i Bulba? Ce-i cu el? Trecuseră deja 25 de minute, focul deschis de noi deveni mai slab şi doar aruncătorul de mine al lui Badridze nu tăcea. Nemţii se apărau cu tot mai multă înverşunare. Iar dela Taras Bulba, nimic.

Deodată, trecu cu un vuet asurzitor un avion la o înălţime mică, chiar deasupra căii ferate. Al cui era avionul? In întuneric nu se putea deosebi. Dar imediat ce vuetul motorului se stinse, din direcţia spre care se îndrepta avionul, dincolo de Krasnâi-Rog, se auziră exploziile bombelor aruncate. Apoi trecu al doilea avion şi dinspre Krasnâi-Rog se auziră noi explozii.

„Tovarăşi, frontul ne-a trimis avioane" — comunicarăm noi imediat tuturor unităţilor.

Oamenii primiră această ştire ca un îndemn.

Pretutindeni ei se ridicară la asalt şi se auziră strigăte de ura care acopereau sgomotul împuşcăturilor. Oamenii porniră în picioare împotriva duşmanului.

Asaltul... Scurte intervale de linişte. Pocnetul exploziilor de grenade. Lovituri de tun. Din dreapta trăgea tunul lui Boris Ilin, comandantul detaşamentului „Cei 26 comisari din Baku". Curând după aceea, pe flancul stâng dela Hmelevo până la Krasnâi-Rog, partizanii şi luptătorii din popor puseră stăpânire pe calea ferată. Calea ferată începu să fie aruncată în aer şi, la sgomotul împuşcăturilor, se adăugară exploziile de trotil.

Gara Hmelevo continua însă să reziste. Unde o fi Taras Bulba? Iată că şi Majuchin ceru să i se trimită mine şi un ploton din rezervă. El anunţa că 3 metri de sârmă ghimpată au fost desfăcuţi şi că are nevoie de întăriri pentru asalt... Bulba însă tăcea.

Hotărârăm să trimitem pe urmele lui Bulba un ploton din rezerve. Dar nu apucaserăm să transmitem ordinul, când din spatele gării se auziră două puştimitraliere, apoi împuşcături chiar în gară, câteva explozii de grenade, un moment de linişte şi vocea întretăiată a lui Matveenco:

— Gara e ocupată! Volodia, ura! Gara e ocupată! Nu mai trage cu mitralierea, fiul dracului. Gara e ocupată, veniţi încoace!

Cu vocea sa puternică, fără să recurgă la semnale sau la oameni de legătură, Matveenco anunţa succesul.

Cu măiestrie, fără nicio împuşcătură, Taras Bulba cu secţia de comunişti şi comsomolişti ocoli pe inamic, ieşi în spatele lui şi, printr'o lovitură rapidă, atacă principalul focar de rezistenţă. El năvăli în gară, scoase cu grenadele pe fasciştii întăriţi în clădire şi, în lupta corp la corp, omorî pe duşmanii rămaşi în viaţă.

Comandant cu experienţă, Vladimir Vlasov mută focul spre dreapta imediat ce auzi vocea lui Bulba, iar el porni rapid să facă joncţiunea cu Matveenco.

Astfel, fu desăvârşită nimicirea inamicului la gara Hmelevo. Lupta a durat 30—35 minute. Resturile garnizoanei fugiră la Zacocie, iar de acolo la Crasnoe. Fasciştii încercară să recucerească poziţiile pierdute. Ei chemară în ajutor trenul blindat. Însă aceste încercări dădură greş, lovindu-se de vitejia oamenilor noştri.

Ilin, care acţiona pe flancul drept, aruncă în aer calea ferată în spatele trenului blindat, tăindu-i retragerea. Apoi, artileriştii săi se apropiară cu tunul şi începură să tragă în duşmani dela distanţă mică. Trenul deraie, iar drezina blindată se răsturnă.

Acum, pe toată calea ferată, dela Crasnoe la Krasnâi-Rog, lucrau partizanii specialişti în aruncarea în aer şi ajutoarele lor credincioase — luptătorii din grupurile de colhoznici.

Ei distruseră complect 7 km. de cale ferată şi legăturile de telefon şi telegraf. Circulaţia trenurilor inamice a fost întreruptă timp de 15 zile. Din această cauză nemţii nu putură să trimită pe front cel puţin 250—300 trenuri.

La această operaţiune a luat parte şi ofiţerul slovac, Martin. După aceea l-am trimis pe Martin şi pe soldaţii săi pe Pământul cel Mare. Acolo slovacii intrară în corpul generalului Svoboda şi în August 1944, când în patria lui Martin isbucni răscoala împotriva cotropitorilor germani şi a guvernului trădător al lui Tisso, el fu lansat cu paraşuta în ţara sa.

Unităţile noastre de partizani au acordat un ajutor frăţesc răsculaţilor slovaci. Desorganizând liniile de comunicaţii ale duşmanului şi împiedicând activitatea instituţiilor sale din spatele frontului, partizanii sovietici porniră luptând, spre apus.

In Martie 1945, în regiunea Liptova-Gradca, o parte dintre ei se unire cu trupele celui de-al patrulea front ucrainean. Intr'o zi însorită de primăvară, mergeam pe stradă la Liptova-Gradca. In casa unde se afla statul nostru major se adunară comandanţi de partizani sovietici şi cehoslovaci. Era aci generalul maior Asmolov, Velicico, Egorov, Beliç, Sâceanschi, Şagat, Troian — ruşi şi ucrainieni, slovaci şi cehi. Aci l-am găsit şi pe Martin. Acum el era locotenent colonel şi comanda o brigadă de partizani.

— Vă mulţumesc, tovarăşe general maior — îmi spuse Martin. (Acum el vorbea admirabil ruseşte). — Vă mulţumesc pentru tot! Partizanii din Briansk m'au învăţat să lupt. Ţineţi minte operaţiunea noastră de distrugere a căii ferate?

Am considerat această întâlnire dela Liptova-Gradca ca simbol al rolului uriaş jucat de oamenii sovietici în desvoltarea mişcării de partizani de pretutindeni. Lupta noastră nu numai că a însufleţit popoarele căzute sub jugul fascist, dar le-a şi înarmat cu experienţa concretă de luptă acumulată în perioada grea din 1941—1942. Martin întruchipa legătura frăţească vie dintre partizanii popoarelor slave.

In aceeaş zi, la 22 Mai 1942, raportul asupra operaţiunii efectuate a fost trimis la statul major general al partizanilor din Briansk, lui Emliutin şi Bondarenco. In curând ei mi-au transmis salutul şi mulţumirile din partea Consiliului Militar al frontului Brianskului:

„Consiliul Militar al frontului este mândru de curajul şi dârzenia voastră în lupta împotriva bestiilor germane. Operaţiunile voastre curagioase şi strălucite şi faptele voastre de arme, sunt cunoscute acum tuturor oamenilor de pe front. Aceste fapte ridică şi mai mult avântul ofensivei, al soldaţilor, comandanţilor şi conducătorilor politici. Să lovim şi mai puternic pe

dușman! Nimiciți fără cruțare hoardele fasciste! Noi vom depune toate eforturile pentru a ne uni mai repede cu voi și pentru a îndeplini cu cinste și glorie sarcina pe care ne-a pus-o iubitul conducător de popoare, tovarășul Stalin, de a sdrobi pe dușman și de a curăța Pământul nostru Sovietic de ocupanții germani".

Consiliul Militar al Frontului.

Un an mai târziu, operațiunea de ocupare a căii ferate pe o porțiune însemnată și de distrugere a ei, a căpătat denumirea de „Războiul șinelor". „Războiul șinelor" a căpătat cea mai mare răspândire în Bielorusia. Insă, în acea perioadă noi nu știam încă în pădurile Brianskului acest termen. Aceasta a fost prima operațiune de acest fel și particularitatea ei caracteristică a fost că s'a desfășurat în cooperare cu aviația Armatei Roșii și cu cea mai largă participare a poporului.

7

Câteva zile după distrugerea căii ferate, Tarasov și cu mine am fost convocați la statul major al detașamentelor unite.

Inainte de a pleca, am vizitat spitalul nostru din Gavani, unde se afla Gutorov care era bolnav și partizanii răniți în ultima operațiune. Spitalul se afla în clădirea fostului birou al gospodăriei forestiere și era destul de bine înzestrat: toți răniții aveau paturi separate.

Tarasov anunță în mod solemn pe tovarăși, că toți au fost propuși pentru decorare.

Intr'o căruță cu doi cai, am plecat împreună cu Tarasov, din Gavani la Gura. Ploua mărunt, sufla un vânt rece, caii alunecau și noroiul ridicat de roți ne lovea în față.

— Ia uite cât pământ am cucerit: mergi, mergi și nu ajungi la capăt — spuse vizitiul vorbăreț.

La Monastârisce ne-am oprit să dăm de mâncare cailor. Aici ne ajunse din urmă Cuzmin. Din Monastârisce plecarăm toți împreună. Spre seară ajunserăm la Gnilev, după ce parcurserăm 40 kilometri. In acest sat am lăsat căruța și caii. Mai departe a trebuit să mergem cu barca. Gura se află pe malul stâng al Desnei, ceva mai jos. La Gura, într'o casă mare de lemn, se instalase „Statul major al detașamentelor unite de partizani din grupul raioanelor apusene din regiunea Orel", cum se chema acum oficial unitatea noastră. Furăm primiți de Aleșinschi, Bondarenco și Emliutin.

A doua zi îmi prezentai raportul.

După raport, Aleșinschi mă opri și-mi spuse:

— Deocamdată o să trebuiască să părăsești activitatea de comandă.

— Cum adică? Ce înseamnă aceasta?

— Aceasta înseamnă că va trebui să părăsești activitatea de comandă și ai să te ocupi de cea politică. Te-am numit la statul major al detașamentelor unite. Iată ordinul... Avem și hotărîrea comitetului regional al Partidului.

Iată-mă în noua funcțiune. Cu ce să încep? Trebue să recunosc că trecând la îndeplinirea noilor obligații, am hotărît în primul rând să satisfac nevoile lui Tarasov în armament și tutun.

— Cămașa e mai aproape de corp — râse Bondarenco, privind cele ce am pus deoparte pentru Tarasov. — Acum ai să faci totul detașamentelor din

Vâgonici! Vezi să ţii seama că acum cămaşa ta a devenit de 20 ori mai largă.

Totuşi, am reuşit să „smulg" pentru Tarasov o puşcă antitanc, două mitraliere, muniţii, câteva aparate „Barmit" şi — bineînţeles — tutun.

In aceeaş zi, mi-am luat rămas-bun dela Tarasov. Punând pe umăr puşca antitanc şi încărcând pe partizanii care îi fuseseră daţi în ajutor, el plecă spre Desna. Am privit mult timp în urma sa, până ce figura lui înaltă dispăru în tufişuri. Nici nu observai când se apropie de mine cineva:

— Te uiţi spre Vâgonici? Vâgonici e departe de aci, nu se vede — spuse el.

Intinzându-mi mâna, se prezentă:

— Corotcov, Nicolai Petrovici, redactor al ziarului.

Trebue să spun că la 23 Mai, departe în spatele frontului duşman, a apărut primul număr al ziarului „Partizanscaia Pravda", (Adevărul Partizanilor). Un ziar mic, având două pagini de format mic şi fără complicaţii poligrafice. Insă el se tipărea aici, în pădurile Briánskului, scria despre treburile noastre, ale partizanilor şi era martor viu al succeselor lor.

Privii cu interes pe Corotcov. Adică acesta e omul care face ziarul nostru?

— N'aţi vrea să vizitaţi redacţia şi tipografia?

— Ba aşi vrea chiar foarte mult — răspunsei eu şi pornirăm spre pădure.

Intr'o căsuţă mică, pe care o ocupa odinioară pădurarul, se afla redacţia, zetăria şi tipografia.

Corotcov era ajutat în munca redacţională de tinerii ziarişti Butov şi Râsliacov. Ziarul era oules de două fete tinere: Niura şi Ania. Maşina de tipărit era de construcţie primitivă, iar numărul literelor insuficient.

— Mai întâi culegem o coloană şi o tipărim. Apoi

desfacem zaţul, scoatem literele şi ne apucăm de a doua coloană. Probabil că şi la primul tipograf, lucrurile stăteau mai bine — glumea Corotcov.

Dar cu tot utilajul primitiv al tipografiei şi cu numărul mic al redactorilor, ziarul nostru apărea regulat şi ajungea în cele mai îndepărtate detaşamente de partizani.

8

Crearea departe, în spatele frontului inamic, a unei puternice armate de partizani cu conducere centralizată şi însufleţită de măreţele idei ştiinţifice revoluţionare, constitue un fenomen nemaivăzut în istoria războaielor. Dar şi mai uimitor este faptul că această armată de partizani, a restabilit chiar în mijlocul teritoriului ocupat, forma de putere pe care o apăra împotriva duşmanului. Pretutindeni unde erau partizanii, reînviau organele Puterii Sovietice. Colhoznicii începeau să semene, se deschideau spitale sovietice, începeau să lucreze comitetele executive şi tribunalele, iar învăţătorii se pregăteau să deschidă şcolile. Toate aceste instituţii sovietice erau ocrotite de grupurile de autoapărare, organizate din rândurile populaţiei civile.

Afară de aceasta, am organizat departe, în spatele frontului german, două conferinţe: una de Partid şi una generală a partizanilor. După părerea mea şi acest lucru se poate numi un fenomen nemaiîntâlnit în istorie.

Partizanii porecliseră „Moscova" sătuleţul Gura, unde se afla statul major al detaşamentelor unite de partizani din regiunea Briansk-ului. Ca orice stat

major important, centrul nostru de partizani avea o secţie de comunicaţii. Linii telefonice mergeau spre toate detaşamentele de partizani din Sud. Lungimea totală a firelor de telefon ajungea la 600 kilometri. Aveam acum legătură radiofonică permanentă cu detaşamentele aşezate spre Nord şi cu statul major al frontului. Aveam la dispoziţia noastră aproape 40 centrale radiofonice.

In fiecare noapte aterizau pe aeroporturile noastre din pădure, 20 avioane de transport. Ele aduceau arme, muniţii, medicamente şi poştă. Ele duceau pe Pământul cel Mare răniţii şi documentele pe care le cerea comandamentul sau statul major al frontului.

In „Moscova" noastră existau cursuri care pregăteau comandanţi şi specialişti în aruncarea în aer a diferitelor obiective, frecventate de 250 elevi (eu ţineam la aceste cursuri lecţii de tactică a diversiunilor şi de Istorie a Partidului).

Aici, în capitala noastră de partizani, s'au adunat la 5 Iunie delegaţi ai tuturor organizaţiilor de Partid ale partizanilor. Printre noi existau atunci cam 4000 comunişti. La conferinţa dela Gura, veniră 180 delegaţi.

Am reţinut bine această zi când m'am întâlnit din nou cu prietenii mei din Vâgonici: Majuchin, Filcovschi şi Tarasov. Nu ştiu dacă din cauză că ei toţi, ca şi mine, simţeau un avânt deosebit cu ocazia unui eveniment atât de important sau dacă din cauză că succesele în luptă şi perspectivele luminoase ale viitorului îi înaripau, dar toţi trei mi-au părut întineriţi.

Nicio clădire din Gura nu putea cuprinde pe toţi cei adunaţi. Deaceea conferinţa a avut loc într'o poiană din pădure, plină de flori.

Cam la 5 kilometri de locul unde se aşezaseră în semicerc în faţa mesei prezidiumului delegaţici, se

desfăşura o luptă. După o pauză de o săptămână, nemţii reluaseră atacurile asupra regiunii partizanilor şi acum încercau de două zile, fără succes, să scoată detaşamentele noastre din satul Radutino, în apropiere de Trubcevsk. Tot timpul cât a durat conferinţa nu a încetat vuetul bombardamentului de artilerie.

Alexei Dmitrievici Bondarenco a prezentat un raport despre crearea statului major al detaşamentelor unite de partizani şi despre intensificarea activităţii militare.

— Nemţii vor să ne deranjeze — spuse el invitându-ne să ascultăm bombardamentul de artilerie, dar nu vor reuşi. Abia de curând ne-am fi simţit altfel într'o apropiere atât de mare de câmpul de luptă. Probabil că unii ar fi simţit îndemnul să ia parte la ea. Acum însă, continuam liniştit consfătuirea, ştiind că inamicul nu poate depăşi apărarea noastră. Greutăţile perioadei de organizare au rămas departe, în urmă. Noi nu mai reprezentăm oameni izolaţi sau grupuri de curagioşi, ci o armată monolită de partizani...

Bondarenco a vorbit despre noile sarcini ale partizanilor din Briansk, despre situaţia specială a bazelor de partizani din pădurile Brianskului, în legătură cu posibilitatea organizării de acţiuni departe, în spatele frontului inamic. Când Bondarenco a început să vorbească despre rolul organizaţiilor de Partid şi al diferiţilor comunişti, Suslin, care trebuia să vorbească al doilea, îi scrise un bileţel:

„Nu intra în sfera raportului meu".

Şedeam la masa prezidiumului, alături de Suslin şi am văzut ce a scris. Am zâmbit în sinea mea, aducându-mi aminte cum s'a certat Suslin cu noi, când băieţii noştri au intrat odată în raionul Navlinsk. El rămăsese acelaş.

Bondarenco zâmbi deasemeni citind bileţelul lui Suslin, dar din alt motiv.

— Suslin se teme că am să-i iau pâinea dela gură — spuse el glumeţ. N'avea nicio grijă, tovarăşe Suslin. Nu e rău să amintim odată în plus celor adunaţi că mişcarea partizanilor în proporţiile pe care le-a atins, este o operă a Partidului, care conduce întreg poporul sovietic. Vreau să amintesc deasemeni, tovarăşi, de ajutorul enorm pe care ni-l acordă poporul sovietic în arme, muniţii, materiale explosibile şi medicamente. Acest lucru ne obligă să ne batem şi mai bine, să nimicim cu şi mai multă hotărîre pe duşman.

In acel moment, mi s'a aruncat o hârtiuţă mototolită. Am desfăcut-o. Bileţelul spunea: „Vasilii Andreevici, îţi mulţumim pentru puştile mitraliere şi acum să ne dai ceva mai mult trotil. Vrem să trecem la acţiuni mari. Te implorăm toţi trei şi, dacă nu ne satisfaci, s'a terminat prietenia. Filcovschi, Majuchin, Tarasov. Priveşte-ne. Iată-ne aici".

Descoperind cu privirea pe amici, ca răspuns la rugămintea lor, le-am făcut un semn negativ. Deasupra capetelor delegaţilor s'au ridicat imediat trei pumni ameninţători. Bondarenco observă mimica noastră.

— Da, tovarăşi. Să spun ceva cu privire la cererile de muniţiuni. Nevoile noastre cresc din zi în zi. Dar nu trebue să uităm că suntem partizani şi ducem un război specific: fără flancuri, fără spatele frontului, fără serviciu de intendenţă. Noi suntem obligaţi să luptăm în primul rând cu armele duşmanului. Deaceea, nu aş sfătui pe tovarăşii din Vâgonici să-l preseze pe Andreev, căci şi aşa din prietenie, el le-a dat prea mult.

Apoi Bondarenco prezentă delegaţilor la conferinţă pe tovarăşii care alcătuiau statul major. Em-

liulin, Gogoliuc, eu şi alţii, ne-am ridicat pe rând şi, deşi multă lume ne cunoştea bine, am arătat fiecare scurte date biografice.

După raportul lui Bondarenco vorbi Suslin. El a vorbit despre comuniştii care conduc detaşamentele de partizani şi care însufleţesc pe oameni în luptă şi despre partizanii de rând care au făcut fapte legendare. El a povestit despre partizanul Bezgodov, care s'a aruncat sub un tren inamic când a văzut că mina pusă de el nu a explodat şi a sărit în aer împreună cu garnitura; despre Sidorenco, secretarul comitetului raional al Partidului din Comaricesc care, jertfindu-se, a salvat detaşamentul său dela distrugere. Suslin a cerut tovarăşilor să lupte cu abnegaţie şi să slujească până la capăt datoria lor grea, datoria de comunişti.

Ascultându-l, mi-am amintit de tovarăşii şi prietenii pe care soarta mi i-a adus în cale în aceste luni de război. Unde sunt ei acum? Sunt oare în viaţă? Pe ce fronturi luptă? Mi-am adus aminte de Tomaş şi Husain. Mi-am adus aminte de Râsacov. Fiecare dintre ei a slujit cauza noastră comună. Mi-am adus aminte de ei, ca şi Suslin de Bezgodov, cu recunoştinţă şi entuziasm.

Cam la o lună şi jumătate după aceea, într'o zi călduroasă de August, avu loc o a doua conferinţă în spatele frontului duşman, în centrul regiunilor eliberate de partizani — o conferinţă generală a partizanilor.

Ea a decurs cu solemnitate. Ştiam deja că un grup dintre tovarăşii noştri este chemat în teritoriul liber.

La conferinţa generală a partizanilor au venit reprezentanţi ai partizanilor din Cursk, din Ucraina şi din Bielorusia. La punctele de pază care încon-jurau locul nostru de adunare, se aflau de data a-

ceasta două tancuri nemţeşti; un detaşament al unităţii noastre le capturase dela duşman într'o luptă recentă.

Spre poiană ducea o alee îngustă, plantată cu plopi bătrâni. La intrarea în poiană se înălţa un arc împodobit cu ramuri şi pe care se aflau portretele tovarăşilor Stalin şi ale membrilor Biroului Politic. Portretele fuseseră făcute de pictori partizani.

Din însărcinarea comitetului regional al Partidului, conferinţa a fost deschisă de Bondarenco. Sidor Artemievici Covpac, sosit cu o delegaţie de partizani ucraineni, a propus să alegem în prezidiumul de onoare, tot Biroul Politic al C.C. al P.C. (b) al U.S., iar pe tovarăşul Stalin, ca preşedinte de onoare.

După ce încetară aplauzele şi exclamaţiile de aprobare, Covpac propuse:

— Propun deasemeni să-l alegem pe tovarăşul Stalin ca delegat la conferinţă şi să-i trimitem un astfel de mandat — şi Sidor Artemievici ridică deasupra capului carnetul de delegat.

In aceeaş seară, un avion de transport care se întorcea în teritoriul liber, duse la Moscova poşta în care era un raport adresat tovarăşului Stalin şi cartea de delegat Nr. 1. In ea scria:

„Prezentatorul acestuia, tovarăşul Stalin Iosif Vissarionovici, este delegat la prima conferinţă a partizanilor".

Conferinţa s'a încheiat cu spectacolul dat de ansamblul de cântece şi dansuri al partizanilor. Pe poiană apărură două camioane mari nemţeşti (capturate deasemeni în luptă dela hitlerişti); părţile laterale erau lăsate în jos, formând astfel scena spectacolului. Un artilerist din detaşamentul lui Suemţov, pe care-l cunoşteam cu toţii, îmbrăcat cu un costum fantezist făcut din echipament german şi maghiar, începu să cânte sub acompaniamentul a două ghitare:

A ci-ci, ci-ci, ci-ci
Altuhovo, Holmici
Brasovo, Comarici
Bine v'am găsit, tovarăşi!

Noi nu suntem o trupă de bâlci
Ci un ansamblu de partizani
Suntem băieţi, unul şi unul
Veniţi aici direct din luptă.

Nemţilor şi maghiarilor
Le-am organizat o baie cu abur umed,
I-am ospătat cu cvas acru
Şi ca dulce, un focos...

Odată cu apusul soarelui, delegaţii plecară la detaşamentele lor. Câteva zile după aceasta, conduceam un grup de comandanţi de partizani, care plecau spre teritoriul liber. Ei fuseseră convocaţi de secretarul comitetului regional Matveev şi de şeful statului major central al mişcării de partizani, Ponomarenco. Nu cunoşteam scopul pentru care erau convocaţi comandanţii noştri, dar presimţeam că ei o să fie primiţi la Kremlin, o să se întâlnească cu tovarăşul Stalin. Şi într'adevăr, nu am greşit.

Noaptea ne-am adunat cu toţii pe aeroportul de lângă satul Gorchi. Ardeau focurile de semnalizare. Noi stăteam în tăcere pe marginea câmpului întins. Voiam să spunem multe tovarăşilor care plecau la Moscova, dar cuvintele nu ne veneau pe limbă. Fiecare dintre noi se gândea la ale lui în aceste momente şi, probabil că aveam toţi aceleaşi gânduri.

In curând se auzi vuet de motoare. Pe cerul înstelat de August, apărură două stele noi: una verde şi una roşie. Stabilind că avionul a ajuns la aeroportul partizanilor, pilotul aprinse luminile de bord.

Avionul se roti de două ori deasupra focurilor de semnalizare şi începu să aterizeze.

Partizanii descărcară repede din el armele şi muniţiile şi cei care urmau să plece începură să-şi ocupe locurile. Aşa mi-au şi rămas ei întipăriţi în memorie: în lumina focurilor şi în vântul ridicat de elicele avionului, calmi, drepţi şi emoţionaţi de întâlnirea spre care plecau.

Această noapte era un punct de cotitură în lupta noastră de partizani.

Recapitulând acum în memorie evenimentele ulterioare, simt deosebit de limpede ce parte însemnată din viaţa mea şi a tovarăşilor mei a început în acele momente, când trimişii noştri se urcau, unul câte unul, pe scăricica îngustă, pe bordul avionului.

După două săptămâni, vom întâlni pe tovarăşii noştri pe acelaş câmp acoperit cu trifoi. Ei vor veni în uniformă nouă de paradă, cu semnele armelor din care făceau parte înainte, cu epoleţi de ofiţeri superiori şi mijlocii, cu ordine noi şi cu stele de aur de Eroi. Şi vom afla că totul s'a întâmplat aşa cum am presimţit. Comandanţii noştri au fost primiţi de tovarăşul Stalin la Kremlin. Acest eveniment va fi aflat apoi de tot poporul şi va umple de insufleţire inimile partizanilor.

Din pădurile Brianskului, detaşamentele de partizani vor duce în popor cuvântul Partidului, cuvântul lui Stalin. Noi vom înfăptui ideea sa, a transformării mişcării de partizani într'o mişcare a întregului popor. Din masivul de Sud al pădurilor Brianskului, din locul unde se întâlnesc graniţele Federaţiei Ruse şi a Republicii Ucrainiene, vor ieşi coloanele de mii de oameni ale detaşamentelor legendare ale lui Covpac şi Rudnev, ale admirabililor conducători de partizani, Saburov şi Bogatâri. Ele

se vor îndrepta spre Ucraina de pe malul drept al Niprului, spre Carpaţi, peste graniţele Patriei noastre. Vor apare noi focare ale mişcării de partizani, se va revărsa şi mai larg fluviul mâniei poporului şi răzbunarea sfântă a oamenilor sovietici va cădea cu o forţă nimicitoare pe capetele cotropitorilor.

Iar armata partizanilor din Briansk va deveni şi mai puternică. Treizeci de mii de luptători pentru cauza poporului vor opera în spatele frontului inamic. Ei vor înfăptui acte glorioase de care îmi voi aminti totdeauna cu mândrie. Până la sfârşitul vieţii voi păstra în memorie podul distrus peste râul Navlea, când am bombardat din imediata apropiere zeci de trenuri inamice blocate în halte; şi sutele de noi sate eliberate; şi marele terasament al căii ferate Chiev-Briansk aruncat în aer într'o noapte de Februarie; şi „Podul Albastru" de peste Desna, distrus de noi; şi sutele de trenuri aruncate în aer. Războiul şinelor, început de noi în Mai 1942, se va desfăşura pe tot teritoriul regiunii Briansk. Noi nu vom mai folosi frânghii şi târnăcoape, ci mine perfecţionate aduse din teritoriul liber.

Apoi va veni anul 1943, Martie. În raionul Suzemsk pătrund tancurile sovietice. Forţele noastre de partizani vor fi atunci atât de mari, încât vor putea îndeplini sarcina de lărgire a breşei. Dar şi aceasta nu va fi decât începutul colaborării directe între partizani şi unităţile armatei regulate. Această experienţă va fi folositpare în perioada luptei dela Orel — Cursk.

In Mai, voi fi convocat la statul major central al mişcării de partizani. Mă voi plimba din nou pe străzile Moscovei, voi privi cu dragoste şi nădejde stelele de pe Kremlin şi voi asculta bătăile solemne ale orologiului.

Şi din nou voi pleca la drum lung.

Voi căpăta prieteni noi — moldoveanul Gherasim Iacovlevici Rud — comisarul viitoarei unităţi de partizani moldoveni, Macar Andreevici Cojuhar, adjunctul meu şi alţii. La început vom fi numai 25 oameni, dar două luni mai târziu vom fi 3000. Dintr'un pumn de comunişti se formează o puternică armată a poporului. Această armată va creşte în lupte înverşunate prin pădurile Bielorusiei, peste dealurile şi râurile Ucrainei apusene şi peste văile înverzite ale Moldovei. In Ucraina vom întâlni pe vechii prieteni, Covpac şi Rudnev, Saburov şi Bogatâri, care între timp câştigaseră şi mai multă experienţă.

Iar doi ani mai târziu, la Praga, când trupele mareşalului Coniev vor elibera poporul cehoslovac de sub jugul nemţesc, voi privi de pe tribuna înaltă din Waczlaw, poporul în sărbătoare şi-mi voi aminti perioada grea a începutului luptei de partizani, perioada de încercări nereuşite şi eşecuri, care nu au stins credinţa în viitor, ci dimpotrivă, au dat naştere unui eroism plin de abnegaţie, perioada în care poporul sovietic pregătea cu sacrificii incalculabile, măreaţa victorie.

Insă, toate acestea erau încă departe. In acea noapte, pe aeroportul partizanilor, priveam cu un sentiment de emoţie şi speranţă, figurile lui Emliutin şi Covpac, care se urcau ultimii şi care apăreau clar în lumina focurilor, pe fondul avionului gata să pornească.

Sidor Artemievici se întoarse spre uşa cabinei, ne făcu semn cu mâna şi strigă întrecând vuetul motoarelor:

— La revedere, pe curând, băieţi! Vom veni cu veşti bune!

Uşa avionului se închise. O rachetă verde se ridică în văzduh. Motoarele vuiră şi mai tare. Avionul se clătină şi porni dealungul focurilor. Iată-l că s'a şi ridicat în văzduh, deasupra pădurii întunecoase, iată că a dispărut şi conturul roţilor sale, iar noi, rămaşi pe pământul partizanilor, priveam încă cerul curat din noaptea de August şi spuneam în gând:

— La revedere, pe curând, tovarăşi!

CUPRINSUL

Pagina

Din partea autorului

Introducere

Partea întâia *1*

Partea doua *87*

Partea treia *223*

Partea patra *277*